

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

BĚŽNÁ MLUVA V OBCI BLÍŽKOVICE

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Autorka práce: Bc. Marie Plačková

Studijní obor: uCJL-uD

Ročník: 3.

2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 9. května 2016

.....

Marie Plačková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, za jeho ochotu, cenné rady, laskavý přístup a také za čas, který mi věnoval během konzultačních hodin i mimo ně. Můj dík patří i všem respondentům, bez jejichž ochoty bych nezískala nářeční materiál.

ANOTACE

Cílem této dialektologické diplomové práce je zjistit, zda a jaké charakteristické rysy se objevují v běžné mluvě rodilých mluvčích pocházejících z Blížkovic. Výzkum byl proveden na základě nahrávek mluvy příslušníků tří generací (nejstarší, střední a nejmladší). Součástí práce je i obecný popis podskupiny středomoravské jižní. Zvláštní zřetel je věnován hláskoslovným, tvaroslovným a lexikálním rysům dané oblasti.

ANNOTATION

The aim of this dialectological thesis is to find what distinctive features are there in the common language of speakers coming from the region Blížkovice. The research was conducted on the basis of speech recordings of people of three generations (the oldest, elder and the youngest one). The work also includes a general description of the subgroup centralmoravian south. Special attention is given to phonological, formative and lexical features of the region.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Blížkovice	12
1.1 Obecné informace	12
1.2 Historie obce	12
1.3 Kulturní život v obci	15
2 Národní jazyk a jeho variety	19
2.1 Spisovný jazyk	19
2.1.1 Spisovná čeština	19
2.2 Útvary nespisovné	20
2.2.1 Obecná čeština	20
2.2.2 Sociolekty	20
3 Dialektologie a dialekty	22
3.1 Dialektologie	22
3.2 Vznik a vývoj nářečí	23
3.3 Význam studia dialektologie	25
3.4 Dělení teritoriálních dialektů	25
4 Společné znaky nářečí českých v užším smyslu	27
5 Středomoravská nářeční skupina	29
6 Jižní středomoravská podskupina a znojemský úsek ve vybraných dialektologických pracích	35
7 Metodologie dialektologického výzkumu	39
7.1 Fáze přípravná	39
7.2 Fáze poznávací	39
7.3 Fáze analytická	41

II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
8 Praktická metodologie	42
8.1 Fáze přípravná.....	42
8.2 Fáze poznávací.....	42
8.3 Fáze analytická.....	43
9 Nejstarší generace	46
9.1 Obecně české rysy.....	46
9.2 Rysy středomoravské nářeční skupiny odlišné od obecné češtiny	52
9.3 Příznakové rysy jižní podskupiny	62
9.4 Rysy znojemského úseku	63
9.5 Syntaktický rozbor	66
10 Střední generace.....	70
10.1 Obecně české rysy.....	70
10.2 Rysy středomoravské nářeční skupiny odlišné od obecné češtiny	76
10.3 Příznakové rysy jižní podskupiny	83
10.4 Rysy znojemského úseku	84
10.5 Syntaktický rozbor	86
11 Nejmladší generace.....	89
11.1 Obecně české rysy.....	89
11.2 Rysy středomoravské nářeční skupiny odlišné od obecné češtiny	96
11.3 Příznakové rysy jižní podskupiny	102
11.4 Rysy znojemského úseku	103
11.5 Syntaktický rozbor	103
12 Slovníček nářečního lexika.....	106
ZÁVĚR	111
BIBLIOGRAFIE.....	119
PŘÍLOHY	123

SEZNAM ZKRATEK

A – akuzativ (4. pád)	pl. – plurál (množné číslo)
ČJA – Český jazykový atlas	pol.-čes. smíš. pruh – polsko-český smíšený pruh
D – dativ (3. pád)	příč. – přičestí
f. – femininum (ženský rod)	příd. jméno – přídavné jméno
G – genitiv (2. pád)	sg. – singulár (jednotné číslo)
I – instrumentál (7. pád)	slez. – slezský
imp. – imperativ (rozkazovací způsob)	spis. – spisovný
ind. – indikativ (oznamovací způsob)	stč. – staročeština
již. – jižní	střč. – středočeský
jv. – jihovýchodní	střmor. – středomoravský
jzčes. – jihozápadočeský	sv. – severovýchodní
L – lokál (6. pád)	svč. – severovýchodočeský
m. – maskulinum (mužský rod)	sz. – severozápadní
N – nominativ (1. pád)	vých. – východní
n. – neutrum (střední rod)	výchmor. – východomoravský
např. – například	živ. – životný
neživ. – neživotný	
os. – osoba	

V Blškovících na kopečko

scepla kobela,

poťte fšeci Blškováci,

bode hostřina.

ÚVOD

Diplomovou prací z oboru dialektologie na téma Běžná mluva v obci Blížkovice jsem se rozhodla završit své studium. Výběr tématu byl nasnadě. Blížkovice jsou obec, ze které pochází jedna větev mé rodiny. Osobně sice z Blížkovic nepocházím, žiji v Moravských Budějovicích, ale rodinní příslušníci žijí buď v Blížkovicích samých, nebo v okolí této obce. S nářečím užívajícím se v této lokalitě jsem tedy v kontaktu od narození. Odlišností v mluvě jsem si začala všimnout velmi brzy, nejvíce však za studií na vysoké škole, během nichž jsem se setkala s lidmi ze všech nářečních skupin a z mnoha jejich podskupin, což byl jeden z prvních podnětů k výběru tématu. Druhým důvodem je skutečnost, že se právě v dialektologii snoubí český jazyk a dějepis, tedy obory, jež studuji.

Cílem práce bylo zjistit, zda a jaké charakteristické rysy se vyskytují v běžné mluvě rodilých mluvčích pocházejících z Blížkovic. Zkoumaná lokalita je řazena do jižní podskupiny středomoravské nářeční skupiny, konkrétně k tzv. znojenskému úseku. Nástrojem dialektologického výzkumu se mi stalo nahrávání. Bylo vybráno celkem šest respondentů, kteří reprezentují nejstarší, střední a nejmladší generaci, jimž byly pokládány pokud možno podobné otázky. Řízené rozhovory byly zaznamenány na diktafon a následně převedeny do psané podoby.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. V první, teoretické části jsou uvedeny obecné informace o městyši Blížkovice, jeho historii a kulturním životě a tradicích, které se zde pěstují. Následuje kapitola o národním jazyce a jeho varietách, aby bylo zřejmé, jaké postavení má dialektologie v systému národního jazyka. Nezbytnou součástí jsou i informace o dialektologii jako disciplíně, o vzniku nářečí a jeho vývoji a také o tom, jaký význam má studium dialektologie. V dalších kapitolách jsem se stručně zmínila o společných znacích nářečí českých v užším smyslu, neboť tvoří základ obecné češtiny, dále se samozřejmě soustředím na popis středomoravské nářeční skupiny, v jejím rámci jsem neopomněla ani popis jižní podskupiny a tzv. znojenského úseku. Teoretickou část uzavírá metodologie, tedy kapitola o tom, jakým způsobem by měl dialektolog při svém výzkumu postupovat.

První část práce poskytuje teoretické východisko pro část praktickou, která plynule navazuje na předchozí oddíl metodologickou kapitolou, ve které je tentokrát popsán postup vlastního dialektologického výzkumu. Gros práce však tkví v analýze nahrávek.

Pozornost byla soustředěna na rozbor mluvy jednotlivých generací, konkrétně na hláskosloví, morfologizované jevy hláskoslovné povahy a tvarosloví. Věnovala jsem se i stránce syntaktické – mým cílem rozhodně nebylo podrobit rozboru nářeční syntax, spíše upozornit na charakteristické rysy, jimiž se vyznačuje běžná, nepřipravená mluva. Co se týče lexikální stránky, stručně jsem ji zhodnotila v závěru, a navíc jsem vytvořila slovníček nářečního lexika, kterého bylo užito v rozhovorech. U každého hesla je uveden význam výrazu, popř. jeho etymologie a rozšíření.

Součástí diplomové práce jsou rovněž přílohy obsahující fonetický přepis nahrávek, obrazový materiál vztahující se ke zkoumané lokalitě a CD s autentickými nahrávkami rozhovorů a také s říkankami¹ (viz např. úvodní říkanka, kterou pronášejí Ctidružití² o Blížkovcích), kterými obyvatelé Blížkovic dodnes s gustem zesměšňují okolní obce, ale naopak i s říkankami činící si posměch z lidu z Blížkovic. Příčinou škádlení je jazyková odlišnost v mluvě obyvatel jednotlivých obcí, jež však samozřejmě není diametrálně odlišná.

¹ Posměšné říkanky byly získány od reprezentantky nejstarší generace, Marie S.

² Ctidružice jsou vzdáleny přibližně 3 km od Blížkovic.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Blížkovice

1.1 Obecné informace

Lokalitou, v níž probíhal dialektologický sběr materiálu, je obec Blížkovice, jež se honosí titulem městyse. Tato starobylá obec se nachází v okrese Znojmo v Jihomoravském kraji, a to v těsné blízkosti Kraje Vysočina. Blížkovice leží v mírném úvalu přibližně 10 km jihovýchodně od Moravských Budějovic. Od rakouských hranic je obec vzdálená přibližně 13 km. „Blížkovice se svou nadmořskou výškou 401 metrů nad mořem jsou rozhraním mezi oblastí slunného Znojemska a tvrdším povětrnostním režimem Českomoravské vrchoviny.“³ Název obce je snad odvozen od jména Blížek, jenž byl stařešinou rodu, který se zde usadil. Nicméně jej nelze historicky doložit.⁴

Panoramatu městyse dominuje věž kostela sv. Bartoloměje. Původní kostel byl postaven v době kolem roku 1200 v románském slohu. V 18. stol. však byla jeho románská část přestavěna na barokní a po požáru kostela v r. 1670 byla přistavěna věž. Další pamětihodností obce je socha sv. Jana Nepomuckého nacházející se na návsi. Pochází ze třetí čtvrtiny 18. stol.⁵

1.2 Historie obce

Jak dosvědčují archeologické nálezy, kraj Blížkovic byl osídlen již v době pravěké, neboť zdejší krajina nabízela a nabízí vynikající podmínky pro zemědělství. Nejstarší nálezy pocházejí již ze staršího neolitu. Jde o lineární keramiku a broušené a vrtané kamenné nástroje, mezi nimiž vyniká např. masivní sekeromlat, který, ačkoliv byly kamenné nástroje běžným artiklem a obyvatelstvo jimi bylo dobře zásobeno, byl reparován a nástroj tak mohl dále sloužit svému účelu.⁶ Blížkovice ve svých

³ *Blížkovice v obrazech*, Brno 2009, s. 9.

⁴ Jaroslava FENZLOVÁ, *Blížkovice. Pohled do historie*, Praha 1992, s. 1.

⁵ Tamtéž, s. 9, 85.

⁶ Vladimír PODBORSKÝ, *Pravěk Znojemska*, Brno 1972, s. 48.

historických počátků byly patrně sídlištěm.⁷ Dalo by se tak usuzovat podle tvaru blízkovického náměstí (netradiční trojúhelníkové), které zřejmě tvořilo jádro osady.⁸

První písemná zmínka o Blížkovicích se však objevuje až v roce 1349. V této době se uvádějí dvě samostatné obce se stejným názvem, které vedle sebe vznikly, a to městečko a ves Blížkovice. Každá obec měla vlastní katastr a obecní představenstvo. Tato nezvyklá situace nemá s největší pravděpodobností v našich zemích obdoby.⁹

Po zániku údělných knížectví¹⁰ v roce 1197 byla Morava za správním účelem rozdělena do šesti krajů, jejichž centrem se staly hrady. Blížkovice spadaly pod župu Bítovskou, jejímž centrem byl hrad Bítov.¹¹ Historie Blížkovic je tedy úzce spjata s dějinami hradu Bítov. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1046. Do roku 1306 je hrad Bítov v držení Přemyslovců. Po smrti posledního Přemyslovce, Václava III., hrad v roce 1307 získává v léno rod Lichtenburků. Zakladatelem moravské větve Lichtenburků byl Rajmund Krušina z Lichtenburka. Tento mocný moravský rod tvořil jakýsi protějšek jihočeských Rožmberků. Poslední majitelka z tohoto rodu, Bohunka z Lichtenburka, se provdala za vladyku Markvarta Rájeckého z Mírova, který vlastnil v Blížkovicích dva lány polí.¹² Markvart Rájecký byl však špatný hospodář, majetek zadlužil, a proto byli manželé nuceni v roce 1579 prodat městečko a ves Blížkovice spolu se Ctidružicemi, Častohosticemi a Zálesím městu Znojmu. Vznikl tak tzv. Horní statek se správou ve Ctidružicích, který zanikl v roce 1849 zrušením patrimoniální správy. S vytvořením obecní samosprávy vznikly okresy namísto původních panství. Od roku 1850 jsou tedy Blížkovice součástí politického okresu Znojmo, od roku 1896 pak spadají pod Okresní hejtmanství Moravské Budějovice – soudní okres Moravské Budějovice. Obě sídelní jednotky, městečko a ves Blížkovice, byly nejprve v roce 1910 sloučeny a o rok později znovu odděleny. Definitivně byly sloučeny až za 1. republiky, a to v roce 1919 pod názvem Blížkovice.¹³

V roce 1939 byl zřízen na části československého území Protektorát Čechy a Morava. Hranice Protektorátu vedly lesem mezi Blížkovicemi a Zálesím, tedy na konci katastru Blížkovic. Zřízení Protektorátu Čechy a Morava mělo neblahý dopad na

⁷ Domnívají se odborníci na historii tohoto regionu – František Jech, Josef Fišer, Gracián Chaloupka.

⁸ J. FENZLOVÁ, *Blížkovice*, s. 1.

⁹ Tamtéž, s. 1.

¹⁰ Blížkovice patřily k údělu znojenskému. Po smrti českého knížete Jindřicha Břetislava v roce 1197 znojenské údělné knížectví zaniká.

¹¹ Opevněné hrady tvořily pevnostní val a chránily tak jižní hranice země proti vpádům ze zahraničí. Hrad Bítov spravoval i Slavonicko, Jemnicko, Moravskobudějovicko a Telčsko.

¹² *Blížkovice v obrazech*, s. 13.

¹³ J. FENZLOVÁ, *Blížkovice. Pohled*, s. 2.

židovskou rodinu žijící v Blížkovicích. Všichni její členové byli deportováni do koncentračního tábora. Zachránit se mohla pouze jedna žena z této rodiny, která měla za manžela katolíka, jenž se s ní však ze strachu rozvedl. Nikdo z nich se již do Blížkovic nevrátil.¹⁴ Ke cti občanů Blížkovic slouží fakt, že v obci působila odbojová organizace Obrana národa, která vznikla brzy po vzniku Protektorátu Čechy a Morava a kterou v obci založil řídicí učitel v Blížkovicích Antonín Roupec. Pro práci v této organizaci se mu podařilo získat několik blízkovických občanů. Organizace ale byla prozrazena a většina členů byla zatčena gestapem. Na druhou stranu je nutno poznamenat, že v obci žili také lidé sympatizující s nacisty. Nejen ve znojemském okrese se stal známým případ udavačství v Blížkovicích. Julie Rašková, která se v roce 1942 přihlásila z důvodu finanční tísně k německému národu, spolupracovala s Němci. Právě ona byla původcem tragédie rodiny Bouzarovi (a nejen jejich), kterou udala kvůli tomu, že byl člen této rodiny, Štěpán Bouzar, napojen na odbojovou činnost. Navíc byl podle ní podobný na muže, který se pravděpodobně účastnil atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v roce 1942. Za své činy byla postavena před Mimořádný lidový soud ve Znojmě, v lednu 1946 odsouzena k smrti provazem a ještě též den popravena.¹⁵ Blížkovice byly osvobozeny 9. května 1945 bez boje.

Po r. 1945 patřily Blížkovice k okresu Moravské Budějovice. Po ukončení 2. světové války probíhalo vystěhování německého obyvatelstva z Československa, které bylo důsledkem myšlenky, jež vycházela z přesvědčení o nemožnosti vzájemného soužití Čechů a Němců. Vysídlení z Československa se týkalo i hajného Foldy a jeho rodiny, jež byla odsunuta do Rakouska. Jeho žena, Češka, se po několika letech vrátila se třemi dětmi zpět do Blížkovic poté, co se se svým manželem rozvedla.¹⁶

Od roku 1960, kdy proběhla územní reorganizace, jsou Blížkovice součástí okresu Znojmo. Dne 23. ledna 2007 byl obci Blížkovice navrácen status městyse.¹⁷

Jak je svrchu psáno, Blížkovice a jejich okolí nabízejí téměř ideální podmínky pro zemědělství. Většina obyvatel se tedy i ke konci feudálního období živila zemědělstvím. Řemeslníci byli ve městečku i ve vsi zastoupeni minimálně. I po roce 1945, tedy po skončení druhé světové války, si zemědělství zachovalo prvenství, co se týče zaměstnání obyvatel. V roce 1952 zde bylo založeno JZD, které bylo později sloučeno

¹⁴ Podle ústního sdělení Marie Střechové (důchodkyně, Blížkovice), dne 20. 2. 2016.

¹⁵ Znojemský týden [online]. 23.2.2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://www.znoj-tyden.cz/_old/index.php?a=5479.

¹⁶ Podle ústního sdělení Marie Střechové (důchodkyně, Blížkovice), dne 20. 2. 2016.

¹⁷ Blížkovice [online]. 24. 1. 2006 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.blizkovice.cz/z-historie-mestyse/d-53/p1=2191>.

s několika dalšími JZD okolních obcí. V roce 1993 bylo zapsáno Agrodružstvo Blížkovice, které v obci působí dodnes.¹⁸

1.3 Kulturní život v obci

Blížkovice se mohou pyšnit poměrně bohatým společenským životem. Pro lepší představu o životě v Blížkovicích zde uvedu několik kulturních akcí, popř. zvyků, které se zde pěstují.

Každoročně se v městyse uskutečňuje masopustní průvod, který pořádají členové TJ Sokol Blížkovice. Průvod sestává z Blížkovických, kteří jsou převlečeni za rozličné masky, a také z hudebníků, kteří jsou na káře tažené koňmi. Obchůzka je prosta obřadních prvků, jde pouze o prezentaci masek v rámci lidové zábavy. Večer se pak v místní sokolovně konají masopustní dozvuky.

Od roku 1893 v obci působí sbor dobrovolných hasičů. Jeho tradice přetrvala dodnes. V současnosti zde působí dvě družstva – muži a ženy –, která se účastní hasičských soutěží. Blížkovice samozřejmě také hostí ostatní družstva, většinou z Jihomoravského kraje, a pořádají soutěž v požárním útoku, která nese název O pohár starostky městyse Blížkovice.

Velikonoce jako nejdůležitější křesťanský svátek navázaly jednak na židovský Pesach (svátek na památku odchodu Židů z egyptského otroctví do země zaslíbené), který se slavil v první den jarního úplňku, ale i na předkřesťanské oslavy konce zimy a začátku jara. Od 6. stol. se slaví o prvním jarním úplňku po jarní rovnodennosti. Jedná se tedy o pohyblivý svátek, kterému předchází čtyřicetidenní půst, jenž se v Blížkovicích dodnes částečně dodržuje, ovšem ne tak přísný. K nejnámějším velikonočním obyčejům patří hrkání chlapců, v Blížkovicích tomu není jinak. Chlapci se svými hrkačkami nahrazují od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty kostelní zvonění. V jejich skupině vládne přísná organizace – jsou vybráni dva vedoucí (většinou ti nejstarší), kteří jsou různě nazýváni, avšak v Blížkovicích jsou známi jako stárci. Za hrkání jsou následně při obchůzce odměněni penězi a vejci. Pašijový čili Svatý týden je týdnem příprav na vrcholný křesťanský svátek Zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Začíná Květnou nedělí a graduje tzv. svatým třídenním, tj. Zeleným čtvrtkem, Velkým pátkem a Bílou sobotou. V Blížkovicích se dodnes na Popelční středu uklízí, na Zelený čtvrtek se jedí zelené pokrmy, na Velký pátek se dodržují pracovní zákazy – především

¹⁸ Vladimír NEKUDA, *Vlastivěda moravská. Moravskobudějovicko, Jemnicko*, Brno 1997, s. 532.

nehýbání se zemí. Na Bílou sobotu také ještě někdo třese ovocnými stromy, aby rodily. V tento den se zároveň pečou bábovky ve tvaru beránka a mazance. Na velikonoční neděli, popř. v pondělí ráno hledaly německé děti dary od „zajíčka“, tzn. obarvená vejce a pamlsky ukryté na zahradě, na dvoře nebo ve stodole.¹⁹ Tento zvyk se ujal i v Blížkovicích, viz nahrávky. Na Velikonoční pondělí obcházejí hoši obec s pomlázkou, tzv. „žilou“. Za to, že vymrskají děvčata, aby neuschla, dostanou tzv. malovnu, která dnes představuje malovaná vejce (obarvená nejčastěji v odvaru z cibulových slupek a zeleného lístku), zdobené perníčky a sladkosti. Dále bývají chlapci a muži pohoštění obloženými chlebičky či kořalkou, především slivovicí.

S jarem do obce přicházejí i jeho symboly, a to pálení čarodějnic a stavění máje. Po poledni 30. dubna se sejdou blízkovičtí muži, především hasiči, aby společně postavili májku, kterou předem ozdobily místní ženy. Nejčastěji se jedná o vysoký jehličnan, který je, s výjimkou horní části, zbaven větví a kůry. Na horní část, která se zdobí látkovými stužkami nebo stužkami z krepového papíru, se pak zavěšuje ozdobný věnec. Přes noc je takto ozdobená a postavená májka hlídána před muži ze sousedních vesnic, kteří se jí snaží porazit. Kdyby se jim to podařilo, byla by to pro obec velká ostuda. V Blížkovicích se lze setkat i s umístováním malých májí před domy dívek, čímž jim chlapci vyznávají lásku. V noci se koná v lokalitě Žleby²⁰ pálení čarodějnic. Tento zvyk spočívá nejen v tom, že dojde k zapálení a shoření připravené hranice, ale je i dalším důvodem k setkávání. Lidé nejrůznějších věkových kategorií zapalují košťata a tančí s nimi a samozřejmě opékají špekáčky.

Prvního června se v Blížkovicích koná dětské sportovní odpoledne k Mezinárodnímu dnu dětí. Účastníci plní rozmanité úkoly na stanovištích a za jejich vyřešení získají sladkou odměnu.

Několikrát do roka se v městysu na náměstí konají občany oblíbené farmářské trhy, jejichž součástí jsou tradiční vepřové hody.

Dožínky jsou slavností, jejíž hlavní myšlenkou bylo děkovat za dary, které poskytla příroda. Mívaly různou podobu, od předání věnce hospodáři po velkou slavnost. S dožínkami se v obci můžeme setkat i dnes. Jednak v obci slaví dožínky Agrodružstvo Blížkovice a jednak soukromí zemědělci.

¹⁹ Jirí MAČUDA, *Od Hromnic až do Tří králů. Zvyky a tradice obcí na Znojemsku*, Břeclav 2015, s. 19–29.

²⁰ Žleby je označení pro lokalitu v Blížkovicích, která je využívána k různým akcím, ať už to jsou např. koňské závody nebo soutěže v požárním sportu.

Na neděli po svátku Bartoloměje²¹, popř. na svátek Bartoloměje připadá posvícení, které se v Blížkovicích náležitě slaví od pátku až do neděle. Program posvícení většinou zahájí taneční zábava konající se v pátek, v sobotu se přihlížejícím představí fotbalisté nejen v utkání mezi Blížkovickými, ale i s vybraným přespolním týmem. Posvícení vrcholí v neděli již od rána, a to mší svatou v kostele sv. Bartoloměje. Odpoledne se pak obyvatelé sejdou na dvoře radnice, popř. v parku u školy, aby si společně zazpívali a zatančili u dechové hudby.

Představitelé obce Blížkovice nezapomínají ani na seniory, kteří mají příležitost strávit večer ve společnosti svých vrstevníků při setkání důchodců, které se koná v září v ZŠ Blížkovice. Děti ze zdejší základní školy zazpívají lidové písně, své umění předvedou mažoretky a program završí filmová projekce týkající se Blížkovic a jejich historie.

V roce 2013 se v městyse uskutečnila 1. Hubertova jízda, která se koná na konci října v lokalitě Žleby. Náplň programu tvoří společná vyjíždka do terénu a soutěž pro vozataje i jezdece. Tento jezdecký den je pak zakončen večerní hubertovskou zábavou v nedaleké obci Krnčice.

Pátého prosince se koná čertovský rej s Mikulášem a anděly, jenž probíhá tak, že na náměstí přijedou čerti v koňmi taženém kočáře, který na tuto akci zapůjčí občané z Blížkovic, ale i z okolních vesnic. Zde už čeká Mikuláš s anděly a dychtivé děti, které jsou podle toho, zda byly hodné, nebo zlobivé, odměněny.

Na první adventní neděli se Blížkovičtí opět sejdou, tentokrát aby rozsvítili vánoční strom na náměstí a společně přivítali nadcházející vánoční čas. Lidé mají zároveň příležitost navštívit vánoční jarmark a zhlédnout hudební vystoupení dětí místní základní a mateřské školy.

Štědrý den je nejen vyvrcholením adventního období a vigilií Božího hodů vánočního, ale i počátkem Vánoc a jedním z vrcholů lidové obřadnosti zimního období.²² Dodnes se v některých domácnostech, stejně jako v celé České republice, dodržuje celodenní půst – ten, kdo jej dodrží, má za odměnu večer uvidět zlaté prasátko. Kdo půst nedodržuje, mívá ke snídani většinou vánočku či štrúdl a k obědu čočkovou polévku, aby nechyběly peníze. Slavnostní večere začíná vždy po setmění. Čeká se totiž, až vyjde první hvězdička. K večeri se zapálí svíčka a může se usednout ke stolu. Nejčastějším pokrmem je stále bramborový salát s řízkou z kapra. Čeká se, až dojí

²¹ Bartoloměj slaví svátek 24. 8.

²² J. MAČUDA, *Od Hromnic*, s. 70.

poslední spolustolovník. Pokud by totiž někdo vstal od stolu dříve, přineslo by to smůlu. S příjemnou nervozitou je očekáváno zazvonění, které je signálem toho, že již Ježíšek rozdál dárky pod stromeček. Lidé spolu bdí až do půlnoci, aby mohli navštívit půlnoční mši. Čekání si krátí sledováním pohádek.

Příchod nového roku se vítá přípitkem a ohňostrojem na náměstí. Na Nový rok odpoledne se koná tradiční novoroční pochod k cihelně²³, kde je pro občany přichystáno občerstvení a vánoční punč.

²³ Cihelna je označení pro chalupu v lese, která je od Blížkovic vzdálena přibližně 2 km.

2 Národní jazyk a jeho variety

Jazyk jakožto systém znaků a pravidel jejich užívání slouží především k dorozumívání. Zároveň je jedním ze základních diferenčních znaků národa, který tento jazyk užívá. Národní jazyk je mnohvrstevný útvar – označuje se jím soubor všech útvarů jazyka daného národa.²⁴ Tyto variety jsou tvořeny buď úplnou jazykovou strukturou (útvary strukturální), nebo jsou charakterizovány specifickým lexikem, přičemž postrádají vlastní strukturu v ostatních jazykových rovinách (útvary nestrukturní). Model národního jazyka je hierarchický. Útvary, jež jsou položeny výše na pomyslné pyramidě, jsou regionálně, sociálně i funkčně méně omezeny.²⁵

2.1 Spisovný jazyk

2.1.1 Spisovná čeština

Reprezentativní podobou národního jazyka je spisovná čeština. Není omezena zeměpisně ani sociálně, má tedy celonárodní platnost. Její užívání se proto předpokládá ve veřejné komunikaci, a to jako nejvyšší forma českého jazyka. Své stabilní postavení mezi ostatními útvary opírá o kodifikaci.²⁶

Spisovná čeština má psanou, ale i mluvenou podobu, která se označuje termínem hovorová čeština. Hovorová čeština nezdědala, aby výrazy, které jsou dosud považovány za nespisovné, mohly přecházet do spisovného jazyka. Jde o přirozený způsob, jak obohatit výrazivo spisovného jazyka a zároveň vyjít vstříc uživatelům jazyka, kteří v určitých situacích marně hledají neutrální výraz a musejí volit mezi výrazem knižním a nespisovným.²⁷

Většina českých rodilých mluvčích je diglosní, tzn. že kromě nespisovných útvarů znají a užívají také spisovný jazyk.²⁸

²⁴ Irena BOGOCZOVÁ, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*, Ostrava 2012, s. 18.

²⁵ Petr KARLÍK – Marek NEKULA – Jana PLESKALOVÁ, *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002, s. 192.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 20.

²⁸ Tamtéž, s. 19.

2.2 Útvary nespisovné

2.2.1 Obecná čeština

Obecná čeština je nespisovný, teritoriálně omezený útvar. Zároveň jde o útvar nadnářeční (interdialekt), tzn. že je tvořen prvky, jež jsou společné všem nářečím, ze kterých vznikl, konkrétně nářečím českým v užším smyslu. Je tedy rozšířen v Čechách, ale i v západním úseku Moravy. Na východ České republiky obecná čeština proniká především díky médiím.²⁹

2.2.2 Sociolekty

I. Bogoczová³⁰ sociolekty definuje jako nestrukturní útvary³¹, které jsou, na rozdíl od teritoriálních dialektů, omezeny sociálně. Lze je tedy zařadit mezi tzv. sociální dialekty³². Jedná se o slang, profesní mluvu a argot.

Slang označuje mluvu osob, jež spojuje stejná oblast zájmů. Těmto skupinám pak slang umožňuje používat specifickou jazykovou komunikaci, čímž vyjadřují příslušnost k té které zájmové sféře.³³

Profesní mluva je nespisovná mluva příslušníků stejného povolání. Dříve byla zařazována ke slangům.³⁴ Např. M. Čechová a kol.³⁵ uvádí, že se dnes tato mluva již spíše vyčleňuje zvlášť. Důraz je kladen na ekonomičnost vyjádření, proto často dochází k univerbizaci.³⁶

Argot je tradičně definován jako jazyk sociálně vyřazených osob, které jej využívají jako tajnou mluvu. Argot však, jako sociálně podmíněný jev, ovlivňují změny nejen v jazyce, ale i ve společnosti. Důsledkem vývoje tak došlo ke změně předmětu argotické

²⁹ Tamtéž, s. 22.

³⁰ Tamtéž, s. 23.

³¹ Jak již bylo řečeno výše, jde o útvary, které používají speciální lexikum, přičemž prostředky gramatické a hláskové přebírají především ze spisovné i obecné češtiny nebo z nářečí (Marie ČECHOVÁ, *Čeština – řeč a jazyk*, Praha 2000, s. 26).

³² K sociálním dialektům řadí I. Bogoczová (*Textová opora*, s. 23–24) kromě slangu, profesní mluvy a argotu ještě idiolekt (individuální jazykové zvyklosti), biolekt (komunikace typická pro určité pohlaví) a familiolekt (mluva běžná v konkrétní rodině). *Encyklopedický slovník češtiny* (s. 128) zmiňuje ještě etnolekt, což je „varieta jazyka, jejíž specifika jsou výsledkem působení původního jazyka etnické skupiny nebo menšiny, která je nositelkou této variety a již lze na základě těchto specifík identifikovat, na přijímaný jazyk“. Etnolekt může mít v jazykovém společenství negativní konotace, např. v čes. zemích v 19. stol. jde o židovský etnolekt němčiny, po r. 1945 romský etnolekt češtiny“.

³³ Petr KARLÍK – Marek NEKULA – Jana PLESKALOVÁ, *Encyklopedický slovník*, s.404–405.

³⁴ Např. *Encyklopedický slovník češtiny* (s. 405) zařazuje profesní mluvu ke slangům.

³⁵ Marie ČECHOVÁ, *Čeština*, s. 26.

³⁶ Tamtéž.

komunikace, proto se lze setkat s nejednotnou definicí argotu.³⁷ Lexikum argotu vychází z různých cizích vlivů – především jde o vliv jidiš a romštiny.³⁸

Mezi útvary nespisovné jsou řazeny i dialekty, kterým se věnuje následující kapitola.

³⁷ Více Alena JAKLOVÁ, Budeme argot nově definovat? *Slovo a slovesnost* 60, 1999, č. 4, s. 293–300.

³⁸ Marie ČECHOVÁ, *Čeština*, s. 26.

3 Dialektologie a dialekty

3.1 Dialektologie

Dialektologie je jazykovědná disciplína zabývající se studiem dialektů. Slovo dialekt pochází z řeckého „díalektos“, které znamenalo způsob mluvení. Český ekvivalent dialektu, tj. nářečí, zdůrazňuje fakt, že se jedná o mluvenou formu jazyka, tedy o řeč.³⁹

F. Cuřín definuje nářečí následovně: „Nářečím přitom rozumíme víceméně ustálenou místní obměnu celonárodního jazyka, zeměpisně vymežitelný soubor jazykových prostředků, který slouží jako nástroj dorozumívání pouze části národa, a to jen v oblasti běžného denního styku“.⁴⁰

Dialektologie se zaměřuje na studium teritoriálních dialektů, nikoliv dialektů sociálních. Teritoriální dialekty, čili územně vymezená nářečí, jsou strukturní útvary, které mají svá specifika ve všech jazykových rovinách, na rozdíl od dialektů sociálních, jež používají pouze specifické lexikum. Na jistém území se lze setkat buď s rozdíly téhož jazyka (areálové rozdíly), nebo s diferencemi, které jsou způsobeny příslušností k jinému národnímu jazyku (systémové rozdíly).⁴¹

Každé nářečí má své jádro, jakési centrum inovací, odkud se šíří jazykové změny směrem k periférii, přičemž postupně ztrácejí na intenzitě. Tento proces se nazývá vlnová teorie.⁴² Dialekty jsou ohraničeny svazkem izoglos, jež představují hranice nářečí. Jde o čáry, které na mapě ohraničují území s přítomností shodného jazykového jevu a zároveň jej oddělují od území, kde se vyskytuje jev odlišný. Shodují se s překážkami geofyzikálního rázu (např. pohoří), ale i s překážkami správní, církevní aj. povahy. Izoglosy jsou dynamické a propustné. Přizpůsobují se vývoji jazyka, s nímž se vyvíjejí i jeho hranice.⁴³

K dialektům se vztahuje i termín dialektismus. Jde o prvek z určitého dialektu či interdialektu, který je použit mimo útvar, ke kterému náleží, a to většinou ve spisovném jazyce. Může jít o záměrný stylistický prostředek (např. ve funkčním stylu umělecké

³⁹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 106.

⁴⁰ František CUŘÍN, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1977, s. 157. Podobně nářečí definoval Bohuslav Havránek ve svém o 33 let starším pojednání (*Nářečí česká*, in. *Československá vlastivěda III (Jazyk)*, Praha 1934, s. 84): „Jazyk, kterým se běžně mluví, liší se nejen od jazyka spisovného – a na rozdíl od něho jej nazýváme jazykem lidovým –, nýbrž je také vzájemně mezi sebou rozlišen podle různých krajů a míst (rozlišen geograficky) a rozeznáváme proto v lidovém jazyce v Čechách, na Moravě a ve Slezsku různá česká nářečí místní (místní dialekty).“

⁴¹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 106–107.

⁴² Tamtéž, s. 44.

⁴³ Tamtéž, s. 44, 108.

literatury), nebo je jeho užití nevědomé, jež vyplývá z povšechné znalosti jazyka. Nespisovná slova však uživatelé jazyka v komunikaci volí i z toho důvodu, že spisovný jazyk jednoduše nedisponuje spisovným ekvivalentem (např. způsob zpracování zemědělských produktů).

Dialektologie jakožto vědní disciplína má své metody, které používá při výzkumu. Podle toho, co zkoumá a z jakého hlediska nahlíží na problém, lze dělit na:

- a) **dialektologii synchronní** (popisná; dialektologie zaměřující se na konkrétní časový úsek),
- b) **dialektologii diachronní** (historická, zaměřuje se na vývoj nářečí),
- c) **dialektologii komparativní** (srovnává nářečí se spisovnou češtinou, popř. s dalším nářečím),
- d) **dialektologii typologickou** (poukazuje na typologické rozdíly mezi jednotlivými dialekty),
- e) **dialektologii urbánní** (zajímá se o mluvu měst).⁴⁴

3.2 Vznik a vývoj nářečí

Nářečí vznikají a vyvíjejí se v souvislosti s vývojem společnosti. Vliv na nářeční rozrůzněnost měl společenský vývoj především v období feudalismu.

V období předfeudálním došlo v souvislosti s formováním české národnosti ke sjednocení kmenových nářečí, jimiž hovořily slovanské kmeny usazené v české kotlině, ve společný jazyk. Tento proces byl umožněn nejen díky mocenskému postavení kmene Čechů, ale i díky malé vzájemné různorodosti kmenových nářečí. V období feudálním byly naopak vytvořeny podmínky pro novou nářeční diferenciaci. K ustálení tohoto složitého procesu utváření místních nářečí došlo až v době pobělohorské. Velkou měrou k tomu přispěla roztržitost státu na jednotlivá dominia a panství a také rozdělení na správní a církevní celky. V Čechách působilo silné hlavní – pražské – centrum, které svým vlivem znesnadnilo určení hranic dnešních nářečí a hranic feudálních územních jednotek. Na Moravě je situace jiná. Zde nářeční hranice víceméně souhlasí s dominiálními hranicemi. Na vývoj nářečí měla vliv také kolonizace řídké osídleného území.⁴⁵

⁴⁴ Tamtéž, s. 109–111.

⁴⁵ Fr. CUŘÍN, *Vývoj*, s. 160–164.

Na konci 18. stol., které přineslo mj. uvolnění pohybu obyvatelstva, růst průmyslových center a rozvoj dopravy, dochází ke zvyšování četnosti mezinářečního kontaktu. Na nářečí mělo silný vliv i jednotící působení spisovného jazyka především skrze masová média a vzdělání. Dochází proto k míšení nářečí a rozdíly mezi dialekty se stírají. Jedná se o tzv. interferenci. Příslušníci jednotlivých nářečí upouštějí od nápadných znaků rodného nářečí a přizpůsobují se mluvě většiny v daném prostředí. Znaky, jež jsou méně nápadné, si zachovávají, jelikož si odlišnost jevu nemusejí ani uvědomovat. Znaky společné velkým oblastem bývají odolnější, na rozdíl od jevů typických pro menší úseky, neboť mezinářeční kontakt, pokud pomineme pomezí pásy, probíhá většinou v rámci jednotlivých nářečních skupin. Interference různých nářečních systémů je nejpatrnější ve městech, do kterých se kumulují příslušníci různých nářečních skupin. Důsledky interference jsou však patrné i na vesnicích, a to především u mladších generací. Takto vznikají obecná nářečí, tzv. interdialekty, které zachovávají znaky společné celé nářeční skupině. Lze tedy hovořit o obecné češtině, ale i obecné hanáctině, laštině či obecné moravské slovenštině. V běžné mluvě se pak často mísí prvky místního nářečí s prvky interdialektickými, popř. i s prvky spisovného jazyka. Tento trend postupně vede k zanikání různých nářečních jevů. Obecná čeština, jež vznikla na středočeském základě nivelizací⁴⁶ českých nářečí v užším smyslu, má převahu nad ostatními interdialekty, a to díky větší zkonsolidovanosti a blízkosti ke spisovné češtině. Umocněno je to faktem, že jde o běžnou mluvu politického, hospodářského a kulturního centra státu. Nasnadě je uvědomit si, že obecná čeština zčásti proniká i na Moravu a do Slezska, proto má některé prvky společné např. se středomoravskou nářeční skupinou.

Podobnou situaci jako ve městech s přílivem nářečně různorodých mluvčích můžeme nalézt nejen v nově osídlených oblastech v pohraničí, ale i v bývalých německých národnostních ostrovech uvnitř jazykového území. Na rozdíl od měst se ve venkovských nově osídlených úsecích projevují vyrovnávací tendence výrazněji, zvláště u mladé generace, která vyrostla, popř. vyrůstá v novém prostředí. V menších úsecích mají silnou převahu především sousedící oblasti se starým osídlením, jazyková situace se tedy téměř neliší od vnitrozemí.⁴⁷

⁴⁶ Nivelizaci *Akademický slovník cizích slov* (Věra PETRÁČKOVÁ – Jiří KRAUS a kol., s. 528) definuje jako proces vyrovnávání rozdílů na stejnou úroveň. Nivelizace je tedy proces, při němž dochází ke sblížení nářečí a ke ztrátě některých specifických rysů.

⁴⁷ Jaromír BĚLIČ, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972, 323–326, 330.

Vyrovňovací procesy dnes probíhají po celém jazykovém území, přičemž jejich intenzita neustále vzrůstá. Jedná se však o postupný a dlouhodobý proces, ke kterému dochází nejen vzájemnou interferencí různých nářečních a interdialektických systémů, ale i působením spisovného jazyka. Dle Jana Chloupeka⁴⁸ dochází ke změně kvality nářeční struktury v podstatě náhodou, která samozřejmě snáze ovlivní jevy z periferie než z centra jazykové struktury. Tím, že došlo a dochází k vyrovnávání životních podmínek obyvatelstva a ke sjednocování jeho sociálních a kulturních zájmů, si mluvčí uvědomují, že nářečí má omezenou funkčnost, proto se snaží zvládnout prestižní jazykový útvar. Nářečí se tím ale ještě neoslabuje, pouze se zvýrazňuje funkční omezenost nářečního vyjadřování. Nářeční vyjadřování začne odumírat teprve při ztrátě dorozumívací sféry (např. při změně zemědělského zaměstnání v průmyslové).⁴⁹

3.3 Význam studia dialektologie

Cílem dialektologie je nejen shromažďování a popsání nářečního materiálu, ale především jeho vědecký výklad. Právě výsledky studia jednotlivých nářečí, jež se liší různým stupněm zachování starého jevu, ale i množstvím, charakterem a mírou rozšíření jevů nových (inovací), jsou cenným materiálem pro historickou mluvnici. Dialektologie nás zároveň informuje o vývoji té které společnosti, neboť společenský vývoj se odrazil i ve vývoji nářečí.⁵⁰

Znalosti z oblasti dialektologie zúročí i učitel (v našem případě) českého jazyka. Úloha učitele podle Františka Trávníčka⁵¹ tkví v tom, že učení spisovného jazyka opře o nářečí svých žáků, kteří jím již hovoří. Za nejdůležitější pomůcku považuje mluvnici, tzn. třídění a shrnování látky v přehledná pravidla.

3.4 Dělení teritoriálních dialektů

J. Bělič⁵² dělí česká nářečí na pět skupin:

Nářeční skupina česká v užším smyslu

- Středočeská podskupina

⁴⁸Jan CHLOUPEK, *Aspekty dialektu*, Brno 1971.

⁴⁹Tamtéž, s. 102.

⁵⁰Fr. CUŘÍN, *Vývoj*, s. 169–170.

⁵¹František TRÁVNÍČEK, Spisovná řeč a nářečí na školách, *Naše řeč* 15, 1931, č. 10.

⁵²J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 217–317.

- Jihozápadočeská podskupina
- Severovýchodočeská podskupina
- Jihovýchodočeská (českomoravská) podskupina

Nářeční skupina středomoravská (hanácká)

- Jižní středomoravská podskupina
- Centrální (severní) středomoravská podskupina
- Západní okrajové úseky středomoravských nářečí
- Východní středomoravská nářečí

Nářeční skupina východomoravská (moravkoslovenská)

- Jižní (slovácká) východomoravská podskupina
- Severní (valašská) východomoravská podskupina
- Západní okrajové úseky východomoravských nářečí
- Kopaničářská nářečí

Nářeční skupina slezská (lašská)

- Jižní (moravská) podskupina slezských nářečí
- Západní (opavská) podskupina slezských nářečí
- Východní (ostravská) podskupina slezských nářečí

Nářečí polsko-českého smíšeného pruhu⁵³

⁵³ J. Bělič vyčleňuje v souboru českého národního jazyka mluvu polsko-českého smíšeného pruhu jako zvláštní seskupení (Stanislava KLOFEROVÁ, *Dialektologie*, in: Jana PLESKALOVÁ a kol., *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 359).

4 Společné znaky nářečí českých v užším smyslu

Společné znaky českých nářečí v užším smyslu, tedy nářečí středočeských, jihozápadočeských, severovýchodočeských a jihovýchodočeských (českomoravských), tvoří základ českého interdialektu, obecné češtiny.⁵⁴ Jelikož tyto rysy pronikají především díky médiím na východ České republiky, jsou tudíž některé prvky shodné s těmi, kterými se vyznačuje středomoravská nářeční skupina, a proto by bylo vhodné je zde uvést.

Hláskoslovné znaky

1. Inventář samohlásek je pětičlenný (*a, e, i, o u*). Došlo ke splnutí *y* a *i* do jediného *i*.
2. Byla provedena změna *ú > ou*: *jedou kousek*.
3. Za *y* a za *i* po *c, z, s* vznikl diftong *ej*: *cejtít, sejtko*.
4. *Z é* vzniklo úžením *í*: *kisělí mlíko*.
5. Starší skupina *šč* je nahrazena skupinou *št'*: *št'áva*.
6. Skupina *sh* je vyslovována nezněle (*sch*): *na schledanou*.
7. Před *e (ě)* se vyskytuje skupina *mň*: *mňěsíc*.
8. Často dochází ke změně sykavek *s, z, š, ž* na *c, dz, č, dž* zejména po *n* a *ň*: *žencká, jendže*.
9. Protetické (náslovné) *v*: *vobjet*.⁵⁵ Jde o rys shodný s jižní podskupinou středomoravské nářeční skupiny.
10. V proudu řeči dochází k vynechávání jednotlivých hlásek či skupin hlásek, např. *ešće, jedenác aj.*⁵⁶
11. K jevům obecně českým patří rovněž krácení především staršího *í* a *ú* (*prosim, pánum*), zasáhlo ale i dlouhé *á* (*dělam*). V některých nářečích dochází v četných příkladech ke kolísání délky. V rozsáhlých střmor. úsecích však proběhlo důsledné zkrácení *ú* a *í* jakéhokoliv původu.
12. Nadměrné dlužení samohlásek je jev častý na konci vět, před pauzou. Vliv na něj má i emocionální zabarvení výrazů, popř. důraz, např. *móře, bóže*.⁵⁷

⁵⁴ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 64.

⁵⁵ Tamtéž, s. 65.

⁵⁶ Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. [online]. 23.3.2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/jazyk/files/fonetika/zmeny-hlasek-priklady.pdf>.

⁵⁷ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 138–139.

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

1. Ve 3. os. pl. ind. prez. mají slovesa zakončení na *-ou*, *-eji/í*, *-aji/í*: *nesou*, *menujou se*, *prosej(i)*, *hledaj(i)*.

Tvaroslovné znaky

1. Dochází k vyrovnání tvarů se složenou adjektivní deklinací tvrdou v L a I sg. m. a n.: *vo/se starím/starím chlapem*.
2. Rovněž dochází ke splnutí živ. a neživ. tvarů v N pl. adjektiv a zčásti i rodových zájmen: *tí velký mňesta*.
3. U druhého stupně příslovcí je užíváno koncové *-jc*: *dolejc*.
4. Hojně se vyskytuje unifikovaná koncovka *-(a/e)ma* v I pl. u všech mluvnických jmen: *řema vostatňima učitelama*. Užívá se však i v nářečích střmor.
5. V sg. m. přič. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba bez *-l*: *aňi necek*.
6. Na značném území je patrná tendence vynechávat sloveso *být* jako pomocné v 1. os. sg. i pl. min. času: *já to vid'el*.
7. Sklon k užívání konstrukcí s trpným participiem, ve kterém došlo ke změně *-eno* > *-éno* > *-íno*: *mám uklizíno*.
8. Je zde provedena změna *a* > *e*, *u* > *i* a rovněž *ú* > *í*: *čepice*, *pro čepici*, *s čepicí*.
9. Došlo k vyrovnání koncovky *-í* v G, D a L sf. f. adjektiv a rodových zájmen, např. *bez/k/vo tí malí holce*.
10. U sloves 2. třídy se v přič. minulém často vyskytuje kmenotvorná přípona *-nu-*, např. *dřepnul*.
11. Sloveso *být* má ve 2. os. sg. ind. prezenta tvary *si* (v západní části) a *seš* (ve východní části).⁵⁸

⁵⁸ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 65–66.

5 Středomoravská nářeční skupina

Poněvadž zkoumaná lokalita – Blížkovice – náleží k jižní podskupině středomoravské nářeční skupiny, bylo by záhodno blíže si charakterizovat jednak středomoravskou nářeční skupinu jako celek a její společné znaky a jednak specifické znaky jižní podskupiny a v jejím rámci i znaky znojemskeho úseku.

Kromě označení středomoravská nářečí se lze setkat s ekvivalentním termínem nářečí hanácká, neboť se rozloha středomoravských nářečí překrývá s etnografickým regionem Hané, je však širší.⁵⁹ Na západě navazují na nářečí česká v užším smyslu, na severu se nachází pás bez tradičních nářečí (který odděluje středomoravská nářečí od nářečí slezských), na východě sousedí s východomoravskou nářeční skupinou a na jihu dosahují až k hranici území s tradičními nářečími. Na jižním konci katastru Blížkovic vedla hranice Protektorátu Čechy a Morava. Blížkovice tedy měly k Němcům vždy velmi blízko, což se projevilo v tradicích a zvycích (např. hledání velikonočního „zajíčka“) a samozřejmě i ve slovní zásobě (viz Slovníček nářečního lexika).

Jako základní zdroj mi sloužila při výčtu a charakteristice jednotlivých znaků publikace J. Běliče *Nástin české dialektologie*⁶⁰. Nahlížela jsem však i do publikací *České nářeční texty*⁶¹, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka*⁶² a *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*⁶³.

Charakteristické znaky člením na znaky hláskoslovné, tvaroslovné a morfologizované jevy hláskoslovné povahy⁶⁴.

Společné znaky středomoravských nářečí

Hláskoslovné znaky

1. Soubor souhlásek je téměř shodný jako v českých nářečích. Na části území se však vyskytuje dvojice *l – l*.
2. Inventář krátkých samohlásek má pět členů *i, e, a, o, u*, v některých nářečích i šest *i, é, e, a, o, u* (přičemž foném *é* není všude stejně realizován – *ê, ə, y*), a dokonce i sedm *i, e, ê, a, ô, o, u*.

⁵⁹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 72.

⁶⁰ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 240–249.

⁶¹ Arnošt LAMPRECHT, *České nářeční texty*, Praha 1976.

⁶² Irena BOGOCZOVÁ, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*, Ostrava 2012.

⁶³ Libuše ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*, Brno 2000.

⁶⁴ Morfologizované jevy hláskoslovné povahy jsou takové jevy, které se na rozdíl od pravých rozdílů ve skoňování a časování liší jinou hláskovou realizací koncovky původně stejné (I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 50.).

- Inventář dlouhých samohlásek je pětičlenný (*í, é, á, ó, ú*), nebo tříčlenný (*é, á, ó*), velmi zřídka se lze setkat s kombinací *í, á, ú*.
3. a) Měkké *t', d', ň* se objevuje ve stejném rozsahu jako v nářečích českých v užším smyslu.
 - b) Pokud existuje dvojice *l – l*, rozvržení obou fonémů je v zásadě identické jako v nářečích východomoravských a slezských.
 - c) Stopy po dřívějších měkkých retnicích lze nalézt nejen před bývalým *ě*, ale i v případech jako *holobjáta, zemják/zemňák* apod.
 4. Staré *g* se zčásti udrželo ve skupině *zg*, např. *zgebnot*. Tento foném je hojně frekventován v onomatopoických a expresivních slovech, např. *glgat*.
 5. Nezaniklo koncové *-l* ve tvaru singuláru maskulina přičestí minulého následující po souhlásce. Stejně jako ve spisovné češtině tedy tvoří slabiku, např. *nesl*.
 6. a) Dřívější *y* (též *y < i*) se zachovalo buď jako zvláštní foném (v různých nářečích ovšem s fonetickou realizací *ê/è/ə/y*), nebo splynulo s *e*, např. *rêba... – reba*; jen v menší části nářeční skupiny splynulo s *i*. Za staré *ý* je prakticky po celé oblasti, až na výjimky, *é*, např. *stréček*. *É* je zpravidla i za původní tautosylabické *ej* (*ěj*) a *aj*, např. *nédelší*.
 7. Staré *u* se v některých nářečích středomoravské nářeční skupiny zachovalo. Na menším území, než zaujímá *ê/è/ə/e < y*, splynulo *u* s *o*, nebo je za něj foném *ô*, např. *bôdô*. Místo starého *ú* je téměř po celé oblasti *ó*, např. *móka*; *ó* lze ve středomoravských nářečích porůznu nalézt i za původní dvojslabičnou skupinu *au, aú*, např. *póz(a)*. Za staré *u, ú* po měkkých a bývalých měkkých souhláskách je zčásti *i, í*, popř. *ê/è/ə/e, é*, zčásti ale zůstalo nepřehlasované *u/ô/o, ó*, např. *ci'tit/cé'tit... x břuch/břôch*. Přehlasovaných podob ubývá směrem k východu.
 8. a) Staré *e* (též *e < ě*) se většinou zachovalo, za staré *é* a bývalé dlouhé *ě* je vesměs *í/i*. Na rozdíl od českých nářečí v užším smyslu je ve středomoravských nářečích foném *é* i přesto velmi hojný, neboť vzniklo nové *é < ý, ej, aj*.
 - b) Staré *o* se také ve většině případů zachovalo, za staré *ó* je *ú/u*. Ve středomoravských nářečích je však opět hojně *ó*.
 9. Staré *a, á* zůstalo zachováno, pokud nebyly podmínky pro přehlásku. Za dřívější tautosylabickou skupinu *aj* je však většinou *ej*, např. *daj > dej > dé*.

Výrazným znakem středomoravských nářečí, kterým se odlišují od většiny českých nářečí v užším smyslu, je neexistence přehlásky v koncovkách měkkého sklonění i přesto, že vedle měkkých typů existují paralelní typy tvrdé, např. *duša*.

10. Středomoravská nářečí se také vyznačují krátkými samohláskami v jedno- až dvouslabičných slovech typu *rana*, *krava*, v I pl. zájmen *my*, *vy* (*s nama*, *s vama*). Ve velké části území se kromě tohoto jevu vyskytuje i zkrácené *u*, *i*, např. *vim*, *mliko*.
11. Co se týče změn ve skupinách souhlásek, středomoravská nářečí mají většinou asimilaci *sh* > *zh*, např. *na zhledanó*; skupina *šč* je ve většině nářečí stále zachována, např. *ščava*.⁶⁵
12. Ve východní části se vyskytuje spíše znělá výslovnost neznělých souhlásek na předělu slov a morfémů před samohláskou nebo před jedinečnou souhláskou: *tag jo*, *z autem*.⁶⁶
13. V neurčitých zájmenech a zájmenných příslovcích se vyskytuje depalatalizovaná předpona *ne-*, např. *neco*, *negdo*.

Tvaroslovné znaky

1. Dochází zde k rozlišení, na rozdíl od českých nářečí, v L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv, např. (*v*)*o starím/-im* x *ze starém*. Jiná situace je u zájmen – zde je naopak časté vyrovnání, a to ve prospěch L, např. (*v*)*o tem*, *našem*||*s tem*, *našem*.
2. Také zde dochází k rozlišení životnosti, jelikož tvar N pl. m. živ. tvrdých příd. jmen a rodových zájmen se obvykle liší od tvaru neživ., f. a n., např. *tí naši starí/tí naši staři* x *ti/tê naše stari*. Životnost bývá rozlišována i ve tvarech N m. číslovek *dvá* x *dva*, *obá*, *tří*, *štyří*.
3. V I pl. u všech mluvnických jmen se nejčastěji vyskytuje koncovka *-ma* (*-ama*), stejně jako je tomu u českých nářečí v užším smyslu.
4. Sloveso „být“
 - a) přítomnost: v existenciálním významu a ve funkci spony má tvary *su/sô/so*, *seš*, *sme* apod.

⁶⁵ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 240–242.

⁶⁶ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 74.

- b) préteritum: ve složených formách se objevuje jako pomocné s tvary (já) *sem, (ty)s*.⁶⁷
5. Středomoravská nářečí se od českých nářečí v užším smyslu liší také v tom, že přičestí trpné má i ve výrazech výsledného stavu tvary složeného skloňování, např. *máme fšecko ôd'elani*.
 6. Tvary imperativu s 2. os. sg. končící na *-i/-ê* mají většinou v 1. a 2. os. pl. zakončení na *-ime, -ite/-êmê, -êtê*, např. *řekňi, řekňime, řekňite*.
 7. V 1. os. sg. i pl. se zpravidla zachovává pomocné sloveso i přesto, že je osoba vyjádřena zájmenem, např. *já sem to vid'el*.
 8. Často se vyskytuje i vyrovnávání deklinace rodových zájmen s tvrdým skloněním adjektiv, např. *s tém, našém (||našem/našim)*...
 9. V zájmenných tvarech I sg. m. a n. *tem, jednem...*, G, L a D, I pl. *tech, jednech...*, *tem, jednem, ...tema, jednema*... dochází k odstranění alternace předkoncové souhlásky.
 10. V D zájmena *já* je téměř výlučně jen tvar *mňe*.
 11. V L sg. měkkého sklonění substantiv m. a n. je ve shodě s dativem koncovka *-u (-ô/-o)*, např. *na biču*.
 12. V G sg. neživ. m. některých substantiv měkkého sklonění je koncovka *-u (-ô/-o)* (ve shodě s tvrdým skloněním), např. *čajju*.⁶⁸

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

1. Mezi koncovkami tvrdých a měkkých typů podstatných jmen je menší počet rozdílů, především díky neprovedení, popř. zrušení přehlásek v měkkých deklinacích, např. G sg. m. *pekařa*, N sg. f. *rúža*.
2. Podstatná jména, jejichž slovní základ končí na *-z, -s* a na *-l < -l̥*, a podstatná jména typu *kořeň, kúlňa, Máňa* náleží ve většině středomoravských nářečí k měkkým skloňovacím typům.
3. Ve slovesných tvarech 3. os. pl. se vyskytuje sestava koncovek *-ó, -ijó, -ajó*, resp. *-ó, -ijó, -ají/-aji*.⁶⁹

⁶⁷ Tamtéž, s. 75.

⁶⁸ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 242–243.

⁶⁹ Tamtéž.

Specifické rysy středomoravských nářečí – jižní středomoravská podskupina

Hláskoslovné znaky

1. Středomoravská nářečí mají pětičlenný soubor krátkých samohlásek, na určitých částech prostoru soubor může být i šestičlenný. Inventář dlouhých samohlásek je většinou trojčlenný (*é, á, ó*), na severním pomezí je ale např. pětičlenný (*í, é, á, ó, ú*).
2. Obvyklá je neznělá výslovnost párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu, méně častá je pak na švu morfémů v případech typu *chlap aňi necekl, k mosto* atd., shodně jako v čes. nářečích v užším smyslu.
3. Rysem shodným s českými nářečími v užším smyslu je protetické *v-*, jež se vyslovuje na začátku slova před *o-* a na švu složeniny, např. *voheň, zavopatřit*.
4. Dochází k dloužení samohlásky před koncovým *-l* v přičestí min. sg. m., např. *d'elál*. Stejně tak je tomu i v nářečích výchmor.

Tvaroslovné znaky

1. Typické je tvarové vyrovnání G a A sg. typů *přeceda, Lad'a* ve prospěch G, např. *Frante/Franté*.
2. Substantiva typů *přeceda, Lad'a* končí v I sg. na *-em*, např. *s Frantem*.⁷⁰

Znojemský úsek

Znojemsko je nejjižnější úsek jižní podskupiny. Tomuto úseku, ke kterému se řadí i Blížkovice, se věnuje kapitola 6., která se ale soustředí především na jeho zeměpisné vymezení v důležitých dialektologických pracích napříč dějinami. Zde je vhodné uvést typické znaky pro tuto oblast.

1. Inventář krátkých samohlásek je šestičlenný.
Systém dlouhých vokálů je jako u většiny středomoravských nářečí tříčlenný, neboť staré *í* a *ú* podlehlo krácení, např. *d'ira, nuž*.⁷¹
2. Tento hláskový vývoj měl své důsledky v morfologii. V těch střmor. nářečích, ve kterých je za *i* v jistém rozsahu *e* totožné s *e* původním, zčásti splýnula slovesa 4. třídy typu *prosí – prosit* s typem *leží – ležet*, srov. např. z Boskovicka

⁷⁰ Tamtéž, s. 246–247.

⁷¹ L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 13.

prosi – *proset* (ale *chod'i* – *chod'it*). Patrně morfologickým vyrovnáním je však na jz. Moravě zčásti např. i *vožeňet se* apod.⁷²

3. Nejtypičtějším znakem úseku je redukce, až zánik *i*, což je někdy kompenzováno slabikotvorností souhlásky, např. *ř'cho*, *rebňk*, *žlčka*.⁷³
4. Došlo zde k vyrovnání v zakončení přítomného a infinitivního kmene u dokonavých i nedokonavých sloves 4. třídy, kde nenastává alternace *d' – z*, *t – c* (*hod'it* – *hád'et*, *obracet* – *vobratět*).⁷⁴ Tento jev se vyskytuje v malém úseku vých. Čech kolem Polné a v rozsáhlejší okruhu na jz. Moravě zhruba od Jihlavy, Třeště a Telče za Vel. Meziříčí, Vel. Bíteš a Mor. Krumlov.⁷⁵
5. *E* se zpravidla vyskytuje pouze za staré *y* po nepárových tvrdých souhláskách a tvrdých retnicích, nikoli po původních tvrdých sykavkách, např. *cheba*, *rebe*.⁷⁶

Samozřejmě, že ani jižní podskupina není izolovaná oblast, proto řada rozdílů mezi nářečími náležejícími k jižní podskupině středomoravských nářečí vyplývá z toho, se kterými nářečními skupinami sousedí. Západnější nářečí mají stav shodný s českými nářečími v užším smyslu, zatímco nářečí nacházející se východněji se shodují s nářečími východomoravskými.

⁷² J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 186.

⁷³ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 76.

⁷⁴ L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 14.

⁷⁵ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 188.

⁷⁶ Tamtéž, s. 247.

6 Jižní středomoravská podskupina a znojemský úsek ve vybraných dialektologických pracích

Region, v němž se nacházejí Blížkovice, se rozkládá na části jižní a jihozápadní Moravy. Na jihozápadě a jihovýchodě sousedí jižní podskupina s územím dříve osídleným německým obyvatelstvem.

Znojemský nářeční typ či znojemský úsek je nejčastěji vymezován na základě výskytu již zmiňovaného redukováného vokálu střední řady.

Již J. Blahoslav ve své *Gramatice české* upozorňuje na nářeční diferenci. V oddíle De dialectis (= O nářečích) rozeznává 3 dialekty: „První, a snad nejpřednější dyalektus (t. řeč) jest řeč česká, k níž i Moravané přináležejí a poněkud i Slezáci. Druhý dyalektus jest slovenský; (...). Třetí dyalektus jest polská řeč; k níž téměř může přičtena býti slézska (ač kteříž blíže Čechů a neb Moravanů jsou, ti podobněji k Čechům nežli k Polákům mluví).“⁷⁷ Všimá si, že Moravané sice mluví českým jazykem, ale že některá slova vyslovují jinak. Dokonce se zmiňuje i o Znojemsku, o kterém podává tuto informaci: „A i toto znáti sluší, že i na Moravě velmi nejednostejně mluví. Okolo Mezříčí jinak. (...) Jinak okolo Brna a Znojma.“⁷⁸ Blahoslav ve svém díle vyjadřuje i hodnotící poznámky. Zatímco jazykový úzus v Čechách vnímá jako ideál, mluvu na Moravě, jež se odlišuje ve výslovnosti i v lexiku, hodnotí velmi negativně. Termín dialekt zde nemá stejný význam jako dnes, ale ve shodě s tehdejšími územními badatelů v jiných zemích se tento výraz užívá jako označení pro konkrétní jazyk.⁷⁹

Významným mezníkem v dějinách dialektologického bádání je především činnost A. V. Šembery, jehož dílo *Základové dialektologie československé* jsou prvním popisem nářečí českého jazyka.⁸⁰ Šembera rozlišuje dvoje podřečí moravské řeči: západní a východní. Území kolem Blížkovic je zařazeno k podřečí západnímu, konkrétně k různorečí horskému/Svitavsko-Švarcavskému. Zároveň vymezil územní hranice redukováné hlásky: „Ve Znojemsku, od Jemnice a Domamile přes Hostím až téměř po Náměšř a Vladislav a odtud přes Rosice, Ivančice a Dolní Kounice až k Obřanům a Lištni za Brnem, též od Brna po různu až k Tišnovu, mají průchod tyto zvláštnosti, jichž

⁷⁷ Mirek ČEJKA – Dušan ŠLOSAR – Jana NECHUTOVÁ, *Gramatika česká Jana Blahoslava*, Brno 1991, s. 368–369.

⁷⁸ Tamtéž, s. 370–371.

⁷⁹ S. KLOFEROVÁ, *Dialektologie*, in: J. PLESKALOVÁ a kol., *Kapitoly*, s. 337.

⁸⁰ Tamtéž, s. 342.

vrch jest u Hostími a Morasic: *i* po *l* a *n* se pohlcuje: mesl'vec, s'n (...).⁸¹ Jde o nejstarší územní vymezení tohoto jevu.⁸²

Šemberovým nástupcem se stal František Bartoš, který při popisu nářeční situace na Moravě a ve Slezsku vycházel z poznatků svého učitele ve svých pracích. Přejímá od něj i hierarchii nářečí – různorečí – podřečí.⁸³ V *Dialektologii moravské* řadí zkoumanou lokalitu do jedné ze 4 hlavních skupin nářečí na Moravě, konkrétně do nářečí hanáckých, která dále rozdělil do 12 podřečí a pojmenoval je většinou podle okresních měst. Znojensko je zařazeno do IX. podřečí, do nějž kromě Znojma spadají i Ivančice, Krumlov, Meziříčí, Třebíč, Mor. Budějovice.⁸⁴ Hranice tohoto podřečí stanovil následovně: „Od Bystřice u Brna podél německých ostrovů židlochovického a pohořelského, odtud na jihozápad podél území německého na Znojensku až po Dešov, pak na sever podél hranic podřečí jemnického a dačicko-teleckého (...), odtud na jihovýchod podél hranic podřečí žďárského a kunštátského (...).“⁸⁵ I Bartoš se vyjadřuje k redukované hláске: „*I* v tomto podřečí velmi často se pohlcuje v slabikách kmenových i ohýbacích. Zbývající souhláska zní pak sama slabičně, i vyslovuje se *bel'*, *v les* dvojslabičně, *povidal'* čtyřslabičně se zvláštním pazvukem samohláskovým.“⁸⁶ Zaznamenal i výslovnost *i*, konkrétně v mluvě mladších lidí, které je buď čisté, nebo se mění v *e*. Zároveň upozorňuje na postupné vytrácení se tohoto pohlcování hlásky *i* a následně její zánik. Jako činitele, kteří přispívají k jejímu vymizení, udává působení školy a posmívající se sousedy.⁸⁷ Fr. Bartoš prováděl nářeční výzkum osobně v terénu, na rozdíl od A. V. Šembery, zřejmě proto je u nich patrný rozdíl mezi územním vymezením uvedeného jevu.⁸⁸

Již v předmluvě *Moravských nářečí* se Fr. Trávníček vyznává, že se toto sice rozsahem malé, ale přínosem velké dílo rozhodl napsat, aby zpřehlednil dosavadní poznatky o moravských nářečích, neboť není snadné vyznat se v řadě publikací, které se jim věnují (např. i Bartošova *Dialektologie moravská*). Především upozorňuje na nevhodné Bartošovo rozdělení hanáckého nářečí na 12 podřečí. Bartoš totiž často přihlížel i k nepatrným jazykovým rozdílům, a proto od sebe odtrhl kraje, jež mají společné některé důležité znaky. Trávníček tedy moravská nářečí člení na čtyři hlavní

⁸¹ Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Základové dialektologie československé*, Vídeň 1864, s. 38, 43.

⁸² L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 14.

⁸³ S. KLOFEROVÁ, *Dialektologie*, in: J. PLESKALOVÁ a kol., *Kapitoly*, s. 343, 345.

⁸⁴ František Bartoš, *Dialektologie moravská II*, Brno 1985, s. II.

⁸⁵ Tamtéž, s. 199.

⁸⁶ Tamtéž, s. 201.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 14.

skupiny: nářečí moravskočeské, hanácké, moravskoslovenské neboli slovenské a lašské. Při tomto dělení vycházel téměř výhradně z hláskoslovných diferencí, neboť skepticky přistupoval k možnostem jazykovězeměpisné metody. Blížkovice, tedy lokalita, v níž byl proveden sběr nářečního materiálu, jsou řazeny ke skupině nářečí hanáckých. Ačkoliv Fr. Trávníček ve své práci na Fr. Bartoše odkazuje, zmínka o Znojemsku i o redukované hlásce, která je pro Znojemsko typická, chybí.⁸⁹

Nářečí hanácká se dle B. Havránka⁹⁰ mohou dělit pouze na základě rozdílného systému krátkých samohlásek. Podle tohoto klíče tedy nářečí hanácká rozčlenil na 4 skupiny a Znojemsko zařadil do té, která disponuje šesti krátkými vokály *a, e, o, i* (nebo *ę* či *ê*), *i, u*. Tato skupina zahrnuje jednak skupinu jižní (*u* se změnilo v *o*) s typem budějovsko-znojemským (*ə* z krátkého *i*) a jednak vnitřní pás okrajový (*u* zůstává) s nářečím východním (kojetským), úsekem zábřežským a úsekem okříšským. Havránek konstatuje, že se typ budějovsko-znojemský kromě svého základního znaku (redukované hlásky) vyznačuje i jinými shodami s jihočeskými nářečimi (především disimilací).⁹¹ Výskyt redukovaného vokálu střední řady tedy omezuje pouze na Znojemsko a část Budějovska. Na tomto území se *í* ve slabikách *sí, zí, cí* změnilo v *é* jako *ý*. Naproti tomu ve slabikách *si, zi*, ačkoliv splynuly se *sy, zy*, se vyslovuje (stejně jako ve slabikách *dí, tí, ní, ji, li, ší, ži, čí, ři* s původním *i*) redukovaný vokál střední řady, vyšší nebo nižší, např. *zəma, sən*. Slabika s pračeským *y* se naopak mění v *e* (po *t, d, l, n, ł*, retnicích a hláskách zadopatrových), např. *tade, petel*. B. Havránek, stejně jako Fr. Bartoš, se také zmiňuje o značném ustupování redukované hlásky *i*. Zatímco Fr. Bartoš ji ještě zachytil zvláště v Nových Syrovicích a v Lázu, jihozápadně od Moravských Budějovic, dle Havránka se zde již vůbec nevyskytuje, ale je ještě zachována na jihovýchod od Moravských Budějovic v Blížkovicích, v sousedních Ctidružicích a dále ke Znojmu. Stopy po této hlásce jsou však zachovány daleko od jižních hranic v území nářečí západního, a to v tom, že se zde vyskytuje *i* a nikoliv *e* ve slabikách *si, zi, sy, zy*, např. *sipáňi* v Nových Syrovicích.⁹²

J. Bělič v rámci středomoravské (neboli hanácké) nářeční skupiny vyděluje čtyři podskupiny, a to centrální (severní) středomoravskou podskupinu, západní okrajové úseky středomoravských nářečí, východní středomoravská nářečí a jižní středomoravskou podskupinu. Posledně zmíněná podskupina „zaujímá značnou část

⁸⁹ František TRÁVNÍČEK, *Moravská nářečí*, Praha 1926, s. 3, 13.

⁹⁰ Bohuslav HAVRÁNEK, *Nářečí česká*, in. Československá vlastivěda III (Jazyk), Praha 1934.

⁹¹ Tamtéž, s. 174–176.

⁹² Tamtéž, s. 172.

jihozápadní a jižní Moravy, jde přibližně o prostor východně od Moravských Budějovic, Třebíče, Velkého Meziříčí a Kunštátu, za Boskovice a Vyškov, téměř po Slavkov u Brna, dále k jihu po Dambořice a k hranici nářečí výchmor.⁹³ Už z tohoto výčtu obcí vyplývá, že Znojemsko patří do jižní středomoravské podskupiny, a dokonce tvoří vlastní úsek. Spolu s ním je řazen k jižní středomoravské podskupině i úsek horský (kolem Tišnova, Blanska Sloupu).⁹⁴ Redukcí nebo zánikem se řešilo zvláštní postavení, do něhož se zde dostal foném *i* – staré *y* splynulo s *e* a *u* splynulo s *o*, čímž *i* ztratilo svůj protějšek mezi samohláskami zadní řady. Tato situace je zřejmě důvodem, proč se *i* změnilo v neutrální středopatrovou redukovanou samohlásku *ə* a nebo zcela zaniká. Redukované *ə* se místo *i* vyskytuje zpravidla po souhláskách *t', d', ň, j, č, š, ž, ř, l (< l'), c* a také po *s, z* (též za původní *y*). Nejčastěji *i* zaniká po *ň* a *l*, např. *rebňk, holca, ulice'*, a to především na konci slova, přičemž může docházet k náhradnímu dloužení samohlásky v předcházející slabice. Jelikož je tento jev ve značném rozkladu, nedají se ani blíže určit hranice úseku.⁹⁵

A. Lamprecht rozčleňuje stejně jako Bělič středomoravskou (hanáckou) nářeční skupinu na čtyři podskupiny. Stejně vymezuje i prostor, na němž se rozkládá jižní středomoravská (hanácká) podskupina. V této podskupině vyděluje zvláštní úseky, neliše se od Běliče, a to Znojemsko a nářečí horského typu. Vzhledem k povaze *Českých nářečních textů* se v nich objevují skoupější informace o Znojemsku. Lamprecht poukazuje na to, že se na Znojemsku objevuje šest krátkých samohlásek, kde z původního *i* vznikla polohláska nebo kde zcela zaniklo.⁹⁶

V novější dialektologické práci *Textová opora ke studiu běžně mluveného jazyka* člení I. Bogoczová česká nářečí i nářeční skupinu středomoravskou stejným způsobem jako Lamprecht i Bělič. Co se týče jižní podskupiny, od Běliče a Lamprechta se již liší. Rozlišuje a pojmenovává totiž v jejím rámci čtyři úseky: úsek horský (Tišnov, Blansko, Kuřim a okolí), na severozápad od něj úsek letovicko-boskovický, jižně od Brna úsek židlochovický a na samém jihu úsek znojemský, ve kterém došlo k redukcí až zániku *i*, což je někdy kompenzováno slabikotvorností souhlásky, např. *rebňk, žlčka*.⁹⁷

⁹³ J. BĚLIČ, *Nástín*, s. 246.

⁹⁴ Tamtéž, s. 247.

⁹⁵ Tamtéž, s. 89.

⁹⁶ Arnošt LAMPRECHT, *České nářeční texty*, Praha 1976, s. 154–155.

⁹⁷ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 73, 76.

7 Metodologie dialektologického výzkumu

Každá práce, která je založena na výzkumu, by měla obsahovat kapitolu o použitých metodách. Slovo „metoda“ pochází z řečtiny a znamená „cestu za něčím“. Metodologie je nauka o metodách, popř. souhrn metod, které určitá věda využívá k dosažení cílů.⁹⁸

I. Bogoczová, jejíž práce bude sloužit jako opora při metodologii výzkumu, konstatuje, že se v rámci dialektologického výzkumu obecně vydělují tři fáze, a to fáze přípravná, poznávací/empirická, analytická a prezentační.⁹⁹

7.1 Fáze přípravná

Na začátku každého výzkumu si řešitel musí stanovit výzkumný problém a formulovat pracovní hypotézy (domněnky, předpoklady). Pomocí výzkumných nástrojů, které si řešitel zvolí, pak svou hypotézu potvrdí, či vyvrátí. Souhrnně lze tyto dílčí kroky označit jako výzkumný cíl.

Jelikož explorátor nebude pracovat s přirozeným souborem, nýbrž s reprezentativním vzorkem populace, musí tomu uzpůsobit výběr respondentů. Do vzorku by tak měli být zařazeni v rovnoměrném počtu např. ženy i muži, osoby s různým stupněm dosaženého vzdělání apod.

Před samotným výzkumem je také záhodno provést tzv. předvýzkum, na jehož základě je možné otestovat zvolené výzkumné nástroje. Předvýzkum pomáhá předejít problémům, které by se mohly vyskytnout, a chybám, kterých by se výzkumník mohl dopustit.¹⁰⁰

7.2 Fáze poznávací¹⁰¹

Existuje několik metod, které lze použít v exploračních výzkumech, např. nahrávání, dotazování, studium dokumentů, experiment, přímé pozorování.

Nahrávání

K zásadním, osvědčeným nástrojům dialektologického výzkumu patří nahrávání autentických mluvených projevů vybraného vzorku respondentů. Jeho nevýhodou může

⁹⁸ *Velký slovník naučný (m–ž)*, Praha 1999, s. 905.

⁹⁹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 132.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 132–133.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 133–140.

být stud osob či jejich přílišná stylizace – např. úsilí o spisovnost nebo snaha „vylepšit“ svůj projev. Tyto překážky však lze odstranit, a to např. tím, že informátorův projev bude nahráván na skrytý diktafon (dodatečně je třeba vyžádat si souhlas se zveřejněním záznamu) nebo je dobré nechat respondenta rozmluvit a dát mu čas, aby si na explorátora zvykl. K pozitivní atmosféře rozhodně také přispěje, pokud interview probíhá v respondentově nářečí, v bezpečí domova a nebo pokud je u rozhovoru přítomna osoba, které informátor důvěřuje a může mu tak sloužit jako jakási „psychická podpora“.

Komunikace mezi explorátorem a informátorem zpravidla probíhá formou řízeného rozhovoru. Výzkumník by měl mít předem připraveny otázky, které bude klást. Dotazovaného by měly zaujmout, zároveň by neměly přesahovat jeho intelektuální možnosti a měly by být pokládány v prostředí, ve kterém se osoba, jež je nahrávána, cítí bezpečně. Explorátorova úloha tímto nekončí, neboť musí zabezpečit rozhovor i po technické stránce – především jde o minimalizaci nežádoucích šumů.

Neméně důležité jsou informátorovy osobní údaje, jako přibližný věk, místo narození a trvalé bydliště, stupeň dosaženého vzdělání, profese. Pro výzkum je také důležité uvést datum pořízení nahrávky. Lze přidat i popis celkové atmosféry při nahrávání.

Dotazování

V rámci metody dotazování by se mělo rozlišovat mezi dotazníkem a anketou. Zatímco v případě dotazníku je vyplňovatelem sám tazatel (dialektolog či proškolený explorátor), nikoli dotazovaná osoba (data jsou tedy explorována přímo), anketu vyplňuje respondent, jehož odpovědi přinášejí informace transformované. Jelikož se při vyplňování ankety jedná o nepřímou exploraci, lze zajistit, aby se tento tiskopis dostal do rukou respondentů, např. prostřednictvím novin, a umožnit tak, aby se každý dotazovaný mohl vyjádřit samostatně.

Základem této metody je otázka, která musí být vhodně formulována. Respondent by měl od tazatele obdržet podrobné instrukce, aby mohl tiskopis vyplnit tak, jak se od něj očekává.

Studium dokumentů

Ke zkoumání dialektů lze také využít metodu, která se soustředí na psanou formou jazyka. Mohou tak být analyzovány např. různé úřední listiny nebo slohové práce žáků.

Experiment

„Této metody lze využít např. při výzkumu diglosie: nářeční mluvčí se dostává do společnosti osob, které nářečí neovládají, anebo je ovládají jen pasivně, a dialektolog sleduje (nahrává) informátorovo jazykové chování (přepínání kódů) a zaznamenává kvalitu jeho výpovědi (míru interference z nářečí do spisovného útvaru).“¹⁰²

Přímé pozorování

Přímé pozorování má malou efektivitu, proto ji nelze běžně aplikovat. Nicméně je výhodné tuto metodu aplikovat při výzkumu jazyka rodinných příslušníků dialektologa, který u zkoumaných osob dlouhodobě sleduje jejich jazykové chování v různých komunikačních situacích.

7.3 Fáze analytická

Pokud již nářečním materiálem disponujeme, je třeba jej nejprve přepsat do grafické podoby na základě fonetické transkripce, poněvadž „dialektolog se při své práci neobejde bez spolehlivého písemného záznamu nářečních projevů s vyznačením všech fonetických zvláštností daného nářečí.“¹⁰³ Teprve potom lze přistoupit k rozboru textu, který může, ale nemusí být zaměřen na všechny jazykové roviny.

¹⁰² Tamtéž, s. 139.

¹⁰³ Zbyněk HOLUB, *Dialektologická praktika*, České Budějovice 1996, s. 47.

II PRAKTICKÁ ČÁST

8 Praktická metodologie

Teoretická metodologie, uvedená v předchozím oddíle diplomové práce, se stala východiskem pro metodologii praktickou, tedy pro můj postup výzkumu.

8.1 Fáze přípravná

V této fázi výzkumu jsem si stanovila cíl, kterého bych chtěla dosáhnout, a to popsat běžnou mluvu tří generací obyvatel městyse Blížkovice a pokud možno zhodnotit míru zachovalosti nářečí v jednotlivých generacích. Jedná se o obec nacházející se v Jihomoravském kraji, v blízkosti Kraje Vysočina. Tato oblast mi je blízká, jak jsem již naznačila v úvodu práce. Ke splnění vytyčeného cíle bylo nejdříve zapotřebí vybrat vhodné respondenty, kteří by byli schopni a ochotni poskytnout mi rozhovor. Nedá se říci, že to byl pro mě snadný úkol, neboť většina osob, které znám a pocházejí z Blížkovic, se odsud již odstěhovala. Nicméně jsem je alespoň požádala o pomoc při výběru a především při oslovení respondentů.

8.2 Fáze poznávací

Jako hlavní nástroj pro sběr dialektologického materiálu jsem zvolila nahrávání autentických mluvených projevů vybraného vzorku respondentů na diktafon. Nahrávky, jež jsou přiloženy k diplomové práci na CD, byly pořízeny od listopadu 2015 do začátku ledna roku 2016.

Při realizační fázi jsem narazila na problém, a to na strach a stud oslovených lidí. Někteří mou prosbu o spolupráci odmítli ihned, jiní až tehdy, když jsem jim položila první otázku. Ačkoliv jsem se snažila situaci odlehčovat, působit příjemně a důvěryhodně, potenciálních respondentů se zmocnila úzkost a stud, a nebyli tudíž s to promluvit. Nutno podotknout, že se jednalo především o muže. Nikdo z nich o nahrávání na diktafon nevěděl. Po těchto překážkách se mi nicméně podařilo nalézt šest respondentů, kteří mi poskytli adekvátní rozhovor. Každá generace – nejstarší, střední, nejmladší – je zastoupena dvěma reprezentanty. Věkový rozptyl jednotlivých generací jsem si stanovila následovně: nejmladší generace – $x < 25$, střední generace – 26–60, nejstarší generace – $60 < x$.

O tom, že rozhovor budu nahrávat, jsem se rozhodla informovat pouze tři mluvčí. Co se týče zbylých tří, bylo mi sděleno, že dvěma ženám by nahrávání rozhodně nevyhovovalo. Poslední rozhovor, který mi poskytl jediný muž v mém reprezentativním vzorku, jsem se po předchozích zkušenostech rozhodla nahrávat, aniž by o tom mluvčí věděl. Ukázalo se však, že jsem jej podceňovala neprávem. Souhlas se zveřejněním nahrávek jsem si opatřila až dodatečně. Informace k jednotlivým mluvčím jsou uvedeny vždy před analýzou mluvy té které generace. Se všemi respondenty jsem před samotným nahráváním hovořila o všedních věcech, jednak abych je rozmluvila a jednak abych o nich zjistila další informace. U dvou rozhovorů byla přítomna osoba, kterou mluvčí znal.

S respondenty jsem vedla řízený rozhovor. Pokud je ovšem některé z témat zaujalo natolik, že o něm vyprávěli déle než o jiných, nezřídka se tak stalo, že odbočili od tématu (časté v mluvenostní syntaxi). Já jsem je však nepřerušovala, neboť mi mohli poskytnout cenný nářeční materiál oprostěn od vlivu trémy a úsilí o spisovnost. Do monologu jsem se tedy snažila příliš nezasahovat, pouze jsem se doptávala, popř. přitakávala, aby rozhovor působil přirozeně (především pokud šlo o skryté nahrávání).

Téměř všechna interview byla pořízena v domácím prostředí nahrávaných, pouze jeden rozhovor se uskutečnil v prostorách školy. U těch, kteří o nahrávání nevěděli, bylo poměrně náročné minimalizovat nežádoucí okolní šumy, nicméně jsem se o to pokusila. Respondentům jsem se snažila klást takové otázky, o kterých jsem si myslela, že by byli schopni vyjádřit se k nim obsírněji, a také takové, které by jim nebyly nepříjemné. Z těchto podmínek vyplývá, že jsem mluvčím pokládala vesměs stejné dotazy (dětství, školy, zaměstnání, partner, svátky,...). Bylo to také z toho důvodu, aby byla možná komparace, především lexika.

8.3 Fáze analytická

V této fázi výzkumu jsem se soustředila na přepis nahrávek a na rozbor získaných jevů. Téměř všechny záznamy jsou kompletní, pouze jeden z nich jsem byla nucena zkrátit o část, která byla dle mého názoru obsáhlejší a pro analýzu dialektu neatraktivní.

Při transkripci nahrávek do textové podoby bylo nutné dodržovat jistá pravidla, a to pravidla pro přepis dialektologických zápisů. Hlavní zásadou je, že se bez ohledu na

spisovný pravopis zapisují pouze ty hlásky, jež byly skutečně vysloveny, přičemž pro jednu hlásku se užívá vždy týž znak.¹⁰⁴

Při transkripci textu jsem vycházela především z publikace *České nářeční texty* od Arnošta Lamprechta.¹⁰⁵ Odlišuji tedy od sebe znělé a neznělé souhlásky podle toho, jak byly vysloveny (netýká se ř). Za původní *i* i za původní *y* se píše všude *i*. Měkkost souhlásek *d'*, *t'*, *ň* se označuje háčkem nad znakem pro souhlásku. Psané *ě* ve spisovných komunikátech se přepisuje podle výslovnosti jako *je*, *ňe* nebo *e*, přičemž je vyznačena měkkost předcházející souhlásky. Uváděny jsou jen krátké a dlouhé samohlásky, na zaznamenávání tzv. polodélek rezignuji (délku samohlásek vyznačuji klasickou čárkou, a to i u dlouhého *ú*). Místo grafémů *z*, *ž*, pokud se vyskytly, užívám *dz*, *dž* pro označení znělých protikladů hlásek *c*, *č*, stejně tak užívám místo grafému *ɣ* pro označení znělého *ch* grafém *h*. Zadopatrové *n* je označeno znakem *ŋ*. Nevyznačuji ráz, tzv. spojitou výslovnost, slovní přízvuk ani přestávku v řeči. Na rozdíl od A. Lamprechta však znázorňuji oslabenou výslovnost některých hlásek, a to povýšením nad řádek.

Tam, kde dochází k nezdojené výslovnosti stejných hlásek mezi dvěma slovy a mezi předložkou pojící se se jménem, jsem se rozhodla napsat oba grafémy. Podobně je tomu i v případě artikulační spodoby – i zde jsem psala oba grafémy, ale pouze mezi dvěma slovy, neboť uvnitř slova dle mého názoru nepůsobí zmíněná artikulační spodoba zapsaná jedním grafémem rušivě.

Co se týče syntaktického hlediska, ponechávám jevy, které souvisejí s tím, že se jedná o mluvenostní syntax, beze změny. Jde především o užití parazitních slov, nepravidelnost větné stavby, opakování slov či parataxi převažující nad hypotaxí. Jelikož nevyznačuji ráz, tzv. spojitou výslovnost, slovní přízvuk ani přestávku v řeči, jak jsem uvedla výše, provedla jsem parcelaci textu do podoby vět. Kvůli snadnější orientaci v textu jsem nerezignovala na interpunkci, naopak – zaznamenala jsem ji podle pravidel českého pravopisu, podle něhož jsem psala i velká písmena.

Gros práce tkví v hláskoslovné, tvaroslovné a lexikální analýze, díky níž jsem získala charakteristické jazykové jevy vyskytující se v mluvě obyvatel městyse Blížkovice. Jednotlivé jazykové jevy jsou řazeny podle toho, v jaké nářeční skupině, popř. podskupině, se vyskytují, a také podle příslušnosti k jednotlivým jazykovým rovinám. V praktické části postupuji tak, jak je naznačeno v části teoretické. Rozlišuji jevy hláskoslovné, morfologizované jevy hláskoslovné povahy a jevy tvaroslovné. U

¹⁰⁴ Fr. CUŘÍN, *Vývoj*, s. 168.

¹⁰⁵ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 7–9.

každého jevu jsou uvedeny příklady, které jsou opatřeny odkazem na místo v promluvě, kde se nachází, tedy na pořadí promluvy a na její konkrétní řádek. U jednotlivých jevů se snažím uvádět všechny příklady, jež se objevily v promluvách. Pokud se ale jedná o jev vyskytující se příliš často, dovolila jsem si uvést pouze jejich výběrový výčet. V prepisech rozhovorů, kterých se kromě mě a mluvčí účastnila ještě třetí osoba, označuji své vstupy jako „A“ a vstupy třetí osoby jako „B“. Pozornost je věnována také syntaktické stránce – mým cílem ale není postihnout nářeční syntax, nýbrž upozornit na charakteristické rysy, jimiž se vyznačuje běžná, nepřipravená mluva toho kterého mluvčího. Co se týče lexikální stránky, stručně jsem ji zhodnotila v závěru, a navíc jsem vytvořila slovníček nářečního lexika, kterého bylo užito v rozhovorech.

Jelikož jsem s obyvateli zkoumané lokality ve styku, jsem obeznámena s užíváním jazykových jevů v jejich běžné mluvě. Dovolila jsem si tedy zachovalost některých rysů zhodnotit i na základě vlastní zkušenosti.

9 Nejstarší generace

Promluvu č. 1 jsem získala od Boženy V., jež se narodila v roce 1932 v Blížkovicích, které se jí staly domovem na celý život. Zde také absolvovala povinnou školní docházku. Další studia neabsolvovala, tudíž je její nejvyšší dosažené vzdělání základní. Rodiče mluvčí se taktéž narodili a prožili celý život v Blížkovicích. Až do důchodu pracovala ve Sběrných surovinách v Moravských Budějovicích. Rozhovor byl milý, probíhal v respondentčině domácím prostředí, a navíc u něj byla přítomna osoba, již mluvčí zná.

Ve druhé promluvě jsem rozhovor uskutečnila s Marií S., která je sestřenicí mé babičky. Narodila se v roce 1935 v Blížkovicích a dodnes zde žije. Její otec pocházel z Jemnice, matka byla z Blížkovic. Ve Znojmě studovala střední pedagogickou školu. Po většinu života pracovala jako učitelka. V současné době je v důchodu. Rozhovor probíhal v příjemné atmosféře. Ze samotného rozhovoru lze poznat, že se Marie živila prací, která vyžadovala kultivovaný projev. Je to patrné nejen v syntaktické jazykové rovině, ale i ve volbě slov. Přestože se Marie snažila mluvit přirozeně, neubráníla se stylizaci.

9.1 OBECNĚ ČESKÉ RYSY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Diftong *ej* za *í/ý*

Jedná se o důležitý rys obecné češtiny, který se částečně objevuje i na Moravě. Ve středomoravské nářeční skupině však diftong mohl podlehnout další změně, a to monoftongizaci *ej* > *é*.¹⁰⁶

V základu slova; P1: V promluvě nebylo zaznamenáno.

P2: *bejvá celí plní mňesteček* (122. ř.).

V koncokách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování; P1: *žádnej jako spiváňi* (134.–135. ř.), *Dvaatřicátej ročník* (156. ř.);

P2: *plnej* (městeček) (112. ř.).

¹⁰⁶ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 34.

Diftongizace *ú* v *ou*

Změna *ú* > *ou* pronikla do spisovné češtiny a je typická pro česká nářečí v užším smyslu. Změna pronikla i do středomoravské nářeční skupiny (diftongizace *ú* > *ou* a následná monoftongizace *ou* > *ó*), do východomoravské a slezské nářeční skupiny však nikoliv.¹⁰⁷ Za nespisovné jsou považovány tvary s *ou-* na začátku slova (např. *oudolí*), které se ale ve zkoumané lokalitě nevyskytují.

P1: *sourozence* (2. ř.), *pjet pravnoučat* (3.–4. ř.), *jezd'ijou* (4. ř.), *na mateřskou* (17. ř.), *housata* (21. ř.), *houska* (26. ř.), z *Ružó Vibiralovou* (35. ř.), *sou* (118. ř.), *na pouťe* (141. ř.), *bouřka* (143. ř.);

P2: (sem) *nastoupila* (20., 30. ř.), *po dvou letech* (21. ř.), *bezvadnou paňi učitelku* (28. ř.), *spolužački, ze kterou* (34. ř.), *jednou za rok* (35. ř.), *se svou spolužačkou* (35. ř.), *na statek Lesnou* (48. ř.) aj.

Úžení *é* v *í*

Změna *é* > *í* proběhla v Čechách a ve středomoravských nářečích.¹⁰⁸ Až na výjimky (především jsou způsobeny komunikační situací) se zde navíc důsledně projevil rys typický pro Moravu, a to krácení *í* na *i*.

V základu slova; P1: *Čučkovo polířku* (69. ř.), v *mlíkářně* (188. ř.), *navečír* (43., 145. ř.), *navečír* (116. ř.), *večír* (116. ř., 152. ř.); P2: *pict* (16. ř.).

V koncovkách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování; P1: *pepř a takovi* (26. ř.), *až do pul štvrti* (48. ř.), *takovi papirovi řetěze* (60.–61. ř.), *je to jini* (67. ř.), *Lineckí* (71. ř.), *vanilkovi rohlíčky* (71. ř.), *tak bježni takovi* (cukroví) (71. ř.), *vobráske takovi* (78. ř.), *takovi papirke* (78. ř.), *špaňelski ptáčky* (84. ř.), (dělávali jsme) *kačírke takovi* (87. ř.), *Na učňofski* (škole) (96. ř.), *Dobří, jo?* (97. ř.), *T/takovi méno* (2x 106. ř.), *je to takovi* (112. ř.), (je to) *špatni* (113. ř.), *A jiniho* (117. ř.), *tance takovi* (118. ř.), *To sou takovi* (kutchany) (121. ř.), *Bilo to pjekni* (133. ř.), *mše só takovi* (133. ř.), *žádni spiváňi* (133. ř.);

P2: *moc pjekni* (2. ř.), *krásni d'ectvi* (17. ř.), *do devátí třide* (18. ř.), *na znojemskim pedagogickim gymnáziu* (19.–20. ř.), *fšedesátim osmim roce* (52.–53., 53. ř.), *fšedesátim devátim* (53. ř.), *zlati prasátko* (70. ř.), *svaření vino* (72. ř.), *toho ščedriho večera* (74. ř.), *vot ščedří večere* (78. ř.), *moc dobré nebo dobrí* (81. ř.), *žádni knihe* (84. ř.), *ňejaki oblečeňi* (86. ř.), (bylo to) *velmi heski* (87. ř.), *plni námňestí* (112. ř.), *takovi*

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 34–35.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 35.

ti kolotoče (125. ř.), *na řetískovím kolotoči* (126. ř.), *vata, vot kteri* (128. ř.), *perňiki samozřejmne ti pouťoví* (129. ř.), *sirovi brambore s česnekem pečení* (137.–138. ř.), *škrápke, kteri* (138. ř.).

Skupina šč je nahrazena za novější skupinu št'

Skupina šč se jeví jako ustupující ve prospěch skupiny št'. Ani nejstarší generace již nevyslovuje skupinu št' výhradně jako šč, naopak je pro ni typická rozkolísanost. Ve většině případů, v nichž se vyskytla skupina št', však lze zaslechnout výslovnost, která je na pomezí obou zmíněných skupin.

P1: *ešt'e* (73. ř.);

P2: *ešt'e* (50., 55., 67., 77. ř.), *ze Št'ítar* (55., 55.–56. ř.), *Št'edrí den* (67. ř.), *št'edrovečerňi večere* (68. ř.), *ješt'e* (107. ř.).

Znělostní asimilace

Ve zkoumané lokalitě převládá znělostní asimilace regresivní, stejně jako je tomu na většině území České republiky. S tímto jevem se lze setkat ve všech pozicích slov – na začátku, uprostřed či na konci slova a také na švu slov.

Artikulační asimilace

Změna hlásky č > š; P1: *štiri* (40. ř., 181. ř.), *až do pul štvrti* (48. ř.), *osumdesátštiri* (156. ř.), *štiricet* (174. ř.), *vod Boške vo štiri* (181. ř.); P2: *štvrtá* (19. ř.), *štíři* (19. ř.).

Změna hlásek dš/tš > č; P1: *Taková vječi* (122. ř.), *tvrčí* (poštář) (155. ř.); P2: *vječinou* (67., 78., 143. ř.), *bila vječi* (124. ř.), *trochu vječi* (126. ř.).

Změna hlásek ds/ts > c; P1: *Ďectvi?* (90. ř.); P2: *d'ectvi* (2., 111., 117. ř.), *oct'ehoval* (42. ř.), *d'ecka* (69. ř.).

Protetické v-, jež se vyslovuje na začátku slova před o- a na švu složeniny

Jedná se o nejrozšířenější nářeční jev, jenž je odlišný od spisovného jazyka, proto se ve značné míře udržuje rovněž v nadnářeční obecné češtině. Protetické v- je rysem shodným s jižní podskupinou středomoravské nářeční skupiny. Nejstarší generace jej užívá v porovnání s generací střední a nejmladší nejčastěji. Přesto lze v promluvách narazit i na výrazy bez v-.

P1: *vopařeli* (30. ř.), *voňi* (36., 65., 129., 165. ř.), *von* (36., 52., 129., 135., 136., 2x 174., 185. ř.), *vono* (65. ř.), *vona* (189., 190. ř.), *vobráske* (78. ř.), *voptisklo* (79. ř.),

votrup (88. ř.), *vo osmi* (142. ř.), *vopřená* (153., 155. ř.), *vobá* (156. ř.), *vodložela* (163. ř.), *Vo kolik ste vot sebe?* (179. ř.), *No tak vo, no vo tři, vod Boške vo štiri.* (181. ř.); P2: *voves* (13. ř.), *vod mateřski škole* (18. ř.), *voňi* (44. ř.), *vot ščedri večere* (78. ř.), *z vokna* (80. ř.), *vokolo* (113. ř.), *vata, vot kteri* (128. ř.), *vot tech přibuzních* (130. ř.), *vokolo* (134. ř.).

Vynechávání hlásek

Vynechávání náslovného *j* před *e*; P1: *ešte* (73. ř.); P2: *ešte* (50., 55., 67., 77. ř.).

Vynechávání různých hlásek na začátku slov; P1: *neska* (48., 161. ř.), *diš* (5., 25., 66., 76., 187. ř.), *d'iš* (43., 72., 82. ř.), *méno* (101., 2x 106. ř.), *ubec* (107. ř.), *Debi* (= *kdyby*) (109. ř.), *dicki* (116. ř.); P2: *se to menovalo* (19. ř.), *diš* (106. ř.), *neska* (112. ř.), *menuje* (141. ř.).

Vynechávání hlásky *t* na konci slov; P1: *třinác roku* (162. ř.); P2: V promluvě nebylo zaznamenáno.

Vynechávání hlásek uprostřed slov; P1: *voňi přido* (65.–66. ř.), *přido takovi mali kluci* (74. ř.), *tamle* (105. ř.), *ae* (151. ř.), *veme* (psa) (186., 187. ř.); P2: *nepřidu* (38. ř.), *jesi* (52. ř.).

Haplologie: P1: *do Bud'ovic* (34. ř.), *v Bud'ovicich* (188. ř.); P2: V komunikátu se nevyskytlo.

Samohlásky

a) Krácení

P1: *Vim* (7. ř.), *nevim* (2x 7. ř.), *Nelíbilo* (11. ř.), *Prosim?* (12. ř., 21. ř., 72. ř.), *d'eda říká* (48. ř.), *rebu nejím* (63. ř.), *vaříme* (64. ř.), *te 's pré povídala* (88. ř.) aj.;

P2: *Já mislím* (7. ř.), *k sedlákum* (8. ř.), *provazník* (10. ř.), *k pekařum* (16. ř.), *viprávim* (100. ř.) aj.

b) Dloužení

V nahrávkách nejstarší generace se vyskytlo dloužení pod přízvukem, jedná se ovšem o obecně český jev, např. P1: *něni* (48., 107., 134., 135. ř.), *v ned'eli dóm* (145. ř.), dloužení a úžení, např. P1: *navečír* (43. ř.), *večír* (116., 152. ř.), dlouhé koncovky v přičestích minulých, např. P1: *šló* (147. ř.), (my jsme) *šlí* (144. ř.), *Ťi si vzalí* (160. ř.). Ke dloužení samohlásek také dochází, když mluvčí získává čas k přemýšlení nad tím,

jak bude pokračovat ve výpovědi, např. P2: *á tři sme se dostali* (25. ř.), *á zbitek šel* (26. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Jednotná koncovka *-(a/e/i)ma* v I pl. u všech mluvnických jmen

I pl. postihla silná unifikace, a to bez ohledu na deklinaci nebo mluvnický rod.¹⁰⁹ Původní koncovka *-mi* shodná se spisovnou češtinou se vyskytuje pouze v nejvýchodnější části území – ve východnějším slez. nářečí s pol.-čes. smíšeným pruhem a v přilehlém sv. úseku nářečí výchmor. Na ostatním území, tedy i ve zkoumané lokalitě, převládají koncovky zakončené na *-ma*, což je pozůstatek duálu.¹¹⁰

P1: *za vujákama* (35. ř.), *s koňema* (42. ř.), *Ze žilama* (74. ř.), *z holkama* (178. ř.); P2: *s tema koňikama* (125. ř.).

Spisovná koncovka zakončená na *-mi*, která se vyskytla pouze jednou, byla výsledkem snahy o vylepšení projevu: P2: *s ňimi* (42. ř.).

V sg. m. příč. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba bez *-l*

Podoby příč. min. bez koncového *-l* lze slyšet jednak ve většině čes. nářečí v užším smyslu, jednak v celé oblasti slez. nářečí spolu s pol.-čes. smíš. pruhem a také v přilehlém sv. úseku nářečí výchmor.¹¹¹

Příčestí *l-ová* v m. se v promluvách mluvčích vyskytla, ani jednou však nebylo vynecháno *l*.

Vyrovnnání tvarů se složenou adjektivní deklinací tvrdou v L a I sg. m. a n.

Vyrovnnání je způsobeno úžením, a navíc se zde projevuje příznačné krácení *í > i*. Z uvedených příkladů vyplývá, že vyrovnnání těchto tvarů v mluvě nejstarší generace převažuje nad jejich odlišením.

P1: V promluvě nebylo zaznamenáno. P2: *na znojenským pedagogickým gymnáziu* (19.–20. ř.), *s učitelským povoláním* (21. ř.), *f šedesátim osmim roce, anebo f šedesátim devátim, ale pravd'epodobně f šedesátim osmim* (52.–53. ř.), *f tom mim mlád'i, f tom mim mlád'i* (114. ř.).

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 51.

¹¹⁰ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 160–161.

¹¹¹ Tamtéž, s. 81.

Splynutí živ. a neživ. tvarů v N pl. adjektiv a zčásti i rodových zájmen

Nejstarší generace rozlišuje živ. a neživ. tvary v N pl. adjektiv a rodových zájmen.

Vyskytla se pouze jedna výjimka.

P1: *Beli učíteli takovi vic jako přisni* (14. ř.).

Vyrovnnání koncovky -í v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen

Jedná se o jev, který je rovněž způsobený úžením. Stejně jako úžení je i vyrovnnání koncovky -í v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen velmi frekventované a dochází zde k propojení s oblastí Moravy v tom, že dochází ke krácení *í > i*.

P1: *do pul štvrti* (48. ř.); P2: *vod mateřskí škole aš do devátí třide* (18. ř.), *do ti do prvni* (třidy) (30. ř.), *f ti dobje* (40. ř.), *vot šcedrí večere* (78. ř.), *cukrová vata, vot kteri* (128. ř.).

Sjednocené zakončení tvarů N, A a V pl. u adjektivního a zájmeného skloňování

Jde o častý jev vyskytující se v promluvách. I zde koncové -í ztratilo svou kvantitu.

P1: *takovi papirovi řeteze* (60.–61. ř.), *takovi papirke* (78. ř.), (mám ráda) *špaňelski ptácki* (84. ř.), *takovi* (jídla) (85. ř.), *kačirke takovi* (87. ř.), *takovi moderňi* (jména) (107. ř.), *tance takovi* (118. ř.), *To sou takovi* (plechy) (121. ř.), *d'ecka mali* (140. ř.), *Svi* (děti) *mnót nemohli* (165. ř.) aj.;

P2: *nejlepši rodiče, jakí sem mohla* (7.–8. ř.), *nesmňeli chibjet žádni knihe* (84. ř.), *to bili takovi ti kolotoče* (125. ř.), *perňiki samozřejmňe ti pouťoví* (129. ř.), *A mají rád'i i jídla, které, kteri uš vařivala* (135. ř.), *bramborovi pekáče* (136. ř.), *koláčke bramboroví* (136. ř.), (mají rádi) *sirovi brambore s česnekem pečení* (137. ř.), *ti škrápke, kteri se veškrabujó* (138. ř.), *to sou takovi mali válečki* (143.–144. ř.).

Tendence k užívání konstrukcí s trpným participiem, ve kterém došlo ke změně

-eno> -éno> -íno

Ani v jedné promluvě nebyla zaznamenána konstrukce s trpným participiem, ve které došlo ke změně -eno> -éno> -íno.

U sloves 2. třídy se v přičestí minulém často vyskytuje kmen s -nu-

V žádné promluvě se nevyskytlo sloveso 2. třídy, jehož přičestí minulé by obsahovalo kmenotvorný sufix -nu-.

9.2 RYSY STŘEDOMORAVSKÉ NÁŘEČNÍ SKUPINY ODLIŠNÉ OD OBECNÉ ČEŠTINY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Výslovnost šč

P1: *ješče* (4., 120., 167. ř.); P2: *mňeščanĵka* (19. ř.), *ešče* (72., 96. ř.), *toho ščedriho večera* (74. ř.), *vot ščedří večere* (78. ř.), *na Ščepána* (91. ř.).

Asimilace *sh* > *zh*

Předpona *s-* před počátečním *h-* slovního základu zůstává v západní, větší části území zpravidla nezměněna, zato nastává postupná asimilace *h* v *ch*. Ve východnějších oblastech se skupina *sh-* regresivní (zpětnou) asimilací mění v *zh-*.¹¹² „Rozmezí probíhá zhruba sz. částí zábřežského výběžku, jižněji jde po vých. a již. hranici dřívějšího lanškrounsko-svitavského něm. ostrova, od býv. zemské hranice pak západně od Boskovic a Tišnova směrem jjz. k dřívější národnostní hranici mezi Mor. Budějovicemi a Znojmem.“¹¹³

V komunikátu P1 stejně jako v promluvě P2 se nevyskytla ani znělá, ani neznělá výslovnost skupiny *sh*.

Protetické *h*

V promluvách byl zaregistrován pouze jeden případ, ve kterém mluvčí použila náslovné *h-*, ale bohužel právě v této sekvenci není nahrávka zřetelná: *huš* (= už; 136. ř.).

Znělá výslovnost neznělých souhlásek na předělu slov a morfémů před samohláskou nebo před jedinečnou souhláskou

P1: *kolig jeⁿ* (115. ř.), *jag nás* (116. ř.); P2: *voď mateřski škole* (18. ř.), *sem se g učeňi vrátila* (51.–52. ř.).

Jako častá se jeví znělá výslovnost *s* před samohláskou či jedinečnou souhláskou (v tomto případě jako předložka pojící se s I): *z mamiĵku* (5. ř.), *z Ružó Vibiralovou* (35. ř.), *z Lidó* (49. ř.), *Ze žilama* (74. ř.), *z makem* (84. ř.); P2: *spolužački, ze kterou* (34. ř.), *ze spráženo krupičkó* (142. ř.), *z makem* (143. ř.).

¹¹² Tamtéž, s. 60.

¹¹³ Tamtéž.

Depalatalizace předpony *ňe-* v neurčitých zájmenech

Depalatalizovaná podoba předpony v neurčitých zájmenech (*ne-*) se vyskytuje od českomoravské podskupiny nářečí českých v užším smyslu dále na východ. Dříve byly tyto typy časté i v jižních Čechách, dnes se s nimi lze setkat zřídka. Nejrozsáhlejší území zaujímá podoba *neco*, která je běžná i v celé českomoravské podoblasti.¹¹⁴

J. Bělič¹¹⁵ poukazuje na to, že v tomto případě nejde o ztvrdnutí někdejšího *n´* před bývalým *ě*, nýbrž o starou předponu *ne-* místo *ňe-*.

P1: *negdi* (80., 81., 153., 187. ř., 191. ř.), *negdé* (166. ř.), *nejak* (129. ř.), *nejakých* (145. ř.), *neco* (167. ř.).

V promluvě P2 se nevyskytla depalatalizovaná předpona *ne-*, mluvčí důsledně užívá palatalizované *ňe-*: *ňekam* (44. ř.), *ňejaki oblečení* (86. ř.), *ňejaké peníze* (119. ř.), *ňegde jinde* (141. ř.).

Krátké samohlásky

Příznačným rysem pro středomoravská nářečí je krácení (tzv. moravská krátkost). Nejčastěji se jedná o krácení v infinitivu, v jednoslabičných (původně dvojslabičných) podst. jménech m. a dvojslabičných podst. jménech f. a n typu *rana*, *krava* a v I zájmen typu *s vama*, *s nama*. Ve velké části území se kromě tohoto jevu vyskytuje i důsledné krácení *í* a *ú*.

V jednoslabičných (původně dvojslabičných) podst. jménech m. a dvojslabičných podst. jménech f. a n.:

P1: Ze *žilama* (74. ř.), *nudle z makem* (84. ř.), *u kříža* (111. ř.), *mama ju vodložela hnetka* (162–163. ř.), *choďijo žabe na špacir* (185.–186. ř.) aj.;

P2: z *makem*, *sipani i makem* (143. ř.), *sem pust dodržovala* (70. ř.), *svaření vino* (72. ř.) aj.

V infinitivech:

P1: *Mňe se sce spat* (152. ř.);

P2: *číst* (4., 92., 93. ř.), *žito se nechávalo ve mléne zemlet*¹¹⁶ (15. ř.), *sme mohli mňet* (71. ř.), *mohli mít* (72. ř.), *taťinek musel jít* (75. ř.).

¹¹⁴ Slavomír UTĚŠENÝ, *Nářečí přechodného pásu českomoravského*, Praha 1960, s. 204–205.

¹¹⁵ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 44.

¹¹⁶ Sloveso *zemlet* je složeno z předpony *se-*, která má na Moravě a ve vých. Slezsku podobu *ze-*, a z infinitivu *mlet* (zkrácený kmenový vokál je je reflexem starého mor. krácení pův. dvojslabičných slov) (ČJA 1, s. 278).

V I pl. zájmen *mi, vi*: V rozhovorech nebylo těchto tvarů zájmen užito, nejen v mluvě nejstarší generace se však běžně vyskytují.

Krátké i a u:

P1: *vanilkovi rohlíčky* (66. ř.), *kačírke takovi* (81. ř.), *do Stehlikoviho* (rybníku) (117. ř.), *žádni spivání* (125. ř.), *vubec* (126. ř.), *d'ecka mali* (131. ř.) aj.;

P2: *moc pječni* (2. ř.), *dvje mire pole* (12.–13. ř.), *ve chlífko* (13. ř.), *f šedesátim devátim* (53. ř.), *toho šcedriho večera* (74. ř.), *plni námňestí* (112. ř.), *na řetískovim kolotoči* (126. ř.), *co nejvic lítat* (127. ř.) aj.

Za staré *y* je prakticky po celé oblasti, až na výjimky, *é* (diftongizace *y* > *ej* a následně monoftongizace *ej* > *é*)

Změna *y* > *ej* > *é* je u nejstarší generace stále ještě frekventovaná, o čemž svědčí minimum příkladů, které jsou uvedeny u obecně české změny *y* > *ej*, v níž nedošlo k následné monoftongizaci. I zde se lze setkat s krácením *é* na *e*, ale pouze výjimečně.

V základu slov; P1: *s péskem*¹¹⁷ (186. ř.); P2: *dobévat řepu* (9. ř.), *ve mléne* (15. ř.), *bévalo to* (141. ř.).

V koncových tvarech; P1: *do Zbjerných surovin* (16. ř.), *druhé den* (66. ř.), *sír smažené* (68. ř.), *každém beránek sme d'elali* (76. ř.), *ten je svobodné* (108. ř.), *Peťa je svobodné* (108. ř.), *u Dvořákových* (112. ř.), *(kříž je) škaredé* (113. ř.), *každé den* (123. ř.), *takove* (polštář) (2x 154., 155. ř.), *ten jako bel takove* (129. ř.), *každé svém autem* (150. ř.); P2: *tažené štrúdl* (69. ř.).

***É* je zpravidla i za dřívější tautosylabickou skupinu *aj* (*aj* > *ej* > *é*)**

P1: *nérači* (84. ř.), *se ješče zepťé* (167. ř.), *te 's pré*¹¹⁸ *povidala* (94. ř.); P2: *nélepši só* (138. ř.).

Místo starého *ú* je téměř po celé oblasti *ó* (diftongizace *ú* > *ou* a ve středomoravské skupině následně monoftongizace *ou* > *ó*)

Tento rys není důsledně zachován ani u nejstarší generace, konkuruje mu spisovné *ou*. Zároveň se lze opět setkat se ztrátou kvantity.

¹¹⁷ Dle V. Machka (*Etymologický slovník jazyka českého*, s. 445) výraz *pejsek* vznikl hláskovou změnou ze slova *písek*. S ním však nesouhlasí Fr. Cuřin (Místní jména Lísek a Lesík a zdobněliny toho typu, *Naše řeč* 49, 1966, č. 3, s. 129–139), který vysvětluje podobu *pejsek* „kontaminací tvaru *pések* (nebo *pesek*, jak uvádí Jungmann) a *psík*, nářečně *psejk* se změnou *í* v *ej* po sykavce“.

¹¹⁸ Stč. *praj* vzniklo redukcí z *(on) praví* > *prej* – dnes v obecné češtině, zvrtnou analogií pak jakoby spisovně *prý* (Jiří REJZEK, *Český etymologický slovník*, Voznice 2012, s. 511.).

V základu slov; P1: z *móke* (84. ř.), *sme se chod'eli kópat* (124. ř.), (voňi to) *prohlóbili* (129. ř.), *Šli sme na bódi* (148. ř.), *kópili sme* (148. ř.);

P2: *na móko* (15. ř.), *rozlámala na kósičke* (76. ř.).

V zakončení slov; P1: *dovolojó* (15. ř.), z *Ružó* (35. ř.), *Tak sme šli rovno z Lidó* (49. ř.), *voňi přido* (65.–66. ř.), *Diš só d'eři* (66. ř.), *Čučkovo polifku vařime* (69. ř.), *přido takovi mali kluci* (74. ř.), *šel za bábičkó* (127. ř.), *každo ned'elo* (131. ř.), *mše só* (133. ř.), *jako* (školu) (156. ř.), *te só* (182. ř.);

P2: *pro svó vlastni osobo* (132. ř.), *chcó, abe vařila* (134. ř.), *nélepši só* (138. ř.), *ze spráženó krupičkó* (142. ř.), *praženó krupicu* (143. ř.), *se veškrabujó* (138. ř.),

Dřívější y (též y < i) splynulo s e

U nejstarší generace je zmíněný jev zachován ve velkém rozsahu, i přesto ale do mluvy komunikantek pronikl vliv spisovné češtiny.

P1: *take* (3., 34., 73., 75., 2x 93., 98., 101., 109., 128., 142., 156., 160., 161., 158., 162., 173., 180. ř.), *Beli učíteli* (14. ř.), *diš sme d'elali te jelita* (25. ř.), (chodili jsme) *na zábave* (33., 34., 46.–47. ř.), (jezdila) *na prázdnine* (37. ř.), *tade* (42., 82., 95., 171. ř.), *belo navečír* (43. ř.), *nad'elali se řiske* (51. ř.), *von be* (52. ř.), *tam bele kolotoče* (54. ř.), *perničke* (59. ř.), *mamiňke taťinek* (60. ř.), *d'elával te řežeze* (60. ř.), *pusiňke* (61. ř.), *rebu nejim* (68. ř.), *diž beli holke* (75.–76. ř.), *te vobráske takovi* (78. ř.), *dřif beli takovi papirke a te se jako zabalelo* (78.–79. ř.), *te* (se) *voptisklo* (79. ř.), (nemůže na) *nohe* (82., 83. ř.), (mám nejradši) *řiske* (83. ř.), z *móke* (84. ř.), (dělávali jsme) *kačírke/kačírke* (2x 87. ř.), *te s pré povídala* (94. ř.), *Debi* (109. ř.), *tak bech mňela* (109. ř.), *vidličke* (120. ř.), *hryjke* (120. ř.), *konvičke* (120. ř.), *kastróle* (120., 121. ř.), *P/pješke* (123. ř., 141., 142. ř.), *te* (mše) (133., 136. ř.), *Nebelas?* (134. ř.), *nevehovuje* (138. ř.), *bech mohla* (138. ř.), *Ráno se vešlo* (142. ř.), *sme beli* (142. ř.), *me sme* (144. ř.), *mlske* (148. ř.), *te só* (182. ř.), *dva roke* (183. ř.), *žabe* (185. ř.),

P2: *že ři povekládám* (2. ř.), *vekládal nám pohátke* (3. ř.), (A) *brambore* (9., 13. ř.), *take* (10., 109. ř.), *m^e jako d'eři* (11. ř.), *dvje mire pole* (12.–13. ř.), *ve chlifko belo* (13. ř.), *co sme vepjestovali* (14. ř.), *do deváti třide* (18. ř.), *šřiři roke* (19. ř.), *na te* (Vánoce) *mám fspomínki* (66. ř.), *Pekla vánočke* (69. ř.), *rozlámala na kósičke* (76. ř.), (N) *knihe* (2x 84. ř.), (pekla) *bábofke* (115. ř.), *na loťke* (124. ř.), *Mňe be stačel žufánek polifke* (133. ř.), *chcó, abe vařila* (134. ř.), *taške s povidlím* (135.–136. ř.), *kačírke a koláčke bramboroví* (136. ř.), *brambore, sirovi brambore* (137. ř.), *škrápke, kteri* (138. ř.), *se veškrabujó* (138. ř.), *Kačírke?* (139. ř.), *šulánke* (141. ř.).

Staré *u* splynulo s *o*

Změna *u* > *o* je u nejstarší generace stále zachována, ale v některých případech je patrná značná rozkolísanost užívání, např. ve slově *pamatovat* – viz příklady. Jako v předchozím případě i zde je zřejmý vliv spisovné češtiny na mluvu informantů.

P1: (už moc) *nepamatojo* (7., 8. ř.), *to sem bila devjet rokó* (8. ř.), *babičku taťinkovo*¹¹⁹ *si pamatojo* (9. ř.), *Já si pamatoju* (41. ř.), *to si pamatoj^o* (61. ř.), *vařit troško* (79. ř.), (já) *upečo* (83. ř.), (mám nejradši) *pečinjo* (84. ř.), (já) *pamatujo* (86. ř.), *Tos učela* (92.–93. ř.), *Aleno Tržilovo* (99. ř.), (mají) *Nelo* (2x 102. ř.), (já) *nepamatujo* (111. ř.), *besedo nás učel* (114. ř.), *mo nevihovila* (127.–128. ř.), *v Mácáko* (128. ř.), *na hlavo* (129. ř.), *každo ned'elo* (131. ř.), *ruko pod hlavo* (155. ř.), *A jako te d'elaš školo?* (156.–157. ř.), *pamatuješ si Šárko* (160. ř.), (vzali si) *Aneto* (161. ř.), *uš jo* nevid'ela (163. ř.), (adoptovala si) *jo* (164. ř.), *pro to mlikárno* (190. ř.), *pro ňo* (190. ř.);

P2: (A) *harmoniko* (3., 87. ř.), *choďila na práco* (8. ř.), *ve chlijko* (13. ř.), *na móko* (15. ř.), *Pamatujo si* (32. ř.), *uš si přesně nepamatoju* (44. ř.), (A) *vánočko* (71. ř.), *ke stromečko* (83. ř.), (já si) *nepamatojo* (86. ř.), *pro své vlastní osobo* (132. ř.).

Spojovací výraz *aji*

Jedná se o nářeční ekvivalent spojky *i* nebo příslovce *také*, jenž je užíván na Moravě a ve Slezsku.¹²⁰

P1: *Aji* *babičku taťinkovo* (8.–9. ř.), P2: *aji* *z makem* (143. ř.).

MORFOLOGIZOVANÉ JEVY HLÁSKOSLOVNÉ POVAHY

Nebyla provedena přehláska *a* > *e* a *u* > *i*, což výrazně sblíží tvrdou a měkkou deklinaci.

Pravděpodobně nejvýraznější rys, který odděluje nářečí česká v užším smyslu od ostatních nářečních skupin, má silné zastoupení v blízkovické mluvě nejen nejstarší generace, ale i generace střední a nejmladší.

¹¹⁹ Na první pohled by se mohlo zdát, že mluvčí použila ve spojení *babičku taťinkovo* ustrnulý tvar posesivních adjektiv. Tyto nesklonné tvary jsou typické pro jihozápadočeskou podskupinu (I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 66). V tomto případě tak tomu však není.

¹²⁰ *Nářeční výrazy v češtině* [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: https://cs.wikiversity.org/wiki/N%C3%A1%C5%99e%C4%8Dn%C3%AD_v%C3%BDrazy_v_%C4%8De%C5%A1tin%C4%9B.

a) Feminina

P1: *mša* (133. ř.), *studňa* (2x 147. ř.); P2: *pražená krupica* (142. ř.), *praženó krupicu* (143. ř.).

b) Maskulina

P1: *Tadi u kříža, u kříža* (111. ř.). P2: V promluvě nebylo zaznamenáno.

U některých zájmen tak dochází k vyrovnávání tvrdých a měkkých skloňovacích vzorů, což je spojeno s neprovedením přehlásky a někdy i s následnou diftongizací.

P1: *pamatuješ si ju* (93. ř.), *tamle ju mám* (105. ř.), *mama ju vodložela* (162.–163. ř.).

Přehláska nebyla provedena ani u tvarů, ve kterých poté *u* splynulo s *o* – P1: *pro ňo* (190. ř.), *Adoptovali si jo* (162. ř.), *uš jo nevid'ela* (163. ř.).

V promluvě č. 2 nebylo zaznamenáno.

Ve 3. os. pl. sloves 4. třídy se objevuje koncovka -ijó, popř. její dubleta -ijou.

Na rozdíl od spisovné češtiny jsou téměř ve všech nářečích u sloves 4. třídy vyrovnány koncovky ve 3. os. pl., ovšem nikoliv totožně. V záp. a již. Čechách, ale i v oblasti zhruba od Dačic k bývalému jihlavskému německému ostrovu, je provedeno vyrovnání ve prospěch typů *prosí – prosit, leží – ležet*, čili (*v*)oňi *prosí* aj. Ve zbývajících oblastech Čech a v přilehlých malých úsecích na jz. i sz. Moravě je provedeno opačné vyrovnání ve prospěch typu *umí – umňet*. Převažují zde tedy koncovky *-ejí/-eji* (především ve stř. Čechách a v přilehlých úsecích jz. Čech), resp. *-ej* (především v sv. Čechách). V oblasti střmor. nářečí vládne koncovka *-ijó*. V hláskové obměně *-ijou* se vyskytuje v přilehlých pomezních úsecích čes. nářečí v už. smyslu kolem Bystřice nad Pernštejnem a Jemnice na jz. Moravě i v městské mluvě Třebíče a Velkého Meziříčí.¹²¹

P1: *Ďeři chibijó* (65. ř.), *Ch/chodijó* (118., 182., 185. ř.), *bidlijó* (166. ř.), *strojjjó se* (183. ř.). Též se vyskytla i jedna varianta s koncovkou *-ijou* [*jezd'ijou* (4. ř.)],

V komunikátu č. 2 nebyl takový slovesný tvar zaznamenán.

¹²¹ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 190–191.

Podst. jména, jejichž slovní základ končí na -z, -s a na -l < -l, a podst. jména typu kořeň, kúlňa, Máňa náleží ve většině středomoravských nářečí k měkkým skloňovacím typům.

Tento rys je stále velmi silně zakotven ve zkoumané lokalitě, a to u všech tří generací. Lze se setkat i se skloňováním, které je ve shodě se spis. češtinou, např. P1: (A) *husi* (21. ř.), *do školí* (7., 8. ř.), nicméně se domnívám, že příslušnost k měkkým skloňovacím typům v běžné mluvě nejstarší generace převažuje.

P1: *do škole* (13.–14. ř.), *Autobuse nejele* (49. ř.), (A) *řeteze* (60., 61. ř.), *se s tém krmile huse* (87. ř.), (N) *kastróle* (120., 121. ř.), (N) *křidle* (120. ř.), (v) *lesi* (2x 168. ř.), (N) *huse* (199. ř.);

P2: *vod mateřski škole* (18. ř.), *do mateřské škole* (31. ř.).

Mezi koncovkami tvrdých a měkkých typů podstatných jmen je menší počet rozdílů, především díky neprovedení, popř. zrušení přehlásek v měkkých deklinacích.

P1: *do škopka* (23. ř., 31. ř.), *u kříža* (111. ř.), *u kříža* (111. ř.), *u plota* (112. ř.);

P2: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

Sloveso *chtít*

Typická je nepřehlasovaná podoba slovesa (*chcu*). Hranice *chci* – *chcu* probíhá v pomezím pásu české nářeční skupiny proti nářečím středomoravským. Ve střmor., výchmor. a slez. nářečích se ve 3. os. pl. vyskytuje tvar *chcou* (podle *nesou*), resp. *chcó/chcú/chcu*. Analogicky s přítomným tvarem se vyskytuje vyrovnávání tvarů v minulém čase (*chcel/a/o*, *chceli*). V infinitivu se pak lze setkat s tvary *chcet*, popř. *ch'tet*.¹²² Lze se setkat i se změnou *ch > sc* ve slovesných tvarech. Tato změna se dosud kolísavě objevuje především na jz. Moravě zhruba v prostoru na jih od Bystřice n. Pernšt. a na východ od Jihlavy a Jemnice až za Brno.¹²³

Příčestí minulé ve tvaru *chcel* ani infinitiv ve tvaru *chcet/ch'tet* se nevyskytly v mluvě žádné generace.

P1: *Mně se sce* (152. ř.); P2: *chcó, abe vařila* (134. ř.).

¹²² Tamtéž, s. 202–203.

¹²³ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 66.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

V D zájmena *já* téměř výlučně jen tvar *mně*

Užití tvarů *mně* a *mi* samozřejmě úzce souvisí s větným přízvukem. Snažila jsem se tedy z prepisů vybírat takové výpovědi, ve kterých není důraz při zájmenu *já*.

Zájmeno *já* v dativu se v promluvách mnohokrát nevyskytlo, přesto lze konstatovat, že oba tvary si navzájem konkurují.

P1: *ten **mně** (umřel)* (173. ř.) x *mi: Nešlo mi to. Nešlo mi to moc* (12. ř.), *Manžel mi pomohá* (81. ř.), *jako **mi** to* (139. ř.);

P2: *Nejvíc se **mně** líbilo* (27.–28. ř.), *to **mně** ešče šlo* (96. ř.). Komunikantka tvar *mi* nepoužila ani jednou.

V sg. m. přič. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba s *-l*

Podoby s *-l* převládají téměř v celé oblasti střmor. nářečí i ve většině nářečí výchmor.¹²⁴

Co se týče tohoto rysu, neorientuje se běžná mluva nejstarší generace Blížkovic na nářečí česká v užším smyslu. Ani v jednom komunikátu totiž nebyla zaznamenána podoba bez *-l*, stejně je tomu i u generace střední a nejmladší.

P1: *no tak jedl* (52. ř.); P2: *Vedl nás* (4. ř.), *moc nemohl* (5. ř.), *vedl k řem* (94. ř.).

Časté vyrovnávání deklinace rodových zájmen s tvrdým skloněním adjektiv

Z nahrávek je zřejmé, že vyrovnávání deklinace rodových zájmen s tvrdým skloněním adjektiv časté není, naopak je zřetelný sklon k zájmennému skloňování.

P1: V promluvě se vyskytlo pouze v I sg.: *dříf se s **tém** krmile huse* (87. ř.). V G a L sg. se naopak rodová zájmena skloňují ve shodě se spisovnou češtinou podle zájmenného sklonění tvrdého: P1: *má f tom zálibu* (81. ř.), *na tom* (105. ř.), *se f tom peče* (122. ř.), *f tom lesi* (168. ř.), *do toho hájo* (125. ř.); P2: *toho jeho kamaráda* (60. ř.), *toho sem si pamatovala* (62. ř.), *toho druhého kamaráda* (62. ř.), *tajemnost toho ščedriho večera* (64. ř.), *šikovní človjek, na toho moc* (97. ř.), *s toho d'ectví* (111. ř.), *točí vokolo toho* (113. ř.), *s toho ti škrápke* (138. ř.), *tím se dobitek krmil* (14.–15. ř.).

¹²⁴ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 81.

Také zde dochází k rozlišení životnosti.

a) tvar N pl. m. živ. tvrdých příd. jmen a rodových zájmen se obvykle liší od tvaru neživ., f. a n.

Nejstarší generace systematicky rozlišuje životnost.

P1: *mi sme bili jako **chud'í** (62. ř.), že jako bili **podobňi** (95. ř.), **t'i** (vnuci) mají (101. ř.), Debi **t'i** mňeli (109. ř.), **t'i** koňi (166. ř.), **Ťi** si vzalí (160. ř.);*

P2: ***t'i**, co mňeli (24. ř.), na zemřelé, **kterí, kteří** od nás (82.–83. ř.), **t'i** naši příbuzňi (118. ř.), plno lid'i vokolo sebe, **kterí** (134. ř.).*

b) rozlišování životnosti a neživotnosti ve tvarech N m. číslovek dva, oba, tři, čtyři

Co se týče rozlišování životnosti ve tvarech N m. číslovek dva, oba, tři, čtyři, zaznamenala jsem pouze jeden případ. Na základě nahrávek lze soudit, že se tento rys bude v blízkovické mluvě vyskytovat už jen v reliktech, a to pouze u generace nejstarší.

P1: *vobá* (156. ř.); P2: Nebylo zaznamenáno.

Sloveso být

c) Prézent: v existenciálním významu a ve funkci spony má 1. os. sg. tvary *su/sô/so*, 2. os. sg. tvar *seš*.

P1: *ti seš take uš ale padesát šest?* (180. ř.). Mluvčí ve své promluvě nepoužila výraz *su*, zato v tomto významu pouze jednou použila výraz (já) *sem*: *sem sama* (3. ř.).

P2: *že su šikovná* (45. ř.).

Préteritum: ve složených formách se objevuje jako pomocné s tvary (já) *sem*, (ty) *'s*.

P1: *To's učela* (92.–93. ř.), *Pavla's take* (učila) (93. ř.), *te's pré povidala* (94. ř.), *Alenu's take učila?* (98.–99. ř.);

P2: V promluvě nebyl zaznamenán tvar ve 2. os. sg.

Zpravidla se zachovává pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času, i když je osoba vyjádřena zájmenem.

Reprezentanky nejstarší generace systematicky zachovávají pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času.

P1: *Já sem nerada šla* (13. ř.), *já sem tam jezd'ila* (37. ř.), *mi sme bili jako chud'í* (62. ř.);

P2: *já sem právě kvůli mamince nemohla* (42.–43. ř.), *já sem teda nešla* (45. ř.), *Já sem málogdi jedla* (70. ř.), *Já sem každý rok dostala paněku* (85. ř.), *já sem nezdeřila nic* (94. ř.), *jaké sem mňela já doma* (104. ř.).

Dochází zde, na rozdíl od nářečí českých v užším smyslu, k rozlišení tvarů se složenou adjektivní deklinací tvrdou v L a I sg. m. a n.

Ze všech šesti promluv byl zaznamenán pouze jeden případ, a to u nejstarší generace.

P1: *každé svém autem se jezdí* (150. ř.).

Ve shodě s tvrdým skloněním existuje koncovka -u/-o v G sg. m. neživ. u některých substantiv měkkého sklonění.

P1: (do) *hájo* (123. ř., 118. ř.), *do háju* (123.–124. ř.);

P2: V komunikátu se nevyskytlo.

V příč. min. sloves 2. třídy se častěji než v čes. nářečích v užším smyslu i ve spis. češtině vyskytují tvary bez -nu-.

V promluvách informátorek nejstarší generace nezazněly tvary sloves 2. třídy v přičestí minulém obsahující kmenotvorný sufix -nu-.

P1: *podřizli ho* (27. ř.), *se to podřizlo* (27.–28. ř.), *tam spadla* (129.–130. ř.);

P2: *protože se válka dotkla* (32.–33. ř.).

Vlastní jména

Co se týče příjmení, používá nejstarší generace v N sg. nejčastěji koncovku -u/-ú; P1: (dědeček) *Veselú* (60. ř.), *d'edeček Veselu* (114. ř.). Lze se setkat jak se jmenným skloňováním – *Šárka Dvořáko^{va}* (160. ř.; N sg.), *Aleno Tržilovo* (99. ř.; A sg.) –, tak adjektivním složeným – *u Dvořákověch* (112. ř.), *do Stehlikoviho/ó* (rybníka) (124.–125. ř.).

U místních jmen zakončených na -ejovice došlo ke stažení skupiny -ejo- – mezivokálníké *j* se ztrácí a oba vokály splynou v samohlásku jedinou, v tomto případě ovšem ne dlouhou. P1: *do Bud'ovic¹²⁵* (34. ř.), *v mlíkářně v Bud'ovicich* (188. ř.).

¹²⁵ Míněny jsou Moravské Budějovice. Ačkoliv ani jeden mluvčí nehovořil o Českých Budějovicích, z vlastní zkušenosti mohu uvést, že jsou označovány především jako *Česki* či *Bud'ejice/Bud'ejce* [realizace skupiny -ejovi jako -e^j (-ejovi > -ejo^ui > ejoⁱ > eji > eⁱ) typická pro jihozápadočeskou podskupinu zde posloužila pouze k odlišení od Moravských Budějovic] (Zbyněk HOLUB – Marie JANEČKOVÁ, *Úvod do*

9.3 PŘÍZNAKOVÉ RYSY JIŽNÍ PODSKUPINY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Neznělá výslovnost párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu, méně častá je pak na švu morfémů

Co se týče výslovnosti párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu či na švu morfému, je pro blízkovickou mluvu všech generací příznačnější neznělá výslovnost, tedy rys jižní podskupiny středomoravské nářeční skupiny, který je shodný s nářečími českými v užším smyslu.

P1: *sme* (5., 6., 21., 2x 23., 25. ř. aj.), *uš nepamatojo* (7. ř.), *devjet rokó* (9. ř.), *dvacet rokú* (17. ř.), *k lesu* (44. ř.), *pak na zábavu* (47. ř.), *diš mňeli* (76. ř.), *teť uš né* (77. ř.), *teť uš nemuže* (81.–82.. ř.), *Tak jako* (82. ř.), *d'iš ud'elá* (82. ř.), *tak jedna* (91. ř.), *Pořát učiš?* (95.–96. ř.), *uš je to* (112. ř.), *Uš jako* (113. ř.), *uš nebili* (150. ř.), *uš jo nevid'ela* (163. ř.), *take uš ale* (180. ř.), *Diš jede* (187. ř.), *tak jede* (191. ř.);

P2: *tak nám přetčítal* (3.–4. ř.), *sme uš museli* (4. ř.), *pomáhala, jak mohla* (9. ř.), *aš do deváti* (18. ř.), *hnet nastoupila* (29.–30. ř.), *gdiš uš* (30. ř.), *gdiš nepřidu* (38. ř.), *teňkrát nejvječí* (39. ř.), *gdiš mňe cht'eli* (44. ř.), *protože si pak vzal* (61. ř.), *uš odešli* (83. ř.), *tak jako nepamatojo* (86. ř.), *tak jako já* (93. ř.), *ale jinak uš* (96. ř.), *manžel uš ná, mňe opust'íl* (103. ř.), *jinak neš já* (105. ř.), *tak, jak* (105. ř.), *i diš mnohé zviki* (106. ř.), *k nám přijeli, tak nám* (119. ř.), *jak uš sem bila vječi, tak řetiskoví* (124. ř.), *ale jak uš* (126. ř.), *tak na řetiskovim* (126. ř.), *jinak uš bi, bich* (133. ř.), *keri uš vařivala* (135. ř.), *k večeri* (137. ř.).

Dloužení samohlásek před koncovým -l v přič. minulých sg. m.

Toto zdloužení se vyskytuje téměř ve všech výchmor. nářečích, především jižnějších, ale i ve většině nářečí střmor., k západu až za Moravské Budějovice, Třebíč a Velké Meziříčí a k severu téměř po Boskovice, k Vyškovu, Kojetínu a Přerovu.¹²⁶

Tento jev se jeví jako silně ustupující. Dloužení bylo zaznamenáno pouze u jedné reprezentantky nejstarší generace.

P1: *dálo se to do škopka* (30. ř.), *pomohál* (173., 174. ř.).

české dialektologie, České Budějovice 1993, s. 57). V mluvě nejmladší generace se lze setkat navíc s označením *Budějki*, a to pro Moravské i České Budějovice.

¹²⁶ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 139.

Další hláskoslovné znaky

Staré rozdílly v kvantitě

- *bábička* – v čm. oblasti se střetává moravské *bábina*, *bábinka* s českým *babička*. Vznikl tak nový typ, ve kterém došlo ke zkřížení moravské délky a české odvozovací přípony. Tato podoba zaujímá ucelený územní okruh na jz. Moravě, dodnes je běžná na západ až k Jemnici, ojediněle dále na Dačice.¹²⁷

P1: *šel za bábičkó á bábička* (127. ř.); P2: *po bábičce pořát chcó* (134. ř.), *má maminka i bábička* (135. ř.).

- *díšt* – podoba *díšt* (*díšč*, spis. *děšt'*) je rozšířena na rozsáhlém území, souvisle sahá až po Litomyšl, Chotěboř, Skuteč, Litomyšl, Přívrat, SO, Čermná, Bystřec. Ojediněle se vyskytne i dále na západ (Pelhřimovsko, Vysokomýtsko). Na okraji je zachováno střídání délky *díšt* x *deš'te*, zatímco dále na Moravě délka zobecněla v celém paradigmatu: *díšč, díšču,...*¹²⁸

Mluví však použila tvar *díšt*, ve kterém absentuje délka: P1: *nás chitel díšt* (142. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Tvarové vyrovnání G a A sg. typů *přeceda*, *Lad'a* ve prospěch G a substantiva typu *přeceda*, *Lad'a* končící v I sg. na *-em* se v nahrávkách nevyskytly.

9.4 RYSY ZNOJEMSKÉHO ÚSEKU

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Soubor krátkých samohlásek je pětičlenný (a, e, i, o u), alespoň co se Blížkovic týče. Původně byl však soubor šestičlenný, a to díky redukci starého *i* – obě reprezentantky nejstarší generace shodně uvedly, že redukce, popř. zánik starého *i*, který byl kompenzován dloužením samohlásky v předcházející slabice, naposledy zaznamenaly u svých babiček, tj. přibližně ročník 1875.

¹²⁷ S. UTĚŠENÝ, *Nářečí*, s. 75.

¹²⁸ Tamtéž, s. 71.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Vyrovnnání v zakončení prázentního a infinitivního kmene u dokonavých i nedokonavých sloves 4. třídy, kde nenastává alternace $d' - z$, $t - c$.

Tento jev není typický jen pro Znojensko, má širší rozsah. Vyskytuje se nejen na jz. Moravě, ale i v drobném úseku vých. Čech kolem Polné.¹²⁹

Přestože byl v promluvách všech tří generací zaznamenán pouze jeden příklad (a to u nejstarší generace), ve kterém nenastala alternace $d' - z$, rozhodně nelze říci, že se jedná o zaniklý jev. Stále lze ještě zaznamenat v mluvě všech generací, ale jeho výskyt by se dal hodnotit jako ustupující.

P1: *pochád'i* (6. ř.).

E za i

Vedle redukce *i* v *a* se na jz. Moravě lze setkat rovněž s *e* za *i* nebo *y* tam, kde se jinak *y* nezměnilo v *e*, např. ze Znojemska *převitat*, *Jeři...*, z Třebíčska *meslela*, *vepadá* aj. Často se *e* vyskytuje zvlášť ve slovesech typu *prosit*, např. *hlásel*, *pomodlet se* aj. Jde patrně především o analogické vyrovnání podle typu *ležet*. Jistý vliv na tuto změnu mělo i fonetické sblížení *i* s *e*.¹³⁰ V nahrávkách jsem zaznamenala i jev, ve kterém dochází k rodovému rozlišení v přičestí minulém. Na základě komparace případů vyskytnuvších se v rozhovorech s informacemi obsaženými v publikaci *Nástin české dialektologie*¹³¹ jsem dospěla k závěru, že se pravděpodobně jedná o rys, se kterým se lze setkat na Boskovicku. V m. živ. rodě má přič. minulé tvar *nesli* x ve f. a n. tvar *nesle*.

V tomto případě se výrazně projevuje individuální styl mluvčích, viz příklady.

V některých případech typu *převitat*; P1: *že přejeli Němci* (42. ř.); P2: *přepravilo* (se maso) (115. ř.).

Rodové rozlišení v přič. minulém; P1: *Autobuse nejele* (49. ř.), *šle sme* (54. ř.), *přišle d'icka* (140. ř.), *Šle sme* (46. ř.); P2: *: sme také pomáhale* (11. ř.).

Morfologickým vyrovnáním ve slovesech (většina sloves. 4. třídy vzoru *prosí přešla ke vzoru trpí*);

P1: *mňe dóručel do Zbjerných surovin* (16. ř.), *pak ud'eli sme* (23. ř.), (oni ho) *vopařeli* (30. ř.), *pak ho rospúleli* (30. ř.), *pak se to posolelo* (30. ř.), *pak se to ud'elo* (31. ř.),

¹²⁹ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 188.

¹³⁰ Tamtéž, s. 90.

¹³¹ Tamtéž, s. 197.

chod'eli sme (33. ř.), *na zábave sme chod'eli* (34. ř.), *sme jezď'eli* (35. ř.), *Dřif se vjeselo* (59. ř.), *tak chod'eli kluci* (73. ř.), *Kluci chod'eli* (73. ř.), (se to) *zabalelo* (79. ř.), *To s učela* (92.–93. ř.), *Pavel se doučel* (94. ř.), *nás učel* (2x 114., 115., 116. ř.), *sme chod'eli* (124. ř., 141. ř.), (já sem) *chod'ela* (131. ř.), *modlet* (139. ř.), *nás chiťel* (142. ř.), *sme nejzď'eli* (149. ř.), (pak to) *zrušeli* (150. ř., 189. ř.), *mama ju vodložela* (162.–163. ř.), *u sedláka chod'ela* (168. ř.), *zď'edel* (185. ř.). V komunikátu se vyskytl i jeden opačný případ – sloveso vyhovět přešlo od vzoru trpí ke vzoru prosí: *mo nevihovila* (127.–128. ř.).

P2: *Mňe be stačel žufánek polífke* (133. ř.).

Nářeční jvy typické pro jinou oblast, které se ale mohou v reliktech vyskytovat i v ostatních nářečních skupinách, resp. podskupinách

Změna *o > u*

P1: *za vujákama* (35. ř.).

Opačnou změnou *o > u* se vyznačuje tzv. nářečí horské v prostoru kolem Tišnova, Blanska a Sloupu. Náběhy ke změnám *o > u* však lze reflektovat i v jiných střmor. nářečích.¹³²

Depalatalizace čili ztráta jotace po retnicích

P1: *mesteček* (54. ř.), *Neved'el* (126. ř.).

Ztráta jotace před bývalým *ě* ve slabikách *be*, *pe*, *me*, *ve* na místě obecného *bje*, *pje*, *mňe*, *vje* nejdůkladněji proběhla na jižním Litomyšlsku (svč. oblast) – tzv. petácký typ (namísto *pjet* se vyslovuje *pet*).¹³³ Na Moravě je tato změna doložena v neurčitém rozsahu.

Ve slovesech *ved'et* a *poved'et* se uchovaly podoby s pokleslou jotací v česko-moravském pásu souvisle jen v jv. Čechách a na Dačicku. Bez přímé územní souvislosti se tyto podoby objevují i dále k severu a východu.¹³⁴

Nepravidelná změna samohlásek

P1: *manžel mi pomohá* (81. ř.), *pomohál* (173., 174. ř.).

¹³² Tamtéž, s. 248.

¹³³ S. UTĚŠENÝ, *Nářečí*, s. 181.

¹³⁴ Tamtéž, s. 184.

Dle Jančáka¹³⁵ jde ve slově *pomohat* o nepravidelnou změnu samohlásek. Dodává, že tato podoba je rovněž příznačná pro oblast svč., popř. strč., nebo odpovídají starší fázi lidového jazyka v celých Čechách.

9.5 Syntaktický rozbor

Promluva č. 1

Mluvčí se snažila, aby její projev byl „čistý“, tedy bez zbytečného zadrhávání, koktání a v jistých pasážích bohužel i bez nářečních, popř. obecně českých prvků. Nejvíce se snaha o spisovnost projevila v tom, že úžení není tak frekventované, jak by mohlo být. Nicméně je to pochopitelné, když se vezme v úvahu povolání a zájmy respondentky. Z rozhovoru je patrné, že přemýšlí nad tím, jak vystaví svou promluvu, tedy i nad výběrem jazykových prostředků. Přestože se na první pohled může zdát, že se výše uvedené týká i stránky syntaktické, není tomu tak.

Nepravidelnosti, vyskytující se v promluvě mluvčí, svědčí o tom, že se jedná o nepřipravený mluvený projev. Mluvčí se často opravovala, především kvůli přeroknutí nebo proto, aby upřesnila výpověď, ale i kvůli tomu, aby zvolila, podle svého názoru, správný tvar. V několika případech se opravila a místo nespisovného tvaru nabídla jeho spisovnou variantu, na druhé straně pak poněkud úsměvně působila situace, ve které mluvčí opravila spisovný tvar na nespisovný. Např. *kvuli tomu, že bil nemocen, nemocní* (5.–6. ř.), *ve mléne zemlet na mó, na móko* (15. ř.), *gdiš sem se vrátí, gdiš sem se vrátila* (43. ř.), *uš sme se vjenovali nebo maminka se vjenovala* (68. ř.), *ne bilo moc dobré nebo dobrí* (81. ř.), *nesmňeli chibjet žádní knihe, teda nigdi knihe* (84. ř.), *Tak mňeli sme, nebo mám* (103. ř.).

Promluva mluvčí obsahuje poměrně hojný počet parataktických syntaktických vztahů a také poměrně velký počet vložených vedlejších vět. Domnívám se, že jsou původcem anakolutu (vyšinutí z větné stavby), např. *ze kterou se stíkám jak písemně, tak jednou za rok na, se setkáváme se svou spolužačkou*. (34.–35. ř.), *jit zas potom spátki ňekam, kam voňi se sťehovali, uš si přesně nepamatoju* (43.–44. ř.), nebo obráceného slovosledu, např. *Učit sem se do Bliškovic aňi do teda nejblišihó okolí nedostala* (38.–39. ř.), *a to bilo tenkrát nejvječí prohřešek f ti dobje* (39.–40. ř.). V promluvě lze narazit i na už ne tak častou apoziopsezi, např. *Já, co nej...* (132. ř.), nebo elipsu, např. *jak sme se vrátili domu, tak spátki do postele, okamžitě knihi a četli*

¹³⁵ Pavel JANČÁK, Čeština v Ivanově Sele v Jugoslávii, *Slovo a slovesnost* 32, 1971, č. 3, s. 241–257.

sme (90.–91. ř.), *a samozřejmě jako úplně mali, tak to bili takovi ti kolotoče s tema koňikama, ale to bili jako mali, ale jak už trochu vječi, tak na řetiskovim kolotoči, to sme se rádi vozili* (124.–126. ř.). Domnívám se, že mluvčí ve své promluvě vytýká některý větný člen před větou pro vyjádření citovosti, např. *No mamiňka, ta se o nás vzorňe starala* (6. ř.), *A na mamiňku, no ta bila zlatá* (97.–98. ř.), nebo se uchyluje k opakování slov, např. *velmi, velmi, velmi pječné* (88. ř.), *Moc, moc, moc krásni d'ectvi* (17. ř.), *moc a moc ráda spominám* (97. ř.).

Téměř po každé mnou položené otázce začala respondentka své vyprávění hovorovou částicí *no*, např. *No tak chod'ila sem* (18. ř.), *No, já si mislim* (58. ř.). Částicí *no* však mluvčí svoji odpověď i zakončovala, např. *do práce na statek Lesnou, no.* (48. ř.), *f'tech Bliškovicich na zábavje, no.* (63.–64. ř.), *celí plní mňesteček, no* (122. ř.). Vyskytla se i kontaktná částice *ne* (*chod'ili sme i na loťke, ne, na ti tito* (24. ř.)), a částice *jo*, která byla použita k potvrzení výpovědi mluvčí, např. *A eš'ťe taki v Zálesi, jo* (55. ř.). Mluvčí používala kontaktné prostředky, především na začátku svých odpovědí, např. *No to viš, že ti povekládám.* (1.–2. ř.), *No jist'ě.* (102.–103. ř.), *Jó, taki, taki* (127. ř.).

Parazitní slova se v promluvě nevyskytla.

Promluva č. 2

V promluvě nejstarší mluvčí, poskytnuvší mi rozhovor, lze nalézt, troufám si napsat, nářeční cennost. Na úvod setkání mi sdělila, že má obavy, aby mi „správně odpověděla na mé otázky“, a také se mi svěřila, že se na veřejnosti, především ve městech, stydí mluvit nářečím. Po mém ujištění, že na otázky neexistuje žádná správná odpověď a že se za nářeční mluvu rozhodně nemusí stydět, začala, ze začátku však nesměle, vyprávět. U rozhovoru byla přítomna osoba, kterou mluvčí zná, což přispělo k uvolnění atmosféry.

Mluvčí, na svůj věk jinak vitální, nedoslýchá, proto jsem jí musela některé otázky opakovat. Tato nedoslýchavost a stáří je také možnou příčinou ne vždy správné a zřetelné artikulace.

Jako velmi časté se jeví opravování z důvodu přeřeknutí či ozřejmění, např. *Střil, no, podrízli ho* (27. ř.), *do Bud'ejovic, no do Bud'ovic* (34. ř.), *do Znojma za vujá, do Znojma za vujákama* (35. ř.), *Voňi, von je jako* (36. ř.), *pozvali se hosti, hosti se pozvali* (47. ř.), *Mamiňka bila chud, mi sme bili* (62. ř.). Frekventované je i používání špatných konstrukcí, které se ovšem nesnaží opravovat, např. *z mamiňku sme bili pořát spolu a*

pak sme se vdala (5.–6. ř.), *do tí zbjerných surovin* (18. ř.), *namichalo se tam houska* (26. ř.), *podřizli ho pot krk, te' se to střilelo* (27. ř.), *Bábofki se peklo* (51. ř.), *každém beránek sme d'elali* (76. ř.). V promluvě jsem našla nezanedbatelné množství apoziopese, např. *Nó, tó...* (7. ř.), *To teřkom uš...* (52. ř.), *Málo...* (62. ř.), *To uš jako...* (66. ř.), *se sundalo a...* (79. ř.), *hlavně upečo a... nohe...* (83. ř.), *tamle ju mám na tom...* (105. ř.), *Chod'ijó...* (118. ř.), dále anakolutu, např. *A tam se to nechalo aš, pak se to ud'elo.* (31. ř.), *že přejeli Němci ráno, že do prujezda s koňema, že tam, no, že je jako tade je málo mista, že né.* (41.–43. ř.), *Dřif se vjeselo jenom perničke se tam ud'elali* (59. ř.), *Máme devjet teda vnukú a máme, ři mají, jeden má dvje d'eti* (100.–101. ř.), a elipsy, např. *a uš pak spolu,* (82.–83. ř.), *jedna je v Jaromněřicích, jedna v Želetavje* (92. ř.), *Pavla's take* (Taki, taki), *pamatuješ si ju?* (93. ř.), *Méno take?* (101. ř.), *Ale uš je to takovi, uš špatni, škaredé.* (112.–113.). Mluvčí v promluvě také často opakuje slova, popř. slovní spojení, např. *Nó, normálne, normálne, no.* (57. ř.), *negdi, negdi* (80.–81. ř.), *ten jako, jako má f tom zálibu, f pečeňi, f pečeňi* (81. ř.), *Nela, Nelo, Nelo* (102. ř.). Mluvčí se nevyhýbala ani obrácenému slovosledu, např. *pak ud'eli sme* (23. ř.), *bidleli vedle jako teti* (37. ř.), *Máme devjet teda vnukú* (101. ř.). V promluvě jsem našla i vytknutí členu před větný celek [*No a Kamilka, ta má* (104. ř.)]. Bylo využito i přímé řeči, např. *Náž d'eda říká: „Hlavně husa!“* (51.–52. ř.), *te's pré povídala: „Pavle, co tade d'eláš?“* (94.–95. ř.).

Oproti předchozímu komunikátu jsem zde zaznamenala parazitní slova, a to hned dvě – *jako* (např. 36., 2x 37., 62., 79., 81., 89., 95., 111., 112. ř.) a *no* (např. 2x 25., 2x 26., 27., 33., 2x 34., 2x 35., 2x 38., 40., 89., 90, 2x 91. ř.). Na druhou stranu ale mluvčí využila frazémy, jejichž předností je kondenzace vyjádření, např. *Neved'el kudi kam* (126.–127. ř.), *bel takove jako nó na hlavo* (128.–129. ř.).

Stejně jako v předchozím komunikátu i zde informátorka svou výpověď začíná a končí částicí *no*, např. *No, tak sourozence sem nemňela* (2. ř.), *no, jezďijou sem opčas,* *no.* (4. ř.), *No, rod'iče.* (4. ř.), *d'ecká dovoljó. No.* (14.–15. ř.), *Nó, normálne, normálne, no.* (57. ř.). V promluvě se mluvčí často obracela na další osobu přítomnou rozhovoru, popř. na mě, a to kontaktovyými prostředky. Jedná se především o částici *né*, kterou se ujišťuje o tom, že má pravdu, např. *namichalo se tam houska, né?* (26. ř.), *je to jini, né?* (67. ř.), *proplítá se to potom, né?* (118. ř.), a částicí *jo*, např. *mama ju vodložela hnetka jo.* (162.–163. ř.). Obracela se na nás konstrukcemi typu *to viš, tak se nešlo a...* (140. ř.), *No vid'íš to.* (158. ř.), *viš, zd'ed'el* (185. ř.), *tak jede sem, viš* (191. ř.). Typické je i přitakávání, např. *Ďelali se zabijački, no jé* (22. ř.), *Pravdá, nó* (70. ř.). Informátorka si

dokonce se mnou vyměnila roli a ptala se buď mě, nebo další osoby přítomné u rozhovoru, např. *A jako te d'elaš školo?* (156.–157. ř.), *A ta druhá se učí f čem?* (158. ř.). Dokonce mě i vybízela k dalším otázkám: *A co ješče dál?* (4. ř.), *No tak se ješče zepte na neco.* (167. ř.).

10 Střední generace

Ve třetí promluvě jsem hovořila s dcerou Marie S., a to s Marií V., která se narodila v roce 1962, v Blížkovicích vyrostla a stále zde žije. Maminka tedy pochází z Blíškovic, tatínek z vedlejší vsi – ze Zálesí. Celý život pracuje jako učitelka, v současné době učí na škole v Moravských Budějovicích. K uskutečnění rozhovoru jsem byla pozvána do domu, ve kterém Marie bydlí.

Promluvu č. 4 mi poskytla Nad'a D. Oba její rodiče pocházejí z Blízkovic a dodnes zde žijí, stejně jako Nad'a. Vyučila se konzervářkou ve Znojmě. Po většinu života pracovala jako číšnice, nyní pracuje v lese. Rozhovor probíhal v domácím prostředí mluvčí, která o nahrávání předem nevěděla, proto lze zaslechnout různé šумы.

10.1 OBECNĚ ČESKÉ RYSY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Diftong *ej* za *í/ý*

V základu slova; P3: *to na tom mňestečku bejvalo* (110.–111. ř.), *F sobotu bejvala muzika* (115. ř.), *tak bejvala muzika* (117. ř.), *strejc bil truhlář* (125. ř.);

P4: *sem mňela bejt* (5. ř.), *se nachomejtl* (28. ř.), *to mňe mohlo bejt* (34.–35. ř.), *se vlastně nachomejtlo* (42. ř.), *zahejbala* (91. ř.), *nechce bejt* (93. ř.), *ráda vimejšlím* (104. ř.), *vimejšlet si* (110. ř.), *Já rada vimejšlím* (111. ř.), *vimejšlela sem si* (113. ř.), *muselo bejt* (119. ř.), *sem pak přemejšlela* (147. ř.), *bejt sama* (152.–153. ř.), *bejvají vlastně každěj den* (213. ř.), *bejvaj kolotoče* (213. ř.)

V koncovkách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování: P3: (zážitek) *mňe teda žádnej nenapadá* (21.–22. ř.), *tak sme mňeli malej dvúr* (36. ř.), *akovej dřevjenej záchot* (38. ř.), *takovej malej učitelskej bit* (47. ř.), *je o nějakej rok mlači* (53. ř.), *každej* (2x 56. ř.), *přet t'ema pobitovejma* (74. ř.), *umňelej* (stroměček) (83. ř.), *f cibulovejch listech* (95. ř.), *velkej kolotoč* (110. ř.), *malej kolotoč* (110. ř.), *hodně hodně kladní, kladnej fstach* (132. ř.);

P4: *přivázanej bič* (32. ř.), *dvousmňenej provos* (39. ř.), *každej řekne* (44. ř.), *budu mit zdobenej* (2x 76. ř.), *vášňivej ribář* (80. ř.), *vod mejch osumnácti* (88. ř.), *v mejch osumnácti* (95.–96. ř.), *nejakejch iks let* (101. ř.), *každej nadává* (105. ř.), *je pomalej* (129., 130. ř.), *nejakej salón* (144.–145. ř.), *nejakej psí salón* (160.–161. ř.), *nejakej prostor* (165. ř.), *každej chce* (168. ř.), *zvelebenej ten barák* (169. ř.), (barák), *kerej si*

mislel, že já nedodělám (171.–172. ř.), s pomocí teda mladejch kluků (175. ř.), každej překlat (186. ř.), Ti smrade malej (194.–195. ř.), přikoupila pátej (205. ř.), pjet ovocnejch stromů (205.–206. ř.), bejvají vlastně každej den (213. ř.).

Diftongizace ú v ou

P3: *z mamkou (2. ř.), z bábičkou (2. ř.), se mnou (10. ř.), na visokou (18. ř.), d'elala přirodovjednou vjetef (23. ř.), na špatnou vjetef (25. ř.)* aj.

P4: *i osmou třídu (7. ř.), Konzervářkou (10. ř.), na tu hnusnou konzervářku (14. ř.), hodně dlouho (22.–23. ř.), druhou na pláži (25. ř.), mňela pronajmutou (26. ř.)* aj.

Úženi é v í

Úženi není tak důsledně spojeno se ztrátou kvantity *í* jako u nejstarší generace, nicméně stále převažuje.

V základu slova; P3: V komunikátu se nevyskytlo.

P4: *Mlíko?* (12. ř.), *nechala napíct* (68. ř.), *jakíkolif svátki* (43. ř.).

V koncovkách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování; P3: *v rod'ním domku (2. ř.), f ti dobje (3. ř.), po mím narozeňi (3. ř.), (děctví) bilo št'astní (4. ř.), k tomu ranimu d'ectvi (8. ř.), N/na visokí (25., 29. ř.), to bili Zbjerni surovini (14. ř.), zážitek, o kterim (29. ř.), tam eš'ťe bili ňejaki ti stroje (37. ř.), k tomu domku, ve kterim sem (39. ř.), Po visokí (41. ř.), na mali škole (42. ř.), je to dost složití (56., 57. ř.), ňeco jiního (56. ř.), (každý má) jini chu'ě (57. ř.), vepřovi maso (59. ř.), Ve volním čase (66. ř.), f Černi hoře (72. ř.), to sou takovi ti velikonoční pokrmi (100. ř.), gdiš bili ceri mali (101. ř.), spominám na svi d'ectvi (109. ř.), jiní atrakce (111. ř.), já mám teda hlavně zažití, zažití tadi ti atrakce (112. ř.), jenom pro mladi (117. ř.), sestra mi babički (121. ř.), chod'ili sme tam i na rúzní viletí (127.–128. ř.), na druhim (kopci) Cornštejn (129. ř.), pravidel'ne každi leto (129. ř.);*

P4: *je to pořát stejní (8. ř.), je to hrozní (8. ř.), (bylo/je to) hrozni (8.–9., 9., 32. ř.), krásni zážitki (9. ř.), f ti dobje (13. ř.), vopsazení (13. ř.), bilo to krásni (15. ř.), ňic jiního (20. ř.), strašni (20., 2x 21. ř.), hrát na velkiho šéfa (29. ř.), F ti dobje (34. ř.), to bilo dobri (36. ř.), na mateřski (2x 37. ř.), to je taki takoví (40. ř.), to bilo takoví (41. ř.), ti cestí a takoví (46. ř.), jako dobri (54. ř.), to bilo 'akovi (56. ř.), je to taki takoví (59. ř.), v novim vlastně (63. ř.), to je strašni (66. ř.), to sou takovi ti (68. ř.), ti tmavi polivani čokoládou (69. ř.), ňic jiního nepotřebuju (70. ř.), ti tmavi (71. ř.), ti chlapski práce (72. ř.), žádního kapra (81. ř.), ze stejní fsi (89. ř.), ve svím vjeku (91. ř.), f ti posteli (97. ř.),*

ě eakí tířerností (102.–103. ř.), *f* ti hospodě (114. ř.), *holki, kerí* (115. ř.), *tak nějak připravení* (120. ř.), *na určiti množství* (120. ř.), *to má právje našlápli dobře* (128. ř.), *ti dávám pul roku* (132. ř.), *při mateřski* (133. ř.), *jaki mňel prostě kšefti* (134. ř.), *skrs nějakí prachi* (139. ř.), *neposilal nějakí peníze* (139.–140. ř.), *do ti sví přítelkiňe* (140. ř.), *to bilo strašni* (141. ř.), *to bilo hrozni* (158. ř.), *jako dobri z druhí strani* (158. ř.), *a né takovi* (159. ř.), *druhímu sinovi* (170. ř.), *štiri ovocni stromi* (205. ř.), *Žádni práški* (208. ř.), *Tagže dobri* (212. ř.), *To je něco jiního* (217. ř.).

Skupina šč je nahrazena za novější skupinu šť.

V komunikátech střední generace se až na jednu výjimku vyskytuje skupina šť na úkor skupiny šč.

P3: *bilo šťastní* (4. ř.), *ješťe* (14., 19., 37., 52., 61., 89., 117. ř.), *studovala učitelstvi rušťinu* (18.–19. ř.), *aprobaci na češťinu a na francoušťinu* (20. ř.), *ešťe* (33., 37., 47., 2x 51., 86., 88., 97., 106., 114. ř.), *nejen tu rušťinu* (43. ř.), (učila jsem) *češťinu* (43. ř.), *ten Šťedří večer* (81. ř.), *na Šťedrej den* (86.–87. ř.);

P4: *ješťe* (62., 73.–74., 100., 106., 139., 206. ř.), *ešťe* (79., 163., 174. ř.), *ve Šťitarech* (145.–146., 147. ř.).

Znělostní asimilace

Ve zkoumané lokalitě převládá znělostní asimilace regresivní, stejně jako v nářečích českých v užším smyslu. S tímto jevem se lze setkat ve všech pozicích slov – na začátku, uprostřed či na konci slova a také na švu slov.

Artikulační asimilace

Změna hlásky č > š; P3: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P4: *Š/štiri roki* (2x 27. ř.), *do štirech* (154. ř.), *štiriadvacet hodín* (155. ř.), *na štiri hodíni* (157. ř.), *štiri ovocni stromi* (205. ř.).

Změna hlásek tš/dš > č; P3: *vječinou* (94., 2x 108. ř.), *je o nějakej rok mlači* (53. ř.);

P4: *já rači budu d'elat* (72. ř.), *odešel za mlači* (171. ř.).

Změna hlásek ts/ds > c; P3: *d'ectvi* (1., 8., 109. ř.), *v d'ectvi* (110. ř.), *Ďectví* (4., 112. ř.), *jak bich si uplňe přectavovala* (71. ř.);

P4: *přectavit* (20. ř.), *d'ecka* (41. ř.), *vocut'* (139. ř.).

Změna hlásky c > s; P3: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P4: *J/jedenást let* (188., 189. ř.).

Protetické v-, jež se vyslovuje na začátku slova před o- a na švu složeniny.

P3: *von* (37. ř.), *vořech* (38. ř.), *votpoledne* (107. ř.), *vo posviceňi* (108. ř.);

P4: *vopsazení* (13. ř.), *vot těch* (16. ř.), *jenom vo to* (19. ř.), *Vlvon* (29., 44., 82., 96. 128., 129., 130., 134., 136., 138., 139., 143., 145., 151., 159., 160., 2x 165., 181., 183., 193. ř.), *já sem jako vobrajzovala* (35. ř.), *vod rána* (39. ř.), *sem vodjela* (40. ř.), *vot sedmi* (43. ř.), *voňi* (60., 2x 61. ř.), *vod babički* (67. ř.), *vot revirňikú* (74. ř.), *se vožerem* (77. ř.), *vobjednat* (81., 82. ř.), *vod mejch osumnáci* (88. ř.), *vo rozvod* (92. ř.), *coš jako vo to* (123. ř.), *to je vo dršku* (123. ř.), *vo tom* (127. ř.), *vo ničem* (131. ř.), *vona šla* (133. ř.), *vocut'* (139. ř.), *vo prázdninách* (150. ř.), *co to vobnáší* (152., 158.–159. ř.), *vodešel* (172. ř.), *vobložila sama* (179. ř.), *To vohodnot sama* (189. ř.), *To se nevopchází* (218. ř.).

Vynechávání hlásek

Vynechávání náslovného j před e; P3: *eš'ě* (33., 37., 47., 2x 51., 86., 88., 97., 106., 114. ř.);

P4: *eš'ě* (79., 163., 174. ř.).

Vynechávání různých hlásek na začátku slov; P3: *Spominám* (2x 6., 26., 28., 109., 124. ř.), *diš* (13., 101., 108., 130. ř.), *ubec* (29. ř.), *mám ceri dvje* (50. ř.), *provdaná cera* (80. ř.), *s jednou cerou* (82. ř.), *deme ke stromečku* (83.–84. ř.), *potom se de do kostela* (90. ř.), *gdiš přidou* (98. ř.), *ať si to dou najit* (103. ř.);

P4: *diš* (13., 39., 96., 108., 121., 133., 136., 154., 169., 170., 187., 204., 217., 218. ř.), *taji* (= tady; 56., 71., 78., 116. ř.), *dicki* (54., 85., 2x 106. ř.), *neska* (70. ř.), *du do toho* (173. ř.), *dibich* (183. ř.), *pak se de jako na špacír se de* (211. ř.), *diž* (38., 39., 219. ř.).

Vynechávání hlásky t na konci slov; P3: *dá se řic* (4., 44., 54. ř.);

P4: *Jedenádz let* (188. ř.).

Vynechávání hlásek uprostřed slov; P3: *Na zahráce* (37. ř.), *tam se, misim, i manželovi libilo* (72.–73. ř.), *uš, misim, ve čtvrtek* (91.–92. ř.), *misim, že teť je toho tam i víc* (111.–112. ř.);

P4: *protže* (8., 14., 38., 2x 74., 78., 88. ř.), *támle* (21., 160. ř.), *vlasňé* (37. ř.), *vlasňe* (50., 57., 180., 211. ř.), *mi to taki přide líto* (61. ř.), (voňi) *přidou* (61., 2x 62. ř.), *jesi* (75. ř.), *kerá* (90. ř.), *holki, kerí* (115. ř.), *přidou* (121. ř.), *jesli* (125. ř.), *prže* (155. ř.), *chlapú, keří* (156. ř.), (barák), *kerej si mislel, že já nedod'elám* (171.–172. ř.), *klukú, keří* (175. ř.), *ti pudeš* (194. ř.), *pořbiváni basi* (217. ř.).

Haplologie: P3: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P4: *tak páám* (161. ř.), *von pá* (165. ř.).

Samohlásky

a) Krácení

P3: *čočková polifka* (88. ř.), *vždicki sme čekali na parňik* (126. ř.), *dá se říct* (9. ř.), *von bil provazník* (37. ř.) aj.

P4: *Mi se nenuďime* (54. ř.), *musim* (65. ř.), *já mužů* (69.–70. ř.), *ja říkám* (70. ř.), *mňe nebavi* (103. ř.), *ráda vařim* (104. ř.), *musiš* (130., 149. ř.), *Tak nevím* (126. ř.).

b) Dloužení

Ke dloužení samohlásek dochází především v situacích, kdy mluvčí získává čas k přemýšlení nad tím, jak bude pokračovat ve výpovědi, např. P3: *á pozdeji* (3. ř.), *á to je asi tak* (8. ř.); P4: *tagže ták* (32.–33. ř.), *vlasné* (37. ř.), *jakó* (39. ř.), *tagžé* (60. ř.), *svim spusobém* (90. ř.). Tento jev je také častý na konci vět před pauzou, např. P4: *von je pomalej, jó.* (129. ř.). Ke dloužení samohlásek dochází i vlivem haplologie, např. *tak páám* (161. ř.). V promluvě č. 4 se vyskytla i jedna dlouhá koncovka v příč. minulém: *šlá d'elat* (16. ř.). Dle mého názoru je příčina užití stejná jako u předchozích příkladů, tedy tkví v komunikační situaci.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Jednotná koncovka *-(a/e/i)ma* v I pl. u všech mluvnických jmen

P3: *dost sme z d'eckama řád'ili* (28. ř.), *cpát kačirkama* (34. ř.), *chod'ivali z d'eckama* (113.–114. ř.);

P4: *S tema sem nekamarád'ila* (2.–3. ř.), *s klukama* (4. ř.), *pot pjet'i revirníkama* (47. ř.), *s nama* (60. ř.), *s taliřama* (106. ř.).

V sg. m. příč. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba bez *-l*.

Mluvčí ani v jednom případě nevynechaly *-l* po souhlásce v m. I-ových přičestí.

Vyrovňávání tvarů se složenou adjektivní tvrdou v L a I sg. m. a n.

P3: *v rodinim domku* (2. ř.), *po mim narozeňi* (3. ř.), *zážitek, o kterim* (29. ř.), *k tomu domku, ve kterim* (39.–40. ř.), *Po visoki* (škole) (41. ř.), *Ve volnim čase* (66. ř.), *na druhim* (kopci) *Cornštejn* (129. ř.);

P4: *v novim vlastne* (domě) (63. ř.), *ve svím vjeku* (91. ř.).

Splynutí živ. a neživ. tvarů v N pl. adjektiv a rodových zájmen

Ve střední generaci se objevilo více příkladů tohoto jevu, avšak rozlišení živ. a neživ. tvarů mírně převažuje.

P3: *d'edoušek a bábička s otcovi strani, ti bidleli* (11. ř.), *bábička a d'edoušek s otcovi strani, ti pracovali* (16. ř.);

P4: *nekeri sou sviňe, nekeri sou dobři* (85. ř.).

Vyrovňání koncovky -í v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen

P3: *f ti dobje* (3. ř.), *Na visoki* (škole) (25., 29. ř.), *na mali škole* (42. ř.) x *o té přípravje* (87.–88. ř.);

P4: *f ti dobje* (13., 34. ř.), *na mateřski, nebo na mateřski* (2x 37. ř.), *ze stejní fsi* (89. ř.), *f ti posteli* (97. ř.), *f ti hospod'e* (114. ř.), *ti* (= té) *dávam pul roku* (132. ř.), *při mateřski* (133. ř.), *ot tí sví manželki* (137. ř.), *do ti sví přítelkiňe* (140. ř.), *z druhi strani* (158. ř.).

Sjednocené tvary N, A a V pl. u adjektivního a zájmenného skloňování

P3: *ti fizikální praktika* (24. ř.), *tam eš'e bili ňejaki ti stroje* (37. ř.), *jen takovi jednoduchí, lechkí jídla* (60. ř.), *sou pječne mramorví* (vajíčka) (95. ř.), *to sou takovi ti velikonoční pokrmi* (100. ř.), (líbily se nám) *istanbulski památki* (75. ř.), *jiní atrakce* (111. ř.), *jenom pro mladí* (117. ř.), *na rúzni vileti* (128. ř.);

P4: *pro mňe krásni zážitki* (9. ř.), *neš ňejaki prost'e* (kluky) (52. ř.), *ti, ti, ti tmavi polivani čokoládou* (kolečka) (68.–69.), *ti tmavi* (kolečka) *mi uďelej* (71. ř.), *budu d'elat tadi ti chlapski práce* (72. ř.), *jídla fšelijakí* (113. ř.), *ňeaki tířernost'i* (103. ř.), *holki, kerí* (115. ř.), *hotofki ňejakí* (118. ř.), *jaki mňel prost'e kšefti* (134. ř.), *skrs ňejaki prachi* (139. ř.), *neposilal ňejaki peňize* (139.–140. ř.), *štiri ovocni stromi* (205. ř.), *Žádni práški* (208. ř.).

Tendence k užívání konstrukcí s trpným participiem, ve kterém došlo ke změně -eno> -éno> -íno.

P3: V komunikátu se nevyskytlo žádné trpné participium.

P4: *jednou mňel otevříno, pak zas zavříno* (148.–149. ř.).

U sloves 2. třídy se v příčestí minulém často vyskytuje kmen s -nu-.

P3: V komunikátu se nevyskytlo příč. minulé s kmenotvornou příponou -nu-.

P4: *borec vlastně skrachnul* (147.–148. ř.).

10.2 RYSY STŘEDOMORAVSKÉ NÁŘEČNÍ SKUPINY ODLIŠNÉ OD OBECNÉ ČEŠTINY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Výslovnost šč

Výslovnost skupiny *šť* jako *šč* se jeví jako ustupující již u generace nejstarší. Lze se s ní však ještě setkat i u střední generace, dle mého názoru ale pouze v situaci emotivně zabarvené.

P3: V komunikátu se výslovnost *šč* nevyskytla.

P4: *No, co ešče?* (84. ř.).

Asimilace *sh* > *zh*

Ani střední generace neužívala v rozhovorech slova, na kterých by bylo možné demonstrovat, zda se v blízkovické mluvě objevuje častěji znělá, nebo naopak neznělá výslovnost. Vyskytl se pouze jeden případ – skupina *sh* zde byla vyslovena zněle.

P4: *budu zházet ještě další* (206. ř.).

Protetické *h*

Střední generace, alespoň podle nahrávek, již neuvádá náslovné *h*.

Znělá výslovnost neznělých souhlásek na předělu slov a morfémů před samohláskou nebo před jedinečnou souhláskou

P3: *jag říkala* (14. ř.), *jag říkala* (14. ř.), *g rodiňe* (52. ř.), *co vidz říct* (53. ř.);

P4: *hned jag* (16. ř.), *jedenádz let* (37. ř.), *tag jak* (64. ř.), *Litáž jak kráva* (65. ř.), *vod mejch osumnácti* (88. ř.), *Což jako* (149. ř.), *diž je masopust* (219. ř.), *jedenádz let* (37. ř.), *diž máš d'eti* (38. ř.), *vod rána* (39. ř.), *diž něco* (39. ř.), *No tag jak* (64. ř.), *Litáž jak kráva* (65. ř.), *strašne rád ribaři* (82. ř.), *vod mejch osumnácti* (88. ř.), *Což jako* (149. ř.), *vubedz vo prázdninách* (150. ř.) aj.

Stejně jako u nejstarší generace i zde se jako častá jeví znělá výslovnost *s* před samohláskou či jedinečnou souhláskou (v tomto případě jako předložka pojící se s I):

P3: *z mamkou* (2. ř.), *z manželem* (72. ř.), *ze svim manželem* (80. ř.) x *s jednou cerou* (82. ř.);

P4: *se fšecho zežere* (66. ř.), *z jeho dobrim kamarádem* (93. ř.), *ale zežrali to* (107. ř.), *z Milanem* (126. ř.), *z někím* (153. ř.), *z manželem* (169. ř.), *ze svím tátém* (173.–174. ř.), *ze svim tátém* (188.–189. ř.), *Matesa zežrali* (201. ř.).

Depalatalizace předpony *ne-* v neurčitých zájmenech

Depalatalizovaná podoba předpony v neurčitých zájmenech (*ne-*) v mluvě střední generace již nemá své zastoupení. Pouze informátorka v promluvě č. 4 dvakrát použila výraz *nekeri* [*nekeri* (partneři) *sou sviňe*, *nekeri sou dobři* (85. ř.)], v ostatních případech užívá palatalizovanou předponu *ne-*: *nejaki prostě* (52. ř.), *tak sme to nejag dali dohromadi* (57.–58. ř.), *nejakejch iks let* (101. ř.), *neaki tířernosti* (103. ř.), *neco vimejšlet* (110. ř.) aj.

V promluvě č. 3 se depalatalizovaná předpona *ne-* nevyskytla. Mluvčí důsledně užívá palatalizovanou předponu *ne-*: *že bich si nejak vibavovala nejaki zážitek, o kterim bich tadi něco řekla* (29.–30. ř.), *tak něco, něco sme mňeli* (31.–32. ř.), *nejaká ta slepica, nejaká ta husa* (32. ř.), *nejaki ti stroje* (37. ř.), *nejaká ta zeleňina* (38. ř.), *Ješ'ě něco?* (52. ř.).

Krátké samohlásky

V jednoslabičných (původně dvojslabičných) podst. jménech m. a dvojslabičných podst. jménech f. a n.:

P3: *volné chvíle* (6. ř.), *Ďelaji se dvje jídla* (105. ř.), *používám žlice* (63. ř.), *každi leto* (129. ř.);

P4: *jak krava* (18. ř.), *to bila krava na entou* (140.–141. ř.), *jídla fšelijákí* (113. ř.).

V infinitivech:

P3: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P4: *jít* (10., 11., 14., 31., 38. ř.), *dat* (11. ř.), *mňet* (31. ř.), *mit* (73., 2x 76., 159., 191. ř.), *nechce spat* (105. ř.), *vzit benzínu* (146. ř.).

V I pl. zájmen *mi, vi*:

P3: V promluvě nebylo užito zájmen *mi, vi* v I.

P4: *s nama* (60. ř.), *za nama* (62. ř.).

Krátké i a u: P3: *v rodinim domku* (2. ř.), *f ti dobře* (3. ř.), *po mim narozeňi* (3. ř.), *k tomu ranimu d'ectvi* (8. ř.), *ubec* (29. ř.), *nejaki zážitek* (29. ř.), *je o nejakej rok mlači* (53. ř.), *ze svim manželem* (80. ř.), *vo posviceňi* (108. ř.) aj.;

P4: *jako poslední* (5. ř.), *f ti dobře* (13. ř.), *bilo to krásni* (15. ř.), *hrát na velkího šéfa* (29. ř.), *uplňe* (30., 42., 43. ř.), *na mateřski* (2x 37. ř.), *vubec* (41., 150. ř.), *druhímu bude jednadvacátiho* (50. ř.), *litáš* (65. ř.), *ti tmavi polivani čokoládou* (69. ř.), *abich bila jako paňi vedouci* (144. ř.), *barák zustane* (193. ř.), *posviceňi probíhá* (210. ř.) aj.

Následující rysy se v promluvách mluvčích nevyskytly ani jednou:

- **za staré *y* je prakticky po celé oblasti, až na výjimky, *é* (diftongizace *y* > *ej* a následně monoftongizace *ej* > *é*). *É* je zpravidla i za dřívější tautosylabickou skupinu *aj* (*aj* > *ej* > *é*);**
- **místo starého *ú* je téměř po celé oblasti *ó* (diftongizace *ú* > *ou* a ve středomoravské skupině následně monoftongizace *ou* > *ó*);**
- **dřívější *y* (též *y* < *i*) splynulo s *e*;**
- **staré *u* splynulo s *o*.**

Spojovací výraz *aji*

V nahrávkách střední generace jsem zaznamenala tento prostředek pouze jednou, zato spojka *i* byla užita nesčetněkrát.

P3: V komunikátu se *aji* nevyskytlo.

P4: *to sceš jako vjed'et aji králíki* (202. ř.).

MORFOLOGIZOVANÉ JEVY HLÁSKOSLOVNÉ POVAHY

Nebyla provedena přehláska $a > e$ a $u > i$, což výrazně sblíží tvrdou a měkkou deklinaci.

Jak již bylo zmíněno v rozboru mluvy nejstarší generace, neprovedení přehlásky $a > e$ a $u > i$ je typické i pro mluvu generace střední. Na druhou stranu se vyskytují i přehlasované podoby.

a) Feminina

P3: *na dvoře nějaká ta slepica* (32. ř.), *bila tam třešňa* (38. ř.), *tak se jim nalije kořalka, slivovica* (98. ř.);

P4: *čišňicu* (23. ř.), *pořádná jako práca* (45. ř.), *takovou tu prácu* (45. ř.), *nahoře je mandla* (69. ř.), *(je tam) třešňa* (206. ř.), *no tak slivovica* (207. ř.), *Tadi jede slivovica* (207. ř.).

b) Maskulina

P4: *mňela sem Matesa, ale Matesa znásilňoval, tak sme Matesa zežrali* (201. ř.).

U některých zájmen tak dochází k vyrovnávání tvrdých a měkkých skloňovacích vzorů, což je spojeno s neprovedením přehlásky a někdy i s následnou diftongizací.

P3: V promluvě nebylo zaznamenáno.

P4: *svoju manželku* (89. ř.), *s ňou* (92. ř.), *svoju manželku* (93. ř.), *tu svoju přítelki, tu svoju manželku* (96. ř.), *našel ju* (97. ř.), *jesli ju nemám* (125.–126. ř.), *už bis ju fackovala* (141. ř.), *skrs ňu* (142. ř.).

Ve 3. os. pl. sloves 4. třídy se objevuje koncovka *-ijó*, popř. její dubleta *-ijou*.

Na rozdíl od reprezentantek nejstarší generace, které ve své mluvě užily pouze jeden slovesný tvar s koncovkou *-ijou*, se zde naopak vyskytl pouze jeden tvar s koncovkou *-ijó* a jako živá se jeví koncovka *-ijou*. Co se týče tohoto jevu, dochází v mluvě střední generace k orientaci na nářečí, jež se vyskytují na západ od Blížkovic. Nemonoftongizovaná forma *-ijou* je totiž běžná v přílehlých pomezích úsecích čes. nářečí v už. smyslu kolem Jemnice na jz. Moravě i v městské mluvě Třebíče a Velkého Meziříčí.

P3: V komunikátu tato koncovka nebyla zaznamenána.

P4: *nestratijou se* (52. ř.), *kapra nejijou* (83. ř.), *tam chodijó* (129. ř.).

Vedle této sestavy koncovek se však v promluvě č. 4 vyskytly koncovky obecně české: *jako si rozdaj* (61. ř.), *mňe nezajmaj* (103. ř.).

Podstatná jména, jejichž slovní základ končí na -z, -s a na -l < -l, a podstatná jména typu *kořeň, kůlna, Máňa* náleží ve většině středomoravských nářečí k měkkým skloňovacím typům.

Tento rys je rovněž stále velmi silně zakořeněn v mluvě všech tří generací a rovněž je užíván nedůsledně.

P3: *Ti, ti huse, huse sme mňeli* (33. ř.), *v Lubňici sem bidlela přímo ve školi* (46. ř.), *dávají na žile mašličky* (97. ř.), *bejvala muzika f sokolovňi* (115. ř.);

P4: *sou tam huse* (199. ř.), *Bacile, musime vihnat* (208. ř.).

Mezi koncovkami tvrdých a měkkých typů podstatných jmen je menší počet rozdílů, především díky neprovedení, popř. zrušení přehlásek v měkkých deklinacích.

P3: *pravidelne se sestřeňicou sme jezďili* (122. ř.).

P4: *mňela sem Matesa, ale Matesa znásilňoval, tak sme Matesa zežrali* (201. ř.).

Sloveso *chtít*

P3: Sloveso *chtít* se v promluvě nevyskytlo.

P4: *voňi nechcou* (60. ř.), *sceš jako vjed'et* (202. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

V D zájmena *já* téměř výlučně jen tvar *mňe*

Stejně jako u nejstarší i ve střední generaci dochází ke konkurenci užívání tvarů *mňe* a *mi*. Záleží také na osobním stylu mluvčích – zatímco informátorka v promluvě č. 3 nepoužila ani jednou tvar *mi*, informátorka v promluvě č. 4 sice užívala oba tvary, ale kratší tvar *mi* výrazně převládal.

P3: *libilo se mňe ve školce* (7.–8. ř.), *Studium se mňe libilo* (22. ř.), *Na visokí uš se mňe líbilo* (25.–26. ř.);

P4: *to mňe mohlo bejt* (34.–35. ř.), *co mňe dohod'ila* (42. ř.), *tak mňe taki postaviš* (192. ř.) x *tak ňejak mi to taki přide líto* (61. ř.), *ti tmavi mi uďelej* (71. ř.), *coš mi každej nadává* (105. ř.), *vlastně mi pomáhali* (115. ř.), *tak zase mi pomáhali* (176. ř.), *to mi*

spadne ta zeť (181. ř.), *von mi říká* (181. ř.), *Sice se mi to odezňilo* (186. ř.), *To mi taki řekl* (191. ř.), *mi klidně řekne* (194. ř.).

V sg. m. přič. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba s -l.

P3: V komunikátu se nevyskytla ani jedna varianta.

P4: *se nachomejtl vlastně zase* (28. ř.), *mňe vlastně stahl dolú* (28. ř.), *nadával, že nechitl* (81. ř.), *To mi taki řekl Denda* (191. ř.).

Dochází k odstranění alternace předkoncepové souhlásky v zájmených tvarech I sg. m. a n. a v G, L a D, I pl.

Tento jev nemá v individuálním stylu informátorky v promluvě č. 3 své zastoupení, jinak je tomu v promluvě č. 4, ve které se v polovině případů vyskytuje alternace a v polovině případů dochází k jejímu odstranění.

P4: *S tema sem nekamarádila* (2.–3. ř.), *S tím sem skončila* (27. ř.), *tadi s tím* (29. ř.), *s tím jeho kamarádem* (97. ř.). x *vot t'ech šestnácti* (16.–17. ř.), *F t'ech letech* (20.–21. ř.), *u t'ech sme* (48. ř.), *při t'ech podmínkách* (108. ř.).

Také zde dochází k rozlišení životnosti.

a) tvar N pl. m. živ. tvrdých před. jmen a rodových zájmen se obvykle liší od tvaru neživ., f. a n.

P3: *t'i, t'i* (manžel s dcerou) *mají filé k večeri* (82. ř.), *A t'i starší, gdiš přidou už t'i starší chlapi nebo kluci* (97.–98. ř.);

P4: *tlust'í fšichňi* (107. ř.), *chlapú, keří* (156. ř.), *klukú, keří* (175. ř.), *t'i kluci mlad'i* (176. ř.).

b) rozlišování životnosti a neživotnosti ve tvarech N m. číslovek dva, oba, tři, čtyři

Střední ani nejmladší generace již nerozlišuje životnost ve tvarech N m. číslovek *dva, oba, tři, čtyři*.

Sloveso být

- d) Prézent: v existenciálním významu a ve funkci spony má 1. os. sg. tvary *su/sô/so*, 2. os. sg. tvar *seš*.

P3: Sloveso být v existenciálním významu, popř. ve funkci spony, se v 1. os. sg. vyskytlo dvakrát, ani jednou však nemá tvar *su*: *Babičkou eště nejsem* (51.–52.), *Dá se říct, že sem v manželství spokojená.* (54. ř.).

P4: Sloveso být v existenciálním významu, popř. ve funkci spony, se v 1. os. sg. vyskytlo třikrát. Stejně jako v předchozí promluvě však nemá tvar *su*: *já sem zase ráda* (51. ř.), *Já taji na to nejsem* (71.–72. ř.), *ja sem zase taková* (172. ř.). 2. os. sg.: *pak seš zhořená* (66. ř.).

- e) Préteritum: ve složených formách se objevuje jako pomocné s tvary (já) *sem*, (ty) *'s*.

P3: V promluvě se nevyskytl tvar ve 2. os. sg.

P4: *Co's zase uđelala* (107. ř.), *to mňela's tak ňejak připravení* (120. ř.).

Zpravidla se zachovává pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času.

V promluvách reprezentantek střední generace se nevyskytl tvar bez pomocného slovesa v 1. os. sg. ani pl. min. času. V promluvě č. 3 se však nevyskytla ani varianta bez pomocného slovesa.

P4: *já sem chtěla jít* (11. ř.), *ja sem pak d'elala* (23. ř.), *Ja sem mňela dvje hospodi* (24.–25. ř.), *mi sme mňeli takovou tu prácu* (45. ř.), *Mi sme mňeli pjet chlapú* (48. ř.), *ja sem si nechala napict* (67.–68. ř.), *Ja sem dicki kápla* (85.–86. ř.), *Tak mi uš sme se znali* (88. ř.), *ja uš sem bila jeho tajná láska* (95. ř.), *ja sem si kuchiň vlastně tam f ti hospod'e držela sama* (113.–114. ř.), *Ja sem zase nechtěla* (121. ř.), *Ja sem prvňe chtěla jako benzínu vzít* (145. ř.), *Já diš sem mňela hospodu* (154. ř.), *já sem aňi nezavírala* (155. ř.), *já sem tam mňela třeba* (155. ř.), *Já sem říkala* (162. ř.), *já sem říkala* (163. ř.).

Dochází zde k rozlišení, na rozdíl od nářečí českých v užším smyslu, v L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv.

Nebyl zaznamenán případ rozlišení v L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv.

Ve shodě s tvrdým skloněním koncovka -u/-o v G sg. m. neživ. u některých substantiv měkkého sklonění.

V nahrávkách tento rys nebyl zaznamenán.

V přičestí min. sloves 2. třídy se častěji než v čes. nářečích v užším smyslu i ve spis. češtině vyskytují tvary bez -nu-

Z nahrávek je zřejmé, že i střední generace dává v mluvě přednost podobě bez -nu-. Zaznamenan byl pouze jeden případ, ve kterém mluvčí použila kmenotvornou příponu -nu-.

P3: *abi se pjekně leskli* (96. ř.);

P4: *se nachomejtl vlastně* (28. ř.), *se vlastně nachomejtilo* (42. ř.), *nechitl žádního kapra* (81. ř.), *Ja sem dicki kápla na toho hajzla* (85.–86. ř.) x *tam borec vlastně skrachnul* (147.–148. ř.).

Vlastní jména

Skupina hlásek -ejovice se vyslovuje jako -ovice: P3: *učim teť v Bud'ovicích* (49. ř.).

P4: *na Dvořákoví* (= SOU Dvořáková, Znojmo; 9. ř.) – užito sklonění adjektivního složeného tvrdého namísto sklonění jmenného.

10.3 PŘÍZNAKOVÉ RYSY JIŽNÍ PODSKUPINY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Neznělá výslovnost párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu, méně častá je pak na švu morfémů

P3: *šla do školi, tak mňe* (7. ř.), *aš na fiziku* (9.–10. ř.), *tak moc nebavila* (24. ř.), *teť mňe nič nenapadá* (30. ř.), *uš nemňeli* (35. ř.), *začala učít jako* (41. ř.), *tak mám manžela* (50. ř.), *uš je vdaná* (50.–51. ř.), *mlači jak já* (53. ř.), *příjižďi k nám* (80. ř.), *pak uš, pak už* (84. ř.), *je to uš o té* (87. ř.), *čočková polifka k objednu* (88. ř.), *Tak o Velikonocích* (91. ř.), *teť jako dospjelá* (109. ř.), *Tet' uš toho* (111. ř.), *teť je toho tam* (111.–112. ř.), *uš i f sobotu* (113. ř.), *gdiš uš sem* (114. ř.);

P4: *coš na to* (10. ř.), *tak mňe tam* (12. ř.), *tak já bila* (21. ř.), *pak d'elala pořát jenom* (23. ř.), *tak ňejak* (27. ř.), *opjet Michal* (28. ř.), *jedenáct let* (37. ř.), *kam chceš jit* (38. ř.), *tak naši* (39.–40. ř.), *vubec nevid'ela* (41. ř.), *tak ňejak* (46. ř.), *teť jednomu bilo* (49. ř.), *coš jako já sem* (51. ř.), *neš ňejaki prost'e* (52. ř.), *pořát u našich* (57. ř.), *a teť vlastně* (59. ř.), *s nama* (60. ř.), *tak ňejak* (61. ř.), *vot revirňikú* (74. ř.), *tak já akorát* (78. ř.), *uš jenom* (81. ř.), *a teť uš* (86. ř.), *Tet' mám* (87. ř.), *tak ňejak* (89., 91.–92., 98., 109., 151. ř.), *diš pak našel* (96. ř.), *ja d'elat nebudu* (103. ř.), *tak ňejak jako* (113. ř.),

bejt richle (119. ř.), *čekali nějak na jídlo* (121. ř.), *diš opravdu přídou* (121. ř.), *coš jako vo to* (123. ř.), *Tak nevim* (126. ř.), *tak jako* (126.–127. ř.), *jak je vlastně* (147. ř.), *v deset a přišla* (160. ř.) aj.

Dloužení samohlásek před -l v příc. minulých

Tento rys nebyl v nahrávkách střední generace zaznamenán. Domnívám se, že jej užívá již jen nejstarší generace.

Další hláskoslovné znaky

Staré rozdíly v kvantitě

- *bábička*

P3: z *bábičkou* (2. ř.), *se o mne starala bábička* (4. ř.), z *bábičkou* (6. ř.), *bábička bidlela* (10. ř.), *d'edoušek a bábička* (11. ř.), *bábička už bila* (12. ř.), *bábička a d'edoušek* (16. ř.), *gdiž žila bábička* (33. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Tvarové vyrovnání G a A sg. typů přeceda, Lad'a ve prospěch G

V nahrávkách rozhovorů se střední generací tento rys nebyl zaznamenán.

Substantiva typu přeceda, Lad'a končí v I sg. na -em.

Na rozdíl od předchozího jevu se tento v promluvách vyskytuje.

P3: *mamiňka s taťkem chod'ili* (4.–5. ř.), (žili jsme tam) *s taťkem* (2. ř.),

P4: *ze svím tátem* (173.–174. ř.), *s tátem* (177. ř.), *ze svim tátem* (188.–189. ř.),

10.4 RYSY ZNOJEMSKÉHO ÚSEKU

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Pětičlenný soubor krátkých samohlásek (a, e, i, o u), alespoň co se Blížkovic týče.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Došlo zde k vyrovnání v zakončení přítomného a infinitivního kmene u dokonavých i nedokonavých sloves 4. třídy, kde nenastává alternace *d' – z, t – c*.

V nahrávkách tento rys nebyl zaznamenán, přesto na něj v mluvě střední generace narazit lze.

E za i

Tento jev se již u střední ani u nejmladší generace nevyskytuje.

Jevy vyskytnuvší se v nahrávkách, na které nebyla primárně soustředěna pozornost

Deminutiva

Přehláska *´á > ie > í*

- P3: *f chlifku bilo prasitko* (32. ř.)

U odvozovací přípony deminutiv na *-itko* se na záp. Moravě hojně zachoval přehlasovaný typ, který byl jinak v našich nářečích, především v Čechách, zpravidla vyrovnán ve prospěch tvarů bez přehlásky. Jde o střidnici za *ɛ*. Udržení těchto nářečních podob bylo podporováno jejich okrajovým postavením v slovníkovém systému a do jisté míry i expresivitou. S. Utěšený sledoval typ *kuřítko* v dotazníku, a to konkrétně u slov *kuřítko*, *housítko*, *káčitko*. Tento typ je u nich doložen v podstatě ve stejném rozsahu. Intenzivní výskyt lze pozorovat až uvnitř linie Nové Syrovce, Vranín, Rokytnice, Radošov, Hrbov, Dobrá Voda, Nová Ves, Katov, Maršov, Javůrek, Ivančice, Jezeřany.¹³⁶ Blížkovice do této lokality spadají. Mohu tedy doložit, že se v Blížkovicích používá i výraz *prasitko* – tvar *prasítko* totiž podlehl krátkosti.

Sufix *-enka*

- P4: *mňela sem dvje kozeňki* (200. ř.)

V různém rozsahu jsou zdrobněliny ve střmor. a výchmor. nářečích tvořeny příponami *-enka*, *-enko*.¹³⁷ Tento spisovný sufix byl zaznamenán pouze v promluvě č. 4.

Nářeční jevy typické pro jinou oblast, které se ale mohou v reliktech vyskytovat i v ostatních nářečních skupinách, resp. podskupinách.

- P4: *To vohodnot sama* (189. ř.) – depalatalizace na konci slova

¹³⁶ Tamtéž, s. 100–101.

¹³⁷ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 210.

10.5 Syntaktický rozbor

Promluva č. 3

Informátorka mluvila pomalu, až rozvláčně, proto nebylo příliš obtížné rozhovor přepsat. Stejně jako její matka si promýšlela, jak vystaví svou promluvu. V rozhovoru je patrná stylizace projevu. Je to pochopitelné, neboť učitelské povolání vyžaduje kultivovaný projev. Pomalé tempo řeči však pravděpodobně zapříčinilo některé syntaktické nedostatky. Nejmarkantnější z nich je opakování, např. *Spominám, spominám* (6. ř.), *další, další aprobaci* (20. ř.), *to, to zrovna* (30. ř.), *něco, něco sme mňeli* (31.–32. ř.), *a to asi, to asi tak bude fšecho* (33. ř.), *Ti, ti huse, huse* (33. ř.), *Je to, je to dost složiti* (56. ř.). Pro promluvu je typické i opravování, např. *neš sem šla do školi, tak mňe, tak sem chodila* (6.–7. ř.), *nebo ta, ti fyzikální praktika* (24. ř.), *ti sme později, pozdějc už nemňeli* (34.–35. ř.), *narodil, narozdil ode mňe* (58.–59. ř.), *hodně kladní, kladnej fstach.* (132. ř.), či špatný slovosled, který je způsoben nejen používáním vycpávkových slov, např. *Potom sem teda ještě si dod'elávala* (19.–20. ř.), *na studija spominám ráda celkovje* (26. ř.), *tam sme teda si hodně hráli* (123. ř.). Časté je také vytýkání větného členu před větu: *d'edoušek a bábička s otcovi strani, ti bidleli v Zálesi* (11. ř.), *taťínek, ten pracoval v zemňed'elstvi* (15. ř.), *bábička a d'edoušek s otcovi strani, ti pracovali ve statku.* (16. ř.). K mluvenému jazyku patří i upřesňování výpovědi, v promluvě tomu není jinak, např. *vařime vajička f cibuli, f cibulovejch listech* (95. ř.), *koncem srpna, na Bartolomňeje* (104.–105. ř.), *se d'íváme na televizi, na pohátki* (85. ř.), *A potom teda, po večeri* (89. ř.). Co se týče odchylek od pravidelné větné stavby, zaznamenala jsem apoziopzezi (*no tak to je asi...* (51. ř.)), anakolut (*vječinou tam bil, diš si spominám na svi d'ectvi, p'otože teť jako dospjelá už sem se tam dostala hodně málo, ale v d'ectvi, tak vždicki tam bil velkej kolotoč* (108.–110. ř.)) a elipsu (*Po visoki sem začala učít* (41. ř.), *rod'ina viceměne nemá ráda maso, narodil, narozdil ode mňe, tagže hlavňe teda vepřovi maso, tagže kupuju kuřeci* (58.–59. ř.)).

Pro začátek výpovědí mluvčí je charakteristické užívání částice *tak* (12., 55., 63., 79., 121. ř. aj.) a částice *no* (1., 10., 27., 31., 50. ř. aj.), kterou jsem zaznamenala i na jejich koncích (*eště bili ňejaki ti stroje, no.* (37. ř.)), *f sobotu sme chodili fšatech, no.* (119. ř.). V promluvě se také vyskytují parazitní slova, kterými si mluvčí pomáhá k výstavbě své promluvy. Jedná se o *teda* (4., 19., 21., 57., 59., 65., 68., 70., ř. aj.), *no* (1., 8., 10., 19., 31., 35., 37. ř. aj.), *tak* (4., 19., 21., 57., 59., 65., 68., 70. ř. aj.). Informátorka se snažila odpovídat na otázky, aniž by se mnou příliš navazovala kontakt.

Obrátila se na mě pouze tehdy, když ji zajímalo, na co má odpovídat dál, popř. když se chtěla ujistit, že otázce správně porozuměla: *Ještě něco?* (52. ř.), *Jako vo posviceňi?* (108. ř.).

Promluva č. 4

Mluvčí, jež mi poskytla promluvu č. 4, je „žena od rány“, což se projevilo i na tempu řeči a na výstavbě promluvy. Mluvila přirozeně, dokonce použila i vulgarismy. Vliv na to jistě měla skutečnost, že nevěděla o nahrávání, u něhož zároveň byla přítomna osoba blízká mluvčí.

Mluvčí používá nadměrné množství parazitních slov, jimiž si pomáhá k výstavbě své promluvy a jimiž si prodlužuje dobu na přemýšlení o další výpovědi. Vzhledem k rychlému tempu řeči je to pochopitelné. Jedná se o spojku *tagže* (3., 9., 12., 14., 15., 2x 28. ř. aj.), částici *vlastně/vlasně* (2x 16., 24., 2x 28., 2x 42., 50. ř. aj.), částici *no* (19., 2x 20., 21., 23., 24., 2x 30. ř. aj.), částici *jo* (38., 43., 59., 105. ř. aj.) a příslovce *prostě* (52., 97., 98., 105., 110. ř. aj.).

V promluvě se vyskytuje i přehršel nepravidelností ve větné stavbě, nejmarkantnější je anakolut, např. *ta jedna hospoda, tak tam chod'ijó spiš tak nějak, von je pomalej* (129. ř. aj.), elipsa, např. *protože ráno vot sedmi, ve tři sem skončila, víkendí doma* (43. ř.), *jinak jesi chceš, jag ho budu mít zdobenej* (75.–76. ř.), *řekl, že konečná*, (97. ř.), méně častá je apoziopese, např. *to je taki takoví...* (40. ř.), *litáš ja^k...* (65. ř.), *že ne, že jako...* (86. ř.), nebo kontaminace, např. *Sice se mi to odezňilo na zdraví* (186. ř.). Pro výpověď je typické opakování nebo opravování toho, co již bylo řečeno, např. *no strašni, strašni, fuj* (21. ř.), *Tři roki, tři roki, štiri roki, tak nějak*. (26.–27. ř.), *tagže, tagže sem musela* (28.–29. ř.), *na mateřski, nebo na mateřski, jedenádz let sem bila doma* (37. ř.), dále obrácený slovosled, např. *ja sem mu jako vipomáhala tam při mateřski* (133. ř.), *tak zase mi pomáhali jako taghle tadi ři kluci mladři* (176. ř.), falešné starty, např. *Babička, ja sem si nechala napict* (67.–68. ř.), *Já jenom, mňe šlo jenom* (19. ř.), upřesňování výpovědi, např. *protže tadi v Bliškovicích, tadi je to pořát stejní, tadi je to hrozní* (8. ř.). Oproti předchozím promluvám mluvčí častěji využívala přímé řeči, např. *Tagže já musela jo, já musela i přesto, že sem prostě řekla mu: „Ti taki neumíš svíčkovou a dibich ře postavila přet plotnu, tak to neud'eláš. Von: „To mňe nezajmá, šukat ře taki řigdo neučil, tak d'elej.“* (182.–184. ř.).

Informátorka na začátku svých promluv velmi často užívá částici *no* (19., 23., 24., 30., 32., 33. aj.) a nebo se ptá částí mé otázky, např. *Partneři?* (85. ř.), *Jak sme se potkali?* (88. ř. aj.), k ukončení výpovědi rovněž užívá částici *no/nó* (25., 30., 53. aj.) a částici *jo* (114., 120., 128. aj.). Lze zde zaznamenat v porovnání s ostatními promluvami největší množství kontaktních prostředků. Jednak se jedná o pokládání otázek mé osobě, aby se ujistila, že má pravdu, nebo jednoduše přebírala iniciativu za mě a zajímala se o to, jaké otázky budou následovat, např. *Co chceš vjed'et dál?* (4. ř.), *Tebe bi to bavilo?* (18.–19. ř.), jednak o přitakávání, např. *Vařila sem si, ano.* (114. ř.), *Hm. Tak nevim,* (126. ř.). Promluva je zpestřena užíváním obrazných pojmenování a frazémů, např. *kam je posad'íš, tam je najdeš* (53. ř.), *mamiňka je dicki musí chitnout za flígr* (54. ř.), *Litáž jak kráva* (65. ř.), *prúvan f peňeženkách* (66. ř.), *náhodně prost'e ruka ruku dala* (89. ř.), *ho vocuť jako vikousali* (139. ř.), *hlavou prorážim zeť* (173. ř.), ale i slov hanlivých a vulgarismy, např. *sou sviňe* (85. ř.), *Ja sem dicki kápla na toho hajzla* (85.–86. ř.), *to je vo dršku* (123. ř.), *Šukat t'e taki nigdo neučil, tag zd'i.* (181.–182. ř.), *viťirat prdel* (196. ř.).

11 Nejmladší generace

Pátá promluva byla nahrána s Monikou P. narozenou v roce 1995. Její maminka pochází z Blížkovic, tatínek z okolní vsi – z Nových Syrovic. Do pěti let bydlela v Rozkoši¹³⁸ u Jevišovic, poté se s rodinou přestěhovala do Blížkovic a začala chodit do zdejší základní školy. Po jejím absolvování nastoupila na Střední školu řemesel a služeb v Moravských Budějovicích, obor kuchař-číšník. Po získání výučního listu se rozhodla pro nástavbové studium a v letošním roce bude maturovat. Na její přání proběhl rozhovor ve Střední škole řemesel a služeb. Fakt, že nahrávání neprobíhalo v příjemnější domácí atmosféře, neměl na průběh rozhovoru vliv.

V poslední, šesté promluvě na mé otázky odpovídal David C., který se narodil v roce 1997. Davidův otec pochází z Blížkovic a matka z Nových Syrovic. Od narození bydlí v Blížkovicích. V současné době studuje učební obor Automechanik v Moravských Budějovicích. Nahrávání, o němž nebyl předem informován, proběhlo v domě, v němž bydlí se svou rodinou.

11.1 OBECNĚ ČESKÉ RYSY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Diftong *ej* za *í/ý*

V základu slova; P5: *muj sen vždicki bil dejt koňa* (124. ř.), *cht'ela bich dejt nejakej menší baráček* (124.–125. ř.);

P6: *sem mejval hodně kamarádú* (9. ř.), *bejt celej den spolu* (38. ř.), *to bejvaji takoví ti parfěmi* (45. ř.), *to vječinou bejvá takoví jako dobří* (55.–56. ř.), *štiríkrát za tejden* (89. ř.), *co sme vlastně mejvali* (93. ř.), *bejvá jako misto oleje* (105.–106. ř.), *na ten tejden* (113. ř.), *tam bejvám* (120. ř.), *přemejšlel sem nebo přemejšlel* (127.–128. ř.), *tři tejdni* (148. ř.), *bejt na pokoji* (151.–152. ř.), *ňegdo mejvá* (209. ř.).

V koncokách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování: P5: *takovej firemňi dum* (6. ř.), *tříletej obor* (30. ř.), *učňák taki nebil špatnej* (34. ř.), *sem takovej malej fšežravec* (53.–54. ř.), *s těch mejch nejoblibeňejších jidel* (55.–56. ř.), *strašnej voprus je to pro něj* (86. ř.), *celej den* (89., 90. ř.), *abi neslavila Štedrej den* (91. ř.), *ten vepřovej řízek* (94. ř.), *k tomu bramborovej salát* (94. ř.), *každej rok teda máme kolu a každej rok*

¹³⁸ Obec Rozkoš je od Blížkovic vzdálena přibližně 13 km.

ju vilijeme (94.–95. ř.), miň oblibenej svátek (102. ř.), každej rok (102. ř.), nejakej menší baráček (124.–125. ř.), velkej barák (125. ř.);

P6: druhej rok (5. ř.), do Morafskejch Bud'ovic (18. ř.), takovejch vjecí (32. ř.), jako každej (37. ř.), bejt celej den spolu (38. ř.), bliškovicekej jakobi ohňostroj (48. ř.), jako každej (55. ř.), na konci velkejch prázdnin (70. ř.), jak velkej dřevjenej žebřík (97. ř.), takovej bílej prášek (98. ř.), každej rok (110., 164. ř.), v Morafskejch Bud'ovicích (119. ř.), nejakej Drapač (119. ř.), poznal človjeka, kterej (124. ř.), rodinej podnik (130. ř.), velkej barák (134. ř.), nejakej streptokok (143. ř.), druhej den (144. ř.), každej den (145.–146. ř.), velkej pupínek (146. ř.), na tech mejch nosních mandlích (149. ř.), protože su náchilnej na ti bradavice (154.–155. ř.), jelikoš su mladej (158. ř.), plno mladejch (158. ř.), gdi bil postavenej (160. ř.), takovej ten (185. ř.), v Novejch Sirovicích (202. ř.), starej traktor (208. ř.).

Diftongizace ú v ou

P5: spoustu kamarádú (7. ř.), sou (12., 23., 46. ř.), z babičkou (14. ř.), koupili bit (22. ř.), z mamkou (22. ř.), pomlouváme se (26. ř.), Mateřskou školu (28. ř.), sem nastoupila (29. ř.), dvouletou nstavbu (31. ř.), do budoucna (31. ř.), svíčkovou, rajskou (47. ř.), nějakou takovou (hospodu) (62. ř.), scházijou d'acka (63. ř.), rezervujou různé místa (64.–65. ř.) aj.

P6: bil celou dobu (4. ř.), s rodinou (4. ř.), z babičkou (5. ř.), z mámou (5. ř.), sou (2x 7. ř.), začal sem kouřit (11. ř.), s maturitou (19. ř.), po dvou letech (19. ř.), zustal koukat (28. ř.), do sebe zakoukali (29. ř.), po dvou mňesicich (29.–30. ř.), Bidlijou taki v Bliškovicích (32. ř.), krupičnou kaši (39. ř.), koukáme fšichňi (43. ř.), nějakí vistoupeňi (50.–51. ř.) aj.

Úženi é v í

Úženi *é v í* je i v mluvě nejmladší generace stále silně spojeno se ztrátou kvantity *í*. Krátké *i* je již podstatně méně frekventované než u střední generace, nicméně stále převažuje.

V základu slova; P5: V promluvě nebylo zaznamenáno.

P6: *jahodi s mlíkem* (218. ř.).

V koncovkách adjektiv, zájmen a číslovek složeného skloňování; P5: *sedmiho dvanácti devadesát pjet* (4. ř.), *furt sme hráli nějakí hri* (7. ř.), *nejakí lego sme stavjeli* (9. ř.), *protože sou vobje dvje uplňe užasni* (12. ř.), *furt hráli nějakí hri* (15. ř.), *na různí*

pohátki (16. ř.), z d'edem taki dobrí (16. ř.), máme Bliškovice rozdělení (24. ř.), v deváti třídě (35. ř.), to taki neňi špatní (41. ř.), Něic jako neobviklího (48. ř.), a takovi (51. ř.), v nějakim vječim mňesťe (60. ř.), pořát hospodi narvani (64. ř.), vot ti dobi (71. ř.), dávaji f televizi nějakí pohátki (90. ř.), kolem šestí dem večeret (91.–92. ř.), žádni tradice (96. ř.), nějakí to olovo (96. ř.), do ti dobi (99.–100. ř.), rúzni čokolátki (104. ř.), nějakího panáka (105. ř.), v nějakim tématu (107.–108. ř.), dáme nějakí maski (108. ř.), do černího čaje (112. ř.), máme nějakí ti atrakce (116. ř.), ^{Ta}kovi neobviklí (jméno) (130. ř.);

P6: v rodinim domku (4. ř.), pořát nějakí blbnuťi (13. ř.), Potom začli takoví motorki a takoví ti blbostí (14. ř.), u každího (14. ř.), na tí základni škole (16.–17. ř.), d'eláme takoví to (38. ř.), takoví ti vjecí (39. ř.), to zlatí prasátko (40. ř.), to bejavji takoví ti parfěmi a takoví oblečeňi a takoví to (45. ř.), nějakí vistoupeňi (50.–51. ř.), takoví vjeci (52. ř.), to je třicátího (53. ř.), to vječinou bejvá takoví jako dobrí (55.–56. ř.), prostě takoví vjeci (60. ř.), pořádá ve velkím (62. ř.), docela ve velkím (71. ř.), pořádá zábavi posvícenská (71.–72. ř.), takoví přijemni počasí (79. ř.), at' je to sladká jakobi nebo slaní (84. ř.), na tí motorce (90. ř.), takoví žebřini (97. ř.), celí to prase (98. ř.), Aš je vlastně prase celí oškrabaní (100.–101. ř.), a takoví vjeci (104. ř.), je to takoví nejbliší (113. ř.), takoví nejlepší ceni (113. ř.), na tí střední škole (121. ř.), to bilo jakobi takoví (123. ř.), tam mam nějakího toho bacila (149.–150. ř.), vot ti dobi (153. ř.), kostel svatího Bartoloměje (159. ř.), do páti třidi mňe to vidrželo (161. ř.), nějakí kaplički (162.–163. ř.), z druhí svjetoví válki (164. ř.), himna Českí republiki (164.–165. ř.), takoví jakobi recepti (168. ř.), pečú viborni buchti (171. ř.), uplňe báječní (178. ř.), (rodiče mám) sví (180. ř.), f plním invalidním dúchodu (182. ř.), z jedni strani (187. ř.), Druhího d'edu (191. ř.), se stará o papiri a o takoví (193. ř.), tam bil nějakí roki (199. ř.), f tom pečovatelskím domně (201. ř.), zemňed'elská jako stroje (207. ř.), nemáme jakobi žádni brambori (209. ř.), neco takovího (209.–210. ř.), máme tam jehličnatí stromi visázení (210. ř.), fšechno takoví to (212. ř.), to takoví to (216.–217. ř.), takoví kompoti a já nevím co ještě takoví (217. ř.), vítěční to je (219. ř.).

Skupina šč je nahrazena za novější skupinu šť.

P5: sme bili docela rošťáci (14. ř.), u hřišťe (24.–25., 25. ř.), mňela bich asi řic češťinu (42. ř.), já sem toho teda moc nenafšťivila (75. ř.), neslavila Šťedrej den (91. ř.);

P6: *na hřišti* (10. ř.), *zeškrabávají se šřeřini* (100. ř.), *pašřika* (2x 106. ř.), *ešře* (123., 163., 218. ř.), *žít spolu nějak šřastně* (135.–136. ř.), *ješře* (145., 217. ř.), *na koupališře* (154. ř.), *šřouchaní jahodi* (218. ř.), *bezovou šřávu* (219. ř.).

Znělostní asimilace

Ve zkoumané lokalitě převládá znělostní asimilace regresivní, stejně jako v nářečích českých v užším smyslu. S tímto jevem se lze setkat ve všech pozicích slov – na začátku, uprostřed či na konci slova a také na švu slov.

Artikulační asimilace

Změna hlásky č > š; P5: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P6: *třišřvrře roku* (30. ř.), *šřnác let* (87. ř.), *šřtřikrát za tejdě* (89. ř.), *na šřnácť dňi* (112. ř.), *šřnácť dňi* (114. ř.), *šřtři dňi* (116., 142. ř.), *šřnácť dňi* (150., 189. ř.).

Změna hlásek dš/ts > č; P5: *nejrači* (54. ř.), *v nějakim vječim mňesře* (60. ř.), *vječinou* (83., 87., 106. ř.);

P6: *vječinu* (10. ř.), *V/vječinou* (45., 55., 111., 112., 177. ř.), *pro ti mlači* (72. ř.), *úpňe nejrači* (81., 174. ř.).

Změna hlásek/hlásky ds/ts/s > c; P5: *f Chorvacku* (75. ř.), *na Slovencku* (75.–76. ř.);

P6: *v d'ectvi* (8. ř.), *Ocat' mňe po dvou letech vihodřili* (19. ř.), *Chorvacko* (111., 112. ř.), *d'ecka* (139. ř.).

Protetické v-, jež se vyslovuje na začátku slova před o- a na švu složeniny.

Je zajímavé, že se v mluvě nejmladší generace vyskytlo ve srovnání s nejstarší a střední generací nepoměrně méně případů, ve kterých bylo vysloveno protetické v- před o. Důvodem frekventovanějšího užívání protetického v- v mluvě nejstarší a střední generace je i skutečnost, že se jedná o rys shodný s jižní podskupinou středomoravské nářeční skupiny.

P5: *vobje dvje* (11., 12. ř.), *vod malička* (38. ř.), *vot ti dobi* (71. ř.), *vopčas* (100. ř.), *voňi uš nechodřijou vo čokoládu* (105.–106. ř.), *de jim vo to se opřt* (106. ř.);

P6: *vo řech lidech* (67. ř.), *vot šestnáctři* (89. ř.), *vot ti dobi* (153. ř.), *vosmahnout* (178. ř.), *vot osumnáctři* (186. ř.), *vokolo řisřice* (210. ř.).

Vynechávání hlásek

Vynechávání náslovného j před e; P5: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P6: *ešře* (123., 163., 218. ř.).

Vynechávání různých hlásek na začátku slov; P5: *ja se menuju* (1.–2. ř.), *diš* (2x 13., 35. ř.), *že se ráno zbudíme* (83. ř.), *pak se deme s našima projít* (89. ř.), *kolem šestí dem večeret* (91.–92. ř.), *tak si dem fšichňi* (97. ř.), *de jim vo to se opít* (106. ř.), *dicki* (115., 116. ř.), *pak deme společně* (115. ř.), *diš* (125. ř.);

P6: *menuju se* (1. ř.), *tak deme vlastně* (42. ř.), *se menuje* (119., 160. ř.), *sem se zbudil* (144. ř.), *se menujou* (163. ř.), *neska* (198. ř.).

Vynechávání hlásky t na konci slov; P5: *mňela bich asi řic* (41.–42. ř.), *vlasně* (82. ř.);

P6: *bi se dalo řic* (14. ř.), *dalo bi se řic* (63., 215. ř.), *štrnác let* (87. ř.).

Vynechávání hlásek uprostřed slov; P5: *hrávali třea na schofku* (8. ř.), *prže* (14. ř.), *g babice* (21. ř.), *kam pudu* (38. ř.), *protže* (50., 62. ř.), *třea* (60. ř.), *vdicki* (97. ř.), *chťela vlasňi hospodu* (122. ř.);

P6: *upé na ni zustal koukat* (27.–28. ř.), *jesi* (58., 59. ř.), *vlasně* (70., 95., 96., 128., 144., 160., 190., 200. ř.), *úpně nejrači* (81. ř.), *misim* (139., 186. ř.), *nejim* (= nevím; 210. ř.), *ti japka* (215. ř.).

Haplologie: P5: V promluvě se haplologie nevyskytla.

P6: *do Morafskejch Bud'ovic* (18. ř.), *v Morafskejch Bud'ovicích* (119. ř.).

Samohlásky

a) Krácení

P5: *podnikáňi na Středňi škole* (3. ř.), *ráda tam jezdím* (12. ř.), *dřivali se f televizi* (15. ř.), *já bidlím* (25. ř.), *já vařim* (44. ř.), *jakože koupime* (110. ř.), *společně slavime* (107. ř.) aj.;

P6: *vod narozeňi bidlím* (2. ř.), *nevim vubec* (22., 23. ř.), *zustal koukat* (28. ř.), *Já si mislím* (53. ř.), *to uš neňi* (54. ř.), *fšichňi řikají* (171. ř.) aj.

b) Dloužení

Ke dloužení samohlásek dochází rovněž jako u předchozích dvou generací především v situacích, kdy mluvčí získává čas k přemýšlení nad tím, jak bude pokračovat ve výpovědi, např. P5: *chodila dó, taki do Jevišovic* (6. ř.), *až do deváté třidi á na učňák* (30. ř.), P6: *hrával fodbal ot čtiř let á tagže* (10. ř.), *máme zimňi stadion, ták sme chod'ili* (12. ř.), *Así svičkovou* (80.–81. ř.). Ke dloužení samohlásky došlo i vlivem

vynechání některých hlásek ze slova, což je důsledek nepečlivé artikulace – P6: *upé na ni zůstal koukat* (27.–28. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Jednotná koncovka *-(a/e/i)ma* v I pl. u všech mluvnických jmen

P5: *ten si s náma furt povídal* (16. ř.), *pak se deme s našima projít* (89. ř.);

P6: *s náma* (5. ř.), *se z moc lidíma neznám* (8.–9. ř.), *já s jejíma* (rodiči) (31. ř.), *ona vlastně s míma* (rodiči) (31. ř.), *s krocketama nebo hranolkama* (175. ř.), *za humnama* (208.–209. ř.).

V sg. muž. rodu příč. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba bez *-l*.

Tento jev nemá své zastoupení ani u nejmladší generace. Nutno dodat, že v promluvě č. 5 se nevyskytla ani podoba s *-l*.

Vyrovňování tvarů se složenou adjektivní deklinací tvrdou v L a I sg. m. a n.

V běžné mluvě nejmladší generace nedochází k rozlišení tvarů L a I sg. m. a n.

P5: *v nějakim vječim mňestě* (60. ř.), *v nějakim tématu* (107.–108. ř.), *na nějakim klidnějším místě* (128. ř.);

P6: *v rodinim domku* (4. ř.), *fplnim invalidním důchodu* (182. ř.).

Splynutí živ. a neživ. tvarů N pl. adjektiv a rodových zájmen

Komunikanti ve všech promluvách napříč generacemi rozlišují životnost a neživotnost ve tvarech N pl. adjektiv a rodových zájmen, až na pouhé čtyři případy vyskytnuvší se v mluvě střední generace a jeden případ u generace nejstarší. V promluvě č. 6 však nebyl zaznamenán ani jeden případ, ve kterém by mohla být životnost rozlišena.

Vyrovňování koncovky *-í* v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen

Stejně jako u předchozích dvou generací je vyrovňování koncovky *-í* v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen frekventované a rovněž zde dochází ke krácení *í > i*.

P5: *v deváti třídě* (35. ř.), *vot ti dobi* (71. ř.), *kolem šestí (hodiny) dem večeret* (91.–92. ř.), *do ti dobi* (99.–100. ř.);

P6: *na tí motorce* (90. ř.), *Po Českí republice* (114. ř.), *na ti střední škole* (121. ř.), *vot ti dobi* (153. ř.), *do páti třídi* (161. ř.), *z druhí svjetoví válki* (164. ř.), *himna Českí republiki* (164.–165. ř.), *z jední strani* (187. ř.).

Sjednocené tvary N, A a V pl. u adjektivního a zájmenného skloňování

Nejmladší generace není výjimkou v užívání sjednocených tvarů N, A a V pl. u adjektivního a zájmenného skloňování. Tyto sjednocené tvary rovněž zasáhlo krácení, které stále převažuje.

P5: *hráli nějakí hri* (7., 15. ř.), *stavjeli sme rúzní domečki* (7.–8. ř.), *na rúzní pohátki* (16. ř.), *takoví normálňi jídla* (47. ř.), *d'elám jako takoví nějakí richlejší jídla* (51. ř.), *pořát hospodi narvani* (64. ř.), *rezervujou rúzní prost'e mista* (65. ř.), *dávaji f televizi nějakí pohátki* (90. ř.), *žádni tradice aňi neslavime* (96. ř.), *rúzní čokolátki si nachistáme* (104. ř.), *že si třeba dáme nějakí maski* (108. ř.), *sme kupovali jakobi barvení* (vajíčka) (111. ř.), *tam máme nějakí ti atrakce* (116. ř.);

P6: *začli takoví motorki a takoví ti blbost'i* (14. ř.), *takoví ti vjecí* (39. ř.), *takoví ti parfěmi* (45. ř.), *a prost'e takoví vjeci* (51.–52., 60. ř.), *pořádá zábavi posvícenská* (71.–72. ř.), *tam sou takoví žebřini* (97. ř.), *takoví nejlepš'í ceni* (113. ř.), *tam máme nějakí kaplički* (162.–163. ř.), *peču viborní buchti* (171. ř.), *tam bil nějakí roki* (199. ř.), *má vlastně taki špatní záda* (204. ř.), *zemňed'elská jako stroje vubec nemáme* (207.–208. ř.), *nemáme jakobi žádní brambori* (209. ř.), *máme tam jehličnati stromi* (210. ř.), *takoví kompoti* (217. ř.), *ti šťouchaní jahodi* (217.–218. ř.).

Tendence k užívání konstrukcí s trpným participiem, ve kterém došlo ke změně -eno > -éno > -íno.

V promluvách nejmladší generace se vyskytl pouze jeden příklad tohoto rysu, u něž však došlo ke ztrátě kvantity *í*.

P6: *aš sme jakobi fšichňi spolu, fšichňi dojedino* (41.–42. ř.).

U sloves 2. třídy se v přičestí minulém často vyskytuje kmen s -nu-.

V promluvách nejmladší generace se vyskytla jak slovesa s kmenem -nu-, tak i slovesa bez něj, která v nahrávkách převažují.

P5: *abi si mamka od nás otpočinula* (14. ř.);

P6: Nezaznamenala jsem žádné přič. minulé tohoto typu.

11.2 RYSY STŘEDOMORAVSKÉ NÁŘEČNÍ SKUPINY ODLIŠNÉ OD OBECNÉ ČEŠTINY

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Výslovnost *šč*

V promluvách nebyla výslovnost *šč* zaznamenána. Jde o rys, který již nejmladší generace neužívá. Namísto něj je tedy důsledně užívána skupina *šť*.

Asimilace *sh* > *zh*

Ani v jedné z promluv se nevyskytl případ, kde by skupina *sh* mohla být vyslovena zněle, či nezněle.

Protetické *h*

Ve stylu mluvy nejmladší generace nemá protetické *h* své zastoupení.

Znělá výslovnost neznělých souhlásek na předělu slov a morfémů před samohláskou nebo před jedinečnou souhláskou

P5: *vod malička* (38. ř.);

P6: *vod narozeňi bidlim* (2. ř.), *to začlo tag vlastně* (25. ř.), *Nó ta^g asi* (55. ř.).

I u generace nejmladší se jako častá jeví znělá výslovnost *s* před samohláskou či jedinečnou souhláskou (v tomto případě jako předložka pojící se s I): P5: *z mamčiniim přítelēm* (22. ř.), *vánočku z marmeládou* (84. ř.), *z mamkou* (84. ř.), *z mamkou si koupime* (117. ř.);

P6: *z mámou* (5. ř.), *se z moc lid'ima neznám* (8.–9. ř.), *zeškrabávajj se štet'ini* (100. ř.), *z mim bráchou* (176. ř.).

Depalatalizace předpony *ne-* v neurčitých zájmenech

Depalatalizovaná předpona *ne-* se v promluvách nejmladší generace vyskytla pouze v jednom případě: P6: *neco takoviho* (209.–210. ř.; Podoba *neco* zaujímá nejrozsáhlejší území.¹³⁹). V ostatních případech se vyskytuje palatalizovaná předpona *nej-*: P5: *nejaki hri* (7., 15. ř.), *nejaki lego* (9. ř.), *negdi se mi teda nechce* (49.–50. ř.) aj.;

¹³⁹ S. UTĚŠENÝ, *Nářečí*, s. 205.

P6: *ňejak moc kamarádú* (8. ř.), *ňejakí blbnuři* (13. ř.), *tak ňejak* (28. ř.), *ňejaki vistoupeňi* (50.–51. ř.) aj.

Krátké samohlásky

V jednoslabičných (původně dvojslabičných) podst. jménech m. a dvojslabičných podst. jménech f. a n.;

P5: *takovej firemňi dum* (6. ř.);

P6: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

V infinitivech;

P5: V promluvě nebylo zaznamenáno.

P6: *budeme mít* (58. ř.), *Chťel bich si vzit* (132. ř.), *mít prosťe spolu rod'inu* (132.–133. ř.), *chťel mít* (134. ř.).

V I pl. zájmen *mi, vi*; V obou promluvách nejmladší generace se vyskytly tvary těchto zájmen v I, vysloveny však byly s délkou: P5: *ten si s náma furt povídal* (16. ř.); P6: *druhej rok s náma bidlí* (5. ř.). Přestože tvary *nama, vama* nebyly v nahrávkách zaznamenány, v mluvě nejmladší generace se běžně vyskytují.

Krátké i a u; P5: *sedmiho dvanácti devadesát pjet* (4. ř.), *takovej firemňi dum* (6. ř.), *sou vobje dvje uplňe užasni* (12. ř.), *na rúzni pohátki* (16. ř.), *z mamčiniim přítelem* (22. ř.), *máme Bliškovice roz'deleni* (24. ř.), *v ňejakim vječim mňest'ě* (60. ř.) aj.;

P6: *v rod'inim domku* (4. ř.), *vubec* (22., 23., 66., 67., 156., 160., 163., 167., 170., 191., 207. ř.), *zustal koukat* (28. ř.), *to zlati prasátko* (40. ř.), *z bramborovim salátem* (41. ř.), (děti) *spivají* (50. ř.), *takovi příjemni počasí* (79. ř.), *uplňe* (122., 133., 144., 178., 219. ř.), *vot ti dobi* (153. ř.), *z druhi svjetovi válki* (164. ř.) aj.

Následující rysy nebyly v promluvách reprezentantů nejmladší generace zaznamenány. V jejich běžné mluvě, podobně jako v mluvě střední generace, se již nevyskytují.

- **Za staré *y* je prakticky po celé oblasti, až na výjimky, *é* (diftongizace *y* > *ej* a následně monoftongizace *ej* > *é*). *É* je zpravidla i za dřívější tautosylabickou skupinu *aj* (*aj* > *ej* > *é*).**
- **Místo starého *ú* je téměř po celé oblasti *ó* (diftongizace *ú* > *ou* a ve středomoravské skupině následně monoftongizace *ou* > *ó*).**
- **Dřívější *y* (též *y* < *i*) splynulo s *e*.**
- **Staré *u* splynulo s *o*.**

Spojovací výraz *aji*

Ani nejmladší generace neužívá spojovací prostředek *aji* systematicky. Zatímco *aji* v promluvě č. 5 převažuje, v promluvě č. 6 nebylo užito ani jednou.

P5: *ráda tam jezdím na víkendí aji tetka* (12. ř.), *já docela aji fšechno sňim* (53. ř.), *mám ráda aji třeba* (55. ř.), *tam se aji rezervujou* (64.–65. ř.), *časopisi o mód'e nebo aji o vařeňi* (74. ř.), *u nás je na Vánoce aji babička* (90.–91. ř.), *dá si k tomu aji ten vepřovej řízek* (93.–94. ř.), *nebo aji to d'eláme* (111. ř.).

MORFOLOGICKÉ JEVY HLÁSKOSLOVNÉ POVAHY

Nebyla provedena přehláska $a > e$ a $u > i$, což výrazně sbližuje tvrdou a měkkou deklinaci.

Neprovedení přehlásky $a > e$ a $u > i$ je stále silně zakotveno i u nejmladší generace.

a) Feminina

P5: *máme ňejaki ti atrakce, lavicu* (116. ř.).

P6: *házeli tu pantoflu za sebe* (59. ř.), *ti spracováváme na slivovicu* (214. ř.).

b) Maskulina

P5: *muj sen vždicki bil mejt koňa* (124. ř.).

U některých zájmen tak dochází k vyrovnávání tvrdých a měkkých skloňovacích vzorů, což je spojeno s neprovedením přehlásky a někdy i s následnou diftongizací.

P5: *každej rok ju vilijeme* (95. ř.).

Ve 3. os. pl. sloves 4. třídy se objevuje koncovka *-ijó*, popř. její dubleta *-ijou*.

Pro běžnou mluvu nejmladší generace je typické užívání koncovky *-ijou* ve slovesných tvarech 3. os. pl u sloves 4. třídy. Zaznamenala jsem pouze jeden případ, v němž byl užít spisovný tvar, a to v promluvě č. 6: *že se tam (d'ecká) chod'í koupat* (139. ř.).

Konstatování J. Běliče, že „podoba *-ijou* se po celé Moravě řidčeji nebo hojněji vyskytá v mluvě osob, které opouštějí nářečí, takže patří ke znakům vytvářející se moravské varianty nadnářeční obecné češtiny“¹⁴⁰, se tak plně shoduje s mým výzkumem.

¹⁴⁰ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 191.

P5: *se tam scházijou d'icka* (63. ř.), *kluci to vijou* (103. ř.), *pak chod'ijou vlastně kluci* (104. ř.), *voňi uš nechod'ijou* (105.–106. ř.), *mamka s taťkem, ťi chod'ijou vždicki* (120. ř.);

P6: *Bidlijou taki v Bliškovících* (32. ř.), *tam chod'ijou fšichňi* (63. ř.), *vo ťech lidech no, že chod'ijou* (67. ř.), *škvařijou se s toho škvarki* (104. ř.).

Podstatná jména, jejichž slovní základ končí na -z, -s a na -l < -l, a podstatná jména typu kořeň, kúlňa, Máňa náleží ve většině středomoravských nářečí k měkkým skloňovacím typům.

P5: V komunikátu nebylo zaznamenáno.

P6: *holki lijou kible vodi* (68. ř.), *řiká se tomu smole* (98. ř.).

Mezi koncovkami tvrdých a měkkých typů podstatných jmen je menší počet rozdílů, především díky neprovedení, popř. zrušení přehlásek v měkkých deklinacích.

a) Feminina

P5: *máme ňejaki ti atrakce, lavicu* (116. ř.).

P6: *házeli tu pantoflu za sebe* (59. ř.), *ti spracováváme na slivovicu* (214. ř.).

b) Maskulina

P5: *muj sen vždicki bil mejt koňa* (124. ř.).

Sloveso *chtít*

Nepřehlasovaná podoba *chcu*, popř. *nechcu* se v jedné promluvě nejmladší generace vyskytla, přehlasovaná podoba *chci* zde však nemá své zastoupení.

P6: *chcu mu f tom pomoct* (129. ř.), *nechcu to ňejak zavrhovat* (130. ř.).

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

V D zájmena *já* téměř výlučně jen tvar *mňe*

Stejně jako u předchozích dvou generací dochází i zde ke konkurenci užívání tvarů *mňe* a *mi*, rovněž ale také záleží na osobním stylu mluvčích – informátorka v promluvě č. 5 užila pouze jednu tvar *mňe* a v ostatních případech tvar *mi*, naopak informátor v promluvě č. 6 užil pouze 3x tvar *mi* a v ostatních případech tvar *mňe*.

P5: *obor, což mňe d'elá problém matika (34.–35. ř.) x je mi dvacet let (2. ř.), i diš mi je dvacet let (13. ř.), To mi d'elala problém (35. ř.), to mi moc nejde (36. ř.), tagže se mi nejvic libilo (36. ř.), to mi d'elá docela problémi (43. ř.), něgdi se mi teda nechce (49.–50. ř.), mamka mi říká (53. ř.) aj.;*

P6: *je mňe osumnáct let i (1. ř.), Teťka se mňe zrovna vubec žádná nevibavuje (23. ř.), jinak je mňe to asi úplně jedno (83. ř.), spíš mňe to tak jakobi bilo obeznámeno (128. ř.), dostal se mňe na nosní mandle (143. ř.), do páti třidi mňe to vidrželo (161. ř.), Jinak teda mňe fšichňi říkají (171. ř.) x natekla mi voda do nosu (142.–143. ř.), co mi je (148.–149. ř.), ten mi loňi umřel (191. ř.).*

V sg. muž. rodu příč. minulého sloves 1. třídy s kmenem zakončeným na souhlásku existuje podoba s -l.

P6: *řekl (bich) (37., 55., 62., 71., 73., 184. ř.), né nemohl vibírat (129. ř.), vlastně mohl jezdit (131. ř.), mohl bich se tím klidně i živit (172. ř.).*

Časté vyrovnávání deklinace rodových zájmen s tvrdým skloněním adjektiv

V promluvách nejmladší generace nebylo zaznamenáno. Rodová zájmena jsou skloňována ve shodě se spisovnou češtinou podle zájmenného sklonění tvrdého.

Také zde dochází k rozlišení životnosti.

a) tvar N pl. m. živ. tvrdých příd. jmen a rodových zájmen se obvykle liší od tvaru neživ., f. a n.

P5: *mamka s tat'kem, t'i chod'ijou vždicki (120. ř.),*

b) rozlišování životnosti a neživotnosti ve tvarech N m. číslovek dva, oba, tři, čtyři

Jak již bylo zmíněno výše, nejmladší generace nerozlišuje životnost ve tvarech N m. číslovek dva, oba, tři, čtyři.

Sloveso být

- f) Prézent: v existenciálním významu a ve funkci spony má 1. os. sg. tvary *su/sô/so*, 2. os. sg. tvar *seš*.

P5: Tvar *su* se v promluvě nevyskytl. Mluvčí používá výlučně tvar *sem*: *Tak ja sem (1. ř.), na ti omáčki moc nejsem (51.–52. ř.), že sem takovej malej fšežravec (53.–54. ř.).*

P6: *protože su náchilnej na ti bradavice* (154.–155. ř.), *jelikoš su mladej* (158. ř.).
Vedle tvaru *su* však mluvčí jednou použil i tvar *sem*: *gdiš sem doma sám* (167. ř.).

- g) Préteritum: ve složených formách se objevuje jako pomocné s tvary (já) *sem*, (ty) *'s*.

Tvary slovesa být ve druhé osobě se nevyskytly ani u jednoho mluvčího.

Zpravidla se zachovává pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času.

Nejmladší generace, stejně jako generace předchozí, bez výjimky zachovávají pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času.

P5: *Tak já sem se přestěhovala* (18.–19. ř.), *já sem toho teda moc nenafšřivila* (75. ř.),
mi sme mňeli ňejakou omáčku (88. ř.);

P6: *já sem tam potom skočil* (142. ř.), *já sem vlasňe přijel domú* (144. ř.).

Dochází zde k rozlišení, na rozdíl od českých nářečí, v L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv.

V běžné mluvě nejmladší generace nebylo rozlišení v L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv zaznamenáno.

Ve shodě s tvrdým skloněním koncovka -u/-o v G sg. m. neživ. u některých substantiv měkkého sklonění

Stejně jako u střední generace nebyl tento rys zaznamenán ani u generace nejmladší.

V přič. min. sloves 2. třídy se častěji než v čes. nářečích v užším smyslu i ve spis. češtině vyskytují tvary bez -nu-.

Z nahraných rozhovoru je zřejmé, že i nejmladší generace tíhne k užívání sloves 2. třídy v přič. min. bez kmenotvorné přípony -nu-. Na promluvu č. 6 nelze toto hodnocení aplikovat, neboť v ní nebylo žádné sloveso 2. třídy, které by mohlo obsahovat kmen -nu-, užito.

P5: *ňejak sem do ňej strkla* (69.–70. ř.), *já bich do ti dobi asi usla* (99.–100. ř.).

Vlastní jména

Skupina hlásek -*ejovice* se vyslovuje jako -*ovice*: P3: *učim tet' v Bud'ovicich* (49. ř.),

P6: *do Morafskejch Bud'ovic* (18. ř.),

11.3 PŘÍZNAKOVÉ RYSY JIŽNÍ PODSKUPINY

HLÁSKOSLOVÍ

Neznělá výslovnost párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu, méně častá je pak na švu morfémů.

P5: *Tak ja sem* (1. ř.), *je mi dvacet let* (2. ř.), *řemesel a služep a narod'ila* (3. ř.), *s náma* (16. ř.), *uš nám zemřel* (17. ř.), *Tak já sem* (18. ř.), *coš je třiletej obor* (30. ř.), *coš je podnikáňi* (31. ř.), *coš mňe d'elá* (34. ř.), *pak nejťeší bila* (37. ř.), *já uš vod malička* (38. ř.), *tak na praksi* (45.–46. ř.), *tak já* (52.–53. ř.), *coš mi docela chibí* (77. ř.), *Tak Vánoce* (82. ř.), *do toho ňejak nezapouje* (85. ř.), *to ňejak nezajmá* (86. ř.), *tak abi neslavila* (91. ř.), *Tak mamka vdicki rozdává* (97. ř.), *pak, až dobalime* (97. ř.), *U nás je pulnočňi* (98.–99. ř.), *coš je docela super* (99. ř.), *uš nechod'ijou* (105.–106. ř.), *tak určiťe* (122. ř.), *tak uvid'ime* (124. ř.), *diš je velkej* (125. ř.), *tak je toho moc* (125.–126. ř.), *nejezd'i moc aut* (128.–129. ř.) aj.;

P6: *Tak menuju se* (1. ř.), *osumnáct let* (1. ř.), *ňigdi ňejak moc* (8. ř.), *Ocat' mňe po dvou letech* (19. ř.), *tak ňejak jakobi* (28. ř.), *já s jejima i ona vlastně s míma* (31. ř.), *tak asi* (37. ř.), *kaši k objedu* (39. ř.), *at' je cokolif* (44. ř.), *coš je asi* (49. ř.), *to uš je* (53. ř.), *to vubec ňic* (67. ř.), *tam uš je to* (68. ř.), *prost'e pořát upadá* (74. ř.), *pořát míň a míň* (75. ř.), *abi to ňejak nezaňiklo* (76. ř.), *bilo k objedu* (84. ř.), *štrnáct let* (87. ř.), *tak uš vubec* (93.–94. ř.), *Aš je vlastně* (100. ř.), *Moc ne, moc ne* (110. ř.), *ňejak moc neto* (126. ř.), *Ch'el bich si vzit jednou* (132. ř.), *aš na vjeki* (136. ř.), *vubec ňikam* (140. ř.), *bil jak jeden* (146. ř.), *neš vlastně přišli* (148. ř.), *vúbec na to* (148. ř.), *No tak já* (158. ř.), *vubec nevim* (163. ř.), *tak vubec* (167. ř.), *vubec nemám* (170. ř.), *mám jinak jednadvaceťiletiho bráchu* (176. ř.), *tak rodiče mám* (179.–180. ř.), *ňic vlastně* (183. ř.), *vot osumnáct'i let jezďi* (186. ř.), *tagže tak no* (190. ř.), *uš asi* (204., 205. ř.), *vubec nemáme* (207.–208. ř.), *ale jinak jakože* (211. ř.), *uš jako ňic* (218. ř.), *coš je* (219. ř.), *a jinak uš asi* (219.–220. ř.) aj.

Dloužení samohlásek před *-l* v přič. minulých

V běžné mluvě nejmladší generace se tento rys již nevyskytuje.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Tvarové vyrovnání G a A sg. typu *přeceda, Lad'a* ve prospěch G

I když se tento jev v promluvách nevyskytuje, v běžné mluvě všech generací je užíván poměrně často.

P5: *mám jenom jednoho d'edi* (17. ř.).

Substantiva typu *přeceda, Lad'a* končí v I sg. na *-em*.

Je zajímavé, že jak tento, tak předchozí rys se vyskytují v promluvách nejmladší generace, nikoliv však v promluvách generace nejstarší.

P5: *abi si mamka od nás otopčinula z bráchem* (13.–14. ř.), *z d'edem taki dobrí* (16. ř.), *já z bráchem ribu nejíme* (93. ř.);

P6: *z bráchem* (5. ř.).

11.4 RYSY ZNOJEMSKÉHO ÚSEKU

HLÁSKOSLOVNÉ ZNAKY

Pětičlenný soubor krátkých samohlásek (a, e, i, o u), alespoň co se Blížkovic týče.

TVAROSLOVNÉ ZNAKY

Došlo zde k vyrovnání v zakončení přítomného a infinitivního kmene u dokonavých i nedokonavých sloves 4. třídy, kde nenastává alternace *d' – z, t – c*.

V promluvách nejmladší generace nebyl tento jev zaznamenán.

E za i

Změna *e* za *i* rovněž nebyla v komunikátech zachycena.

11.5 Syntaktický rozbor

Promluva č. 5

Mluvě, poskytnuvši mi promluvu č. 5, má rychlejší tempo řeči. Z jejího hlasu téměř není patrný ostych (pouze na začátku rozhovoru), neboť nevěděla o nahrávání.

V porovnání s ostatními promluvami se zde nevyskytuje velké množství nepravidelností větné stavby, přesto lze zmínit užití apoziopce, např. *jak sme se přesne seznámili...* (69. ř.), *T^akovi neobviklí, ale...* (130. ř.), elipsy, např. *v nějakim vječim mňestě tu hospodu, protože tadi v malích, třea* (60. ř.). Ze zvláštností větné stavby stojí za povšimnutí vytykání větného členu před větou, např. *mamka s tat'kem, ti chodijou vzdicki* (120. ř.). Častěji však dochází k obrácenému slovosledu, např. *sme taková jako tam parta f tech bitofkách* (25.–26. ř.), *pak si klasicki sednem ňekam na pifko celá rod'ina* (117.–118. ř.), opravování a opakování toho, co již bylo řečeno, např. *sem chod'ila dó, taki do Jevišovic* (6. ř.), *ud'elala dvouleté, dvouletou nástavbu* (31. ř.), *No, k moři, k moři no.* (76.–77. ř.). Zaznamenala jsem i falešné starty, jejichž užívání je důsledkem nepřipraveného projevu, např. *Tak ja sem, ja se menuju* (1.–2. ř.).

Výpověď nejčastěji začínala částicemi *no/nó* (14., 17., 24., 33. ř. aj.) a *tak* (1., 4., 8., 18. ř. aj.) a končila rovněž částicí *no* (17., 27., 43., 48. ř. aj.) a nebo různými podobami neurčitých zájmen, např. *co sme d'elali a taghlet'.* (16.–17. ř.), *scházijou d'ecká a taglet'* (63. ř.), *No, tagže taglet'.* (94. ř.). Mluvčí reagovala na moje otázky, a to tak, že mi přitakávala, např. *Hm, ke konci sprna.* (114. ř.), nebo že opravila otázku, ve které jsem předjímal odpověď, např. *Né, babičku jednu* (10.–11. ř.). Velmi nápadné je užívání několika parazitních slov – *no* (2x 17., 24., 26., 27., 33., 36., 37. ř. aj.), *jako* (25., 2x 26., 35., 38., 47. ř. aj.), *teda* (11., 29., 34., 42., 50., 54. ř. aj.), *jakobi* (6., 2x 46., 63., 2x 111. ř.), *furt* (7., 2x 15., 16., 39. ř.), *vlastně/vlasně* (19., 22., 82., 90., 104. ř.).

Promluva č. 6

Informátor č. 6 je velmi výřečný, což se projevilo i v jeho odpovědích na otázky, které jsem mu pokládala. Ačkoliv mluvčí hovoří poměrně obsáhle a zabíhá do detailů, od tématu příliš neodbočuje.

Promluva vykazuje mnoho nepravidelností větné stavby. Velmi časté je užívání elipsy, ve kterém má mluvčí prvenství, např. *tam sem jako ňigdi ňejak moc kamarádú, tam* (8. ř.), *No a přez zimu hokej, v lé'te fodbal prost'e* (13. ř.), *já s jejima i ona vlastně s míma* (31. ř.), *tak jakobi krupičnou kaši k objedu* (39. ř.), *fšichňi dojedino* (42. ř.), *á tradičně prost'e žílu* (64. ř.), a rovněž velmi častý je anakolut, např. *potom se to, to vlastně, co je s toho potřeba, tak se očist'í* (102.–103. ř.), *protože vlastně d'eda, jag bil na vojňe, tak se seznámili* (196. ř.).

V promluvě lze zaznamenat jak apoziopsezi, např. *koukáme fšichňi na pohátki a...* (43. ř.), *jarmark se tam prodává a...* (52. ř.), *a takovi příjemni počasí a...* (79. ř.), tak i kontaminaci, např. *mi nějak na ti dárki nelpíme* (46. ř.), *spíš mňa to tak jakobi bilo obeznámeno* (128. ř.). Co se týče zvláštností větné stavby, i zde mluvčí vyniká, a to především vysokou frekvencí užití vytýkání větných členů před větou, a to jak v antepozici, tak v postpozici, např. v *Bliškovicích, tam sem mejval* (9. ř.), *Silvestr, tam to vječinou bejvá* (55. ř.), *to vječinou bejvá takoví jako dobrí no, f tech Bliškovicich.* (55.–56. ř.), *Svíčkovou, tu mám asi* (81. ř.), *Zeleňinu, tu mám taki rát* (82. ř.). Stejně jako v ostatních promluvách i zde mluvčí často opravuje již vyřčené, např. *slaví se tam, nebo slaví, řekl bich* (70.–71. ř.), *povjesí se, nebo tak povjesí se prvne* (101. ř.), *gdiš sem bil ot prvňi, f prvňi třídě* (160.–161. ř.), nebo opakuje slova, a to většinou v reakcích na mé otázky, na které mi přitakává, např. *Ne, ne, ne, já nesňídám* (43.–44. ř.), *aňi, aňi na Vánoce* (44. ř.), *Moc ne, moc ne, ne ne ne.* (110. ř.), *začli chodit hrávat hokej, protože tam vlastně máme zimňi stadion, ták sme chodili hrávat tam hokej* (12.–13. ř.). Často také dochází k obrácenému slovosledu, např. *tam jako se z moc lidima neznám* (8.–9. ř.), *mají hrozňe moc psú doma* (32. ř.), *opčas taki se popije trošku* (65. ř.). Zaznamenat lze i falešné starty, např. *Já vařim, já nejrači asi peču* (173.–174. ř.).

Výpověď mluvčí začíná reakcí na mou otázku, např. *Ze záklatki?* (21. ř.), *Na Vánoce, jo?* (45. ř.), *Dál?* (81. ř.), dále částicemi *no/nó*, např. *No a přez zimu hokej* (13. ř.), *No a potom* (42. ř.), *Nó, jo, přemejšlel sem* (127. ř.), a nejčastěji ji končí rovněž částicí *no*, např. *asi jo, no.* (20. ř.), *na Silvestra, no.* (54. ř.), *úpně nejrači, no.* (81. ř.). Mluvčí neustále dával najevo, že mě poslouchá, a to především přitakáváním, např. *Jó, asi jo no.* (32. ř.), *Áno, áno.* (109. ř.), *Nó, jo, přemejšlel sem* (127. ř.). Tato promluva je zároveň nesmírně bohatá nejen na výskyt parazitních slov, ale i co se týče jejich druhů – *prostě* (10., 11., 13., 17., 27., 28. ř. aj.), *vlastně/vlasňe* (2., 2x 3., 5., 2x 6., 10., 12. ř. aj.), *jakobi* (28., 39., 41., 2x 46., 48., 60. ř. aj.), *jako* (2x 8., 44., 46. 47., 56., 62., 63. ř. aj.), *tak* (1., 39., 47., 50., 70. ř. aj.). Promluva v porovnání s ostatními obsahuje také četnější výskyt různých obrazných pojmenování a ustálených spojení, např. *prostě sem upé na ňi zusal koukat* (27.–28. ř.), *žit spolu nějak štěstě, jak se říká, aš na vjeki.* (135.–136. ř.), *smrd'el jak asfalt* (151. ř.), *fšechno je tam bomba* (17. ř.) aj.

12 Slovníček nářečního lexika

Slovníček je sestaven z nářečních výrazů, které se vyskytly v nahrávkách rozhovorů. Hesla jsou řazena abecedně. U substantiv je uvedena koncovka G sg. a rod. U hesel je dále uveden jejich význam, rozšíření výrazu, popř. jeho etymologie, i příklad s odkazem na promluvu a řádek v ní.

Hesla byla zpracována na základě publikací *Český jazykový atlas*¹⁴¹, *Slovník nespisovné češtiny*¹⁴² a *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*¹⁴³.

Výrazy, jež se vyskytly v mnou nahraných rozhovorech, jsem se pokusila srovnat s těmi, které ve svých výzkumech v bakalářských pracích¹⁴⁴ zachytili M. Kukla a D. Matějková. Stejně jako v lokalitě, kterou zkoumala D. Matějková, se v Blížkovicích vyskytuje *kadlátko* (v tomto tvaru užíváno na Znojemsku i v jižních úsecích čm. nářečí), moravismy *kutchan*, *varhula*, *žila*, *žlica* i *křidla*. Podoba *křidla* se nejčastěji užívá v západní části Moravy na rozdíl od východní, ve které se objevuje výraz *skřidla*. Ačkoliv se v rozhovorech tato podoba nevyskytla, z vlastní zkušenosti mohu uvést, že se s tímto pojmenováním lze setkat i v Blížkovicích (v mluvě nejstarší generace) a na základě práce D. Matějkové i v Jiraticích. Zatímco D. Matějková uvádí název *rýna/ryna*¹⁴⁵ pro dřevěnou konstrukci, na kterou se větší zabité prase, já jsem zachytila jeho rodovou variantu *rýn* (užila jej informátorka z nejstarší generace), která se navíc liší od podoby, jež byla zachycena v okolí zkoumané lokality ve výzkumu, jehož výsledky jsou prezentovány v *Jazykovém atlasu jihozápadní Moravy*, délkou (viz dále). Výzkum D. Matějkové, M. Kukly i můj dokumentuje rovněž výskyt nářečního pojmenování pro dřevník (*kolňa*, *kolna*, *kůlna*). Izoglosa čes.-mor. rozdílu v zakončení f. na *-na* x *-ňe*, *-ňa* je zhruba shodná s hranicí čes. nářečí. Právě zde se promítl přechodný charakter obcí Jiratice i Vesce. D. Matějková zachytila výraz *kolňa* s měkkým zakončením typickým pro nářečí nacházející se východně od výše zmíněné izoglosy, zatímco M. Kukla zaznamenal označení *kolna*. Naše výzkumy potvrzují i rozsah názvů *kolna* x *kůlna*. Zhruba Blížkovicemi probíhá izoglosa oddělující od sebe hranice území s touto základní

¹⁴¹ BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas* 1 a 2, Praha 1992 a 1997.

¹⁴² Jan HUGO a kol., *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2006.

¹⁴³ Libuše ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*, Brno 2000.

¹⁴⁴ D. Matějková i M. Kukla postupovali ve svém výzkumu shodně jako já. Byli vybráni dva respondenti ze tří generací, s nimiž uskutečnili rozhovor, který nahráli na diktafon a následně foneticky přepsali. Oba dva své výzkumy lokalizovali do českomoravské podskupiny, která náleží do nářečí českých v užším smyslu – D. Matějková do Jiratic a M. Kukla do Vesce.

¹⁴⁵ Označení *ryna* bylo zachyceno na většině území jz. Moravy (Libuše ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*, Brno 2000, s. 231).

hláskoslovnou diferenciací. Zde byla zachycena podoba *kůlna*, zatímco na západ od této hranice zachytili D. Matějková i M. Kukla hláskoslovné varianty *kolna/ň*. Zaujalo mě označení *lucerňák*, se kterým jsem se ještě nesečkala, a to ani v nahrávkách. Uvádí jej ve svém Slovníčku specifických výrazů D. Matějková jako pojmenování pro vojtěšku a zároveň přidává poznámku o tom, že je příznakové pro Znojemsko. Zeptala jsem se tedy svých respondentů, zda tento výraz znají a užívají. Kladně odpověděly pouze reprezentantky nejstarší generace, tedy že výraz znají, ale že ony ho již neuvívají, neboť se s touto rostlinou nesečkávají. Učinila jsem stejný dotaz i na zemědělce v Blížkovicích. Odpověděli, že výraz *lucerňák* sice znají, ale užívají pojmenování *vojtěška*.

- **čučka**, -a, f. – nářeční pojmenování pro čočku. ČNJ dokládá podobu *čučka* na rozsáhlém území střm. nářečí (mimo jejich centrální úsek) a pak v jižní a střední části východomoravských nářečí. Pravidelná hanácká změna *u > o* se proti očekávání nerealizovala, pravděpodobně v důsledku expresivity počátečního *čuč-*, na širším Brněnsku (ČJA 1, s. 206).

Př. P1: *Čučkovo polifku* (69. ř.).

- **děcko**, -a, n. – pojmenování nedospělého lidského jedince asi do věku čtrnácti let. ČJA o tomto výrazu uvádí, že je charakteristický pro většinu Moravy a téměř na celé Moravě a ve vých. Čechách dubletní se slovem *dítě* (ČJA 1, s. 100). SNČ uvádí pouze plurál *děcka* jako hromadné oslovení obvykle skupiny vrstevníků na Brněnsku. V promluvách bylo užito výrazu v obou významech.

Př. P1: *d'ecka* (14. ř., 140. ř.), P2: *abichom jako d'ecka vid'eli* (69. ř.), P3: *dost sme z d'eckama řád'ili* (28. ř.), *chod'ivali z d'eckama* (113.–114. ř.), P4: *d'ecka třeba vubec nevid'ela* (41. ř.), P5: *prost'e se tam scházijou d'ecka* (63. ř.), P6: *Kluci jakobi takle z Blížkovic nebo d'ecka* (138.–139. ř.).

- **ingršpír**, -u, m. – kolotoč. Výraz *ingršpír* pravděpodobně vznikl z něm. *das Ringelspiel* (*der Ringel* = prstýnek, *das Spiel* = hra) = kolotoč. Odtud pak zřejmě zkomoleně vznikl výraz *ingršpír*.

Př. P2: *sme šli zrovna na ingršpír* (118. ř.), *odneška to slovo ingršpír se používá právjje na ten kolotoč, na ingršpír* (119–120. ř.).

- **kačirke**, -u, m. – pokrm jednak pro zvířata (brambory, šrot či otrub), jednak pro lidi (bramborové noky). Název byl pravděpodobně odvozen od kačera, popř. kačeny, kteří byli těmito noky krmeni. Výraz *kačirke* pro válečky z bramborového těsta se

shoduje s výsledky výzkumu uvedenými v *Jazykovém atlase jihozápadní Moravy*.¹⁴⁶

Př. P1: (dělávali jsme) *kačírke, kačírke takovi* (87. ř.), P2: *kačírke a koláčke* (136. ř.), *Kačírke?* (139. ř.), *se to menuje kačírke* (141. ř.), P3: *cpát kačirkama* (34. ř.).

- **kadlátko**, a, n. – švestka. Užívání výrazu *kadlátko* tvoří souvislý pás, jenž je tvořen Znojemskem, Třebíčskem a jižními úseky čm. nářečí i s Telečskem. Rodová varianta *kadlátka* převládá ve zbylých oblastech střm. nářečí (ČJA 2, s. 52).

Př. P6: (na zahradě máme) *kadlátka* (212. ř.), *Hlavně kadlátka* (214. ř.).

- **knedla**, -e, f. (pl. knedle) – označování knedlíku, tj. vařeného moučného jídla válcovitého tvaru, které se krájí jako příloha k masu (ne tedy samostatného jídla sladkého (ČJA 1, s. 212).

Př. P4: *pečínka, knedle a zelí* (106. ř.).

- **křídla**, -e, f. – poklička, odvozeno od slovesa *krýt*. Název *křídla* se nejčastěji užívá na západní Moravě, zatímco na východní polovině Moravy se vyskytuje hlásková obměna skřídla. ČJA i SNČ shodně hodnotí výraz *křídla* jako moravismus (ČJA 1, 282).

Př. P1: (používám) *křidle* (120. ř.).

- **kůlna**, -ě, f. – dřevník. Hranice mezi podobami *kůlna/kolna* x *kůlne/kůlna* probíhá v jz. cípu Moravy jv. od Jihlavy a záp. od Třebíče směrem k Jemnici. Na východ od této izoglosy mají všechna nářečí, včetně nářečí slezských, veskrze typ měkký.¹⁴⁷

Př. P3: *na dvoře bila kůlna* (36. ř.).

- **kutchan**, -u, m. – pánev bez nohou, pekáč. SNČ charakterizuje výraz jako moravismus. Vznikl z něm. *Glutpfanne* (*Glut* znamená žár a *Pfanne* pánev).¹⁴⁸

Př. P1: *kutchan* (121. ř.), P3: (používám) *kutchan* (64. ř.).

- **poštář**, -e, m. – nářeční pojmenování pro *polštář*, které vzniklo zjednodušením souhláskové skupiny. S výrazem *poštář* se lze setkat na Chodsku a Klatovsku, v jzm. úseku a v Podkrkonoší (ČJA 1, s. 316).

Př. P1: *takove poštář* (154. ř.).

¹⁴⁶ L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 343.

¹⁴⁷ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 149–150.

¹⁴⁸ Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. Česko – německý slovník Fr. Št. Kotta. [online]. 5.2.2016 [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://kott.ujc.cas.cz/index.php?vstup=&idHeslo=127241&zpusob=heslo&hledat=&popis=&heslo=>

- **povidlí**, -í, n. – nářeční pojmenování pro švestková povidla, tj. nahusto vařené švestky. Výraz *povidlí* byl zachycen v záp. části Moravy a na Vysokomýtsku a Náchodsku (ČJA 1, s. 276).
Př. P2: *taške s povidlím* (135.–136. ř.).
- **rýn**, -u, m. – dřevěná konstrukce, na kterou se větší zabité prase. Výzkum, jehož výsledky jsou prezentovány v *Jazykovém atlasu jihozápadní Moravy*, zachytil v okolí zkoumané lokality výraz lišící se od toho, jež jsem zachytila já, délkou.¹⁴⁹
P1: *na rín* (2x 30. ř.).
- **varhula**, -e, f. (pl. varhule) – knedlík plněný ovocem (dříve především švestkami). Těsto sestává z osolené mouky, která je spařená vřelým mlékem (popř. se do něj může přidat i nastrouhaná brambora či brambory). Původ názvu lze najít v německém nářečním *der* (někdy *die*) *wargel* nebo *wärgel*, *wergel*, podle hornoněmecké výslovnosti *neznělé* i *warkel*, *workel* apod. Je to odvozenina od slovesa *wargeln* – kouleti, váleti.¹⁵⁰
Př. P2: *varhule* (136. ř.).
- **vařejka**, -y, f. – vařečka. Výraz *vařejka* (s hláskovou obměnou *vařajka*) je charakteristický pro centrální, záp. a již. Moravu, s přesahem až na Vysokomýtsko (ČJA 1, s. 290).
Př. P3: (používám) *vařejki* (64. ř.).
- **zhompnout** – zhoupnout
Př. P1: *tak se zhompli* (54.–55. ř.).
- **žaba**, -y, f. – děvče. Označení *žaba* (oproti sz. Čechám, kde je užíván výraz *žába*, zde došlo k příznačnému moravskému krácení) se používá na jz. Moravě a v přilehlém přechodovém čm. pásu. ČJA výraz *žaba* chápe jako regionalismus (ČJA 1, s. 68).
Př. P1: *třináct roku bude žaba* (162. ř.), *žabe* (185. ř.).
- **žila**, -e, f. – pomlázka. SNČ hodnotí výraz *žila* jako nářeční. ČJA doplňuje informaci o rozšíření tohoto moravského výrazu, který zahrnuje západní polovinu Moravy. Východně od Plzně se užívá výrazu *žila*, který se liší od moravské podoby *žila* délkou (v důsledku starého moravského krácení) (ČJA 2, s. 454). V promluvě nejmladší generace se vyskytl výraz *žila* lišící se od ostatních, které byly použity ve stejném významu, délkou.

¹⁴⁹ L. ČIŽMÁROVÁ, *Jazykový atlas*, s. 231.

¹⁵⁰ Josef JANKO, Varkule, Varhule, *Naše řeč* 6, 1922, č. 3, s. 76–78.

Př. P1: *Ze žilama* (74. ř.), P3: *dávají na žile mašličky* (97. ř.), P6: *tradičně prostě žílu* (64. ř.).

- **žlica**, -e, f. – nářeční označení pro lžíci. Pojmenování vzniklo přesmykem z *lžíce*, došlo k příznakovému krácení a nebyla provedena přehláska $a > e$ (ČJA 1, s. 290).

Př. P1: (používám) *žlice* (120. ř.), P3: *používám žlice* (63. ř.).

- **žufánek** – nářeční pojmenování pro kuchyňské náčiní určené k nabírání tekutin – sběračku. Pro Moravu je příznačné pojmenování *šufánek*, na okrajích areálu, tedy i ve zkoumané lokalitě, se pak čteněji vyskytuje též hláskoslovná obměna *žufánek*. Tyto typické mor. formy jsou deminutivy formálními (ČJA 1, s. 286).

Př. P2: *Mně be stačel žufánek polífke* (133. ř.), P3: (používám) *žufánek* (64. ř.).

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se pokusila představit běžnou mluvu tří generací obyvatel obce Blížkovice. Mým cílem bylo zjistit, jaké charakteristické rysy, a zda vůbec, se v této lokalitě vyskytují, a zároveň tedy posoudit současný stav dialektu, míru zachovalosti nářečí a vliv rozpínající se obecné češtiny, nadnářečního útvaru, na zdejší mluvu. Nářeční materiál – nahrávky – byl získán od šesti respondentů, zástupců nejstarší, střední a nejmladší generace. Nahrávky jsem následně přepsala, aby byla možná jejich analýza. Největší pozornost byla věnována hláskoslovným jevům, morfologizovaným jevům hláskoslovné povahy a jevům tvaroslovným. Rovina syntaktická ani lexikální však nezůstaly opomenuty.

Hláskosloví

Co se týče obecně českých hláskoslovných rysů, byly zaznamenány u všech generací, ovšem v odlišném kvantitativním zastoupení. Úženi *é* v *í* (v *mlikárňe*) se téměř důsledně objevuje v mluvě všech generací (výjimkou je promluva č. 2, ve které se mluvčí snaží vylepšit projev, proto tíhne ke spisovné češtině). Protetické *v-* (*von*) se kupodivu, přestože se jedná o nejrozšířenější nářeční jev, a tudíž se ve značné míře udržuje i v nadnářeční obecné češtině, v nejmenší míře vyskytuje v nahrávkách nejmladší generace. Jednoznačně zde převažují tvary bez protetického *v-* před *o-*. V mluvě nejstarší a nejmladší generace se podoby s protetickým *v-* objevují zhruba ve stejné míře jako podoby bez něj. Největší rozdíl byl zaznamenán u změny *ý > ej* (*bejvá*) – zatímco u střední a nejmladší generace se jedná pravděpodobně o jeden z nejrozšířenějších obecně českých jevů, v nahrávkách nejstarší generace se vyskytl zanedbatelný počet případů ve srovnání s těmi, ve kterých proběhla následná monoftongizace *ej > é*. Diftongizace *ý > ej* je tak progresivní, že dokonce zasáhla sloveso *mít* (*mejt*) v mluvě nejmladší generace. Na jedné straně se tak lze v mluvě nejstarší a střední generace setkat s podobou *mňet* a zároveň i s podobou *mejt*, kterou užívá generace nejmladší. Ústup skupiny *šč* ve prospěch skupiny *št'* je patrný již u nejstarší generace (*eš'te*), pro kterou je typická rozkolísanost užívání a zároveň i výslovnost na pomezí obou zmíněných skupin.

Analýza hláskoslovných rysů středomoravské nářeční skupiny odlišných od obecné češtiny ukázala, že jedním z nejmarkantnějších znaků mluvy všech tří generací je téměř důsledné krácení dlouhého *ú* a *í* [projevující se zejm. v koncovkách adjektivního sklonění (*takovi papirovi řetěze*), ke kterému však u nejmladší generace dochází

v menší míře než u zbylých dvou generací] i tzv. moravská krátkost, která je stále přítomna v mluvě všech generací (*mňet, krava*). V mluvě nejstarší generace jsou stále velmi živé pravděpodobně nejméně výraznější rysy středomoravských nářečí: za staré *y* je prakticky po celé oblasti, až na výjimky, *é*, které je zpravidla i za dřívější tautosylabickou skupinu *aj*; místo starého *ú* je téměř po celé oblasti *ó*; dřívější *y* splynulo s *e*; staré *u* splynulo s *o*. Všem těmto rysům však v menší či větší míře konkuruje spisovná čeština, což je u této generace patrně způsobeno i stylizovanou mluvou. Zbylé dvě generace tyto jevy již v běžné mluvě neužívají. Depalatalizovanou předponu *ne-* v neurčitých zájmenech nahrazuje progresivnější obecně česká předpona *ně-*. Je to patrné již v analýze mluvy nejstarší generace, záleží však na individuálním stylu mluvčích – zatímco mluvčí v promluvě č. 1 důsledně užívá depalatalizovanou předponu, informátorka v promluvě č. 2 zase důsledně užívá palatalizovanou předponu *ně-*. Střední generace rovněž užívá předponu *ně-*, výjimku tvoří výraz *nekeri*, který mluvčí v promluvě č. 4 použila dvakrát. Podobně je tomu u generace nejmladší se zájmenem *neco*. Protetické *h-* před *-u-*, popř. *-ou-* bylo zaznamenáno pouze v jednom případě, a to u nejstarší generace (*huš*). Škoda jen, že v sekvenci, ve které se zmíněný jev vyskytl, není nahrávka zcela srozumitelná. Co se týče výslovnosti skupiny *sh*, která se v západní, větší části území vyslovuje jako *sch-*, zatímco ve východnějších oblastech se skupina regresivní asimilací důsledně mění v *zh-*, je poměrně složité zjistit, ke které výslovnosti tendují zástupci obyvatel zkoumané lokality, neboť v nahrávkách nejstarší ani nejmladší generace nebyl zaznamenán žádný případ. Pouze jeden příklad se vyskytl u střední generace – skupina *sh-* zde byla vyslovena zněle (*budu zházet ještě*). K výslovnosti skupiny *št'* jsem se vyjádřila již u obecně českých hláskoslovných rysů. Ve výslovnosti této skupiny u nejstarší generace panuje značná rozkolísanost. V mluvě střední generace byl zaznamenán pouze jeden případ, ve kterém skupina *št'* byla vyslovena jako *šč* (*ešče*). Domnívám se, že výslovnost *šč* zde byla užitá v situaci, do které byly vneseny emoce. Nejmladší generace zmíněnou skupinu důsledně vyslovuje jako *št'*.

Co se týče příznakových hláskoslovných rysů jižní podskupiny, všechny tři generace spojuje neznělá výslovnost párových souhlásek před samohláskami a jedinečnými souhláskami na mezislovním předělu před výslovností znělou, která je typická pro východní středomoravská nářečí a východomoravskou nářeční skupinu. Jako častá se jeví znělá výslovnost *s* před samohláskou či jedinečnou souhláskou [v tomto případě jako předložka pojící se s I (*z makem*)]. Dalším rysem typickým nejen

pro tuto podskupinu (vyskytuje se ve všech výchmor. nářečích i ve většině nářečí střmor., viz pozn. 124) je dloužení samohlásek před *-l* v příč. minulých. Tento rys naopak generace rozděluje, neboť byl zaznamenán pouze u generace nejstarší (*dálo se to do škopka*). Znojemský úsek je vyčleňován nejčastěji na základě jevu, jímž je redukce, popř. zánik starého *i*, který byl kompenzován dloužením samohlásky v předcházející slabice. Zástupkyně nejstarší generace shodně uvedly, že tento jev naposledy zaznamenaly u svých babiček, tj. přibližně ročník 1875.

Tvarosloví

Mezi obecně české tvaroslovné rysy mající silné zastoupení u všech tří generací patří unifikovaná koncovka *-(a/e/i)ma* v I pl. u všech mluvnických jmen (*pot pjeťi revirňíkama*), vyrovnání tvarů se složenou adjektivní deklinací tvrdou v L a I sg. m. a n. (*Ve volnim čase*), vyrovnání koncovky *-í* v G, D a L sg. f. adjektiv a rodových zájmen (*f ti hospod'e*) i sjednocené zakončení tvarů N, A a V pl. u adjektivního a zájmenného skloňování (*skrs nějaki prachi*). U těchto tvarů navíc došlo ke ztrátě kvantity obecně české koncovky. Pokud se vyskytly tvary shodné se spisovnou češtinou, lze s největší pravděpodobností soudit, že se jedná o důsledek stylizace projevu. V minimálním počtu případů došlo ke splynutí živ. a neživ. tvarů 1. os. pl. adjektiv a rodových zájmen [vyskytly se u nejstarší a střední generace (*d'edoušek a bábička s otcovi strani, ti bidleli*)] či k užití konstrukcí s trpným participiem, ve kterém došlo ke změně *-eno> -éno> -íno* [dva případy v mluvě střední generace (*jednou mňel otevřino, pak zas zavřino*), jeden případ v mluvě nejmladší generace (*dojedino*)]. Co se týče kmenotvorné přípony *-nu-* u sloves 2. třídy v příč. minulém, je užívána velmi zřídka, o čemž svědčí zanedbatelný počet příkladů [pouze jeden případ v mluvě střední generace (*borec vlastně skrachnul*) a jeden případ v mluvě nejmladší generace (*od nás otopčinula*)].

Mezi tvaroslovné znaky středomoravské nářeční skupiny odlišné od obecné češtiny, které byly zaznamenány v mluvě všech generací, patří především existence podoby s *-l* v sg. m. příč. min. sloves 1. třídy (*řekl*). Podoba s *-l* se ani v jedné z promluv nevyskytla. Všichni mluvčí také důsledně zachovávají pomocné sloveso v 1. os. sg. i pl. min. času, i když je osoba vyjádřena zájmenem (*já sem cht'ela jit*). Dále lze uvést rozlišení životnosti tvarů v N pl. m. živ. tvrdých příd. jmen a rodových zájmen, které výrazně převažuje nad splynutím živ. a neživ. tvarů (*mi sme bili jako chud'i*). V přičestí min. sloves 2. třídy se častěji než v čes. nářečích v užším smyslu i ve spis. češtině vyskytují tvary bez *-nu-* (*podřizli ho pot krk*). Jak již bylo zmíněno výše, vyskytly se

pouze dva příklady sloves, které obsahovaly kmenotvorný sufix *-nu-*. Téměř shodně je také všemi generacemi časováno sloveso *být* – v existenciálním významu a ve funkci spony má tvar v 1. os. sg. *su* a ve 2. os. sg. *seš*, ve složených formách se objevuje jako pomocné s tvary (já) *sem*, (ty)´*s*. Přestože je tvar *su* zatlačován tvarem *sem*, byl zaznamenán nejen v mluvě generace nejstarší, ale i generace nejmladší (*jelikoš su mladej*). Nemohu potvrdit, že by se v dativu zájmena *já* téměř výlučně objevoval tvar *mňe*. Záleží na individuálním stylu mluvčího, nicméně lze konstatovat, že tvary *mňe* a *mi* si navzájem konkurují (*Nejvíc se mňe líbilo* x *Nešlo mi to*). Následující tvaroslovné rysy středomoravské nářeční skupiny se jeví jako ustupující, dokonce již u nejstarší generace. Ve středomoravské nářeční skupině dochází k častému vyrovnávání deklinace rodových zájmen s tvrdým skloněním adjektiv. Ve zkoumané lokalitě tak tomu ovšem není. Je zde zřetelný sklon k zájmennému skloňování ve shodě se spisovnou češtinou. Zaregistrován byl pouze jeden případ, ve kterém došlo k vyrovnání deklinace, a to v promluvě nejstarší generace (*dříf se s tém krmile huse*). Dalším tvaroslovným rysem středomoravských nářečí je rozlišení, na rozdíl od českých nářečí, L a I sg. m. a n. při deklinaci adjektiv. Zde je patrná orientace na obecnou češtinu, tedy splynutí L a I sg. m. a n., jak již bylo zmíněno výše. Byl zaznamenán pouze jeden případ, ve kterém došlo k rozlišení L a I sg. m. a n., a to u nejstarší generace (*každé svém autem se jezdí*). Podobně je tomu u dalšího rysu – odstranění alternace předkoncepové souhlásky v zájmenných tvarech I sg. m. a n. a v G, L a D, I pl. Tento jev byl zaznamenán v komunikátu mluvčí střední generace (*S tema sem nekamarád'ila, S tim sem skončila*), která jej ovšem užívá nesystematicky. Ve shodě s tvrdým skloněním se vyskytuje koncovka *-u/-o* v G sg. m. neživ. u některých substantiv měkkého sklonění – tento rys byl zaznamenán jen u nejstarší generace (*do háju*), přesto se ale stále vyskytuje v běžné mluvě všech generací. Rovněž pouze u nejstarší generace bylo zaregistrováno použití číslovky *obá* pro rozlišení životnosti (*vobá*). Dle mého názoru se lze setkat s rozlišením životnosti v těchto případech již jen u generace nejstarší. Pokud se zaměříme na vlastní jména, zjistíme, že u všech generací došlo ke stažení skupiny *-ejovice* na *-ovice* (*do Bud'ovic*). Na druhou stranu se ale v nahrávkách objevil i méně častý spisovný tvar *Bud'ejovice*. Příjmení se bohužel vyskytla pouze u nejstarší generace – v N sg. se objevila koncovka *-u* (*d'edeček Veselu*), za zmínku stojí také skutečnost, že v nahrávkách převažuje skloňování adjektivní složené [*do Stehlikoviho/ó* (rybníka), *na Dvořákoví* (SOU Dvořákova)].

Mezi tvaroslovné znaky jižní podskupiny se řadí koncovka *-em* v I sg. substantiv typu *přeceda*, *Lad'a*, která se sice vyskytuje pouze v nahrávkách střední a nejmladší generace, přesto je vhodné zmínit, že tento rys je silně zakotven v mluvě všech generací (*s tařkem*). Dále lze zmínit tvarové vyrovnání G a A sg. typů *přeceda*, *Lad'a* ve prospěch G. V nahrávkách se vyskytl pouze jeden příklad tohoto jevu, a to u nejmladší generace (*mám jenom jednoho d'edi*). Přestože v mluvě zbylých dvou generací tento rys nebyl zaznamenán, na základě vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že se vyskytuje napříč všemi generacemi.

Znojemský úsek je charakterizován změnou *i* na *e*. Lze se s ní setkat v některých případech typu *převitat* (*přejeli Němci*), dále pro rodové rozlišení v příč. minulém (*Šle sme*) a u morfologického vyrovnání ve slovesech [většina sloves. 4. třídy vzoru *prosí* přešla ke vzoru *trpí* (*pak se to posolelo*)]. Tento rys je hojně zastoupen v mluvě nejstarší generace, ovšem generace střední a nejmladší jej již nezná. Své zastoupení má rovněž pouze u nejstarší generace další rys znojemského úseku, a to vyrovnání v zakončení přítomného a infinitivního kmene u dokonavých i nedokonavých sloves 4. třídy, kde nenastává alternace *d' – z*, *t – c* (*pochád'i*).

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Jedná se o jevy, které se od pravých tvaroslovných rysů liší jinou hláskovou realizací koncovky. Jsou silně zakotveny v mluvě všech tří generací, avšak užívány jsou nesystematicky.

Mezi tyto jevy se řadí pravděpodobně nejvýraznější znak středomoravských nářečí, a to neprovedení přehlásky *a > e* a *u > i*, což výrazně sblíží tvrdou a měkkou deklinaci. Tento jev se vyskytuje napříč všemi generacemi (*pražená krupica*, *mejt koňa*), stejně jako vyrovnávání tvrdých a měkkých vzorů u některých zájmen (*Adoptovali si jo, svoju manželku*). Co se týče slovesných tvarů ve 3. os. pl. 4. třídy, lze se v promluvách nejstarší generace setkat s koncovkami *-ijó*, jednou se vyskytla koncovka *-ijou*. V komunikátech střední generace jsem zaznamenala koncovky *-i/íjou* (*kapra neíjou*), zároveň ale do její mluvy pronikají tendence k obecně českým tvarům (*jako si rozdaj, mñe nezajmaj*). Pro mluvu nejmladší generace jsou rovněž typické koncovky *-ijou*. Užíváním nemonftongizované formy *-ijou* se mluva střední a nejmladší generace orientuje na nářečí, jež se vyskytují na západ od Blížkovic. Nemonftongizovaná forma *-ijou* je totiž běžná v přílehlých pomeznicích úsecích čes. nářečí v už. smyslu kolem Jemnice na jz. Moravě i v městské mluvě Třebíče a Velkého

Meziřící. Rovněž zajímavé je, že nejmladší generace netenduje k obecně českým tvarům 3. os. pl. sloves 4. třídy. V nahrávkách všech tří generací rovněž dochází k měkkému skloňování podst. jmen, jejichž slovní základ končí na -z, -s a na -l < -l (*do školy*). K měkkým skloňovacím vzorům jsou řazena i podstatná jména typu *kořeň, kůlna, Máňa*. V nahrávkách se vyskytl pouze jeden případ, a to v promluvě reprezentantky střední generace (*bejvala muzika f sokolovni*). Tatáž informátorka v rozhovoru užila i výraz *kůlna*, ale pouze v nominativu. Co se týče slovesa *chtít*, v nahrávkách se v 1. os. sg. vyskytla podoba bez přehlásky *nechcu* (pouze v mluvě nejmladší generace), ve 3. os. pl. tvar *chcó* (pouze v mluvě nejstarší generace), popř. *chcou* (pouze v mluvě střední generace). V žádné z promluv se nevyskytlo vyrovnání min. času s přítomným kmenem ani infinitiv *chcet*. Zato se však v mluvě nejstarší a střední generace objevila změna *chc > sc* (*Mně se sce*).

Do mluvy nejstarší generace pronikly i nářeční jevy typické pro jinou oblast. Jde o změnu *o > u* typickou pro tzv. nářečí horské (*za vujákama*), dále o ztrátu jotace po retnicích, přičemž tato změna nejdůkladněji proběhla na jižním Litomyšlsku (*mesteček, Neved'el*), a o nepravidelnou změnu samohlásek, která je příznačná pro oblast svč., popř. střč. (*manžel mi pomohá*). U mluvčí ze střední generace se vyskytla depalatalizace v imp. (*To vhodnot sama*). Z rozhovorů lze rovněž postřehnout, že se Blížkovice nacházejí nedaleko českomoravské podskupiny, jejíž znaky se promítají do mluvy obyvatel Blížkovic (*bábička, koncovka -ijou* ve 3 os. pl. u sloves 4. třídy).

Co se týče lexikální roviny, i zde se projevila bohatost mluvy obyvatel obce Blížkovice. Zároveň rovněž poodhalila rozdíly mezi mluvou jednotlivých generací. Slovníček výrazů zaznamenaných v mluvě obyvatel Blížkovic, ač není příliš bohatý, dokládá, že všechny tři generace užívají nářeční lexikum. Výrazy, jež byly použity, jsou spjaté s takovými oblastmi lidského života, na které jsem se ptala (především jídlo a kuchyňské náčiní – např. *žlica, povidlí, knedla, čučka*). Některé výrazy pocházejí z německého jazyka (*kutchan, ingršpír*) – důvodem je pravděpodobně blízkost zkoumané lokality k rakouskému pohraničí. Jak se dalo předpokládat, u nejstarší generace bylo zaznamenáno nejvíce nářečního lexika (*Čučkovo polifku, kačirke a koláčke*, (používám) *křidle, takove poštár*), méně u střední generace (*dost sme z d'eckama řáďili, cpát kačirkama, knedle a zeli*, (používám) *kutchan, používám žlice*) a nejméně u generace nejmladší [(na zahradě máme) *kadlátka, prost'e se tam scházijou d'eka*]. Jistý odklon od střmor. nářečí u nejmladší generace lze demonstrovat nejen počtem příkladů nářečního lexika, ale i kupř. na výrazu *žila* – jedná se sice o nářeční

pojmenování pro pomlázku, ale od moravské podoby se již liší délkou. Zatímco u nejstarší generace není nikterak patrné tíhnutí k hovorovým, popř. nespisovným výrazům, diametrálně odlišná je v tomto ohledu mluva střední a nejmladší generace. Především v mluvě střední generace se lze setkat s velkým množstvím nespisovných slov (např. *nejaki prachi, borec vlastně skrachnul, kamoška, Sou ranaři po taťňkovi, natrapíroval*¹⁵¹), slov hanlivých a vulgarismů (např. *to je vo dršku, na toho hajzla, šukat ťe taki nigdo neučil*), ale i výpůjček z němčiny (např. *já sem jako vobrazovala, bejt richle na frajplace, prosťe kšefti*) a univerbizovaných pojmenování (např. *hotofki nejaki, na pajdáak, na mateřski*). Mluva nejmladší generace se vyznačuje rovněž užíváním univerbizovaných pojmenování (např. *uplňe ideálka, nemá řid'ičák, Ze záklatki, bidlet v bitofce*), nespisovných výrazů (*Brácha, kamoška, strašnej voprus, na vejšce*), ale i výrazů přejatých z anglického jazyka (např. *jakobi kúl no, na snoubordu*).

Cílem syntaktického rozboru nebylo analyzovat nářeční syntax, ale poukázat na charakteristické rysy, jimiž se vyznačuje běžná, nepřipravená mluva. Ve všech promluvách se tak ve větší či menší míře vyskytují nepravidelnosti větné stavby, zejména anakolut, apoziopeze či elipsa. Velmi časté je také opakování již vyřčeného a opravování, a to jak opravování hovorových, popř. nespisovných výrazů na spisovné, tak i naopak. Kontaktové prostředky jsou časté především u zástupkyň nejstarší generace, které právem své životní osudy vyprávěly z pohledu zkušenějších osob a cítily se užitečné, že mohou o nějaké poznatky obohatit mladší pokolení. Mluva informátorek nejstarší generace je ve srovnání se střední a nejmladší generací prosta vycpávkových slov a domnívám se, že se zde nachází i nejméně frazeologismů.

Je zajímavé sledovat, jak se postupně „přelévá“ počet příkladů ze středomoravské nářeční skupiny, její jižní podskupiny a znojemského úseku v analýze mluvy nejstarší generace k obecně českým rysům v analýze mluvy generace nejmladší. Z rozboru mluvy zástupců tří generací obyvatel obce Blížkovice vyplývá, že základem běžné mluvy u střední a nejmladší generace je obecná čeština. Toto tvrzení rozhodně nelze aplikovat na mluvu generace nejstarší, která si v markantní míře stále uchovává rysy charakteristické pro zkoumanou lokalitu, přestože i zde se lze setkat s některými obecně

¹⁵¹ *Natrapíroval* (ve významu nachytat) – z německého attrapieren a to z francouzského attraper. Výraz *natrapírovat* je řazen k hantýrce, tedy k Rotwelsch. Více k tomu: František OBERPFALCER, *Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch, Naše řeč* 11, 1927, č. 8, s. 176–186 a *Z našich časopisů, Naše řeč* 11, 1927, s. 186–188.

českými rysy. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že všechny tři generace spojuje aktivní užívání morfologických jevů hláskoslovné povahy, které jsou silně zakotveny v běžné mluvě obyvatel nejen Blížkovic. Z běžné mluvy střední i nejmladší generace již vymizely rysy, které charakterizují znojemský úsek.

Chtěla bych zde zmínit jev, se kterým se setkávám čím dál častěji. Pokud jsou zástupci střední, popř. nejmladší generace ve společnosti zástupců generace nejstarší, která aktivně ve své mluvě takřka v plné šíři užívá nářečí, začnou tyto recesivně hovořit taktéž nářečím, přičemž některé rysy se dostávají do jejich mluvy, i když již nejsou v prostředí, ve kterém se dialektem hovoří. Na zachování nářečí má také vliv lokální identita, která je projevem přirozené lidské potřeby identifikovat se s někým, popř. s něčím, příslušet k vyššímu celku. V tomto případě se jedná o jazyk a jeho zvláštnosti, které se vyskytují v té které oblasti.

Při pohledu na kvantitativní zastoupení příkladů u rysů obecně českých i středomoravských v rozboru mluvy jednotlivých generací je zřetelná nivelizační tendence. I přes silný vliv masových médií, která na nás působí každý den, si troufám tvrdit, že se v mluvě obyvatel zkoumané lokality dosud stále vyskytuje značné množství nářečních jevů a výrazů (a to i u generace nejmladší), které unifikačním tendencím odolávají a domnívám se, že odolávat i nadále budou, neboť lokální jazyková identita a jazyková situace v rodině jsou také silným faktorem v utváření idiolektu.

BIBLIOGRAFIE

- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 1*, Praha 1992.
- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 2*, Praha 1997.
- BARTOŠ, František, *Dialektologie moravská II*, Brno 1895.
- BĚLIČ, Jaromír, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972.
- Blížkovice v obrazech*, Brno 2009.
- BOGOCZOVÁ, Irena, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*, Ostrava 2012.
- CUŘÍN, František, Místní jména Lisek a Lesík a zdobněliny toho typu, *Naše řeč* 49, 1966, č. 3, s. 129–139.
- CUŘÍN, František, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1977.
- ČECHOVÁ, Marie, *Čeština – řeč a jazyk*, Praha 2000.
- ČEJKA, Mirek – ŠLOSAR, Dušan – NECHUTOVÁ, Jana, *Gramatika česká Jana Blahoslava*, Brno 1991.
- ČIŽMÁROVÁ, Libuše, *Jazykový atlas jihozápadní Moravy*, Brno 2000.
- FENZLOVÁ, Jaroslava, *Blížkovice. Pohled do historie*, Praha 1992.
- HAVRÁNEK, Bohuslav, Nářečí česká, in. *Československá vlastivěda III (Jazyk)*, Praha 1934.
- HOLUB, Zbyněk, *Dialektologická praktika*, České Budějovice 1996.
- HOLUB, Zbyněk – JANEČKOVÁ, Marie, *Úvod do české dialektologie*, České Budějovice 1993.
- HUGO, Jan, *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2006.
- CHLOUPEK, Jan, *Aspekty dialektu*, Brno 1971.
- JAKLOVÁ, Alena, Budeme argot nově definovat? *Slovo a slovesnost* 60, 1990, č. 4, s. 293–300.
- JANČÁK, Pavel, Čeština v Ivanově Sele v Jugoslávii, *Slovo a slovesnost* 32, 1971, č. 3, s. 241–257.

- JANKO, Josef, Varkule, Varhule, *Naše řeč* 6, 1922, č. 3, s. 76–78.
- KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana, *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002.
- KLOFEROVÁ, Stanislava, Dialektologie, in: Jana PLESKALOVÁ a kol., *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007.
- LAMPRECHT, Arnošt, *České nářeční texty*, Praha 1976.
- MAČUDA, Jiří, *Od Hromnic až do Tří králů. Zvyky a tradice obcí na Znojemsku*, Břeclav 2015.
- MACHEK, Václav, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971.
- NEKUDA, Vladimír, *Vlastivěda moravská. Moravskobudějovicko, Jemnicko*, Brno 1997.
- OBERPFCALCER, František, Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch, *Naše řeč* 11, 1927, č. 8, s. 176–186.
- PETRÁČKOVÁ, Věra – KRAUS, Jiří a kol., *Akademický slovník cizích slov*, Praha 1998.
- PODBORSKÝ, Vladimír, *Pravěk Znojemska*, Brno 1972.
- REJZEK, Jiří, *Český etymologický slovník*, Voznice 2012. [2. nezměněné vydání]
- ŠEMBERA, Alois, Vojtěch, *Základové dialektologie československé*, Vídeň 1946.
- TRÁVNÍČEK, František, *Moravská nářečí*, Praha 1926.
- TRÁVNÍČEK, František, Spisovná řeč a nářečí na školách, *Naše řeč* 15, 1931, č. 10, s. 232–234.
- UTĚŠENÝ, Slavomír, *Nářečí přechodného pásu česko-moravského*, Praha 1960.
- Velký slovník naučný*. Díl 2. (m–ž), Praha 1999.
- Z našich časopisů, *Naše řeč* 11, 1927, s. 186–188.

Internetové zdroje

BLÍŽKOVICE [online]. 24.1.2006 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.blizkovice.cz/z-historie-mestyse/d-53/p1=2191>.

BLÍŽKOVICE [online]. 24.3.2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: http://www.blizkovice.cz/vismo/galerie2.asp?id_galerie=1161&n=rozsviceni-vanocniho-stromu-2015&p1=1017&pocet=24&stranka=2.

BLÍŽKOVICE [online]. 24.3.2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.blizkovice.cz/masopust-2014/gs-1123/p1=1017>.

FILOZOFICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY. [online]. 23.3.2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/jazyk/files/fonetika/zmeny-hlasek-priklady.pdf>.

NÁŘEČNÍ VÝRAZY V ČEŠTINĚ [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: https://cs.wikiversity.org/wiki/N%C3%A1%C5%99e%C4%8Dn%C3%AD_v%C3%BDrazy_v_%C4%8De%C5%A1tin%C4%9B.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR. Česko – německý slovník Fr. Št. Kotta [online]. 5.2.2016 [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://kott.ujc.cas.cz/index.php?vstup=&idHeslo=127241&zpusob=heslo&hledat=&popis=&heslo=>.

ZNOJEMSKÝ TÝDEN [online]. 23.2.2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://www.znoj-tyden.cz/_old/index.php?a=5479.

Přednášky

prof. PhDr. Jana Hoffmannová, DrSc., přednáška na téma Syntax mluvené češtiny a možnosti jejího výzkumu. Říjen 2014.

Ústní sdělení

Marie S. – ústní sdělení (důchodkyně, Blížkovice), dne 20. 2. 2016.

Diplomové práce

MATĚJKOVÁ, Dagmar, *Mluva v Jiraticích ve třech generacích*. České Budějovice, 2014, Bakalářská práce (Bc.), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta.

KREKLOVÁ, Lucie, *Mluva v Suchdole nad Lužnicí ve 3 generacích*, České Budějovice, 2015, Bakalářská práce (Bc.), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta.

KUKLA, Martin, *Studie běžné mluvy v obci Vesce*, České Budějovice 2016, Bakalářská práce (Bc.), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta.

PŘÍLOHY

- Promluva č. 1, Promluva č. 2 – přepis nahrávek nejstarší generace
- Promluva č. 3, Promluva č. 4 – přepis nahrávek střední generace
- Promluva č. 5, Promluva č. 6 – přepis nahrávek nejmladší generace
- Obrázek č. 1 – Mapa s přehledem nářečí českého jazyka, na níž je vyznačena poloha Blížkovic¹⁵²
- Obrázek č. 2 – Kostel sv. Bartoloměje¹⁵³
- Obrázek č. 3 – Blížkovické trojúhelníkové náměstí¹⁵⁴
- Obrázek č. 4 – Mácův rybník¹⁵⁵
- Obrázek č. 5 – Masopust 2014¹⁵⁶
- Obrázek č. 6 – Rozsvícení vánočního stromu 2015¹⁵⁷
- Obrázek č. 7 – Kutchan¹⁵⁸

¹⁵² I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, nestránkováno.

¹⁵³ Foto autorka.

¹⁵⁴ Foto autorka.

¹⁵⁵ Foto autorka.

¹⁵⁶ Blížkovice [online]. 24.3.2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.blizkovice.cz/masopust-2014/gs-1123/p1=1017>.

¹⁵⁷ Blížkovice [online]. 24.3.2016 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: http://www.blizkovice.cz/vismo/galerie2.asp?id_galerie=1161&n=rozsviceni-vanocniho-stromu-2015&p1=1017&pocet=24&stranka=2.

¹⁵⁸ Foto autorka.

Promluva č. 1

- 1 (Tak gdibiste mi řekla řneco o svim d'ectv, gde ste virstala, jaki máte fspomjki na
2 rodice a prarodice a sourozence, tak pjekně zeřiroka.) *No, tak sourozence sem nemřela,*
3 *sem sama. Mamiřka take se dořila osumdesti rok. Máme devjet vnuk, pjet*
4 *pravnoucat, no, jezďijou sem opčas, no. A co jeřce dl? (A co rodice?) No, rodice.*
5 *Mamiřku sem mřela, otec zemřel, diř sem bila mal. Mamiřka teda, z mamiřku sme bili*
6 *pořt spolu a pak sme se vdala. Manřel pochďi s Přimřeti. No, mřeli sme tři holki.*
7 *(A gde ste mřela prarodice?) N, t... (B: To nevite.) Babiřku ne. To uř nepamatojo.*
8 *Vim, že bili Polckovi, ale nevim, jak se, nevim, jak, to jako si moc nepamatojo. Aji*
9 *babiřku tařiřkovo si pamatojo, to sem bila devjet rok, za Ňemecka.*
- 10 (A kam ste choďila do řkoli?) *Do Bliřkovic sem choďila do řkoli. (I do řkolki i do*
11 *řkoli?) řkolka nebila za mře, no, tak jenom do řkoli. (A jak se vám tam libilo?) Nelibilo.*
12 *Neřlo mi to. Neřlo mi to moc. Neřlo. (A bil řejakej předmřet, kterej vás bavil?) Prosim?*
13 *(A bil řejakej předmřet, kterej vás bavil?) A nebavilo mře řic. J sem nerada řla do*
14 *řkole. (To se vám neďivim). Beli uteli takovi vic jako přisni, n teřkom jako si d'eka*
15 *dovoloj. No. (A co ste pak d'elala po té řkole? Pracovala ste?) No, potom sem řla jako*
16 *hnetka d'elat, uřat prce mře druel d Zbjerných surovin do Buďejovic, tak tam sem*
17 *bila dvacet rok nebo osumnáct a pak sem řla jako na mateřskou a pak sem se vrtla*
18 *ař za sedum rok spátki, do té, zbjernch surovin. (A tam ste...) A bila sem tam ař do*
19 *dchodu.*
- 20 (A gdiř se jeřře vrátíme do toho vařeho d'ectv, mřeli ste hospodářství? Třeba řejaki
21 prasata nebo kravi.) *Mřeli sme kozi, prasata, housata, husi, králíki, no, hodně. (Tagže*
22 *ste d'elali i zabijački?) Prosim? (Ďelali ste i zabijački?) Ďelali se zabijački, no já,*
23 *jitrņice, tlaejku, dvali sme to do řkopka, pak uďeli sme. (A popsala biste mi ten den?*
24 *Jak to třeba vipadalo, co k tomu bilo potřeba, k tomu zabijeņ toho prasete.) Co bilo*
25 *potřeba? (Hm.) No, co bilo potřeba. No, tak diř sme d'elali te jelita, tak sedim kref,*
26 *namichalo se tam houska, n? No, pepř a takovi. No a pak se to dvalo do střef. (A jak*
27 *se to prase zabíjelo?) Střil, no, poďrizli ho pot krk, teř se to střilelo, ale za mře se to*
28 *poďrizlo. Pak se to střilelo, řezņik střilel. (A co se pak s řim prasetem d'elo dl?) Co? (S*
29 *řim prasetem, co se pak d'elo dl? Co se pak d'elalo s řim prasetem?) Ajo, pag ho dali*

30 *na rín, vopařeli, dali se na rín, pak ho rospúleli, nasekalo se, pak se to posolelo, dalo se*
31 *to do škopka. A tam se to nechalo aš, pak se to ud'elo.*

32 (A gdiš ste bila mladá, chod'ili ste se ňekam bavit? Třeba s kamarádama nebo
33 s kamarátkama tadi v Bliškovic nebo po okolí.) *No, chod'eli sme na zábave hodně,*
34 *hodně na zábave sme chod'eli. No, možná take do Sirovic, do Bud'ejovic, no do Bud'ovic,*
35 *do Znojma za vujá, do Znojma za vujákama sme jez'd'eli tadi z Ružó Vibiralovou. No, no.*
36 (B: A tam ste si našla pana toho...) *Ne.* (B: pana Valáška?) *Voňi, von je jako s Přimňeřic*
37 *a bidleli vedle jako teti. (B. Aha.) A já sem tam jez'd'ila jako na prázdnine a na*
38 *posvícení, no tak tam. (B: Ajo, ajo, tak tam.) No.*

39 (Tak a vám je ňeco přes osumdesát...) *Čeho?* (Je vám přes osmdesát ňeco...) *Osumdesát*
40 *no štiri, bude.* (Osumdesát štiri, to znamená, že uš ste zažila válku.) *No.* (A pamatujete
41 se na ňi ňejak?) *Ále, nó, aňi moc né.* (Spíš aňi nechcete.) *Já si pamatoju jenom, že*
42 *přejeli Němci ráno, že do prujezda s koňema, že tam, no, že je jako tade je málo mista,*
43 *že né. No tak šli vedle tam a pag d'iš se s'ehovali, už belo navečír, tak se s'ehovali a*
44 *mazali k lesu.*

45 (Pořádali Bliškovice, gdiš ste bila malá, ňejakí akce? Jesli to bili ti zábavi možná nebo i
46 ňeco dalšího, třeba co se tíče Vánoc nebo posvícení.) *Nó, tak posvícení nó. Šle sme na*
47 *zábave ráno, pozvali se hosti, host'i se pozvali, šli sme pak na zábavu, bili sme tam třeba*
48 *aš, až do pul štvrti, pak se šlo hnet do práce. Jak né neska v ned'eli zábava néňi.* (B: No,
49 se vispává, no.) *Tak sme šli rovno z Lidó na vlak. Autobuse nejele.* (No tagže, to
50 posvícení u vás bejvá na konci srpna.) *No.* (A pekli ste třea cukroví? Gdiš ste...) *Pekli se*
51 *cukroví. Bábofki se peklo, nad'elali se řiske, husa, hlavňe husa. Náž d'eda říká: „Hlavňe*
52 *husa!“ To teřkom uš... (B: Nejedl...) von be... no tak jedl, ale domácí.* (No a pozvali ste
53 hosti? Jak to vipadalo ten den? Jesli biste mi to mohla ňejak popsát, třea na ten
54 mňesteček, jesli ste šli...?) *Nó, šle sme na ten mesteček, no tam bele kolotoče a tak se*
55 *zhompli a...*

56 (Tak ješ'ťe bisme mohli ňeco k řem tradicím a zvikúm. Gdibiste si třea spomňela, jak ste
57 trávila Vánoce jako d'íř'e?) *Nó, normálňe, normálňe, no.* (Tak skuste mi ten den ňejak
58 popsát. Co ste jedli... B: Stromeček, jesi ste mňeli. A:... jestli ste zdobili stromeček...?)
59 *Nó, stromeček bil. Dřif se vjeselo jenom perňičke se tam ud'elali a d'edeček, nebo co je*

60 *to, co, to bil, Veselú, mamiņke taťinek, nám d'elával te řetěze (B. Ajo.) takovi papirovi*
61 *řetěze d'elával, to si pamatoj^o, a pusiņke, no. (A: Ze sňehu?) Pusiņke, no ze sňehu. (A co*
62 *ste dostala za dárki?) No, málo. Mamiņka bila chud, mi sme bili jako chudí. Málo... (No*
63 *a zmňeňilo se to ňejak, gdiš ste pak mňela svi vlastní d'eti, ti Vánoce?) Prosim?*
64 *(Zmňeňilo se to, diš ste pak mňela svoje d'eti, ti Vánoce?) Nó, jistěže jo. Bilo to pak*
65 *lepší. A je to pořát, gdiš sme sami, tak to neňi vono. Děti chibijó na Vánoce. Ale voňi*
66 *přido až druhé den. (B: Jo, chod'íjou?) To uš jako... (B: Uš to neňi vono.) Diš só d'eti*
67 *malí, je to jini, né. (B: Nó, no jistě. To jo. A: No a co jíte na ten Št'edrej den?) Manžel jí*
68 *ribu a já sír smažené. Já rebu nejim. (B: Ne? A: A vaříte třea čočkovou polifku?)*
69 *Čučkovo polifku vaříme f poledne. (A: Abyste bili bohaťí...) F poledne, ano. (A cukroví*
70 *taki d'eláte na Vánoce?) Čeho? (A: Cukroví pečete?) Pravdá, nó. (A: A co pečete?)*
71 *Hodně. Linecki, pracki, kolečka, vosi hňizda, vanilkovi rohlíčki, tak bježni takovi. (Tak,*
72 *Velikonoce mňe ješ'ě zajmají.) No, Velikonoce, nó. Ďiš sem bila menši, no mladá, no*
73 *tak eš'ě svobodná, tak chod'eli kluci a pak na holki take. Kluci chod'eli, školáci na ňe,*
74 *nó. (A: A s čím chod'ili?) Ze žilama, no. A te' přido takovi mali kluci koledovat vajíčka,*
75 *no. (A na Velikonoce ste taki ňeco pekli? Ňejaki speciální...?) Nó, beráňka take, diž*
76 *beli holke menši, tak třeba diš mňeli přijet a tag dóm, každém beránek sme d'elali. (A*
77 *barvili ste vajíčka?) Prosim? (Vajíčka ste barvili doma?) Barvili, a te' uš né. (A jak ste*
78 *je barvili?) Nó, rozd'elala se barva a nebo te vobráske takovi, dřif beli takovi papirke a*
79 *te se jako zabalelo a dalo se to vařit troško a te voptisklo, se sundalo a...*

80 *(Ješ'ě bi mňe teda zajmalo, vi určitě vaříte...?) Vařím. (A vaříte ráda?) Nó, negdi,*
81 *negdi. Manžel mi pomohá, ten jako, jako má f tom zálibu, f pečeňi, f pečeňi, ale te' uš*
82 *nemuže na nohe. Tak jako, d'iš ud'elá t'esto hlavňe a tade si sedne, já to rozválím a uš*
83 *pak spolu, hlavňe upečo a... nohe... (A máte ňejakí oblíbení jídla, co vaříte?) Nó, řiske*
84 *nérači a pečiňko a zelí mám ráda a nebo špaňelski ptáčki, no a z móke nudle z makem,*
85 *takovi. (A pamatujete si, co ste vařili, gdiš ste bila malá?) Nó... (Ňejaki takovi jako*
86 *neobvikli...) Nó, pamatujo. Pekáče na plotňe (B: Nó, ti sou dobri.), placki na plotňe,*
87 *nudle sme d'elávali, kačírke, kačírke takovi jako, dřif se s tém krmile huse, dřif se d'elali*
88 *jako votrup.*

89 *(Co, co d'eti? Řekla biste mi o ňich ňeco? Kam se vám rosprchlí?) Nó, jako te'?*
90 *Nebo za svobodna? (Nó, kam se...) Ďectví? (Kam se vdali, d'ectví, nó.) Nó, tak, bili tři holki,*
91 *nó, tak, chod'ili pak do prác^e, viučili se f Třebiči, v Boroviňe, pak se vdali, no, tak jedna*

92 je v Blansku, jedna je v Jaroměřicích, jedna v Želetavje. Peťa, Peťa si pamatuje. To's
 93 učela. (B: Učela, no.) A Pavel take. Pavla's take (Taki, taki), pamatuješ si ju? (B:
 94 Pamatuju.) Přišel, Pavel se doučel... (B: No.)... a pak šel Petr a te's pré povidala:
 95 „Pavle, co tade d'eláš?“ Misleli, že jako bili podobňi. (B: No, bili, bili. No, bili.) Pořát
 96 učíš? (B: Pořát sem tam.) Na učňofski? (B: No, pořát.) Nó. (B: A Alenku sem taki
 97 učila.) Nó. (B: Alenku taki, ta bila) Dobri, jo? (B: hodná, Alenka, no. Alenku sem mňela
 98 ráda.) Nó. (To bila, ona to bila aji hodná třída a ta Alenka taki bila hodná.) Alenu's take
 99 učila? (B: Koho?) Aleno Tržilovo, né? (B: Jó, jó, jó, jó.) Taki. (B: Taki.) (A: A co vaši
 100 vnuci? Kolik mají d'etí vaše ceri?) No, vnuci. (A: To jich budete mít požehnaňe.) Máme
 101 devjet teda vnukú a máme, ti mají, jeden má dyje d'etí, dyje holki. Méno take? (A:
 102 Určitě.) Romanu a ježišmarja... (A: Tak to nehledejte. To už se...) Nela, Nelo, Nelo. Ta
 103 v Jaroměřicích má... (B: Já nevim. Ale vid'ela sem ju. Malou sem eš'ťe vid'ela, ale
 104 nevim už, jak mi řikala Vjera, jak se menuje. To sem zapomňela.) No a Kamilka, ta má,
 105 Maři, ja nevim, doprkiňka, Stelu, Stela a Nela, ne, ne, tamle ju mám na tom... (B: Ta je
 106 heská.) Takovi méno. (B: Hm, ta je pjekná.) Takovi méno. (B: Nojo, voňi to sou teť
 107 moderní ména.) Viš, takovi moderňi, to tad' ubec néňi. (B: No, no, voňi teť dávají
 108 moderňi.) No a teť a Pavel nemá, ten je svobodné, Peťa je svobodné, Alena a Irena.
 109 Debi ti mňeli, tak bech mňela vnuku take deset. (B: Jak se to rozrustá. No.) No a tak.

110 (A o ňejakich památkách v Bliškovicích víte? Třeba ňejakí kaplički nebo kostel... B:
 111 Kříš tadi bejval, ne?) Jako nepamatujo. (B: Tadi kříš.) Tadi u kříža, u kříža. (B: A ten
 112 tam ješ'ťe je, kříš?) Neňi, ten je u Dvořákovéch jako u plota. (B: Aha) Ale už je to takovi,
 113 už špatni, škaředé. (B: Jo?) Už jako, to je lét. (B: Tam sme si choďili hrávat ke křížo.)
 114 Jé, to nás učel jako tvúj d'edeček Veselu ten besedu, besedo nás učel d'edeček, to je tvuj
 115 prad'edeček, nás učel besedu, kolig je", no fšičňi z Bud'í, z Bliškovic, Bliškovic,
 116 z Bud'ina sme tak choďili. To si pamatuju, jag nás učel, navečir dicki nebo večír. (B: U
 117 toho kříža jako, jo?) A jiniho jako. (A: A co to je ta beseda? Nebo... B: To sou, to sou
 118 tance, ne, ta beseda?) To sou tance takovi jako, proplítá se to potom, né? Choďijó...
 119 (A: No a ješ'ťe gdibiste mi řekla ňejakí kuchiňskí náčiňi, co používáte třea při vaření
 120 nebo při jídle.) No tak žlice, vidličke, co ješ'ťe, hryke, taliře, konvičke, kastróle, křidle,
 121 kastróle, to už ti řikala, plech kutchan. (Takovej asi ňejakej trochu viší?) To sou takovi
 122 jako na, husa se f tom peče. Taková vječi.

123 (Ještě bi mňa zajmalo, kam ste se choďili kupať?) *Každé den do hájo pješki, pješke do*
124 *háju. F té bela taková jako cestička polni, tak tam sme se choďeli kópat a nebo do*
125 *Stehlikoviho, do Stehlikovihó, ale spiž do toho hájo. (B: A tam se taki něgdo utopil, ne, f*
126 *tom hájo?) Tam se utopil vloňi. (B: Vloňi. Tam se jich vic utopilo, ne?) Neved'el kudi*
127 *kam, utopil se, kvuli peñezum. Nemňel peñize, šel za bábičké á bábička že mo*
128 *nevihovila, tak šel... A v Mácáko se take utopil. (B: Jo, jo.) Chlapec. (B: Aha.) Ale ten*
129 *jako bel takove jako nó na hlavo, viš. Asi. Von šel a voňi to nejak prohlóbili tám a tam*
130 *spadla, no. Nemohli ho nalest, ne, potápječi, a...*

131 (B: Jo. A: Chod'ila ste do kostela?) *Chod'ela, moc, každo neďelo. (A: A to bili třeba raňi*
132 *a večerňi mše? Nebo bilo to nějak rozďeleni?) Nó, dopoledne jenom, dopoledne bila*
133 *mša. Bilo to pjekni, teťkom, Maři, teťkom ten, te mše só takovi, žádni spiváňi a to. (B:*
134 *Ne? Nespivá se?) Nebelas? (B: Tadi sem nebila dlouho.) Ne, to něni vubec jako, žádnej*
135 *jako spiváňi, jenom tak von pořat povidá jenom. (B: Aha, aha.) To něni... (B: Tak*
136 *Kvasňička bil lepší jako?) Ale jako huš špatně sliším a (B: Aha, no.) a von má te, já*
137 *nechoďim, jenom na pohřeb, viš? (B: Aha, aha, jo, jo, jo. Uš je to daleko na vás, ne?)*
138 *Né daleko, ale (B: Neslišíte.) jako to nevehovuje. Né že nesliším, že bech mohla jako se*
139 *modlet, ale to jako mi to, no jo, uš, uš to jako přejě ta doba mi, říkám. (B: Jo, jo, jo, uš*
140 *to něni vono.) Pak přišle d'ecka mali, to viš, tak se něšlo a... (B: No, no a bilo to. A: A*
141 *na pouťe ste choďila?) Taki na pouťe, do Maršuvek. Do Maršuvek sme choďeli pješke.*
142 *Pješke se choďivalo. Ráno se vešlo vo osmi a ve tři sme beli tám. Take nás chiťel dišt,*
143 *bouřka. A to sme šli hnetka po válce sme šli, válka skončila*
144 *f kvjetnu a me sme hnetka šli f červenci do Maršuvek a tam sme šli, tam bili granáti*
145 *leželi, pak sme tam spali u nejakých sme spali na puďé, pak se šlo navečír v neďeli dóm.*
146 (A: A co f těch Mašúfkách je? Jako nějaki kaplički nebo kostel.) *Kostel je tam, pak se*
147 *šlo, tam se šló, jako pot kostel je taková a říkalo se tam jakó studňa, studňa. Tam sme se*
148 *napili, nó. Šli sme na bódi se poďivat a kópili sme si mlske pro d'eři a šli sme*
149 *autobusem, teťkom autobusem sme jezďeli. No a potom uš sme nejezd'eli, protože uš to*
150 *pak zrušeli, že každé svém autem se jezďi, tam uš nebili.*

151 (A teť je asi vaši oblíbenou činnost'í koukáňi na televizi.) *Nó, d'ivám se, ae tak jenom*
152 *zvečera. Málogdi večír, málo. Mňe se sce spat. (A: A sed'íte f křesle nebo ležíte?) F*
153 *posteli. (A: F posteli.) F posteli sem vopřená, ale spim, negdi, nó. (B: Já taki. A: A máte*
154 *něco pod nohama?) Nó, nemám. Manžel má. (A: A co má?) No, takove poštar' takove,*

155 *takove tvrčí jako a ruko pod hlavo, já, ja jako sem vopřená.* (B: A jemu uš je kolik let?)
156 *Take tak.* (B: Taki tak.) *Osumdesátstiri.* (B: Taki). *Dvaatřicátej ročnik vobá. A jako te*
157 *d'elaš školo?* (Já d'elám f Českejch Buďejovicích.) *Nó.* (A: A bude ze mňe učitelka.)
158 *Učitelka. No vidíš to. A ta druhá se uč' f čem?* (B: Ta je vichovatelka.) *Take.* (B: A d'elá
159 *taki visokou, teď bude končit a je v d'eckim domovje.) Nó.* (B: A tam se ji to libi, u t'ech
160 *d'eti.) Šárka Dvořáko^{va}, pamatuješ si Šárko?* (B: No, no.) *Ta si vzala take. Ťi si vzali*
161 *Aneto, take si vzali, no neska uš je třináct roku bude.* (B: Jo. Tak mají jo?) *V březno.* (B:
162 *Tak si adoptovali jako.) Adoptovali si jo, má třináct roku bude žaba. Take mama ju*
163 *vodložela hnetka jo. Narodila se a uš jo nevid'ela.* (B: Hm, tagže vona si adoptovala.)
164 *Tak si jo Šárka adoptovala. Šikovna, uči se dobře.* (B: Jó? Tak to je dobře nó, že si
165 *vzali, tó, to jó.) Svi mnót nemohli.* (B: Hm, hm. A tadi bidli ta její mama, jo?) *Ne, voňi*
166 *bidlijó, postavili si tam negdé, jak t'i koňi, koňi...* (B: Jojojojojo.) ^{Jak} *se to tam říká.* (B: Já
167 *nevím. A: Žlebi?) Na Žlebech. No tak se ješče zepté na neco.*

168 (A: Gde d'elala vaše mamiňka?) *E, no, v lesi, jako u sedláka choďela, f tom lesi chvilku,*
169 *po sedlákach, hlavňe po sedlákách d'elala, d'elával, dřif to tak bilo.* (B: No, bábička

170 *taki.) No, dřif to tak bilo, no. No potom bilo to družstvo, tak šla do družstva a tam bila*
171 *do duchodu.* (A: A to d'elala tadi v Bliškovících a f okolí nebo bila něgde dál?) *Tade*
172 *v Bliškovícich d'elala.* (A: A taťínek? A váš taťínek?) *Taťínek...* (A: Jo, ten vám vlastňe

173 *umřel.) No, ten mňe, ten jako se, ten take ruzňe. Na dráze, potom jako tam pomohál,*
174 *tam pomohál jako kluci. No a von, von brzo zemřel. Bilo mu štiricet roku, zemřel. Na*
175 *srdičko. Postavil barák...* (B: A šel.) ...a šel. (B: A vi ste se dožila takoviho pjekniho

176 *vjeku. Aňi mamiňka se tolik nedožila, ne, vaša? Vaša mamiňka se dožila vosumdesát'i?)*
177 *Osumdesát dva.* (B: Osumdesát dva. Tak taki se dožila. Hm, tu si pamatuju dobře. Tu

178 *sem mňela ráda. To sem si sem choďila hrat do prujezdu.) Já vím, z holkama.* (B: No,

179 *hráli sme si.) Vo kolik ste vot sebe?* (B: Já nevím, ale vo dva?) *Já si mislim.* (B: No, no,

180 *vo dva roki.) Tak ti seš take uš ale padesát šest?* (B: Padesát tři.) *Padesát tři, no tak*
181 *ste...* (B: No teť padesátštiri mňe bude.) *No tak vo, no vo tři, vod Boške vo štiri. Ta je*
182 *padesát osum bude, te só padesát sedum.* (B: Z Marunou a z Vjerou sem si...) *Choďijó*
183 *do dúchodo, Maři, strojijó se.* (B: Jé. Marunu sem...) *Dva roke.* (... potkala, Marunu

184 *sem teť potkala ale přet čtrnáct'i dnama.) Jo?* (B: No, šla ze psem po Buďovicích.) *Ne,*
185 *no, Maruna, jo, ta choďi, von Peťul^a jako má barák tam, viš, zd'ed'el, a tak choďijo žabe*
186 *na špacir s péskem.* (B: No, no, tak sem...) *Peťa ho veme sé m.* (B: Jo, jo, tak ho taki...)

187 *Negdi. Diš jede sám, tak si veme psá.* (B: Jo, hodnej pes. Nechal se hlad'it.) *Nó.* (B: Tu

188 sem potkala. Vjeru uš sem dlouho nevid'ela.) *Ne. A ta d'elala v mlikárňe v Bud'ovicich,*
189 *pak to zrušeli, tak je v Jaromňeřicich.* (B: Jo, je, proto uš nevid'im.) *Vona pro to*
190 *mlikárno žije.* (B: Jo, no, já vim.) *Vona pro ňo žije.* (B: Já vim, vona...) *No a d'iš třeba*
191 *má tři dñi volno, málogdi, tak jede sem, viš. Negdi jako, no.*

Promluva č. 2

1 (Tag bisme mohli začít tím, jakýs mňela d'ectví? Řekneš mi něco o něm?) *No to viš, že*
2 *ti povekládám. Mňela sem d'ectvi moc pjekni, můj taťinek se nám velmi vjenoval,*
3 *vekládal nám pohátke, spíval nám, hrál na harmoniko, přetčítal, dokuť sme bili mali, tak*
4 *nám přetčítal, pak samozřejmňe sme už museli čist sami. Vedl nás hodňe právjje ke*
5 *spjevu, ke knihám, protože sám teda moc nemohl moc chodit do školi kvuli tomu, že bil*
6 *nemocen, nemocní. (No a co mamiňka?) No mamiňka, ta se o nás vzorňe starala,*
7 *nemužu si vubeť, nemužu si vubec naříkat. Já mislim, že sem mňela ti nejlepši rodiče,*
8 *jaki sem mohla jenom mít. Mamiňka vařila, v léte chodila na práco k sedlákum d'elat,*
9 *pomáhat při žních, zbírat brambore, dobévat řepu, no, tak pomáhala, jak mohla,*
10 *pomáhala take taťiňkovi při řemesle, protože taťinek bil provazňik, á tak mu musela*
11 *pomáhat i při řemesle a pozd'ej' i m' jako d'eti sme také pomáhale. (Tagže ste mňeli*
12 *ňejaké hospodárství?) Hospodárství sme mňeli také, ale jenom scela maličké, dvje mire*
13 *pole, na kterém sme pjestovali žito, ječmen, voves a brambore. A doma ve chlifko belo*
14 *jedno prase, jedna koza a pjet slepic. A to, co sme vepjestovali na poli, tak tím se*
15 *dobitek krmil a žito se nechávalo ve mlěne zemlet na mó, na móko. Mamiňka pekla sama*
16 *chleba doma zad'elávala, ale vozili sme ho pict k pekařum. (Tagže ste teda mňeli heski*
17 *d'ectví...)* *Moc, moc, moc krásni d'ectvi a moc na ňe fspominám.*

18 (A co školi?) *No tak chodila sem vod mateřski škole aš do deváti třide, teňkrát teda*
19 *štvrtá mňeščaňka se to menovalo v Bliškovicich, á potom sem studovala štiři roke na*
20 *znojemskim pedagogickim gimnázium. A po maturite sem nastoupila jako učitelka do*
21 *Hovorán, pozd'ejji, po dvou letech, do Rohatce a pak sem s učiteliskim povoláním*
22 *skončila. (A jakto, že tak daleko?) Protože sme teňkrát dostávali umist'ejki. Vicházelo*
23 *nás teňkrát třiatřicet, deset se dostalo na kraj Brňenský, deset na Opavu, deset na*
24 *Ostravu a tři na Hodoňínski okres. Na Brňenski okres se dostali ti, co mňeli tak trochu*
25 *protekcii, á tři sme se dostali na Hodoňínski, což bilo taki bliže, co sme mňeli rodině*
26 *trošku problémi v rodinách, nemocné rodiče a podobňe, á zbitek šel na Opavu a na*
27 *Ostravu. (Hm, no a jak fspomináš na ti různi školi, gde se ti nejvíc líbilo?) Nejvíc se mňe*
28 *líbilo v mateřské školce, tam sem chodila moc ráda, mňeli sme bezvadnou paňi učitelku,*
29 *chodila sem tam dva roki ot založení mateřské školi v Bliškovicich a pak sem hnet*
30 *nastoupila do první třidi a gdiš už sem chodila do ti, do první, tak sem se vracela po*
31 *viučování sem se vracela spátki podivvat do mateřské škole. (Seš ročník pjetatřicet, to*

32 znamená, pamatuješ si válku nějakim způsobem?) *Pamatujo si to moc dobře, protože se*
33 *válka dotkla i opčanu z Bliškovic. F koncentračním táboře zahinulo plno rodinich*
34 *přislušníku mi nejlepší kamarátky a spolužačky, ze kterou se stíkám jak písemně, tak*
35 *jednou za rok na, se setkáváme se svou spolužačkou.*

36 (Tak říkala's, že's učila po škole v Rohatci a v Hovoranech, a cos dělala potom za
37 zaměstnáni?) *Pak sem po smrti taťinka, maminka zůstala sama a chtěla, abich se*
38 *vrátila za ní domu, že umře, gdiš nepřidu spátki. Učit sem se do Bliškovic aňi do teda*
39 *nejblišihó okolí nedostala, protože sem choďila do kostela a to bilo tejkrát nejvyčči*
40 *prohřešek f ti dobje. Tak sem začala choďit do práce do kanceláře v Jemnici, což bilo*
41 *blisko, á bila sem zaměstnaná u vojenského utvaru jako sekretárka. Později, gdiš se*
42 *vojenski utvar ocťehoval, chtěli, abich šla s nimi, ale já sem právjje kvuli mamince*
43 *nemohla, gdiš sem se vráti, gdiš sem se vrátila ze Slovácka, tak sem nemohla jit zas*
44 *potom spátki někam, kam voňi se sťehovali, uš si přesně nepamatoju, i gdiš mňe chtěli,*
45 *že su šikovná, ale já sem teda nešla, a tak sem dostala mistó f Otavanu v Jemnici, což*
46 *bila továrna na oblečeňi, na pracovňi od'evi, tagže sem tam bila necelí rok a f té dobje*
47 *sem se seznámila se svím nastávajicim manželem a pak sem se vdala, tagže sem přešla*
48 *uš prič spátki zase domu a jezd'ila sem pak do práce na statek Lesnou, no. (Tagže*
49 *k učitel'skímu povoláňi uš ses nevrátila?) No, f té dobje sem se nemohla vrátiť*
50 *k učitel'skému povoláňi, protože právjje sem mňela ten ešťe sem mňela svadbu f kostele,*
51 *tagže to teda bila nepřekonatelná překáška pro tehdejší moci páni, tagže sem se g učeňi*
52 *vrátila aš po roce šedesát osum, ale uš si přesně nepamatuji^u, jesi to bilo f šedesátim*
53 *osmim roce, anebo f šedesátim devátim, ale pravděpodobně f šedesátim osmim na*
54 *podzim sem se vrátila na učeňi a učila sem potom ve Chvalat'icich, v Bitovje a ve*
55 *Šťitarech a ze Šťitar uš sem šla pak do duchodu. A ešťe taki v Zálesi, jo. A pak sem šl, ze*
56 *Šťitar sem šla pak do duchodu.*

57 (Á, tagže's říkala, že ses se svim manželem seznámila v Jemnici...) *Nó. (Co nějakí*
58 *romantickí příbějch?) No, já si mislim, že uš sme se vid'eli v Bliškovicich na zábavje, že*
59 *sme spolu tancovali dokonce, protože tam jezd'il se svim kamarádem a ten tancoval*
60 *s mou sestřeňici a ten druhí tancoval se mnou. Jenomže toho jeho kamaráda sem si vic*
61 *zapamatovala, protože si pak vzal ne mou sestřeňici, ale také jednu mou spolužačku,*
62 *tagže toho sem si pamatovala, gdešto tadi toho druhého kamaráda sem si nepamatovala,*

63 *ale dle těch řeči sme jako zjistili, že už sme se spolu setkali f' těch Bliškovicich na*
64 *zábavje, no.*

65 *(Ták, už sem se dozvjed'ela, že d'ectvi mñelas pjekní, a jak ste taki trávili Vánoce?) No*
66 *na to, na te mám fspomínki dodneška, protože to múžu, mužu ti to popsát. Na Štedrí den*
67 *ráno sme vječinou chod'ili eš'ťe na roráti na poslední, chod'ili sme také ke spovjed'i a*
68 *potom už sme se vjenovali nebo mamiňka se vjenovala přípravje štedrovečerní večeře.*
69 *Pekla vánočke a tažené štrúdl. Také sme se od rána post'ili, abichom jako d'ecká vid'eli*
70 *zlati prasátko. Já sem málogdi jedla, poctivje sem pust dodržovala. F' poledne sme*
71 *mohli mñet vánočko, vánočku a čaj a k večeři potom už bilo cukroví, vánočka, štrúdl,*
72 *čaj, svařeni vino rodiče mohli mit, no a samozřejmñe kapr a salát. A ted' eš'ťe se vrátim*
73 *spátki k' těm zvíkům. Pokuť se navečer začalo smrákat, už sme bili celi nedočkavi,*
74 *dodnes to ciťim, takovou tu taj, tu tajemnost toho šcedriho večera, tak sme bili*
75 *nedočkavi, a taťinek musel jit vikropit svjecenou vodou celí dům, to šel i na dvur, do*
76 *jeho d'ílni, fšude. Mamiňka meziťim vzala vánočko a rozlámala na kósičke a dostalo,*
77 *pokuť bilo eš'ťe tejkřát prase, tak prase, koza, slepice, fšichñi, fšechen dobytek musel*
78 *dostat vot šcedří večeře. Gdiš se vrátil, vrátili rodiče spjet, vječinou višla prvñi*
79 *hvjezdíčka, tagže sme si klekli, mñeli sme tam dvje štokrlata, tak k' těm sme si klekli,*
80 *vid'eli sme ven z vokna na tu hvjezdíčku, gdiš bilo jasno, a modlili sme se celí rúženec.*
81 *To pro ti d'eti zrovna nebilo moc dobré nebo dobrí, protože sme se nemohli už dočkat,*
82 *co bude pot stromečkem. Tagže po těchto modlidbách, ve kterích se teda fspomñelo i na*
83 *zemřelé, kteří, kteří od nás už odešli, a požehnáním i jídla sme šli ke stromečko. Pot*
84 *stromečkem nesmñeli chibjet žádni knihe, teda ñigdi knihe, nesmñe, a samozřejmñe*
85 *dokuť sme bili malí úplñe, tak i hrački. Já sem každí rok dostala panerku a bratr auto,*
86 *no a k tomu kñiški a ñejaki oblečeñi, to už si tak jako nepamatojo. Ale jinak teda to bilo*
87 *velmi heski, taťinek potom vzal harmoniko, hrál a spival koledi, no, pokuť sme mohli,*
88 *tak mi s' ñím taki. A bilo to teda velmi, velmi, velmi pjekné. A brzi ráno potom na Boží*
89 *hot sme chod'ili hnet na prvñi mši svatou, tejkřát bili tři, jitřñí, tagže mi z bratrem sme,*
90 *abichom to mñeli odbiti, šli hnet na tu jitřñí a jak sme se vrátili domu, tak spátki do*
91 *postele, okamžitě kñihi a četli sme, no a na Ščepána už bilo přečteno, nemñeli sme co*
92 *čist, protože sme opravdu a dodneška, bratr už sice nežije, ale i on do smrti bil velkí*
93 *čtenář zrovna tak jako já, dodneška pořát musim čist. No tagže ti Vánoce teda taťinek*
94 *nás tagle k tomu vedl k' těm kñihám a ke spjevu, ofšem po ñem já sem nez'ded'ila ñic,*
95 *nadañi vubec né ke spjevu a tadi to nadañi hudebñí, jenom tak, že sem t', umñela dobře*

96 *přednášet, to mne taťinek také naučil. Tagže to, to mne ešče šlo, ale jinak už teda ne, ale*
97 *taťinek bil ohromně šikovní človjek, na toho moc a moc ráda spominám. A na mamiňku,*
98 *no ta bila zlatá, ta fšecker, fšecker jenom pro nás, pak taťinek stonal, a dost těšce, také*
99 *nás velmi brzi opustil a mamiňka se f té jeho nemoci moc a moc o něho starala a o nás*
100 *o fšechni. No, tagže taghle na to na fšechno fspominám dodnes a viprávim o tom, gdo*
101 *má o to zájem, no. (Tak to je heski, že's, že's mňela takle pjekni Vánoce, á mňelas pak*
102 *ňejaki d'eti s manželem? Jesi ses jim snažila ti Vánoc^e taki ud'elat takle pjekni?) No*
103 *jist'e. Tak mňeli sme, nebo mám dyje d'eti, manžel už ná, mňe opustil, ale snažili sme se*
104 *takové Vánoce, jaké sem mňela já doma, tak sme se snažili připravit i svím d'etem.*
105 *Manžel na to bil zviklí jinak neš já, ale vždicki ti Vánoce sme slavili tak, jak sme umňeli*
106 *nejlépe, a doufám, že d'eti snat si taki budou fspominat, i diš mnohé zviki už sme*
107 *nedodržovali tak, jak dříf se ještě lilo to olovo, na to sem zapomňela, házeňi střevíce, to*
108 *sme d'elávali. To bilo to, těch zvikú bilo hodně a to už potom postupem času už to prost'e*
109 *vimizelo, ale take sme se snažili řem d'etem ti Vánoce spřijemňit, jak sme mohli, no.*

110 (No a diš sme u těch zvikú a tradic...) No... (...tak v Bliškovicich se taki koná
111 posvíceni.) No tak ta, to je slavej, hlavňe teda, co já si pamatuju s toho d'ectví, tak to
112 vždicki pln^o a dodneška je plnej, plni námňest'i těch kolotočú, samozřejmňe neska se to
113 jenom točí vokolo toho, ale jinak to posvíceni se při, dneska už zase se to d'elá trochu
114 jinak, jak se to d'elalo, ale na kaž, f tom mim mlád'i, f tom mim mlád'i se na každi
115 posvíceni pekli koláče a bábofki, tagže mamiňka pekla koláče, bábofke, přepravilo, při,
116 připravovalo se maso, protože ráno se sjížd'eli hosté na posvíceni, tagže ten objet bil
117 bohatí, třeba dva nebo tři chodi, cukrovi se tenkrát f tom d'ectví mém nepeklo, jenom
118 tadi to, a jako d'eti pak po kostele sme šli zrovna na iňgršpír, protože ři naši přibuzňi,
119 co k nám přijeli, tak nám vždicki dávali ňejaké peňize a právje dodneška to slovo
120 iňgršpír se používá právje na ten kolotoč, na iňgršpír, dodneška to používáme. No a f
121 pozd'ejší dobje a teř f současné dobje už se peče vic, koláče sice zustali, ale už se peče
122 vic cukrovi, no a takové ti pouřové atrakce, dodneška bejvá celí plni mňesteček, no. (No
123 a v d'ectví, diš nafšřevovala's posvíceni, tak kterej ten iňgršpír mňela's nejrači?) No,
124 řeti, jak už sem bila vječi, tak řetiškovi. No a chod'ili sme i na lořke, ne, na ti tito, a
125 samozřejmňe jako uplňe mali, tak to bili takovi ti kolotoče s řema koňikama, ale to bili
126 jako mali, ale jak už trochu vječi, tak na řetiškovim kolotoči, to sme se rád'i vozili. A
127 v lořkách samozřejmňe, co nejvic litat. (A ňejaki cukrátka kupovali ste si?) Jó, taki, taki,
128 lizátka, špalki bili, tureckí met, potom cukrová vata, vot kteri se dobře zalepilo, no a, a

129 *také perňiki samozřejmně ti pouťovi a, a to, tagže to sme taki si kupovali, to sme právje*
130 *dostávali vot těch příbuzních na útratu, no.*

131 *(Taki o tobje vim, že seš dobrá kuchařka a že celá tvoje rodina má ráda tvoje jídlo...)*
132 *No... (Co nejrači vaříš?) Já, co nej... Já uš pro svó vlastní osobo bich nepotřebovala*
133 *nič. Mně be stačel žufánek polífke a jinak uš bi, bich nemusela vúbec nič. Jenomže mám*
134 *na starostě tadi plno lidí vokolo sebe, kteří po bábičce pořát chcó, abe vařila. A mají*
135 *rád'i i jídla, kter^é, kteri uš vařivala má mamiňka i bábička, tagže se vaří taške*
136 *s povidlím, varhule, bramborovi pekáče nebo také kačírke a koláčke bramborovi, to*
137 *fšecko sme rád'i mňeli a k večerě strašně mají dodneška rád'i brambore, sirovi brambore*
138 *s česnekem pečeni f kutchane a nélepši só s toho ti škrápke, kteri se veškrabujó zespada.*
139 *(A co sou ti kačírki?) Kačírke? No tak to je z bramboroviho těsta, bramborovi těsto,*
140 *které se udělá na, nakráji na malé nudl, takové nudlički jako, také se tomu říká něgde*
141 *jinde šulánke, ale u nás v Bliškovicich se to menuje kačírke. A bévalo to nebo to mužeme*
142 *udělat ze spráženó krupičkó... (No a nebo s čim ještěe?) Pražená krupica, vječinou sme*
143 *na to mivali praženó krupicu, ale aji z makem, sipani i makem, tagže to sou takovi malí*
144 *válečki, no. (Jo.) No.*

Promluva č. 3

1 (Tak mi skus priblížit ňejak svoje d'ectvi.) *No tak d'ectvi sem prožila v Bliškovících na*
2 *Budiňe. Žili sme tam v rodinim domku spoločne z mamkou, s tat'kem, z bábičkou,*
3 *d'edoušek uš f ti dobjje nežil, á pozd'eji, asi za šest let po mim narozeňi, se narod'il bratr.*
4 *Ďectví dá se řic, že bilo šťastní, hlavne teda se o mňe starala bábička, protože mamiňka*
5 *s tat'kem choďili do práce, tagže přicházeli aš pozd'e otopedne, tagže hlavne sem*
6 *trávila volné chvíle z bábičkou. Spominám, spominám na to ráda. Asi rok přett'im, neš*
7 *sem šla do školi, tak mňe, tak sem choďila do školki v Bliškovících, libilo se mňe ve*
8 *školce á to je asi tak k tomu ranimu d'ectvi fšechno. No do školi sem choďila*
9 *v Bliškovících, choďila sem do školi ráda, dá se řict, že mňe bavili fšechni předmňeti aš*
10 *na fiziku a na telocvik. (A gdes mňela prarod'iče?) No tak bábička bidlela se mnou*
11 *v Bliškovících a d'edoušek a bábička s otcovi strani, ti bidleli v Zálesi.*

12 (A skusila bis mi řict, čím se živili tví rodiče aji prarod'iče?) *Tag bábička už bila*
13 *v duchod'e, gdiš, diš sem se narod'ila, přett'im pracovala v lese jako d'elňice a f*
14 *chlupárňe, jag řikala, to bili Zbjerni surovini. Ďedoušek, ješte gdiž žil, tak bil*
15 *provazňikem. Mamiňka bila učitelkou a tat'inek, ten pracoval v zemňed'elstvi, ten bil*
16 *agronomem. A bábička a d'edoušek s otcovi strani, ti pracovali ve statku.*

17 (A cos d'elala po základňi škole?) *Po základňi škole sem šla na gimpl do Znojma a po*
18 *ukončěni gimplu sem šla na visokou do Brna na pajdák, gde sem studovala učitelstvi*
19 *ruš'tinu–opčanjku, no, tagže to je asi k t'em mim školám fšechno. Potom sem teda ješte si*
20 *dođelávala další, další aprobaci na češ'tinu a na francouš'tinu. (A máš ňejakej pozitivňi*
21 *třeba zážitek z visokí nebo z jiniho stupňe?) Pozitivňi zážitek mňe teda žádnej*
22 *nenapadá, o čem bich mňela mluvit. Studium se mňe libilo, na gimplu asi míň, protože*
23 *tam bili právjje bilo hodňe fiziki, protože sem d'elala přírodovjednou vjetef, tagže ta*
24 *fizika mňe až zas tak moc nebavila nebo ta, ti fizikálňi praktika nebo chemije, bila sem*
25 *spiš orijentovaná humanitňe, ale bohužel šla sem na špatnou vjetef. Na visokí uš se mňe*
26 *líbilo daleko víc, na studija spominám ráda celkovje. (Tak ja sem třea mislela, vim, že*
27 *máš ráda tu ruš'tinu, tag žes bila na stáži v Rusku.) Nó, bila sem na stáži ve Volgograd'e,*
28 *ráda na tuto dobu spominám, protože sem bila mladá, tagže dost sme z d'eckama řád'ili*
29 *na visokí, ubec f tom Rusku, ale že bich si ňejak vibavovala ňejaki zážitek, o kterim bich*
30 *tadi ňeco řekla, to, to zrovna tet' mňe ňic nenapadá.*

31 (A mňeli ste doma ňejaki hospodářství a ňejakí zázemí k tomu?) *No tak ňeco, ňeco sme*
32 *mňeli, tak f chlifku bilo prasitko, na dvoře ňejaká ta slepica, ňejaká ta husa, králíki sme*
33 *mňeli a to asi, to asi tak bude fšechno. Ti, ti huse, huse sme mňeli, ešče gdiž žila*
34 *bábička, protože ta je, ta se o ňe starala, musela je potom cpát kačirkama, ti sme*
35 *pozdeji, pozdejc uš nemňeli, no, tagže to je asi tak k tomu zviřectvu, jinak co se tiká*
36 *toho zázemí, tak sme mňeli malej dvúr, malou zahrátku, na dvoře bila kúlňa, pak tam*
37 *ješče bila d'ílna po d'edouškovi, von bil provazník, tak tam ešče bili ňejaki ti stroje, no.*
38 *Na zahráce bila ňejaká ta zeleňina, řepa, bila tam třešňa, vořech, hnúj, no a 'akovej*
39 *dřevjenej záchot, tagže to je asi to zázemí nebo hospodářski, co patřilo k tomu domku,*
40 *ve kterim sem jako d'íte virustala.*

41 (A cos teda d'elala pó ti visokí?) *Po visokí sem začala učít jako vesňická učitelka, šla*
42 *sem do pohraňící. Učila sem, co se dalo, protože sem učila na mali škole, tagže sem*
43 *učila nejen tu ruštinu–opčanjku, ale třeba i vařeňí, řelocvik, češtinu, tagže prostě, abich*
44 *si naplňila ten úvazek. Dá se říc, že ti první roki učeňi mňe bavili hodně, protože sem*
45 *nemňela vlastní rodinu, tagže sem pro tu školu viceměne žila. (A gde fšude učilas?)*
46 *Tagže učila sem v Lubňici a v Bitovje na školách, v Lubňici sem bidlela přímo ve školi.*
47 *Tam bil takovej malej učitelkej bit, tagže sem tam bidlela ešče s, s kamarátkou. No, do*
48 *Bitova sem dojížd'ela. No tak to je asi k řem mim učitelskim mistum, potom sem se vdala*
49 *a učim teř v Buďovicich.*

50 (A řekneš mi ješče ňeco o svi rod'íne?) *No tak mám manžela, mám ceri dvje, jedna uš je*
51 *vdaná, vdala se do Zálesi, druhá je, d'elá ešče školu, no tak to je asi... Babičkou ešče*
52 *nejsem, tak to je asi g rod'íne. Ješče ňeco? (A co manžel?) Manžel, manžel pracuje na*
53 *elektrárne v Dukovanech, no, je o ňejakej rok mlači jak já a nevím no, co, co vidz říct.*
54 *Sme spolu uš šestadvacet let. Dá se říc, že sem v manželstvi spokojená.*

55 (Tak mi ješče řekňi, vařiš ráda? Protože asi vařit musíš...) *Tak, vařim nerada, ale musím*
56 *opčas. Je to, je to dost složiti, protože každej ji ňeco jiního, každej má uplňe jiné, jiné*
57 *chuře, jini chuře, no, tagže je to dost složiti vařit, ale opčas ňeco teda se najde i to, co ji*
58 *fšichňi dohromadi, třeba špageti. No, jinak rod'ina viceměne nemá ráda maso, narod'il,*
59 *narod'il ode mňe, tagže hlavňe teda vepřovi maso, tagže kupuju kuřeci, tagže s toho*
60 *kuřeciho masa jen takovi jednoduchí, lechki jídla se zeleňinou, tagže to asi, to je asi tak*
61 *k tomu jídlu. Peču ješče miň ráda, neš vařim, protože nemám ráda ňejak přiliš ten dotik*

62 *s tím těstem, takže pečtu minimálně. (A skusila bis mi říct nějakí kuchyňské náčiní, co*
63 *používaš při vaření, popřípadě k jídlu?) Tak, takže používám žlice, vidličky, nože,*
64 *vařečky, žufánek, prkyně, kastróli, hrnce, vál, kutchan, hršky, talíře, miski, nevím, jesi*
65 *sem všechno vjmenovala tadi to základní, nic mě teda, nic víc mě nenapadá.*

66 *(A co ráda děláš ve svim volnim čase?) Ve volnim čase ráda čtu, dívám se na televizi,*
67 *na filmi, chodím ráda do přírody, takovou mou vášní je houbaření. Co se týká sportu,*
68 *moc, moc teda nesportuju, ale ráda plavu, rekreačně, rekreačně ráda plavu, to sou asi*
69 *tak ti moje zálibi. (A co třeba cestování?) Cestuju ráda, ale manžel nerat, takže tato,*
70 *tato moje záliba strádá. Opčas ho teda přesvjetčím, tak se objetuje a někam, někam teda*
71 *virazíme, ale neří to tak, jak bych si uplne představovala. (A co's třeba nafšřívila?) No,*
72 *tak s cizích zemí sme z manželem třeba bili naposlet f Černi hoře nebo f Turecku, tam*
73 *se, misim, i manželovi libilo. Bil to poznávací zájezd, protože teda osobně dávám*
74 *přednost těm poznávacím zájezdu přet, přet tema pobitovejma, takže tam sme poznali*
75 *hodně míst f tom Turecku, hlavne se nám teda libil Istanbul a istanbulski památky, ale*
76 *celkovje sme si to, mislim, užili oba dva. Jinak cestujem teda opčas i po republice. Bili*
77 *sme na Šumavje, f Praze, v Jizerskich horách, takže snažime se poznávat i tu naši vlast.*

78 *(No a zajmalo bi mě třeba, jak trávite Vánoce? Skusila bis mi ještě říct něco o*
79 *tomhle?) Tak Vánoce sou pro nás rodinim svátkem. Scházime se celá rodina, to*
80 *znamená moje maminka, tchyně a příjizďi k nám i provdaná cera ze svim manželem,*
81 *tagže ten Štredí večer trávime fšichňi společně. Usmažime si kapra s bramborovim*
82 *salátem. Manžel kapra nejí s jednou cerou, takže ti, ti mají filé k večeri. Nazdobime*
83 *stromček, ten máme poslední dobou umnělej, a zaspíváme koledu, neš deme ke*
84 *stromčeku, no a pak už, pak už začne rozbalování dárků. (A co děláte dopoledne?) No,*
85 *dopoledne se díváme na televizi, na pohátka, no a připravujeme, připravujeme se na ten,*
86 *na večer. Eště gdiš, gdiš je čas, tak se zajde na hřbitof bu' den dopředu, nebo na*
87 *Štredrej den dopoledne rosviřit svičku tařinkovi a tchánovi a viceměne je to už o té*
88 *připravje na, na večeri, to znamená zdobime stul, vaří se eště čocková polifka k objedu*
89 *a peče se štrudl, tak to je asi tak k tomu. A potom teda, po večeri, po večeri se ještě*
90 *podíváme na pohátku a potom se de do kostela na půlnoční mši.*

91 *(A jak u vás probihají Velikonoce?) Tak o Velikonocích chodí, chodí, nebo takto, už,*
92 *misim, ve čtvrtek začínají kluci hrkat na památku Ježiše Krista, chodí, chodí po fsi,*

93 *hrkají no a vrcholí to teda f tom, f pond'elí, gdi chod'í na, gdi chod'í na holki nebo chod'í*
94 *do, do těch různých domů a mrskají holki a dostávají za to vajíčka. Tak mi vječinou*
95 *vaříme vajíčka f cibuli, f cibulovejch listech, sou pjekně mramorová, potom se namastí*
96 *sádlem, abi se pjekně leskli, a daji se, daji se do košíčku, no a klukum se potom dá*
97 *vajíčko. Poslední dobou je taková móda, že ešte se jim dávají na žile mašličky. A ti*
98 *starší, gdiš přídou už ti starší chlapi nebo kluci, tak se jim nalije kořalka, slivovica*
99 *hlavně. (A pečete něco?) No tak peče se, peče se mazanec á nebo se d'elá beránek, tagže*
100 *to sou takovi ti velikonoční pokrmi. (A pro d'eři připravujete něco na ti Velikonoce?) No*
101 *tak pro d'eři, diš bili, gdiš bili, gdiš bili ceri mali, tak, tak sme jim dávali vajíčka na*
102 *zahrátku á řekli sme, že, vajíčka nebo nějakou čokoládu, a řekli sme jim, že jim to tam*
103 *dal zajiček, at' si to dou najit, tagže to bilo spiš pro holki.*

104 *(Tak to bi bilo k Velikonocům, a je u vás posvícení?) Posvícení je, je koncem srpna, na*
105 *Bartoloměje. Na posvícení se zase schází rod'ina. Ďelaji se dvje jídla, jednak sou to*
106 *řiski z bramborovim salátem a potom ešte pečínka, knedle a zelí. Peče se cukroví á no*
107 *to je asi tak fše. A votpoledne, otpoledne se chod'í na mňesteček na kolotoče. (A co na*
108 *tom mňestečku bilo?) Jako vo posvícení? (Hm.) No tak vječinou, vječinou tam bil, diš si*
109 *spominám na svi d'ectvi, p'otože te' jako dospjelá už sem se tam dostala hodně málo, ale*
110 *v d'ectvi, tak vždicki tam bil velkej kolotoč, malej kolotoč, houpački a střelnice. Tagže to*
111 *na tom mňestečku bejvalo. Te' už toho, te' sou tam zase jiní atrakce, misim, že te' je*
112 *toho tam i víc, ale já mám teda hlavně zažití, zažití tadi ti atrakce s toho d'ectví. No,*
113 *tagže tam sme jako chod'ili rád'í nejen v ned'eli, ale už, už i f sobotu sme tam chod'ivali*
114 *z d'eckama. Ešte taki potom, gdiš už sem bila starši, tak sme chod'ili f sobotu na muziku.*
115 *F sobotu bejvala muzika f sokolovni, tam sm^e, tam bila tagzvaňe tři na tři, to znamená*
116 *tři dechofki a tři moderní. Tam nechod'ili jenom mlad'í, ale chod'ila tam i ta starší*
117 *generace. No a f pátek ještě přet posvícením, tak bejvala muzika jenom pro mlad'í, tam*
118 *hráli jenom moderní, moderní písničky, tagže tam sme chod'ili taki. F pátek sme chod'ili*
119 *v riflích a f sobotu sme chod'ili f šatech, no.*

120 *(A kromě toho, žes teda bila v Blíškovicích a jezd'ilas asi g bábičce a g d'edovi do*
121 *Zálesí, tak jezd'ili ste i někam jinam? Třea někam na chatu...) Tak sestra mi babičky*
122 *mňela chatu na Bitovje, na Horce, tagže sme pravidelňe se sestřeňicou sme jezd'ili na*
123 *chatu za ní, 'ak na ten tejden, a tam sme teda si hodně hráli, koupali sme se, protože*
124 *přet chatou bila hnet voda. Ráda teda na to spominám, protože sme jezd'ili i na loďičce,*

125 *strejc bil truhlář, tak si virobil svou takovou veslici, tagže to, to mňe bavilo hodňe,*
126 *vždicki sme čakali na parňik, aš pojede, protože d'elal vlni, tak sme honem skočili do*
127 *loďički a nechali sme se houpat na řech vlnách. Na chaře taki bili, nebo choďili sme*
128 *tam i na rúzni vileti s chati. Vilezli sme do kopce a tam už bil hrat. Na jednom kopci*
129 *hrat Bitof, na druhim Cornštejn, tagže pravidelňe každi leto sme choďili na tadi ti dva*
130 *hradi. Ten Bitof sem si zamilovala natolik, že potom, diš sem trošku virostla, tak sem*
131 *tam, tak sem tam šla provázet, tagže tadi, k tadi řemto místúm mám taki*
132 *takovi, řekla bich, hodňe, hodňe kladní, kladnej fstach.*

Promluva č. 4

1 (Tak Nad'i, tak mi něco řekni o svim d'ectví. Gde's virústala, co sourozenci a podobně.)
2 *U maminky a u tatínka. (A v Bliškovicích?) V Bliškovicích. (A co sourozenci?) S tema*
3 *sem nekarád'ila, ti sem mlát'ila, protože sem bila poslední, tagže sem si hrávala*
4 *jenom s klukama. Co chceš vjed'et dál? (Tagže kamarátka žádni jo, jenom kluci.)*
5 *Nemňela sem kamarátka, jenom kluci. Proto sem mňela bejt kluk jako poslední.*

6 (Tak a co, co školi? Chod'ilas do mateřski školi v Bliškovicích?) *Ano, fšecho sem*
7 *apsolvovala tadi v Bliškovicích, i osmou třídu, a pak sem šla na středni do Znojma a ta*
8 *bila nejlepší, protože tadi v Bliškovicích, tadi je to pořát stejní, tadi je to hrozni. A bilo to*
9 *hrozni i za mňe a je to hrozni i te' dál, tagže jako pro mňe krásni zážitki bilo na*
10 *Dvořákoví ve Znojmně. (A čím ses viučila?) Konzervárkou, coš na to sem nechťela jit,*
11 *já sem chťela jit na servírku, jenomže maminka mňe tam nechťela dat, protože tam bili*
12 *sami kluci. Mlíko? (Hm.) Tagže tam bili sami kluci, tak mňe tam nechťela dát a ja sem*
13 *f ti dobje bila nemocná, tagže diš se dávalali přihláški, tak fšecho už bilo vopsazení a*
14 *musela sem jit tadi na tu hnusnou konzervárku, tagže ja sem chod'ivala za školu, protože*
15 *mňe to nebavilo, tagže jako, ale jako bilo to krásni, bilo to supr. Já toho nelituju, ale*
16 *hned jag sem se viučila, tak sem vlastně šlá d'elat servírku, tagže sem vlastně vot těch*
17 *šestnácti, sedumnásti let sem začla d'elat servírku. (A co obnáši ta práce konzervárki?)*
18 *Ňic, tam zavařuješ jak krava. Jako tak sme chod'ivali za školu, co mislíš. Tebe bi to*
19 *bavilo? (Mňe bi to asi taki nebavilo.) No vid'íš to. Já jenom, mňe šlo jenom vo to, abich*
20 *ud'elala víučni list a nič jiního no, no strašni jako, si ňigdo neumi přectavit. F těch*
21 *letech, gdi máš hoňit frajeri, tak já bila ňegde támle, no strašni, strašni, fuj.*

22 (Tak po tí konzervárce šla's teda d'elat čišníci, a to's d'elala jag dlouho?) *Já, hodně*
23 *dlouho. No ja sem pak d'elala pořát jenom čišnicu, jenom servírku, fšude možně a pak*
24 *sem vlastně začla podnikat ve dvaadvaceti. (A f čem?) No f pohostinství. (Fákt?) Ja sem*
25 *mňela dvje hospodi, nó. (A gde?) Jednu v Lančovje a druhou na pláži. Na pláži bila*
26 *moje a tu v Lančovje sem mňela pronajmutou, hm. (A jag dlouho?) Tři roki, tři roki,*
27 *štiri roki, tak ňejak. Štiri roki. (A s tím pak skončila's teda.) S tim sem skončila, protože*
28 *se nachomejtl vlastně zase opjet Michal a ten mňe vlastně stahl dolú, viš, tagže, tagže*
29 *sem musela skončit tadi s tím, tagže on se pak tam začal hrát na velkiho šéfa, tagže von*
30 *mňe uplňe utopil tadi f tomhle, no. No a bohužel stalo se, jak se stalo, žejo, pak přišli*

31 *d'ěti, no a uš to bilo. Hm a ted' gdibich mňela jit d'elat servirku, tak bich musela mňet*
32 *přivázanej bič u sebe a mlátit to, protože je strašná doba. No, tagže to je hrozni, tagže*
33 *ták. No, jinak sem delala servirki fšude, v Jemňici, ve Znojmně, f Šafovje, Šafof nebo*
34 *Šatof, co je u Znojma? (B: Šatof.) Šatof! F Šatovje, hm, tam to bilo nejlíp. F ti dobje, to*
35 *mňe mohlo bejt tak osumnácť, devatenácť. (Hm.) Hm, tagže já sem jako vobrajzovala.*
36 *Ale to bilo dobri, to mňe bavilo. (A cos d'elala pak?) Pak sem šla na mateřskou a bila*
37 *sem vlasně jedenácť let na mateřski, nebo na mateřski, jedenádz let sem bila doma, tak.*
38 *Jako choďila sem, jako protže diž máš d'ěti, kam chceš jit, jo, nigde, jako fšude máš na*
39 *dvousmňenej provos jó nebo vod rána do večera, no tagže jakó hlídali, diž něco, tak*
40 *naši, žejo, jenomže to je taki takoví... Ráno v devjet sem vodjela, v deset sem přijela,*
41 *tagže sem d'ecka třeba vubec nevid'ela, žejo, tagže jako to bilo takoví naprt, aš tadi todle*
42 *se vlastně nachomejtlo, tadi ten les, co mňe dohod'ila vlastně ta kamoška, to bilo uplňe*
43 *perfektňi, uplňe supr, protože ráno vot sedmi, ve tři sem skončila, víkendi doma, jo,*
44 *jakíkolif svátki, prost'e ideálňi, no, tagže jako von sice každej řekne pojem les, je tam*
45 *pořádná jako práca, ale jako mi sme mňeli takovou tu prácu, že sme spiš udržovali tadi*
46 *ti cestí a takoví, viš, tagže to bilo jako relaksace pro nás tak nějak, dobře placená. (A to*
47 *d'eláte v lesi u Bítova?) Fšude. (Fšude.) Fšude. Mi sme pot pjetí revirňikama a gdo si*
48 *nás vižádá, tak u těch sme bili. Mi sme mňeli pjet chlapú pot sebou.*

49 (Tak mi ještě něco řekňi o sinech. Máš dva?) *Mám dva kluki, teť jednomu bilo dvanácť f*
50 *prosinci třet'ího, druhimu bude jednadvacátího bude devjet, tagže je mám vlasně po*
51 *třech rokách. No co no, sou zdraví, sou živí, hiperaktivňi, coš jako já sem zase ráda,*
52 *protože jako sou to kluci žejo, nestraťijou se, proboujous se ve svjetě, neš nějaki prost'e*
53 *kam je posadiš, tam je najdeš, to nepotřebuju, no. Sou ranaři po taťiňkovi, tagže se*
54 *rvou, mamiňka je dicki musí chitnout za flígr, tagže jako, jako dobri. Mi se nenud'ime.*

55 (To ne. No a jak travite Vánoce? Liší se to nějak ot toho, neš's trávila d'ectví, teť...)
56 *Maruško, to bilo 'akovi, že sme bili vlastně u našich, neš sem postavila taji ten barák,*
57 *tagže sme vlasně bili pořát u našich. Tenhle rok, d'íki teda jako přítelovi, tak sme to*
58 *ňejag dali dohromadi, tagže prvňi Vánoce budeme trávit tadi, jinak sem pořád bila u*
59 *rod'iců, jo, tagže je to taki takovi pro mňe, že pořat sem bila u našich, žejo, a teť vlastně*
60 *naši budou tam a mi tadi, coš sem cht'ela, abi bili tadi s nama, ale voňi nechcou, tagžé*
61 *tak nějak mi to taki přide líto, žejo, no, ale voňi zase přidou, aš pak jako si rozdaj voňi*
62 *svoje dárki, tak pak přidou jako ještě ten den přidou za nama sem, viš. (Na nášš'evu.)*

63 *Tagže ták, no. Jinak budeme prví Vánoce vlastně trávit tady, v novim vlastně, no. (A*
64 *jak ti Vánoce probíhali, třeba ten Štědrej den?) No tag jak. (Co ste dělali?) To znáš taki*
65 *sama. Chaoz hele, přípravi, litáš ja^k..., musim se mírnit. (Jen to řekni.) Litáš jak kráva,*
66 *pak seš zhoňená, pak se fšechno zežere, průvan f peňeženkách, ti vole, to je strašni jako.*
67 *(A co cukroví?) Nepeču, nepeču, mám vod babički. (A co babička pekla?) Babička, ja*
68 *sem si nechala napict, mne stači jedno, jedno cukrovi, kteri miluju, a to sou takovi ti, ti,*
69 *ti tmavi polivani čokoládou a nahoře je mandla. (A: Ti išlski. B: Išlski, hm.) Ježíš, ti já*
70 *mužu. A babička se mne neska ptala, ja říkám: „Babi, nič jiního nepotřebuju, jenom,*
71 *jenom ti tmavi mi ud'elej.“ No, no a přítelova vlastně maminka, ta napeče, no. Já taji na*
72 *to nejsem, to já rači budu d'elat tady ti chlapski práce než tady toto, to mne nebere. (A*
73 *jak plánuješ teda Vánoce tady. Budete mit stromeček?) Budeme mit stromeček, ještě*
74 *nevím, protože si ho teprave pojedú vibrat vot revirníkú, víš, protože nam dali možnost, že*
75 *si mužeme právjé vibrat stromki, tagže jako f pohode á a jinak jesi chceš, jag ho budu*
76 *mit zdobenej, tak ho budu mit zdobenej do mñed'ena, do stara, víš, se můžete přijet*
77 *podívat potom, se vožerem, dáme po vínečku. (B: Necháme se dovist). Nechte se dovist.*
78 *A tak proč, tak taji můžete přespat, tak já akorát, že biste spali na madračkách, no, pře*
79 *vršek ešće neňí, žejo, tak biste mohli klidně. (A co štědrovečerní večeře? Děláte kapra a*
80 *bramborovej salát?) Děláme kapra, protože přítel je vášnivej ribář, tagže jako (No*
81 *prosim.) uš jenom nadával, že nechitl žadního kapra, že sem ho musela vobjednat.*
82 *Tagže von strašně rád ribaří, tagže kapra, ale teda sme museli vobjednat, tagže d'eláme*
83 *kapra, no a d'eřičkam d'eláme kuřeci prsa, žejo, protože ti kapra nejíjou, no. (To znám.)*
84 *Tagže jinak mi ribi jako milujeme, tagže to jo, tagže ribička musí bejt. No, co ešče?*

85 *(A co partneři?) Partneři? Hm, nekeri sou sviňe, nekeri sou dobři, no. Ja sem dicki*
86 *kápła na toho hajzla, a te' uš teda doufám, že ne, že jako... (Tagže te' máš stáliho*
87 *partnera?) Te' mám stáliho partnera. (A seš spokojená?) Maximálně. (Jak ste se*
88 *potkali?) Jak sme se potkali? Tak mi uš sme se znali vod mejch osumnácti let, protože je*
89 *ze stejní fsi co já, nó a tak nějak náhodně prostě ruka ruku dala a bilo to, no, a on se*
90 *rozvád'el, protože svoju manželku mñel, kerá ho jenom viužívala svim spusobém á*
91 *vlastně ona mu fšude možně zahejbala, no, tagže aš vlastně ve svím vjeku, gdi musel tak*
92 *nějak do toho asi sám dospjet, tak vlastně požádal teprave vo rozvod, že jako uš s ňou*
93 *nechce bejt, protože svoju manželku natrapíroval z jeho dobrim kamarádem f posteli.*
94 *(A tak mi řekni nějakej ten romantickéj příbějch, jak ste se seznámili, jak to začalo.) Jak*
95 *sme se seznámili nebo jak to začalo? Tak, ja uš sem bila jeho tajná láska už v mejch*

96 *osumnácti let, no a, á von diš pak našel vlastně tu svoju přítelki, tu svoju manželku,*
97 *našel ju vlastně f ti posteli s tim jeho kamarádem, tak prostě už řekl, že konečná, že se*
98 *jako bude rozvádět, nó á našel tak nějak odvalu mñe oslovit nebo prostě pozvat na*
99 *kafe, no tak sme dali kafe a kafe bilo kafe. No a sme spolu, no. (A budete spolu trávit*
100 *Vánoce. To je pjekni.) A budeme spolu trávit Vánoce a doufám, že dál ještě dalších*
101 *nejakejch iks let, no. (A říkalas, že nemáš ráda cukroví nebo že ho nerada pečeš.)*
102 *Nerada ho peču, ale miluju ho. (Miluješ ho.) Hm, mam ho ráda, ale nerada ho peču. A*
103 *ñeaki tířerností mñe nezajmaj, to mñe nebavi. To ja d'elat nebudu jako.*

104 *(A co vařeñí?) Vařeñí jo, ráda vimejšlím, jó, jako skouším a strašně ráda vařím večer,*
105 *coš mi každej nadává. Mñe se nechce spat a já večer nejvic vařím, jo, tagže jako já*
106 *dicki, ještě sem bila u našich, tak sem začla vařit a dicki sem přišla jenom s taliřama a*
107 *mamka: „Cos zase uđelala, jag budeme tlustí fšichñi, ne, ale zežrali to fšechno,*
108 *rozumíš. (Rozumim.) No a tadi diš sme, tak jako taki, jenomže tadi při řech podmínkách*
109 *zatím, neš ta kuchiň se dođelá, tak to prostě nejde tak nějak jo, ale už se řeším, aš*
110 *prostě budu nahoře něco vimejšlet si a skoušet zas a takovi no. (A co ráda vaříš?)*
111 *Fšechno, fšechno. Já rada vimejšlím, já eksperimentuju. (A gdiš sme u toho vařeñí, tí s*
112 *vlastně podnikala.) Nó a tam sem si vedla hospodu sama, tagže vlastně tam sem vařila a*
113 *vimejšlela sem si jídla fšelijakí nó a to mñe tak nějak jako bavilo, tagže ja sem si kuchiň*
114 *vlastně tam f ti hospođe držela sama, jo. (Tagže's tam i vařila teda.) Vařila sem si, ano.*
115 *Tam sem vařila. Mñela sem jednu kočku pot sebou, dvje holki, kerí vlastně mi pomáhali,*
116 *a vařila sem vlastně sama si, taji toto fšechno d'elala. (A jídelñiček sestavovala's taki?)*
117 *To sem si taki sestavovala fšechno sama. (A co ste tam třeba mñeli?) Hm, tak hlavně,*
118 *hlavně hotofki nějakí, minutki bili, minutek bilo miň, hotofki vesmñes, protože žejo, na*
119 *to kvantum lidí, co tam chođivalo, tak to muselo bejt richle na frajplace, tagže jako,*
120 *jako jó. A vesmñes to mñela's tak nějak připravení na určiti množství, tagže jako to šlo*
121 *richle. Ja sem zase nechřela, abi lidé čekali nějak na jídlo jo, abi diš opravdu přídou,*
122 *tak abi do určiti, prostě řech pár minut to tam fšechno mñeli, jo, no. Jako ja bich šla dál*
123 *do hospodi, coš jako vo to, to jako jo, jenomže při dnešñí dobje, to je, to je vo dršku, no.*
124 *Ale jako to mñe, to mñe bere tadi to, to bi mñe jako.... Teřkom tadi v Bliškovících, jak*
125 *skončil Čert, tagže možná to bude brát ta Naďa, tadi v Bliškovících, tak sem říkala, jesli*
126 *ju nemám předbjeñout. (B: Čert skončil?) Hm. Tak nevim, tak sme se z Milanem tak*
127 *jako vo tom bavili a nevim, nevim. (B: A tak tam to fuñgovalo dobře, ne?) Fuñgovalo*
128 *tam. Von to má právjje našlápli dobře a vlastně ñigde tadi ñic neñí, jo. Co je tadi dole*

129 *tadi v Bliškovicích ta jedna hospoda, tak tam chod'ijó spiš tak ňejak, von je pomalej, jó.*
130 *(B: Parlament?) Na parlamentu. Von je pomalej á tam musíš dlouho čekat na pivo, na*
131 *cokolif, jó. Potom co je na mňestečku, tak tam to vzala Andrea, to je vo ničem, to je*
132 *prostě utopije, ti dávam pul roku a skončí, no jinak tadi hospoda prostě neří jo, a tam*
133 *vona šla dobře, tam sem taki d'elala, ja sem mu jako vipomáhala tam při mateřski, diš*
134 *sem bila, tagže vlastně mám přehlet, jak, kolik von vid'elal nebo jaki mňel prostě kšefti,*
135 *jo. (B: A proč skončil?) Proč skončil? Tam to je, Kristi, protože, jak to mám říct, on*
136 *mňel manželku, ale iks let spolu nežili. Ona žila v Brně, von žil tadi a diš on si našel*
137 *přítelkni, tak protože on vlastně tu hospodu mňel u jejích rodičů ot tí sví manželki, tak*
138 *vlastně rodiče tam bidleli a gdiš von si našel přítelkni, tak samozřejmne bilo zle, tagže*
139 *ho vocuť jako vikousali, jo, no a ještě skrs ňejaki prachi, že von asi neposilal ňejaki*
140 *peňize jo, fkládal to do ti sví přítelkni, ale to bila opravdu vzácná ňeco, jo, to bila*
141 *krava na entou, ta jenom promluvila a už bis ju fackovala, to bilo strašni, tagže jako*
142 *hodně lid'í i skrs ňu jako přestalo chod'it do hospodi, jo. (B: A Milan bi do toho šel?) No*
143 *tak Milan chce, abich já ňeco hlavně, jo, jako, no. Von nechce, abich dřela jako tak, ale*
144 *abich bila jako paňi vedouci tak ňegde, tak. Tagže jako prostě at' si zařid'im ňejakej*
145 *salón nebo prostě ňeco, to von chce, jo. Ja sem prvne chtěla jako benzínu vzít ve*
146 *Štítarech, prve sem chtěla ve Vraťeňiňe vzit benzínu, a to se mu nelíbí, že to je moc*
147 *daleko, tak sem pak přemejšlela tadi ve Štítarech, jak je vlastně ta benzína, tam borec*
148 *vlastně skrachnul nebo skončil, protože se tomu nevjenoval a vlastně jednou mňel*
149 *otevřino, pak zas zavřino, tomu se musíš vjenovat, žejo. Což jako ta kljentela bi tam*
150 *taki bila, vubedz vo prázdninách... (B: To bi tadi ta hospoda bila asi lepší, ne.) No a pak*
151 *mňe vlastně tadi ta hospoda, no, tagže jako, jenomže von zase tak ňejak do toho nechce*
152 *jít, protože ví, co to vobnáší, žejo. To je, ja bich tam musela minimálne ten rok bejt*
153 *sama z ňekím třeba na vikendi, jo, a to je žejo, votevřeš v deset a to je třeba do rána...*
154 *(B: No jasně.) Do třech, do štirech. Já diš sem mňela hospodu, tak třeba sme tahli*
155 *nonstop štiriadvacet hod'in, jo, já sem aňi nezavírala, přže já sem tam mňela třeba*
156 *bandu chlapů, keří opravdu chlastali, no a zavři, žejo, no, tagže jako, a to sme prostě se*
157 *pak střídali jenom na spaňí, že sme jako aspoň na štiri hod'ini se šli vispat a znova*
158 *prostě, to bilo hrozni, ale jako dobri z druhi strani jo. Tagže jako on ví zase, co to*
159 *vobnáší, viš, ta hospoda. A von mňe chce mit doma a né takovi, abich prostě vipadla*
160 *v deset a přišla támle... (B: Tak si zařid'ime salónek.) No, von říkal, buť ňejakej psi*
161 *salón, ja říkam, to bi mňe nebavilo, tak páam, to po mňe nechťej. (B: No tak ud'eláš*
162 *nechti, já t'í budu d'elat kosmetiku.) Já sem říkala, jako tadi ti nechti, to bi mňe bavilo,*

163 jo. (B: To zas nebaví mne.) *Jo, ale někoho eště, já sem říkala buť kadeřníci, kosmetiku,*
164 *uďelat jako ve více, viš. (B: No jasne, určite.) Jako víc, právjje. (B: Komplexně službi.)*
165 *Proto von říkal, von pá, najďi si prostě nejakej prostor a bješ si do toho. Já ti ten*
166 *prostor to, zaplaťím a... (B: Hm, tak se domluvíme.)*

167 (Vím, že ťe tadi baví to zedňičeňí. Jak ses k tomu dostala?) *Tak jako hele, ja ti to povím*
168 *taghle. Já vařím taki ráda, ale víc se budu držet tadi jako, protože každej chce mít*
169 *zvelebenej ten barák, žejo, protože diš sem bila vdaná, tak sme z manželem vzali tadi ten*
170 *barák, jenomže manžel se potom zbláznil a diš druhimu sinovi bili tři mňesíce, tak*
171 *vlastně odešel za mlačí, tagže vlastně barák, kerim bil v dezolátňim stavu, kerej si*
172 *mislel, že já nedod'elám, tak prostě vodešel, jó, tagže vlastně ja sem zase taková tahle,*
173 *že hlavou prorážim zeť, tak sem řekla, prostě du do toho (A ten chlap...), tagže ze svím*
174 *tátem sme vlastně postavili, já a táta sme uďelali tadi to svépomoci, svépomoci a eště*
175 *s pomocí teda mladejch klukú, keří třeba vitezli z devítki, tak si chťeli přivid'elat, žejo,*
176 *tak zase mi pomáhali jako taghle tadi ti kluci mlad'i, ale vesmňes sme fšechno uďelali*
177 *s tátem sami no. Tagže mňe spíš baví tadi to, že sem se naučila hodně s časopisú, hodně*
178 *že se jakó pod'ivám, gdo, co, jak d'ela, tagže sem se naučila tadi to, tagže sem si todle,*
179 *co vid'íš, tak sem si taki vobložila sama, to sem si d'elala sama. (Tak to obďivuju teda.)*
180 *Tagže vlasně zedňičinu, nahoře sme stavjeli příčki, ti sem taki říkala taťkovi, to nedám,*
181 *ne, jako, to mi spadne ta zeť, a já to teda řeknu, tak von mi říká: „Šukat ťe taki nigdo*
182 *neučil, tag zd'i.“ Tagže já musela jo, já musela i přesto, že sem prostě řekla mu: „Ti*
183 *taki neumíš svičkovou a dibich ťe postavila přet plotnu, tak to neuďeláš. Von: „To mňe*
184 *nezajmá, šukat ťe taki nigdo neučil, tak d'elej.“ Tagže jako ti to povim taghle, tagže já*
185 *musela. No ale jako zase mňe to jinak ten barák ťeší, že vlastně každou cihlu na tom*
186 *baráku sem si vzala do ruki, jo, každej překlat, fšechno. Sice se mi to odežňilo na zdraví,*
187 *ale jako stejně fšechno buduješ a d'eláš, diš něco, tak d'eláš pro d'eti, žejo. (A jak*
188 *dlouho ste ho stavjeli, ten barák?) Jedenást let. (Ale stojí to zato.) Jedenádz let vlasně ze*
189 *svím tátem sme ho uďelali, za jedenást let. (No a...) To vhodnot sama, stojí to za to?*
190 *(No jist'e, že to stojí za to.) Akorát moje zdraví f prdeli. Pak mňe d'eti fláknou do*
191 *domova dúchocu a co s toho já budu mit. To sou vihlítki no. To mi taki řekl Denda:*
192 *„Mamko, ja až budu starší, tak mňe taki postaviš barák, ne? Ja říkam: „Tak to ne,*
193 *panáčku, ti si ho postaviš sám.“ A von povidá: „No, tak ten barák zustane mňe, Simon*
194 *si postavi, no a ti pudeš do domova dúchotcu,“ mi klidně řekne. Já říkam: „Ti smrade*

195 *malej, ti mne flákneš do domova dúchocu!*“ Řikam: „*Gdibi ses mňel vo mne starat a*
196 *viřirat prdel, tak mne flákneš do domova dúchocu!*“

197 (No a ten barák má taki docela pjeknou zahradu.) *Hm. (Zvířata na něm sou?) Hm.*
198 (Jaki?) *Na zahradě sou pštroši, opodál sou kačeni a opodál, abi to nešlo tak vidět zase,*
199 *tak sou tam huse, kačeni, králíki, slepice, fšeho druhu, fšecho tam je, no. (A mňela si*
200 *kozu?) Fšecho mne baví tadi to. Ano, mňela sem dvje kozeyki, mňela sem Dorotku,*
201 *mňela sem Matesa, ale Matesa znásilňoval, tak sme Matesa zežrali. (A kolik toho*
202 *zhruba máš, těch zvířat?) Jako počet? (Hm.) Pf, ježiš, to sceš jako vjedět aji králíki a*
203 *fšecho? Já nevím, tak třicet. (Hm.) Třicet dohromadi fšeho. (Hm, to je pjekni. A ňejaki*
204 *ovocni stromi?) Mám tadi. Tak samozřejmne, diš se narodí d'ite, tak musíš zasázet*
205 *strom, žejo, tagže máme tadi štiri ovocni stromi, te' sem přikoupila pátej, tagže pjet*
206 *ovocnejch stromú. Je tam hruška, třešňa, švestka, jabloň, no a budu zházet ješče další*
207 *švestki, no tak slivovica, žejo, no, tak jako. Tadi jede slivovica, vínečko, co misliš.*
208 *Bacile, musime vihnat. (Vipálit.) Žádni práški.*

209 (Já vím, že tadi taki v Bliškovících probihá posvícení.) *No. (Jak to probihá u vás?) Hm,*
210 *posvícení probihá průvan f peňežence, žejo, d'eřički, kolotoče, no jinak to probihá, že je*
211 *kačena vlasně, knedlo, zelo, kachna, no a pak se de jako na špacír se de, na kolotoče, no*
212 *a pak je zábava, no a to uš každej naplní tak, jak potřebuje. Tagže dobri, ale jako*
213 *bejvají vlastně každej den ňeco je, jo, bejvaj kolotoče, pak je zábava, v ned'eli je*
214 *dechofka zase pro starší, jako na ten vikent je tadi vižití dost, no. (A májka se tadi*
215 *staví?) Mája se staví, ano. Ta se staví. (Na mňestečku?) Na mňestečku. No, staví se. (A*
216 *muzikant'i vás neopcházijou? To je pak aš v rámci tí dechofki.) Ne, to je zase masopust.*
217 (To je masopust.) *Ne, to je masopust, diš je, zase, viš, pořbiváňi basi. To je ňeco jiního.*
218 *To se nevopchází jako taghle, diš je posvícení.*
219 *To je zase ňeco jinačího. (Jo.) Viš. To je, diž je masopust.*

Promluva č. 5

1 (Mužeš se mi přectavit? Otkut seš, kolik t'í je let, gde ses narod'ila?) *Tak ja sem, ja se*
2 *menuju Monika Prochásková, je mi dvacet let, bidlim v Bliškovících, teřka studuju*
3 *druhím rokem podnikáři na Středňi škole řemesel a služep a narod'ila sem se ve*
4 *Znojmně, sedmiho dvanácti devadesát pjet. (A d'ectvi prožívalas gde?) Tak d'ectvi sem*
5 *prožívala v Roskoši u Jevišovic. Tam sme bidleli na hájence, protože tařka bil mislivec,*
6 *tak mňel jakobi takovej firemňi dum. Do školki sem chod'ila dó, taki do Jevišovic, mňela*
7 *sem tam spoustu kamarádú, furt sme hráli ňejaki hri, chod'ili sme na procháski, stavjeli*
8 *sme rúzní domečki. (A jaki hri třeba?) Tak sme hrávali třea na schofku nebo pucle sme*
9 *stavjeli, pekseso, ňejaki lego sme stavjeli.*

10 (Á co bábički a d'edové? Tis mňela i v Jevišovicích nebo f ti Roskoši?) *Né, babičku*
11 *jednu mám v Bliškovících a jednu mám v Novich Sirovicích, vobje dvje mám teda stejňe*
12 *ráda, protože sou vobje dvje upľně užasni. Strašňe ráda tam jezd'im na víkendi aji teřka,*
13 *i diš mi je dvacet let. Diš sem bila malá, tak sem tam bila skoro každí víkent, abi si*
14 *mamka od nás otpočinula z bráchem, prže sme bili docela rošťáci. Nó, z babičkou sme*
15 *furt hráli ňejaki hri, furt nám četla pohátki, chod'ili sme na procháski, d'ivali se f televizi*
16 *na rúzní pohátki. Hm, z d'edem taki dobrí, ten, ten si s náma furt povídal, co sme d'elali*
17 *a taghleť. No, mám jenom jednoho d'edi, jeden uš nám zemřel před desetí leti, no. (A*
18 *jak se stalo, že ste s řech Jevišovic se přest'ehovali do Bliškovic?) Tak já sem se*
19 *přest'ehovala vlastňe, do prvňi třidi sem začla chod'it v Bliškovících a přest'ehovali sme*
20 *se z dúvodu toho, že nám onemocňel d'eda a mamka se o ňej chřela starat, ale bohužel*
21 *neš sme se přest'ehovali, tak d'eda umřel, tak sme se tam přest'ehovali g babice, pak sme*
22 *si koupili bit a teřka bidlime vlastňe z mamkou a z mamčinim přítelem a z bratrem. (A*
23 *gde konřrétňe v Bliškovících? Říká se ňejak tí částí? Já vim, že ten, ti Bliškovice sou*
24 *tak jako rúzně ...)* *No, mi máme Bliškovice rozd'eleni na částí, třeba Žlebi, Bud'in, u*
25 *hřišře, bitofki, tak já bidlim v bitofkách u hřišře, sme taková jako tam parta f řech*
26 *bitofkách, že si řsichňi jako rozumíme, no i gdiš jako pomlouváme se, ale tak to je řsude,*
27 *no.*

28 (Tak na školi uš sme trošku narazili, to znamená, mateřskou školu...?) *Mateřskou školu*
29 *sem teda chod'ila sem do Jevišovic a ot prvňi třidi sem nastoupila do Bliškovic, tam sem*
30 *chod'ila až do deváté třidi á na učňák sem šla na kuchař a čišňik, coš je třiletej obor, a*

31 *teťka sem si uďelala dvouleté, dvouletou năstavbu, coř je podnikăní, a do budoucna*
32 *bich chťela vlastní hospodu. (A jeřt'e teda, gdiř se vrătím k t'em školám, gde se t'i*
33 *nejvíc líbilo?) No tak samozřejmňe, že záklatka asi bila nejlepří, protože bila nejlechčí.*
34 *Ten, ten učňák taki nebil špatnej, nejťeři je teda teťka ten maturitňí obor, coř mňe d'elá*
35 *problém matika. To mi d'elala problém i na učňáku i v devăti tříd'e. To já jako, diř se má*
36 *počítat, tak to mi moc nejde. No, tagže se mi nejvic libilo na záklatce, samozřejmňe*
37 *v první tříd'e, prodože sem se tam teřila, že jo. No, pak nejťeři bila taková asi devătá*
38 *třída, to sem se rozhodovala, kam pudu, ale já uř vod malička sem jako ráda vařila a*
39 *furt sem roznăřela jídlo a tohlencto, tagže sem vjed'ela, že bich chťela vlastní hospodu,*
40 *tak snat se to splňí. (No a který předmňet mář nejrači?) Nó tak teťka mňe docela baví*
41 *ekonomika nebo marketinj, to coř, nebo finanční gramotnost, to taki neňí špatní, mňela*
42 *bich asi řic čeřřinu, a teda nejmiň ráda mám tu matiku no a učetňictvi, tam jak se má*
43 *počítat, tak to mi d'elá docela problémi, no. (A tag hlavňe, že t'e baví to vařeňí...) Jó, to*
44 *mňe baví, to já vařim doma pořát. (Tak a gdiř seř teda viučená kuchařka nebo kuchař*
45 *čiřňík, tak vařili ste ^{ne}jaká klasická jídla nebo i ňejaká, ňejakou cizi kuchiňi?) No, tak na*
46 *praksi to sme vařili jakobi na odborňáku, coř sou jakobi kuchiňe pro nás, pro učňe.*
47 *Tam sme vařili jako řiski sme tam smažili a takovi normální jídla, svičkovou, rajskou.*
48 *Ňic jako neobviklího, no. (Tagže česká klasika vícemňe.) Čeřřá klasika, no. (A gdiř*
49 *teda ráda vařiř, tak vařiř i doma?) Vařim doma, no jako vařim často, ale ňegdi se mi*
50 *teda nechce, no, protože hodňe vaři mamka a mamki přítel. Nó, ráda d'elám jako takovi*
51 *ňejakí richlejší jídla, třeba řízek, smažák, hranolki, jo, a takovi, že na ti omăčki moc*
52 *nejsem, no. (Tak to znamená, že jídlo i ráda jíř, i diř to na tobje teda neňí vid'et.) No, tak*
53 *já, to já ráda jim, to já docela aji fřechno sňim, mamka mi říká, že sem takovej malej*
54 *fřežravec, ale nejrači teda mám picu, smažák, kuřecí řízek, hranolki, kroketi, miluju*
55 *omăčki, jako je svičková, rajská, mám ráda aji třeba, já nevim, no a to je s t'ech mejch*
56 *nejoblibeňejřich jidel asi fřechno.*

57 (A jeřt'e diř se vrătím k tí hospod'e, uř to mář ňejak jako víc naplánovaní? Gdiř teť
58 studujeř to podnikăní, asi na to nemář moc čas, ale uř tak jako trochu asi přemířliř. Gde
59 bi ta hospoda třea mňela bit, co bis nabízela, jak bi bila velká...) *No určiťe, určiťe bich*
60 *chťela v ňejakim vječim mňeřt'e tu hospodu, protože tadi v malích, třea v Morafřkich*
61 *Bud'ejovicich, je docela jako hodňe hospot, restauraci a moc se to tadi neuživí, tak třeba*
62 *v Brňe, protože tam, já bich chťela hospodu, gde se nevaři, ale spíř ňejakou takovou*
63 *jakobi kůl no, že prost'e se tam schăzijou d'ecka a tagleť. No a přítel, ten je ná, na vejřce*

64 *v Brně a ja gdiš sem tam bila, tak tam sou pořát hospodi narvani, tam se aji rezervujou*
65 *různí prostě místa a taglenco, tak třeba v Brně nebo ták, no, určité né f tadi f těch*
66 *menších mňestech nebo na vesňici.*

67 (To je rozumní. No, gdiš sme narazili na toho přítele, řekla bis mi, jak ste se seznámili?)
68 *Jak sme se seznámili? No tak to sme se seznámili ná, na diskotéce na Kotvje na*
69 *Vranovje, to zrovna bila pjenová párti, no á jak sme se přesně seznámili... No, nějak*
70 *sem do něj strkla a kámoška ho už znala, tak sme se seznámili, pak sme si nějak psali,*
71 *začal za mnou jezďít, nó a vot ti dobi sme spolu, no.*

72 (Tak ještě se ťe zeptám na tvoje zájmi. Co ráda d'eláš?) *Tak třeba ráda cestuju, mám*
73 *ráda tanec, sport, ráda plavu, jezďim na ližích, na snoubordu, mám ráda módu, ráda*
74 *čtu časopisi o módě nebo aji o vařeňí. (Kam cestuješ? Nebo jakí zemňe's nafšťívila?)*
75 *Tak já sem toho teda moc nenafšťívila, bila sem jenom f Chorvacku, f Itálii, na*
76 *Slovencku a v Německu. (Ti jižňi zemňe asi spíš k moři neš poznávací.) No, k moři,*
77 *k moři, no. Moře mám ráda no, ale uš sem tam asi dva roki nebila, což mi docela chibí,*
78 *no. (Tak třeba letos.) Třeba letos no, za maturitu.*

79 (Tak ještě bich se ťe zeptala na zviki nebo tradice, jesli nějaké dodržujete, a začala bich
80 třea Vánoce, protože ti sme tet' prožívali fšichňi nedávno. Tak jak ten Šťedří den
81 vňímáte? Vňímáte ho jako nějakí slavnostňi den, nebo jako bježňi den, nějak to
82 neřešíte.) *Tak Vánoce, to je vlasňe múj nejoblibeňejši svátek, hlavňe sme celá rod'ina*
83 *pohromaďe. Začne to ťim, že se ráno zbud'íme, nasňidáme se, vječinou sňidáme*
84 *vánočku z marmeládou a kakao, potom z mamkou nazdobime stromeček, taťka zat'ím*
85 *obaluje řiski, brácha, ten je klasicki na počítači, ten se jako do toho nějak nezapouje,*
86 *on je uš, jemu je přez dvacet, tagže jeho to nějak nezajmá, strašnej voprus je to pro něj,*
87 *nó, potom objedváme, to vječinou objedváme vívar á, ježiš, co objedváme, co sme mňeli,*
88 *mi sme mňeli nějakou omáčku, jo, rajskou sme mňeli na objet, hm. (To je takoví*
89 *nezviklí.) Hm. Objedváme rajskou, pak se deme s našima projít, d'iváme se celej den na*
90 *pohátki, protože celej den dávaji f televizi nějakí pohátki, nó a potom, vlastňe, u nás je*
91 *na Vánoce aji babička, protože je sama, tak abi neslavila Šťedrej den sama, tak kolem*
92 *šestí dem večerět, večeríme polířku, vívar a máme na večerí vepřovi řízek, kuřeci řízek a*
93 *ribu, protože já z bráchem ribu nejíme, a taťka, ten si dá ribu, ale dá si k tomu aji ten*
94 *vepřovej řízek. No, tagže tagleť. Máme k tomu bramborovej salát, každej rok teda máme*

95 *kolu a každej rok ju vilijeme na stúl, to je prost'e naše taková tradice, ale jinak jako*
96 *taglet' žádni tradice aňi neslavime jakože ňejaki to olovo nebo taghlet'. Pak až dojíme,*
97 *tak si dem fšichňi rozbalit dárečki. Tak mamka vdicki rozdává, no a pak, až dobalime,*
98 *tak to fšechno uklid'ime, toghlet', lehneme k televizi a pak deme na púlnoční a... U nás je*
99 *pulnoční teda v deset hod'in v Bliškovicích, což je docela super, protože já bich do ti*
100 *dobi asi usla do dvanácti. No a pak třeba vopčas pust'ime i ňejakou petardu.*

101 (No a gdiš sme u těch Vánoc, tak se nám blíží Velikonoce.) *No. (Ti u vás probíhají*
102 *jak?) To je teda můj miň oblíbenej svátek. Ti u nás probíhají tak, že každej rok sme u*
103 *mňe nebo u kamarátki a prost'e kluci to vijou, že sme u mňe nebo u kamarátki, zdobime*
104 *vajíčka, různí čokolátki si nachistáme, jo, stuški a tak, no a pak chod'ijou vlastně kluci,*
105 *tak nám vždicki višlehaji, tak jim dáme vajíčko, ňejakiho panáka, protože voňi uš*
106 *nechod'ijou vo čokoládu, ale de jim vo to se opít. No a pak vječinou si, se sejdem u*
107 *kamarátki a fšichňi jako to společně slavime. Vždicki si to ud'eláme jako v ňejakim*
108 *tématu, že si třeba dáme ňejaki maski nebo fšichňi máme klobouki, paruki. (A pečete?*
109 *Třeba beráňki nebo ňeco podobního?) Beráňki spiš kupujeme, mamka na to pečeňi moc*
110 *neňi. (Chápu. A jak barvite vajíčka?) Barvou, jakože koupime, a nebo teřka posledňi rok*
111 *sme kupovali jakobi barvení no a nebo aji to d'eláme jakobi, že to dáme do siloňki a*
112 *dáváme tam list'i. (List'i čeho?) List'i ot stromu a dáváme to do černího čaje. (Hm.) Tak*
113 *to vipadá taki pjekňe.*

114 (Tak a ješ'e mňe zajmá posvíceňi. To u vás bívá ke konci srpna.) *Hm, ke konci srpna.*
115 *Tak to mám taki docela ráda, to dicki pozvem rod'inu ná, na objet, pak deme společně*
116 *na mňesto, tam máme ňejaki ti atrakce, lavicu, kolotoče, no, tak dicki mi tařka vistřelí*
117 *rúžičku a z mamkou si koupime pendrek a pak si klasicki sednem ňekam na piřko celá*
118 *rod'ina a povídáme si. (Pečete cukrovi?) Ee. (Nepečete?) Ee. Nepečeme cukrovi. Mi*
119 *třeba gdiš máme z Vánoc cukrovi, tak ho vindáme, ale nepečeme. (A na posvicenskou*
120 *zabavu chod'íte?) Já jag gdi a mamka s tařkem, ři chod'ijou vždicki.*

121 (A jak si přectavuješ svoji budoucnost? Tak uš tadi jisté náznaki zazňeli, třeba vlastní
122 hospoda.) *Hm, tak určíte bich chřela vlasňi hospodu a určíte bich chřela rod'inu, což*
123 *bich chřela jako přitele a d'eti. Prvňe bich chřela kluka a potom holčičku. Určíte bich*
124 *chřela psa a muj sen vždicki bil mejt koňa, hm, tak uvid'ime. No, chřela bich mejt*
125 *ňejakej menší baráček, protože mňe nebavi moc uklízet a diš je velkej barák, tak je toho*

126 *moc, ale určité bych nechtěla bidlet v bitofce, protože bych chtěla mít nějakou zahradu,*
127 *tam bazén, pergolu, kde se může grilovat. (Tagže to spíš něgde v nějakí vesničce u Brna*
128 *neš přímo v Brně.) No, to určité no, něgde na nějakim klidnějším místě, kde nejezdí*
129 *moc aut, kamiónú. (A máš už vimišleni jména pro děti?) Mně se strašně líbí Natálka*
130 *pro holčičku a pro kluka Oliver. (To je heski méno.)^{Ta}kovi neobviklí, ale...*

Promluva č. 6

1 (Tak skus se mi nějak přectavit.) *Tak menuju se Davit Coufal, je mñe osumnáct let a*
2 *vlastñe vod narozeñi bidlim v Bliškovicích. (A gde trávils d'ectví?) Trávil sem ho*
3 *v Bliškovicích, vlastñe narodil sem se tam, nebo narodil sem se ve Znojmně, ale vlastñe*
4 *potom sem bil celou dobu v Bliškovicích. Žijeme tam v rodinim domku s rodinou,*
5 *vlastñe z babičkou, z mámou, s tátou a z bráchem. Teťka teda druhej rok s náma bidlí*
6 *moje přítelkiñe. Á vlastñe d'edu nemám a jezdil sem, nebo prarodiče vlastñe ot, s tátové*
7 *strani sou v Bliškovicích a z mámini strani sou v Novich Sirovicích. Tagže tam sem*
8 *jezdil na prázdnini v d'ectví a tam sem jako ñigdi ñejak moc kamarádú, tam jako se*
9 *z moc lidima neznám, ale v Bliškovicích, tam sem mejval hodñe kamarádú, protože sem*
10 *vlastñe hrával fodbal ot čtyř let á tagže vječinu času sme prostě trávili veñku na hřišti*
11 *kopáním prostě do balónu a potom začli ostatní zálibi, začal sem kouřit, potom sme*
12 *začli chodit hrávat hokej, protože tam vlastñe máme zimñí stadion, ták sme chodili*
13 *hrávat tam hokej. No a přez zimu hokej, v léte fodbal prostě, pořát ñejakí blbnuři.*
14 *Potom začli takoví motorki a takoví ti blbosři vlastñe, co bi se dalo řic, že u každího.*

15 (No a kams chodil do škol?) *Do školki sem chodil v Bliškovicích, do školi vlastñe na*
16 *základñi školu taki, tam je vlastñe devíiletá základñi škola á je to tam super na tí*
17 *základñi škole v Bliškovicích, učitelé prostě, vibaveñi školi, fšecho je tam bomba. (A*
18 *na středñí?) Na středñi chodim do Morafskejch Bud'ovic, chodil sem dva roki na*
19 *mechanika seřizovače, vlastñe obor s maturitou. Ocať mñe po dvou letech vihodili, tak*
20 *sem šel na automechanika. (Tagže nejvíc se ti asi líbilo asi na tí záklatce.) Jó, asi jo, no.*
21 (A maš ñejakou historku, co bi sis třeba pamatoval z ñejakí...?) *Ze záklatki? (No třeba,*
22 *ñejakou fřipnou...)* *Fú, hm, to bude problém, to já nevím vubec. (Jako už nepamatuješ?)*
23 *Hm, nevím vubec. Teťka se mñe zrovna vubec žádná nevibavuje, žádná fřipná historka.*

24 (Tak to nevaďí. Hm, tak sme narazili, že bidlíš dva roki s přítelkiñí.) *Ano. (Skusil bis mi*
25 *řict, jak ste se seznámili?) É, fšecho to začlo tag vlastñe, že ona se přistěhovala do*
26 *Bliškovic, ona bidlela v Jeseñikách a přistěhovali se do Bliškovic a já vlastñe, jag hraju*
27 *fodbal, tak sem se šel zrovna podivvat na fodbal á ona šla okolo, nó, prostě sem upé na*
28 *ñi zustal koukat, že prostě co to je za holku, že ji vubec neznám. Nó a tak ñejak jakobi*
29 *sme se do sebe zakoukali á začli sme si psávat, potom sme se začli vídat, nó asi po dvou*
30 *mñesicích sme spolu začli chodit a teťka to bude dva a třištvrte roku, co sme spolu.*

31 *Rodiče má perfektní, jakože fšichňi spolu vicházíme, i já s jejima i ona vlastně s máma.*
32 *Bidlíjou taki v Bliškovících, má tři sestri á mají hrozne moc psú doma a takovejch vjecí.*
33 *(A ona teda bidlí v Jeseňikách nebo se přístěhovali do těch Bliškovic?) Přístěhovali se*
34 *do Bliškovic.*

35 *(Tak se pomalu dostáváme k těm tradicím a zvikúm.) Ano. (Začli bichom asi*
36 *Vánoce.) Hm. (Ti máme tak ještě v živí pamněti. Dodržujete nějak Vánoce, slavíte*
37 *je?) Áno, áno, slavíme to vlastně tak, řekl bich, tak asi jako každej, že o Vánocích*
38 *vlastně nazdobíme stromeček, potom snažíme se bejt celej den spolu, d'eláme takoví to*
39 *vlastně, že se neji maso, ne, tak jakobi krupičnou kaši k objedu, prostě a takoví ti vjecí,*
40 *abíme vid'eli to zlati prasátko á potom vlastně na večeri máme řiski s kapra*
41 *z bramborovim salátem a ribi polítku á potom vlastně po večeri, aš sme jakobi fšichňi*
42 *spolu, fšichňi dojedino, tak deme vlastně rozbalovat dárki pot stromek. No a potom se*
43 *nejak sedíme u televize, koukáme fšichňi na pohátki a... (A snídáte něco?) Ne, ne, ne, já*
44 *nesnídám vůbec jako, aňi, aňi na Vánoce, aňi at' je cokolíf. (A jaki dárki dostáváš?) Jé.*
45 *Na Vánoce, jo? (Ehm.) Vječinou to bejvaji takoví ti parfěmi a takoví oblečeňi a takoví to*
46 *jako tradičňi, jakobi mi nějak na ti dárki nelpíme jakobi, abi to prostě bilo nějak moc*
47 *nebo tak. (Tak a pořádaji Bliškovice nějakí akce...) Jako na Vá... (... gdiš sou Vánoce?)*
48 *Na Vánoce? Fu, máme tam bliškovicej jakobi ohňostroj, že vlastně obec ud'elá, a*
49 *potom je tam rosvjecováňi vánočňiho stromku, což je asi, dalo taki bi se řict, fšude jo,*
50 *tak tam, nevím, d'eťi jakože ze školi a ze školki spivají a prostě mají tam fšichňi nějakí*
51 *vistoupeňi, no a potom se rosvicuje vánočňi stromeček, je tam ten svařák a prostě*
52 *takoví vjeci a jarmark se tam prodává a... (A ten ohňostroj je na ti Vánoce nebo aš na*
53 *Silvestra?) To je, ajo vlastně, to už je asi na Silvestra. Já si mislim, že to je třicátího, no,*
54 *tak to už neňi na Vánoce, to už je na Silvestra, no. (A toho Silvestra tráviš nějak*
55 *speciálně?) Nó taš asi, řekl bich taki, asi jako každej. Silvestr, tam to vječinou bejvá*
56 *takoví jako dobrí no, f'tech Bliškovicich. (A nějakí tradice na ti Vánoce, třea nějakí jako*
57 *rozřezavaňi jablíček nebo liťi olova?) To sme vždicki sme to d'elali jenom na záklatce*
58 *vlastně, jak se to tam ukazuje, tak tam sme rozřezávali jablička, jesi budeme mit*
59 *hvjezdíčku, potom sme házeli tu pantoflu za sebe, jesi se i holka vdá, nebo nevdá, nó, a*
60 *já nevím, prostě takoví vjeci, ale jakobi doma nič ned'eláme.*

61 *(Hm, a co Velikonoce? Seš kluk, to znamená, že bi ses jich jako mohl aktivně nějak*
62 *jako taki účastňit.) Velikonoce? To se u nás taki jako, bich řekl, pořádá ve velkim jo,*
63 *proto jakobi dalo bi se řic, že tam chodíjou fšichňi kluci uplne fšude, at' ti lidí znáte,*

64 *nebo ne, po Bliškovících á tradičně prostě žilu, chodí se s košíkem, dostáváte slatkošti,*
65 *vajíčka, opčas taki se popije trošku. Nó, Velikonoce sou jako v Bliškovících perfektní,*
66 *tam vízdoba po fši, ale jakobi obec že bi něco jakobi pořádala na Velikonoce, to vubec,*
67 *to vubec nič, tam prostě akorát vo těch lidech no, že chod'ijou. (A chodíte i po*
68 *polední?) Ne, ne, ne, tam už je to pak, tam na nás holki lijou kible vodi.*

69 (Tak mám tadi ještě jednu vjec, co bi mne zajmala, a to je posvícení.) *V Bliškovících?*
70 (Ehm.) *Tak mi v Bliškovících vlasně máme posvícení na konci velkejch prázdnin á slaví*
71 *se tam, nebo slaví, řekl bich, že je to tam taki docela ve velkim, vlasně obec tam pořádá*
72 *zábavi posvícenski á máme tam kolotočé, tagžé jakobi pro ti d'eři a pro ti mlači jakobi je*
73 *to tam fakt bomba, protože je tam toho fakt jakobi, řekl bich, dost na takovou ves, co*
74 *tam máme mi, no akorát teřka f poslední dobje to prostě pořát upadá, protože je to furt*
75 *draši a draši, lidi nemaji peníze, a tak tam chod'i pořát míň a míň lidí, no, tak máme*
76 *strach, abi to nějak nezaňiklo. (A doma to posvícení nějak slavíte? Jakože třeba pozvete*
77 *hosti, ud'eláte nějakí jídlo...)* *Jo, jo, tak to jako, no, že bisme zvali hosti, jakobi pozveme*
78 *takovou tu nejbliši rodinu á d'elá se kachna se zelím a s knedlikama jó, prostě sed'i se a*
79 *povídá se a takovi příjemni počasí a...*

80 (Tak sme tak trochu jako narazili na ti jídla.) *Ehm. (Máš nějakí oblíbení?) Asi*
81 *svíčkovou. Svíčkovou, tu mám asi úplně nejrači, no. (Co ještě dál ráť jíš?) Dál? Tak*
82 *maso každopádne na úplně asi na fšechni spúsobi. Zeleňinu, tu mám taki ráť, teda*
83 *kromně rajčat a brokolice, to úplně nenávidím, jinak je mne to asi úplně jedno jakobi,*
84 *co bi bilo k objedu, ať je to sladki jakobi nebo slaní, to je jakože, fakt sním, dalo bi se*
85 *řict, fšechno.*

86 (Á je ti osumnáct.) *Áno. (To znamená, že bis mohl mít jako nějakí takoví zájmi ještě*
87 *jako aktivnější.) Jo, jo, jo. Tak... (Máš nějakí?) Vlasně hraju teda štrnác let fodbal,*
88 *pořád ho hraju. Teřka poslední rok sem začal chod'it do posilovni, tagže vlasně chod'im*
89 *štiřikrát za tejden cvičit á co miluju, tak sou prostě motorki, to vot šestnácti prostě neňí*
90 *den, co bich na tí motorce nevijel a prostě to, u toho se asi budu držet a u toho zústanu,*
91 *no. (A máš svou vlastni?) Jojojo.*

92 (A hospodářství doma nějakí máte?) *É, vubec nič, máme doma akorát dva psi a jednu*
93 *kočku, jinak sme fšechno zrušili, fšechni králíki, prasata, co sme vlasně mejvali, tak už*
94 *vubec nič nemáme. Akorát teda co, tak zabijački vlasně se u nás d'elají, funguje to*

95 *vlastně na tom, že si koupíme vlasně živé prase, pozveme si řezníka, deme, to prase si*
96 *vlasně dovezeme domů, tam se zastřelí, potom se hodí na, říká se tomu, jakobi na kozi a*
97 *tam sou takoví žebřini, vipadá to jak velkej dřevjenez žebřík, položí se to vlastně na to á*
98 *celí to prase se posipe, říká se tomu smole, je to takoví, takovej bílej prášek, vipadá to,*
99 *ja nevím, jak pudr nebo zásip do bot nebo já nevím, a posipe se vlastně to prase a*
100 *potom se to polivá vřelou vodou a zeškrabávají se štetěni s toho. Aš je vlastně prase celí*
101 *oškrabaní, tak se rozřízne na dvje púlki, povjesí se, nebo tak povjesí se prvne, pak se*
102 *začne pomalu rozřezávat, vlastně vivrhnu se vnitřnosti, potom se to, to vlastně, co je*
103 *s toho potřeba, tak se očistí a prostě schová a potom vlastně se prase začne porcovat,*
104 *potom se ořezává sádlo a takovi vjeci, škvařijou se s toho škvarki vlastně ze sádla,*
105 *potom se z vnitřního sádla se zase nechává jakobi na smažeňi, jak se vlastně bejvá jako*
106 *misto oleje, potom se vlastně d'elaj' jitrnice, jelita, tlačejki, paštika, játrová paštika,*
107 *prostě úplně vlastně fšechno, co človjeka napadne, tak si s toho prasete může ud'elat.*
108 *Maso se vždicki nechá a pak se prostě jí. (Tagže d'eláte viceméne fšechno, co se na*
109 *zabijačce d'elá.) Áno, áno.*

110 *(A cestuješ?) Moc ne, moc ne, ne ne ne. Akorát každej rok teda jezdíme k moři, jednou*
111 *sme bili f Tunisu, v Řecku, ale jinak se snažíme vječinou Chorvacko. Loňi sem teda bil*
112 *f Černí Hoře na štrnáct dní, ale jinak se snažime vječinou jakobi s rodinou Chorvacko,*
113 *že je to takovi nejbliší, takovi nejlepší ceni tam a vlastně dá se to tam na ten tejden,*
114 *štrnáct dní úplně ideálně přežít. (A po Česki republice ne?) Po Česki republice akorát*
115 *jezdíme g babičce vlastně ot přítelkyně. Ta má vlastně babičku v Jeseňkách, tam, jag*
116 *bidlela, tagže tam vždicki jednou za ti dva mñesíce na ti tři, štíři dñi vždicki zajedeme,*
117 *abisme sme vid'eli, a jinak jakobi ñejak moc necestujem po Česku.*

118 *(A přivid'eláváš si ñejak?) No, snažím se vlastně si přivid'elávat, na prakse choďim tadi*
119 *v Morařskejch Bud'ovicích do pneuservisu, ñejakej Drapač se menuje, tak tam vlastně,*
120 *co tam bejvám přesčasí, tak si přivid'elávám, a jinak přet dvouma rokama, jak sem bil*
121 *na ti střední škole, tak sem vlastně jezdil d'elat zedničinu do Rakouska, tam sme vlastně*
122 *před'elávali uplne celou stodolu, akorát že to prostě bilo místo školi no, tagže to bilo*
123 *jakobi takoví, a tetka vlastně, jak d'elám toho automechanika, tak ešče s tím*
124 *pneuservisem, tak sem vlastně poznal človjeka, kterej d'elá střechi a vlastně fšechno*
125 *ohledně dřeva, no a tak vlastně jezdím d'elat střechi a jakobi tadi tu truhlařinu, tesařinu*
126 *prostě s ním no. A jinak jakobi brigádi ñejak moc neto no.*

127 (A co ňejakí pláni do budoucna, už přemejšlels?) *Nó, jo, přemejšlel sem, nebo*
128 *přemejšlel, spíš mňa to tak jakobi bilo obeznámeno, protože vlasňa táta má autodopravu*
129 *á tagže sem si jakobi né nemohl vibírat, ale prostě chcu mu f tom pomoct, prostě je to*
130 *rod'inej podnik, tagže nechcu to ňejak zavrhovat, tagže, a vlasňa aš dodělam*
131 *automechanika, tak počkám do jednadvaceři, abich vlasňa mohl jezďit do zahraňiči*
132 *s kamionem a pújdu na kamion. Chťel bich si vzit jednu přítelkňi, mit prostě spolu*
133 *rod'inu, dvje d'eti uplňe ideálka á co teda, tak sem milovňík psú, jinak ňejak jakobi*
134 *zviřata moc nemusím, tagže prostě bich chťel mit velkej barák, coš vlasňa mňa asi*
135 *zustane ten v Bliškovících, a chťel bich mít strašňa moc psú a dvje d'eti a prostě žít*
136 *spolu ňejak šťastňa, jak se říká, aš na vjeki.*

137 (A v Bliškovících taki máte pár ribňíku, já je teda moc neznám, ale vim, jako že tam je
138 ňejakej Háj a Mácák. Chodíš se tam taki třea koupat?) *Kluci jakobi takle z Bliškovic*
139 *nebo d'ecka tak si misim, že tam, že se tam chodí koupat, ale jakobi já se nechodím*
140 *koupat vubec ňikam do ribňíků, protože sem mňel jednu negativňi příhodu á to vlasňa*
141 *vzňiklo tak, že ve vedlejší vesňici, ve Čřidružicích, sme se chodíli koupat, tam je taková*
142 *nádrš a vlasňa koupali sme se, nevím, tři, štiri dni a já sem tam potom skočil a natekla*
143 *mi voda do nosu a dostal se mňa na nosňi mandle ňejakej streptokok, jenže sme to ňigdo*
144 *nevjed'eli, jo, já sem vlasňa přijel domú uplňe f pořátku, druhej den sem se zbud'il, mňel*
145 *sem na sobje pár pupiňkú, tak to bilo jakobi ještě f pohod'e, no a potom vlasňa každej*
146 *den to bilo pořát horší a horší prostě, potom už sem bil jak jeden velkej pupínek, no, tak*
147 *sme jeli g doktorce a ta řekla, že prostě okamži'e musim nastoupit do špitálu. Tak sem*
148 *šel do nemocňice, vlasňa tři tejdni mňa prohlíželi, neš vlasňa přišli vúbec na to, co mi*
149 *je, a potom teda řekli, že to je na těch mejch nosňích mandlich, že tam mam ňejakiho*
150 *toho bacila a vlasňa že to spusobuje ňejakou takovou virášku, tak mňa štrnáct dňi*
151 *potom mňa mazali dechtem, tagže sem smrd'el jak asphalt, ňigdo se mnou nechťel bejt na*
152 *pokoji, tagže sem trávil fakt přes púlku prázdnin v nemocňici á potom vlasňa púl roku*
153 *nato sem bil na viřezáváňi nosňích mandlí, jo, vlasňa vot ti dobi mám klit, akorát se*
154 *nechodím ňikam koupat. Nechodím teda aňi na koupališťe, protože su náchilnej na ti*
155 *bradavice, jak je taková ta bradavičnatá šupina, že to ňekomu spadne, tak se to prostě*
156 *na mňa vzdicki chiťi a strašňa moc to mívám, tagže vubec ňikam nechodím, ale mi*
157 *máme bazén doma, tagže se chodíme koupat tam. (A ňejakí památki v Bliškovících?)*
158 *No tak já, jelikoš su mladej, jako plno mladejch zná hodňa památek, ale jakobi já se o*

159 *tom nikdy nějak nezajmám, ale vim, že tam vlastně máme kostel svatého Bartoloměje*
160 *nebo jak se menuje, vůbec teda nevím, gdi bil postavenej, ale vlasně gdiš sem bil ot*
161 *první, f první třídě, tak sem chodil do náboženství, do páti třidi mne to vidrželo, potom*
162 *nám vlastně odvolali faráře, tak sem tam chodit přestal, no a potom tam máme nějakí*
163 *kaplički, to vůbec nevím, jak se menujou, eště tam máme památník vlastně padlých*
164 *z druhí svjetoví válki, to vim, protože se tam vlastně každě rok chodí spívat himna*
165 *Česki republiky, ale jakobi jinak památki v Bliškovicích už si asi nič nevibavuju. (...)*

166 (A gdiš sme u těch hup teda, eště sem si spomněla, že bi mne zajmalo, vaříš?) *No,*
167 *vařím, peču, já nevím no, gdiš sem doma sám nebo tak, tak vůbec jakobi nemám*
168 *problém si uvařit cokoli, neznám teda takoví jakobi recepti třeba jag zná moje babička*
169 *s mámou nebo přítelkyně, že bich si to fšechno pamatoval naspamnět, ale jakobi gdiš si*
170 *vezmu recept, jakobi co tam patří, tak prostě vůbec nemám problém s tím jakobi uvařit*
171 *cokoli. Jinak teda mne fšichni říkají, že peču viborni buchti, né že bich se chtěl chlubit,*
172 *ale říká se to, á mám vaření hrozně rát, prostě mohl bich se tím klidně i žít, jakobi*
173 *fakt bi mne to bavilo a bes vaření bi to asi prostě nešlo, no. (A co třeba rát vaříš?) Já*
174 *vařím, já nejrači asi peču buchti, ale jinak gdiš vařím, tak třeba kuřecí prsíčka na*
175 *přirodno prostě s krocketama nebo hranolkama, to úplně miluju, ale jakobi jinak třeba*
176 *s vlastně z mim bráchou, mám jinak jednadvaceřiletího bráchu, a s tím teda, gdiš tak*
177 *jakobi sedíme spolu a povídáme, tak si vječinou kuřecí prsíčka nakrájet na kostički,*
178 *pjekně vosmahnout na pánviče se zeleňinou pjekně, pečivo k tomu, to je úplně báječní.*

179 (Jesi se teda ještě můžu zeptat.) *Ano. (Co rodiče a brácha, co dělají?) No tak rodiče*
180 *mám teda oba jakobi svi, že sou vlastně pořát spolu, sou spolu pjetadvacet let á vlastně*
181 *táta má autodopravu, máma je po urazu, nebo řeškim urazu zat, vlastně mňela vihřezlou*
182 *plotíjku o dvanáct milimetrú, tagže je vlastně f plnim invalidním důchodu, tagže vlastně*
183 *ta nič nedělá, nebo nič vlastně, snaží se jakobi fšechno zastat doma a táta má*
184 *autodopravu, akorát teda nemá řidičák, tagže je jakobi, gdiž bich to řekl blbje, tak*
185 *takovej ten administrativní pracovník, gdo má, prostě o fšechno se stará. Brácha, tomu*
186 *je dvaadvacet, vot osumnácti let jezďí s kamionem. Už si misim, že bi mňel načase*
187 *jakobi mít rodinu, ale zase z jedni strani ho chápu prostě, že on sám ví, že na to čas*
188 *nemá, na to, abi prostě tu rodinu si založil nebo mňel, protože vážně trávi devadesát*
189 *procent času prostě f tom kamionu a prostě domů se vrací třeba jednou za štrnáct dní*
190 *jakobi, že bi se fakt jakobi ukázal, tagže tak no. Babička, ta je vlasně v důchodu, d'edu,*

191 *toho nemám, ten mi loňi umřel. Druhiho d'edu, toho nemám vubec, ten umřel, vlastně*
192 *gdiš mámne bili dva roki, á druhá babička, ta je teda taki v dúchodu, no, tagže si*
193 *prarod'iče si užívají dúchodu, máma teda taki, no a táta, ten se stará o papiri a o takovi.*
194 *(A co d'elali prarod'iče, diš nebili v duchodu?) Babička, jakobi tat'kova mamka, tak ta se*
195 *narod'ila f Praze, virostla tam a vlastně f sedumnácti se přestěhovala do Bliškovic*
196 *vlastně uš rovnou za d'edou, protože vlastně d'eda, jag bil na vojne, tak se seznámili, no*
197 *a babička se přestěhovala a šla vlastně do Bliškovic a tam pracovala vlastně odjagživa*
198 *v dřevotvaru, co tam fuŋgoval, neska uš vlastně neňí, tagže pracovala dlouhi léta tam,*
199 *no a d'eda, ten po vojne šel na instruktora na autoškolu, tam bil nejaki roki a potom*
200 *vlasně šel řid'it autobus, tak jezd'il s autobusem, no a potom uš šel taki do duchodu.*
201 *Druhá babička vlastně z mámini strani, ták ta d'elala f tom pečovatelskim domně*
202 *v Novejch Sirovicích taki odjagživa, a sice to tam fuŋguje, tak tam d'elala, teda tet'ka uš*
203 *tam neđelá, no a vlastně jakobi babiččin přítel, tak ten d'elá v družstvyje u nás*
204 *v Bliškovicích, ale tet'ka uš asi bude končit, protože má vlastně taki špatní záda, nemuže*
205 *chod'it pomalu, tagže uš asi taki bude končit a taki pujde do dúchodu.*

206 *(Tak bidlíš na fsi, máte nějakou zemněd'elskou techniku a nějakí pozemki, gde biste*
207 *jako pak obhospodařovali tou technikou?) Tak mi zemněd'elskí jako stroje vubec*
208 *nemáme, máme akorát jeden starej traktor á máme jedno pole vlastně, jak se říká, za*
209 *humnama á tam teda nemáme jakobi žádní brambori, jak třeba něgdo mejvá nebo neco*
210 *takovího, ale máme tam jehličnati stromi visázení, je jich tam, nejim, vokolo tisíc. Je*
211 *to, nevim, ale jeden ar nebo kolik, no ale jinak jakože máme pomňerňe velkou zahradu á*
212 *na zahrad'e, tam máme fšecho takoví to, co se tam normálne dává, kadlátka, jabloňe,*
213 *hruški, blumi, riŋgle, jahodi, malini, plno ovoce, kitki. (A spracováváte to pak nějak, to*
214 *ovoce?) Hlavňe kadlátka, ti spracováváme na slivovicu, ale jakobi jinak se dá pálit,*
215 *dalo bi se řic, že ze fšeho. Jinak ti japka, hruški taki jako, fšecho se dá nějak vipálit*
216 *nejakim spúsobem. (A máma s tím něco d'elá?) Jo, jo, zavařeňini, marmeládi, to takovi*
217 *to, takovi kompoti a já nevim co ještě takoví, potom ti z jahot si často si d'eláme ti*
218 *šřouchaní jahodi s mlíkem á jinak asi uš jako nič, jako hodňe zavařujeme a ešče teda co*
219 *d'eláme v léte, tak domácí bezovou šřávu, coš je upľně víborná vjec, víteční to je a jinak*
220 *uš asi nič.*



Obrázek č. 1



Obrázek č. 2



Obrázek č. 3



Obrázek č. 4



Obrázek č. 5



Obrázek č. 6



Obrázek č. 7